

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना

Local Disaster and Climate Resilience Plan (LDCRP)

(आर्थिक वर्ष २०८१/०८२-२०८४/०८५) अद्यावधिक २०८२

स्थानीय सरकार
अजयमेरु गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
भद्रपुर, डडेल्धुरा

निर्माण निर्देशिका:

स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८

Local Disaster Risk Management Plan Guideline (LDRMP-2068)

र स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका, मस्यौदा २०७४

Local Disaster and Climate Resilience Planning Guidelines (LDCRP -2074)

दस्तावेज :

अजयमेरु गाउँपालिका डडेल्धुराको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना २०८२

प्रकाशक :

अजयमेरु गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भद्रपुर, डडेल्धुरा

लागत साभेदारी सहकार्य :

एकीकृत विकास समाज

अमरगढी-५ तुफानडाँडा, डडेल्धुरा

सहजीकरण सहयोग :

हार्दिक मिडिया एजेन्सी अमरगढी नगरपालिका-५ डडेल्धुरा

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग :

यो योजनाको निर्माण अजयमेरु गाउँपालिका डडेल्धुरा र गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँगको सहकार्यमा अजयमेरु गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भद्रपुर, डडेल्धुरा र गैर सरकारी संस्था एकीकृत विकास समाज डडेल्धुराको आर्थिक सहयोगमा गरिएको हो ।

मस्यौदा लेखन तथा सम्पादन:

विष्णुप्रसाद बोहरा/सुरेश नाथ (विषय विज्ञ)

हिक्मतबहादुर सिंह/शेरबहादुर भण्डारी (सहजकर्ता)

(उमेशप्रसाद भट्ट 'विकास')

गाउँपालिका अध्यक्ष

अजयमेरु गाउँपालिका जलवायुजन्य विपद्को उच्च जोखिममा रहेको छ। अनियमित वर्षा र अत्याधिक बाढी, पहिरो, विनासकारी हुरी बतास, शितलहर, सुख्खा खडेरी, भारी वर्षा, वन्यजन्तुको आतंक, कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप, पशुपन्छीहरुमा विभिन्न खाले महामारी संक्रमण, आगलागी, चट्याङ आदि प्रकोपहरुले गर्दा गरिव तथा विपन्न वर्गको जीविकोपार्जन सुरक्षामा असर पुऱ्याउन थालेको छ। प्रकोपले विपद्को रुपधारण गर्दा मानवीय, आर्थिक र भौतिक क्षति हुने गरेको छ। परिवर्तित जलवायुले ल्याएको परिवर्तनका असर र प्रभावहरुका कारण विकासका कार्यक्रमहरुलाई प्रत्यक्ष रुपमा असर पारेको छ। वर्षेनी हुने विपद्का घटनाहरुलाई रोक्न नसकिए पनि जोखिम न्यूनीकरण गरेर जनधनको क्षति कम गर्न सकिने भएकाले अजयमेरु गाउँपालिकाले स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना २०८१ तयार गरेर प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरिरहेको छ। यस गाउँपालिकाका अधिकांस बासिन्दाहरुको मुख्य पेशा कृषि हो, जुन सतप्रतिशत जलवायुसंग जोडिएको छ। यहाँका सम्पूर्ण घरधुरीहरु विपद् जोखिम तथा जलवायु परिवर्तनको असरबाट दिन प्रतिदिन प्रभावित भईरहेको सन्दर्भमा एकीकृत विकास समाज डडेल्धुरासँगको सहकार्यमा हार्दिक मिडिया एजेन्सी, अमरगढी-५ डडेल्धुराको सहजीकरण, लेखन तथा सम्पादन र अजयमेरु गाउँपालिकाको अगुवाईमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४ अनुरूप स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनालाई समय सापेक्ष संसोधन र परिमार्जन गरी अद्यावधिक रुपमा तयार गरिएको छ।

विधिवत रुपमा पहिचान भएका विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिमलाई योजनावद्ध किसिमले ब्यवस्थापन गर्न यस योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनले महत्वपूर्ण उपलब्धीहरु हासिल हुने विश्वास लिएको छु। योजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने सहयोग र सहकार्यका लागि गाउँपालिकामा क्रियासिल सबै सरोकारवालाहरुलाई आग्रह गर्दछौ। यस योजनालाई गाउँपालिकाको नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रियामा समायोजन गरी सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरुको सहयोग, समन्वय तथा सहकार्यमा प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरिने छ। योजनालाई समसामयीक रुपमा अद्यावधिक गर्न लागत साभेदारीमा सहकार्य गर्ने एकीकृत विकास समाज डडेल्धुरा र सहजीकरण कार्यमा सघाउने हार्दिक मिडिया एजेन्सी डडेल्धुरासहित सम्बद्ध सबै सरोकारवाला तथा महानुभावहरुप्रति हार्दिक कृतज्ञताका साथ धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

मन्तव्य

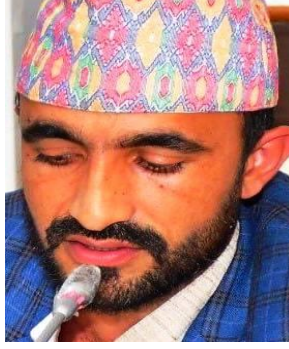
(बसन्ती पाल)

गाउँपालिका उपाध्यक्ष

जलवायुजन्य विपद्को उच्च जोखिममा रहेको अजयमेरु गाउँपालिकामा वर्षेनी हुने विपद्का घटनालाई रोक्न नसकिए पनि यसको जोखिम न्यूनीकरणगरि जनधनको क्षति कम गर्न सकिने भएकाले यस गाउँपालिकाले स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना २०८१ तयार गरेर कार्यान्वयन गरिरहेको सर्वविदितै छ । गाउँपालिकास्तरमा कार्यरत सरकारी, गैर सरकारी क्षेत्रबाट सञ्चालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूलाई विपद् व्यवस्थापनमा मुलप्रवाहीकरण गर्दै विपद् उत्थानशील समाज निर्माणमा अजयमेरुगाउँपालिकाको पहिचान दिन यस अद्यावधिक योजनाले अझ बढि मार्गनिर्देशन गर्ने छ, भन्ने विश्वास लिएका छौ । प्रस्तुत योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनसँगै आगामी वर्षहरूमा गाउँपालिकामा विपद्बाट क्षति कम हुनुको साथै यस गाउँपालिकाको दिगो विकासमा समेत ठुलो टेवा पुऱ्याउने छ, भन्ने विश्वास लिएका छौ । पर्याप्त श्रोत, साधन तथा मावन संसाधनको अभाव मात्र हैन, विश्वव्यापी रुपमा देखिएको आर्थिक सङ्कट भेलिरहका बेला स्थानीय तहले आफ्नै श्रोत, साधन र क्षमताबाट विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि गरिरहेको प्रयासहरूमा सबै सरोकारवाला निकायहरूको हातेमालो जरुरी रहेको छ । प्रयाप्त साधन श्रोत, छलफल र समयको समेत असहज अवस्था रहेका बेला यस गाउँपालिकाले उपलब्ध सूचना र तथ्य, तथ्यांकहरूको आधारमा निरन्तर दोहोरिरहने बाढी, पहिरो, सुख्खा खडेरी, हुरीबतास, भुकम्प, महामारी, आगालागी, शितलहर, पशुपन्छीहरूमा विभिन्नखाले महामारीको संक्रमण र कृषि बालीमा रोग किराहरूको प्रकोप जस्ता अनेक प्रकारका प्रकोपका घटनाबाट हुने क्षतिलाई न्युन गर्न यो योजना तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याउने जमर्को गरेको गरिएको हो ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ का अनुसार विपद् व्यवस्थापनलाई विकासका सबै विषयगत क्षेत्रमा मुलप्रवाहीकरण गर्ने कानूनी व्यवस्था भएअनुसार यो योजना अजयमेरु गाउँपालिकाको आगामी योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा कोषे ढुङ्गा सावित हुने विश्वास लिएकी छु । प्रस्तुत अद्यावधिक योजनाले विपद् व्यवस्थापनको लागि सञ्चालन हुने पूर्वतयारी, विपद्को समयमा र विपद् पश्चात गरिने क्रियाकलापहरू, सरोकारवाला निकाय लगायत विभिन्न क्षेत्रगत रुपमा गहिरो अध्ययन गरेकोले यस क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू लागि मार्ग उपयोगी दस्तावज हुने र उत्थानशील समाजको निर्माण भई दिगो विपद् व्यवस्थापन हुनेमा विश्वस्त छु । अन्तमा यस योजना तर्जुमा कार्यमा आर्थिक साभेदारी गरेको डडेल्धुरा जिल्लामा लामो समयदेखि क्रियासिल गैर सरकारी संस्था एकीकृत विकास समाज डडेल्धुरा र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने र योजना तर्जुमा कार्यमा योगदान पुगाउने हार्दिक मिडिया एजेन्सी लगायत सम्बद्ध सबैलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापनगर्दै योजनाको सफल र प्रभावकारी कार्यान्वयनको शुभकामना व्यक्त गर्दछु । धन्यवाद ॥

धन्यवाद ज्ञापन

(जितेन्द्रप्रसाद ओझा)

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४ तथा स्थानीय जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ अनुसार योजना तर्जुमा गरेर यस अजयमेरु गाउँपालिकामा पनि विविध कार्यक्रमहरु प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन भइरहेका छन् । योजना कार्यान्वयनका क्रममा भएका सिकाई र अनुभवका आधारमा प्रस्तुत योजनालाई समसामयिक परिमार्जन, संसोधन र अद्यावधिक गरेर अन्तिम रुप दिइएको छ । मानिसलाई प्राकृतिक रुपमा आइपर्ने प्रकोपजन्य वा जलवायुका कारण मानवजन्य जनधनमा पर्ने असरलाई विपद् भनिन्छ, जो मानिसले प्रकृतिसंग गरिने कृयाकलापहरुमा पनि आधारित हुन्छ । कतिपय विपद्हरु प्राकृतिक रुपमा मात्रै उत्पत्ती हुन्छन, तिनिहरुलाई मान्छेले रोक्न अथवा नियन्त्रण गर्न सक्दैन । तर प्राकृतिक प्रकोपबाट बच्ने उपाय मात्र गर्न सक्छ । विपद्बाट हुनसक्ने मानवीय, आर्थिक र भौतिक क्षति कम हुने उपाय अवलम्बन गर्न सकिन्छ ।

अजयमेरु गाउँपालिकामा बाढी, पहिरो, नदी कटान, डुबान, खडेरी, वन्यजन्तुको आतंक, महामारी, आगलागी, चट्टयाड जस्ता प्रकोपहरुका कारण आम नागरिकको जनजीवन प्रभावित हुन थालेको छ । अजयमेरु गाउँपालिकामा सम्भावित विपद्हरुको पहिचान गरी ति विपद्हरुलाई व्यवस्थापन र न्यूनीकरण गर्न यस गाउँपालिकाको “स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना २०८१” निर्माण भई कार्यान्वयन गरिन थालिएसँगै जलवायुजन्य विपद् व्यवस्थापनले संस्थागत रुप लिन थालेको हो । गाउँपालिका सम्भावित विपद्हरुलाई पहिचान गर्नुका साथै ति जोखिमयुक्त वस्ती, समुदाय र क्षेत्रहरुको समेत पहिचान गरी कुन क्षेत्रमा विपद् न्यूनीकरण गर्न के उपाय गर्न सकिन्छ ? सो उपायको खोजी र प्रयोग गर्ने योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई समेट्ने प्रयास गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाले समेटेका योजना तथा कार्यक्रमहरु प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयनको लागि विभिन्न कृयाकलापहरुमा सहयोग गर्न सबै सम्बन्धित सरोकारवाला सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरुलाई अनुरोध गरिन्छ । यस अजयमेरु गाउँपालिकाको विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा र अद्यावधिक गर्ने कार्यमा सहकार्य गर्ने अजयमेरु गाउँपालिकास्तर र पाँच वटै वडास्तरमा गठित वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यहरुसहित सम्बन्धित सबैलाई विशेष धन्यवाद दिँदै योजना कार्यान्वयनमा जुटन सबैलाई हार्दिक अपिल गर्दछु ।

बिषय-सूची

परिच्छेद : १

प्रारम्भिक परिचय

१.१) परिचय	१४
१.२) विपद्को राष्ट्रिय परिदृष्य	१५
१.३) विपद्को सुदूरपश्चिम प्रदेश परिदृष्य	
१.४) विपद्को डडेल्धुरा जिल्ला परिदृष्य	
१.५) विपद्को स्थानीय परिदृष्य	
१.६) अजयमेरुगाउँपालिकाको परिचय	
१.६.१) भौगोलिक अवस्था	
१.६.२) शैक्षिक तथा सामाजिक अवस्था	
१.६.३) जनसङ्ख्या विवरण	
१.६.४) वडागत जनसङ्ख्या विवरण	
१.६.५) लाभान्वित जातजातिको अवस्था	
१.६.६) अपाङ्गताका आधारमा जनसङ्ख्या	
१.६.७) आर्थिक अवस्था	
१.६.८) भौगोलिक तथा प्राकृतिक श्रोतको अवस्था	
१.६.९) मानवीय अवस्था	
१.६.१०) जलवायु/विपद्जन्य प्रकोप, हावापानीको अवस्था र प्रभाव	

परिच्छेद : २

योजनाको परिचय, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीतिहरू

२.१) पृष्ठभूमी	
२.२) योजनाको दीर्घकालिन सोच, परिकल्पना, ध्येय तथा लक्ष्य	
२.३) योजनाका निदृष्ट उद्देश्यहरू	
२.४) योजनाको आवश्यकता तथा महत्व	
२.५) योजनाका सीमाहरू	
२.६) योजना निर्माण प्रक्रिया विधि	
२.६.१) योजना निर्माणमा अजयमेरुगाउँपालिकाको अग्रसरता	
२.६.२) प्रारम्भिक भेला तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग छलफल अन्तरक्रिया	
२.६.३) गाउँपालिका र गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा छलफल अन्तरक्रिया	
२.६.४) योजना तर्जुमा अभिमुखीकरण	

- २.६.५) वडा स्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण
- २.६.६) गाउँपालिका स्तरीय सूचना संकलन
- २.६.७) योजनाको मस्यौदा खाका लेखन कार्य
- २.६.८) गाउँपालिकाको स्तरीय योजना बैठक
- २.६.९) योजनाको अन्तिम लेखन कार्य र योजनाको तयारी
- २.७) योजना कार्यान्वयन रणनीतिहरू
 - २.७.१) योजनाको स्वीकृति
 - २.७.२) बजेट व्यवस्थापन
 - २.७.३) योजना कार्यान्वयन
 - २.७.४) अवलम्बन गरिने रणनीतिहरू
 - २.७.५) सुशासन, नेतृत्व र जवाफदेहीता प्रवर्द्धन
 - २.७.६) भौतिक पूर्वाधार विकास र सुदृढ पूर्वतयारी
 - २.७.७) बहुपक्षीय सहकार्य
 - २.७.८) क्षमता विकास
- २.८) योजनाको अनुगमन, मूल्याङ्कन प्रतिवेदन प्रवाह तथा पुनरोवलोकन

परिच्छेद : ३

प्रकोप, सङ्कटासन्नता, क्षमता र जोखिम विश्लेषण

- ३.१) प्रकोपको पहिचान तथा स्तरीकरण
- ३.२) सङ्कटासन्नता स्तरीकरण
- ३.३) प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा
- ३.४) प्रकोप पात्रो
- ३.४) परिवर्तित मौसमी पात्रो
- ३.५) बाली र वनस्पति पात्रो
- ३.६) प्रकोप/विपद् जोखिम न्यूनीकरण एवम् व्यवस्थापन तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण
- ३.७) जोखिम तथा जीविकोपार्जनका श्रोतहरू माथिको प्रभाव विश्लेषण
- ३.८) स्थानीय ज्ञान, सिप, प्रविधि तथा प्रयासहरूको अवस्था विश्लेषण
- ३.९) अजयमेरुगाउँपालिकामा प्रकोप/विपद् जोखिम आकलन
 - ३.९.१) लक्षित समुदाय छलफल
 - ३.९.२) समस्या वृक्ष विश्लेषण
- ३.१०) अजयमेरुगाउँपालिकाको क्षमता विश्लेषण
 - ३.१०.१) पूर्वसूचना प्रणाली र आपत्कालिन कार्य सञ्चालन केन्द्रको विवरण
 - ३.१०.२) कानूनी, नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था

- ३.११) स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच
 - ३.११.१) बन्दोबस्तीका सामाग्रीहरूको आकलन तथा आवश्यकताको लेखाजोखा
 - ३.११.२) थप आवश्यकता र अनुमानित लागत
- ३.१२) सामाजिक स्रोत नक्सा
 - ३.१२.१) सरोकारवाला व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूको विवरण
 - ३.१२.२) संस्थागत विश्लेषण वा सम्बन्ध चित्र
 - ३.१२.३) गतिशिल नक्सा (समुदायमा पहुँच कायम भएका व्यक्तिहरू)
 - ३.१२.४) गाउँपालिकाको भूउपयोग नक्सा
- ३.१३) विपद् जोखिम पहिचान तथा विश्लेषण
- ३.१४) जोखिम व्यवस्थापन क्रियाकलापको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

परिच्छेद : ४

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना (समग्र विपद्का सन्दर्भमा)

- ४.१.१) स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना (वडा स्तर)
- ४.१.२) स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना (गाउँपालिका स्तर)

परिच्छेद : ५

योजनाको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

- ५.१) योजनाको अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा पुनरावलोकन
- ५.२) योजनाको अद्यावधिकता
- ५.३) लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

सन्दर्भ सामग्रीहरू

अनुसूचीहरू

- अनुसूची-१ : अजयमेरु गाउँपालिका स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूको विवरण
- अनुसूची-२ : विषयगत क्षेत्र नेतृत्वकर्ताहरूको विवरण
- अनुसूची-३ : विषयगत क्षेत्र अन्तर्गतका सरोकारवाला निकाय तथा संस्थाहरूको विवरण
- अनुसूची-४ : महत्वपूर्ण टेलिफोन नम्बरहरू
- अनुसूची-५ : योजना तर्जुमा बैठकमा उपस्थित सहभागीहरूको विवरण

योजना तर्जुमा कार्यक्रमका तस्बिरहरू

विपद् सम्बन्धि संक्षिप्त शब्दावलीहरूको अर्थ

१. प्रकोप (Hazard)

एक प्रक्रिया, दृश्य, मानव क्रियाकलाप वा परिस्थिति जसले जनधनको नोक्सानी, घाइते हुने सम्भावना वा अन्य स्वास्थ्य सम्बन्धि असरहरू, सम्पत्तिमा क्षति साथै आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय अवरोध ल्याउन सक्छ। (UN ISDR 2017)

२. विपद् (Disaster)

विपद् भन्नाले कुनै स्थानमा आपतकालीन अवस्था सिर्जना भई जनधनको क्षति साथै जीवनयापन र वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने प्राकृतिक वा गैर प्राकृतिक विपद् सम्भन्नु पर्दछ।
(विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४)

३. सडकटासन्नता (Vulnerability)

तुलनात्मक रूपमा कम क्षमता भएका त्यस्तो व्यक्ति वा सामाजिक समूह, जोसँग सम्भावित प्रकोपको सामना, रोकथाम गर्न र पुनर्स्थापित हुन कुनै स्रोत साधन र उपाय हुँदैन भने त्यसलाई सडकटासन्नता भनिन्छ। वा सडकटासन्नता भन्नाले खतरामा भएका वा हुनसक्ने जोखिमका तत्वहरू वा जोखिमको अवस्थामा रहेका व्यक्तिहरू बुझिन्छ। (UN ISDR 2017)

४. सम्मुखता (Exposure)

प्रकोपबाट विपद् उत्पन्न हुन सक्ने क्षेत्रतर्फ उन्मुख रहेको मानिस, सम्पत्ति, प्रणाली वा अन्य तत्वहरूको उपस्थितिलाई नै सम्मुखता भनिन्छ। ती तत्वहरू प्रकोपको सम्मुख हुन्छन् र प्रकोपबाट उत्पन्न हुनसक्ने विपद्बाट प्रभावितहुन सक्छन्। (UN ISDR 2017)

५. क्षमता (Capacity)

संस्था, समुदाय वा समाजसँग उपलब्ध सबै प्रकारका बलिया पक्षहरू, विशेषताहरू, स्रोतहरूको समग्र पक्ष जसले विपद्को जोखिम कम गर्न, व्यवस्थापन गर्न र उत्थानशीलता बलियो बनाउछ। (UN ISDR 2017)

६. विपद् जोखिम (Disaster Risk)

कुनै निश्चित समयमा प्रकोप, सम्मुखता, सडकटासन्नता र क्षमताको अन्तरक्रियाबाट समुदाय अथवा समाजमा मृत्यु हुनसक्ने, घाइते हुनसक्ने र सम्पत्तिको क्षति हुनसक्ने संभावित अवस्था। (UN ISDR 2017)

७. रोकथाम र निवारण (Prevention)

अहिले अवस्थित जोखिम र नयाँ विपद्को जोखिम हुन नदिने क्रियाकलाप र उपायहरू। विपद् हुन नदिने उपायहरू रोकथामसँग सम्बन्धित छन् भने निवारण भनेको विपद् उन्मुलन गर्न नसकिने भए पनि व्यवस्थापन, नियन्त्रण वा न्यूनीकरणसँग सम्बन्धित कृयाकलापहरूलाई जनाउँछ। (UN ISDR 2017)

८. अल्पीकरण (Mitigation)

विपद् भन्दा पहिले विपद्को असर वा प्रभावलाई कम वा न्यून गर्नका लागि सञ्चालन गरिने कार्य वा उपायहरूलाई अल्पीकरण भनिन्छ । यस अन्तर्गत संरचनागतमक र गैरसंरचनात्मक अल्पीकरणका कार्य वा उपायहरू पर्दछन् । (UN ISDR 2017)

९. अनुकूलन (Adaption)

जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असरहरूसँग घुलमिल हुन सक्ने गरी अर्थपूर्ण वातावरण सिर्जना गर्न गरिने कार्यहरू । (UN ISDR 2017)

१०. विपद् प्रतिकार्य (Response)

विपद्को घटना हुनासाथ तत्कालै गरिने खोज तथा उद्धार एवं राहतसँग सम्बन्धित कार्य सम्भन्नु पर्दछ र सो शब्दले विपद् प्रतिकार्यको पूर्वतयारीलाई समेत जनाउँछ । (विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४)

११. विपद् पूर्वतयारी (Preparedness)

संभावितवाहालको प्रकोप घटना अथवा प्रकोप अवस्थाका असरहरूको प्रभावकारी ढंगले पूर्वानुमान गर्न सक्ने, प्रतिकार्य गर्न सक्ने र त्यसबाट पुनर्लाभ लिन सक्ने सरकारी निकाय, प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभमा काम गर्ने संस्था, समुदाय र स्वयं व्यक्तिहरूद्वारा विकसित ज्ञान तथा क्षमता । (UN ISDR 2017)

१२. विपद् पुनर्लाभ (Recovery)

विपद्को घटनापछि गरिने पुनर्निर्माण एवं पुनर्स्थापनासँग सम्बन्धित कार्यहरू । (UN ISDR 2017)

१३. उत्थानशील (Resilience)

उत्थानशील भन्नाले प्रकोप सम्मुखतामा रहेका प्रणाली, समुदाय वा समाजमा अन्तर्निहित क्षमताजसले प्रकोपका असरहरूलाई समयमा नै प्रभावकारी ढंगले प्रतिरोध, सामना वा समायोजन गर्नुका साथै पूर्ववत अवस्थामा फर्कन समर्थ गराउँछ । यस अन्तर्गत आधारभूत संरचना वा सेवा (प्रणालीको संरक्षण एवं पुनर्स्थापना) लायत पर्दछन् । (स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४)

१४. विपद् खोज तथा उद्धार समूह

विपद्को अवस्थामा खोजी तथा उद्धार गर्न क्रियाशील वा विपद् व्यवस्थापनका लागि परिचालन गर्न तयार गरिएको विशिष्टीकृत खोज तथा उद्धार समूह सम्भन्नु पर्दछ र सो शब्दले मानवीय सहायताकर्मीलाई समेत जनाउँछ । (विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४)

१५. विपद् जोखिम न्यूनीकरण

विपद् पूर्व गरिने जोखिमको विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन, विपद् रोकथाम वा विपद्बाट हुने क्षतीको न्यूनीकरण तथा विकास कार्यमा विपद् जोखिम कम गर्ने कार्यहरूलाई जनाउँदछ ।

(विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४)

१६. विपद् व्यवस्थापन

विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण क्रियाकलाप तथा उपायहरूलाई सम्भन्नु पर्दछ। (विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४)

१७. खडेरी (Drought)

सामान्य अवस्था भन्दा कम वर्षा हुने र त्यसले भू-स्रोत एवं उत्पादन प्रणालीमा नकरात्मक प्रभाव पारेको स्थितिलाई खडेरी भनिन्छ। (विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४)

१८. अतिवृष्टि (Heavy Rain)

वर्षा हुँदा ७.६ मि.मि. प्रति घण्टा भन्दा बढी पानी परेमा त्यसलाई अतिवृष्टि भन्ने गरिन्छ।

(जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, मौसम पूर्वानुमान महाशाखा)

१९. पूर्वसूचना प्रणाली (Early Warning System)

विपद्को सम्भावित हानी, नेक्सानी एवं क्षति कम गर्न जोखिम क्षेत्रमा रहेका व्यक्ति समुदाय एवं सघ संस्थाहरूलाई पूर्वतयारीमा रहन र समयमा नै उपयुक्त ढंगले कार्य गर्न आवश्यक पर्ने पूर्व चेतावनी तथा सूचना दिने संरचनागत प्रणाली। (UN ISDR 2017)

२०. जलवायु परिवर्तन (Climate change)

लामो समयको अन्तरालमा जलवायुका विभिन्न तत्वहरूमा भएको औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ। यो प्राकृतिक प्रकृया हो। ३० वर्ष वा सो भन्दा लामो अवधिको मौसमको सरदर अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ। सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेषानुसार स्थिर रहन्छ। पृथ्वीको वायुमण्डलमा तापक्रम घटने वा बढ्ने प्रकृयाका कारणले गर्दा नै जलवायु परिवर्तन हुन्छ। हरित गृह ग्यासको बढ्दो उत्सर्जन, वन विनास र क्षयीकरण, औद्योगिककरण, वन डढेलो, भू-उपयोग परिवर्तन र जिवाश्म इन्धनको बढ्दो प्रयोग तथा सहरीकरण जलवायु परिवर्तनका मुख्य कारण हुन। (UN ISDR 2017)

२१. उत्सर्जन

उत्सर्जन भन्नाले उत्पादन, उर्जा उत्पादन र यातायात वा ढुवानी जस्ता मानव क्रियाकलापका कारण वायुमण्डलमा ग्यास वा अन्य पदार्थ निस्कने प्रक्रियालाई बुझाउँछ। सन् १८०० देखि भएको मिथेन र कार्बन डाइअक्साइड जस्ता हरितगृह ग्यासको उत्सर्जनले गर्दा विश्वव्यापी तापमान वृद्धि भएको पाइन्छ।

२२. उर्जा संक्रमण

परम्परागत रूपले उर्जा क्षेत्र खनिज इन्धनमा धेरै नै भर पर्दै आएको छ। जलवायु परिवर्तनको प्रमुख कारण पनि यही हो। कोइला, तेल र प्राकृतिक ग्यासबाट सौर्य र वायु जस्ता कार्बन उत्सर्जन नगर्ने नविकरणीय उर्जाको व्यवस्थामा जाने रूपान्तरणलाई उर्जा संक्रमण भनिन्छ। परम्परागत रूपले उर्जा क्षेत्र खनिज इन्धनमा धेरै नै भर पर्दै आएको छ। जलवायु परिवर्तनको प्रमुख कारण पनि यही हो। कोइला, तेल र प्राकृतिक ग्यासबाट सौर्य र वायु जस्ता कार्बन उत्सर्जन नगर्ने नविकरणीय उर्जाको व्यवस्थामा जाने रूपान्तरण उर्जा संक्रमण हो।

विपद् व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने केहि महत्वपूर्ण शब्दावली

नेपाली शब्द	अंग्रेजी शब्द
भवन निर्माण संहिता	Buliding Code
क्षमता	Capacity
क्षमता विकास	Capacity Buliding
जलवायु परिवर्तन	Climate Change
आपत्कालीन व्यवस्थापन	Emergency Management
सामना क्षमता	Coping Capacity
विपद्	Disaster
विपद् जोखिम	Disaster Risk
विपद् व्यवस्थापन	Disaster Management
विपद् जोखिमव्यवस्थापन	Disaster Risk Management
पूर्व सूचना (चेतावनी) प्रणाली	Early Warning System
वातावरणीय हास	Environmental Degradation
सम्मुखता पूर्वानुमान	Exposure orecast
भौगर्भिक प्रकोप	Geological Hazard
प्रकोप	Hazard
पूर्वतयारी	Preparedness
रोकथाम	Prevention
पुनर्लाभ	Recovery
उत्थानशील	Resliience
प्रतिकार्य	Response
प्रबलीकरण	Retrofitting
जोखिम व्यवस्थापन	Risk Management
जोखिम स्थानान्तरण	Risk Transfer
सङ्घटासन्न / सङ्घटासन्नता	Vulnerable/Vulnerabliity

शब्द संक्षेप र अर्थ

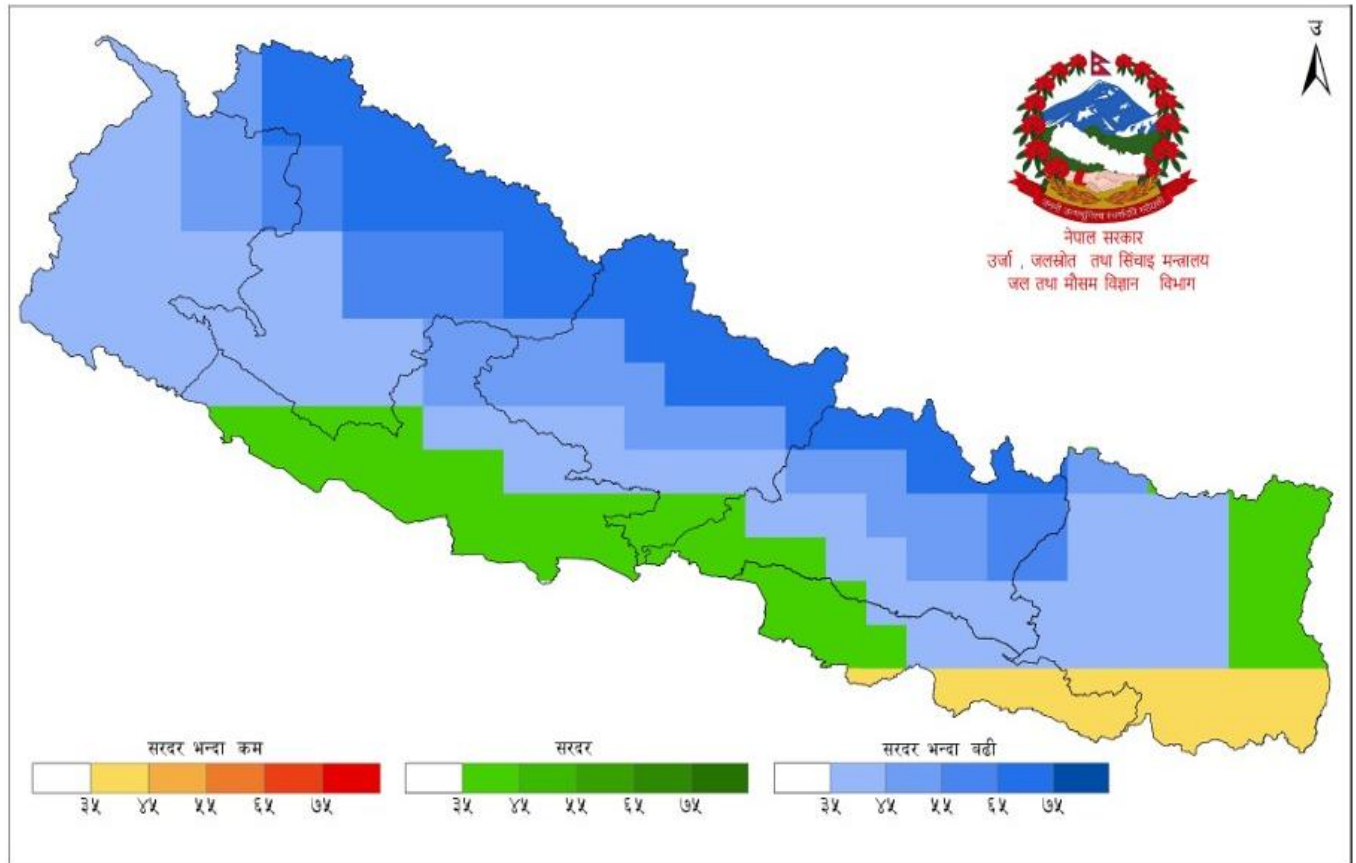
प्रजिअ	प्रमुख जिल्ला अधिकारी
नपा	नगरपालिका
गापा	गाउँपालिका
गाविव्यस	गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति
स्थाविव्यस	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति
जमौविवि	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
कृज्ञाके	कृषि ज्ञान केन्द्र
भेअतपसेविके	भेटेरेनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र
कापा	कार्यपालिका
वविव्यस	वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति
स्वास	स्वास्थ्य संस्था
सास	सामुदायीक संस्था
स्वाका	स्वास्थ्य कार्यालय
नेरेसो	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी
नेसे	नेपाली सेना
नेप्र	नेपाल प्रहरी
साव	सामुदायीक वन
साविव्यस	सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति
खोउसा	खोज तथा उद्धार सामाग्री
संरासंविा	संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय विकास कार्यक्रम
जुरेस	जुनियर रेडक्रस सर्कल
गैसस	गैरसरकारी संस्था
सप्रव	शसस्त्र प्रहरी बल
जिविव्यस	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति

१.१) परिचय

विश्व माव समुदाय जलवायु परिवर्तनका गम्भीर असर र प्रभावहरूको सामना गरिरहेको छ । मौसमजन्य, भौगर्भिक, जैविक विविधता विनाश तथा जलवायु परिवर्तनको जोखिमको दृष्टिकोणबाट निकै संकटासन्न अवस्थामा रहेको नेपालमा पछिल्ला वर्षहरू प्राकृतिक विपद्का दृष्टिले निकै भयावह सावित भएका छन् । हजारौंको ज्यान लिने भूकम्प, गाउँ बस्तीहरू पुर्ने पहिरो, बाढी, डढेलो, खडेरी जस्ता प्राकृतिक विपत्तिहरूले एकपछि अर्को गर्दै नेपाललाई पिरोलिरहेका छन् । जलवायु परिवर्तन तथा उष्णीकरण, विश्वव्यापी रूपमा बढ्दो जनसंख्यासँगै वातावरण विनाश, प्रदूषण तथा मौसमी प्रतिकूलताका कारण प्राकृतिक प्रकोपका घटनामा वृद्धि भइरहेको मात्र छैन, प्रकोपको दर, सघनता र प्रकारमा विविधता आउँदा यसबाट हुने क्षति बढ्दै गएको छ । प्रकोपजन्य घटनाका कारण हुने आर्थिक र मानवीय क्षति आफैँमा आर्थिक तथा मानव विकासमा ठूलो चुनौती हो । सीमित स्रोत र साधनबाट धेरै विकासका काम गर्नुपर्ने नेपाल जस्तो विकासोन्मुख मुलुकका लागि विपद्बाट हुने क्षति न्यूनीकरणमा ध्यान दिनु अत्यावश्यक हुन्छ । अन्यथा विपद् विकास प्रक्रियामै ठूलो बाधकको रूपमा खडा हुनसक्छ र मानिसको आय तथा जीवनस्तर सुधार बाटोको तगारो बन्ने निश्चित छ । विपद् जोखिमन्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न संयुक्त राष्ट्र संघका सदस्य राष्ट्रहरूबाट प्रतिबद्धता भएको विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेन्डाई कार्यढाँचा (सन् २०१५-२०३०) लाई आत्मसात गरेर नेपाल सरकारले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू गरेको छ भने स्थानीय सरकारहरूले पनि संघीय सरकारको मार्गदर्शनअनुसार आवश्यक ऐन, नियमावली, नीति, रणनीति, तथा मार्गदर्शनहरू तर्जुमा गरेर प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिरहेका छन् ।

नेपालमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्षेत्रमा हाल उल्लेखनीय कार्यहरू भइरहेका छन् । जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ (संशोधित नीति २०७६) भू-उपयोग नीति २०६९, जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन नीति २०७२, राष्ट्रिय पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना नीति २०७२, राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्यको कार्यढाँचा २०७० (प्रथम संसोधन २०७५), बस्ती विकास, शहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत मार्गदर्शन २०७२, राष्ट्रिय शहरी विकास रणनीति २०७३, विपद् जोखिम राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना (२०१८-२०३०) आदि महत्वपूर्ण कानूनी तथा नीतिगत आधार हुन भने तीनवटै तहका सरकारको अधिकार बाँडफाँट सम्बन्धी सवैधानिक व्यवस्था, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १७ (२) तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली २०७६ को दफा ८ (१) एवम् स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११ (२) तथा ११ (४) ख ९ (५) मा प्रवन्ध गरिए बमोजिम स्थानीय तहको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा तोकिएको काम, कर्तव्य र अधिकार र स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०७४ आदिले तय गरेको विधि र प्रक्रिया बमोजिम विपद् तथा जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जना हुने सम्भावित खतराहरूको पूर्वानुमान गर्न, विपद्को समयमा आपतकालीन कार्य सम्पादन गर्न, प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न तथा विपदपछि पुनः पूर्ववत अवस्थामा फर्किनका लागि आवश्यक दिशानिर्देश गर्न डडेल्धुरा जिल्लाको अजयमेरु गाउँपालिकाको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा गरिएकोमा समय सापेक्ष संसोधन, परिमार्जनसहित अद्यावधिक गरिएको छ ।

१.२) विपद्को राष्ट्रिय परिदृष्य

चित्र १: नेपालको मनसुनी पुर्वानुमान/स्रोत: SASCOF र नेपाल मनसुन फोरम

विश्व परिदृष्यमा नेपाल जलवायु परिवर्तनको हिसाबले चौथो, भूकम्पीय हिसाबले विश्वको ११औं तथा बाढीपहिरो लगायत प्रकोपका हिसाबले ३०औं जोखिमपूर्ण स्थानमा रहेको छ। नेपालमा प्रकोप संकटासन्नताको पक्ष आफैमा संवेदनशील छ, तर त्योभन्दा भयानक विषय विपद्को कारण हुने क्षतिको दर निकै उच्च हुनु हो। जोखिम न्यूनीकरण तथा पूर्वतयारीमा पर्याप्त लगानी र चासो कम हुनु, जनचेतनाको अभाव, पूर्वचेतावनी प्रणाली तथा प्रकोप जोखिमको नक्साङ्कन जस्ता पक्षहरूको अभाव जस्ता थुप्रै कारणले विभिन्न खालका प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपद्हरूबाट हुने आर्थिक तथा मानवीय क्षति बढ्दो क्रममा छ। नेपालमा प्राकृतिक तथा मानवजन्य विपत्तिको फलस्वरूप हुने आर्थिक क्षतिको कारण देशको वार्षिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा साढे ४ प्रतिशत सम्मको नोक्सानी हुने गरेको छ। जनसंख्याको अनुपातमा नेपालमा विपद्बाट हुने मानवीय क्षति विश्वमै उल्लेखनीय छ र दक्षिण एशियाका मुलुकहरूमध्येमा त सबैभन्दा बढी रहेको तथ्यांकले देखाउँछ। मनसुनी वर्षा, भिरालो र कमजोर भौगोलिक बनावट लगायत कारणले नेपालमा मनसुनको समयमा बाढी, पहिरो, डुबान, कटान जस्ता पानीजन्य विपद्बाट ठूलो जनधनको क्षति हुने गरेको छ।

राष्ट्रिय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको तथ्यांकअनुसार २०७१ वैशाख देखि २०८० चैतसम्मको १० वर्षे अवधिमा मनसुनको समयमा मात्रै एक हजार छ सय दुई वटा बाढी, दुई हजार आठ सय ४० पहिरो र एक हजार पाँच सय ९७ वटा भारी वर्षाका घटनाहरूबाट कुल तीन हजार ५२ जनाको मृत्यु हुनुका साथै सात सय ९१ जना बेपत्ता र चार हजार एक सय ७६ जना घाइते भएका थिए। यस्तै, सो अवधिमा १६ हजार ५४

व्यक्तिगत घर टहरामा पूर्ण क्षति पुग्नुका साथै ४६ हजार ६९ घर टहराहरूमा आंशिक क्षति पुगेको तथ्यांक छ । यो एक दशकको अवधिमा राज्यले करिब १६ अर्ब ३३ करोड रुपैयाँ बराबरको क्षति बाढीको कारणले मात्रै भएको छ । २०८१ को वैशाखमा मात्रै विपद्का एक हवार पाँच सय ८५ घटना हुँदा ४० जनाको मृत्यु, एक सय ६० घाइते, एक हजार ५१ पशुचौपायामा क्षति र नौ सय ५९ घरमा पूर्ण क्षति पुगेको छ । विपद् पोर्टलको तथ्याङ्कलाई आधार मान्ने हो भने सन् २०११ देखि सन् २०२५ सम्म नेपालमा भएका कुल ४,२८५ पहिरोका कारण करीव १,८८२ जनाको मृत्यु तथा रू. दुई अर्ब भन्दा धेरैको क्षति भएको देखिन्छ । नेपालको भौगोलिक अवस्थिति (चलायमान तथा परिवर्तित), अव्यवस्थित पूर्वाधार विकास, बढ्दो शहरीकरण, बदलिँदो हावापानी र मानवीय असावधानिका कारण प्राकृतिक र गैरप्राकृतिक बहु-प्रकोपको उच्चजोखिममा छ । निरन्तर दोहोरिरहने बहु-प्रकोपका घटनाहरूबाट उत्पन्न विपद्को अत्यधिक जोखिममा रहेका मुलुकहरू मध्ये नेपाल एक हो । यहाँ प्रत्येक वर्ष बाढी, पहिरो, चट्याङ, हावाहुरी, आगलागी, असिना, सडक दुर्घटना र महामारी जस्ता प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक प्रकोपका कारण जनधनको ठूलो क्षति तथा हानी नोक्सानी हुने गरेको छ ।

नेपालमा सडक दुर्घटना, महामारी, अनिकाल, कीट वा सूक्ष्म जीवाणु आतंक, पशु तथा चराचुरुङ्गीमा लाग्ने फ्लु, प्यान्डामिक फ्लु जस्ता महामारी, सर्पदंश, वन्यजन्तुको आतंक, खानी, हवाई, जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्तग्यास, रसायन वा विकिरण चुहावट, ग्यास विष्फोटन, विषाक्त, खाद्य सेवन, वातावरणीय प्रदुषण, वन विनास वा भौतिक संरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना गैर प्राकृतिक प्रकोपबाट पनि प्रभावित छ । विश्वव्यापी उष्णीकरण सँगै नेपालमा पनि सबै क्षेत्रको तापक्रम वृद्धि भएको पाइएको छ । जल तथा मौसम विज्ञान विभागको सन् २०१७ को प्रतिवेदनअनुसार नेपालमा १९७४ देखि २०१४ सम्ममा अधिकतम तापमानमा प्रत्येक वर्ष ०.०५६ डिग्री सेल्सियसको दरले वृद्धि भएको छ भने न्युनतम तापक्रममा ०.००२ डिग्री सेल्सियसको दरले वृद्धि भएको पाइएको छ । त्यसैगरी वर्षाको स्वरूपमा पनि विभिन्न मौसममा फरक-फरक तरिकाले परिवर्तन भइराखेको छ । वन तथा वातावरण मन्त्रालयको २०१९ को अध्ययन प्रतिवेदनअनुसार सन् २०४५ सम्म औसत तापक्रम ०.९२ देखि १.०७ डिग्री सेल्सियसको दरले र सन् २१०० सम्म १.७२ देखि १.८२ डिग्री सेल्सियसले वृद्धि हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । वर्ष सन् १९७१ देखि २०१५ को समय अवधिमा नेपालमा करिब ४०,००० भन्दा बढी व्यक्तिहरूले विपद्का घटनाहरूका कारण ज्यान गुमाउनु परेको देखिन्छ । यसैगरी उल्लेखित अवधिमा ७५,००० भन्दा बढी व्यक्तिहरू घाइते भएको देखिन्छ भने करिब ३०,००,००० व्यक्तिहरू विपद्का कारण प्रभावित भएको देखिन्छ ।

नेपालमा जलवायु परिवर्तनको प्रक्षेपण						
अवधि	RCP ४.५			RCP ८.५		
	२०१६-२०४५	२०३६-२०६५	२०७१-२१००	२०१६-२०४५	२०३६-२०६५	२०७१-२१००
वर्षामा परिवर्तन (%)						
उच्च हिमाली क्षेत्र	२.६	९.५	१२.६	८.०	१४.४	२५.१
मध्य हिमाली क्षेत्र	१.७	७.६	१०.३	६.३	१२.४	२१.७
पहाडी क्षेत्र	२.१	७.२	९.९	५.८	११.२	२२.६
चुरे भावर क्षेत्र	१.६	७.४	९.९	५.८	११.१	२१.९
तराई मधेस क्षेत्र	२.१	७.३	१०.२	५.४	१०.६	२२.७
तापमान परिवर्तन (%)						

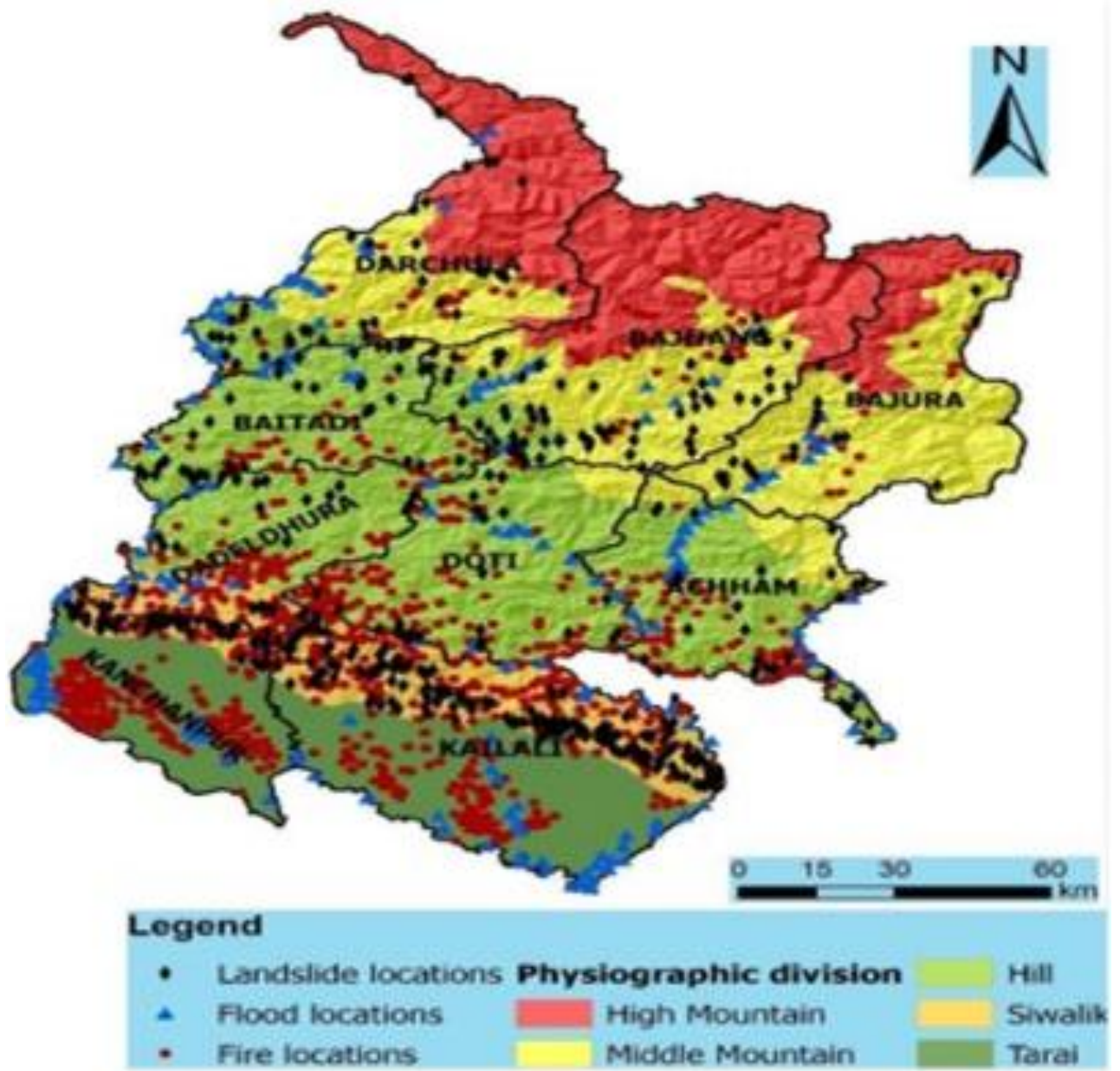
उच्च हिमाली क्षेत्र	०.९५	१.३६	१.७९	१.०९	१.८६	३.६१
मध्य हिमाली क्षेत्र	०.८९	१.२७	१.६६	१.०४	१.७६	३.४४
पहाडी क्षेत्र	०.९	१.२६	१.६९	१.०६	१.८	३.५६
चुरे भावर क्षेत्र	०.९४	१.२९	१.७२	१.१	१.८७	३.६३
तराई मधेस क्षेत्र	०.९३	१.२९	१.७३	१.११	१.८७	३.६९

तालिका १: नेपालमा जलवायु परिवर्तनको प्रक्षेपण/स्रोत : वन तथा वातावरण मन्त्रालय

जलवायु परिवर्तन निम्त्याउने हरितगृह ग्यास उत्सर्जनमा नेपालको योगदान नगन्य रहे पनि नेपालले यसको प्रभाव बढी भोग्नु परेको छ । औद्योगिक तथा विकसित राष्ट्रबाट बितेको १०० वर्षमा ठूलो मात्रामा हरितगृह ग्यास उत्सर्जनका कारण तापक्रममा वृद्धि भएको हो । सन् २०२२ को नोभेम्बरमा भएको यस राष्ट्रसङ्घीय जलवायु सम्मेलन अर्थात् कोप २७ मा नेपाल पनि सहभागि भई जलवायुजन्य घटना, हिमालका मुट्टा, विपन्न, बालबालिका तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई परेको प्रभावलाई सशक्त तरिकाबाट उजागर गरेको थियो । यस्तै सन् २०२४ को नोभेम्बर ३० देखि डिसेम्बर १२ गतेसम्म युएईको दुबईमा सम्पन्न भएको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी २८ औं सम्मेलन (कोप २८) मा पहिलो पटक हिमाली क्षेत्रमा सवाल उठान गरिएको थियो । जलवायु परिवर्तनका कारण खडेरी, बाढी तथा प्रतिकूल मौसम आइपर्नु जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरूको सम्भवना बढ्दै गएको छ । फलस्वरूप महामारी र सुक्खापन फैलिनुका साथै समुदायको जनजीवन र कृषि उत्पादनमा प्रतिकूल असर पर्ने भएकाले जनजीवन प्रभावित हुने गरेको छ । विगत २५ वर्षमा नेपालका ८६ प्रतिशतभन्दा बढी घरधुरीले कुनै न कुनै प्रकारको खडेरीको सामना गर्नुपरेको तथ्यांक छ । हाल विद्यमान असमानतालाई जलवायु परिवर्तनले झनै कठिन बनाएको छ । बाढी र पहिरो जस्ता यससँग सम्बन्धित जोखिमहरू विद्यमान उच्च गरिबी र खानेपानी तथा सरसफाइ जस्ता अत्यावश्यक सेवाहरूको पहुँचसँग मिसिन जान्छन् ।

मानव सिर्जित भन्दा पनि प्राकृतिक विपद् रोकन असम्भव छ, तर प्रविधिको प्रयोग, चुस्त व्यवस्थापन, प्रकोप न्यूनीकरणका वैज्ञानिक व्यावहारिक कार्यक्रम र योजनाबाट क्षति न्यूनीकरण सम्भव छ । सामुहिक प्रयत्न र समुदायको अगुवाईमा विपद् व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ । नेपालको संविधानले विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई प्राथमिकतामा राखेको छ । संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तीनवटै तहको सरकारलाई विपद् व्यवस्थापनको दायित्व दिएर जिम्मेवार बनाएको छ । सशक्त र प्रभावकारी कार्य गर्न मार्गदर्शन गरेको छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा नेपालका आफ्नै मौलिक विशेषता छन । हाम्रो संस्कृति, भूबनोट, प्रकोप तथा विपद्को प्रकृति, विपद्को सामना गर्ने क्षमता तथा स्रोत र साधन, अवस्था अन्य देश र ठाउँभन्दा फरक र विशिष्ट छ । हाम्रा लागि उपयुक्त हुने विधि तथा उपायहरू हामी आफ्नै अनुसन्धानबाट खोज्नुपर्ने हुन्छ । त्यही विधि र उपायहरू अवलम्बन गरेर विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ । हाम्रा प्रयास र लगानी समस्याको तत्कालीन समाधानमा सीमित छ । अब प्रभावकारी तयारी र समस्याको दिगो समाधानको अनुसन्धानमा प्रयास र लगानी केन्द्रित गरिनु पर्दछ । खासगरी बहुविपद्को जोखिममा रहेको नेपालले विपद् उत्थानशील विकासका माध्यमबाट दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिलाई यथाशक्य सुनिश्चित गर्नुपर्छ । यसका लागि तीन वटै तहका सरकारहरूले प्रभावकारी समन्वय सहकार्य गरेर योजनावद्ध पहल गर्न जरुरी छ । विपद् व्यवस्थापन वर्तमान समाज र सरकारको महत्वपूर्ण र चुनौतीपूर्ण जिम्मेवारी हो । विपद्को समयमा जनतासम्म सबैभन्दा छिटो स्थानीय सरकार पुग्ने गर्छ । यसकारण नेपालमा स्थानीय सरकारलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको मेरुदण्डका रूपमा व्याख्या गरिएको छ ।

१.३) विपद्को सुदूरपश्चिम प्रदेश परिदृष्य

चित्र २: सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रकोप जोखिम नक्सा/स्रोत: आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

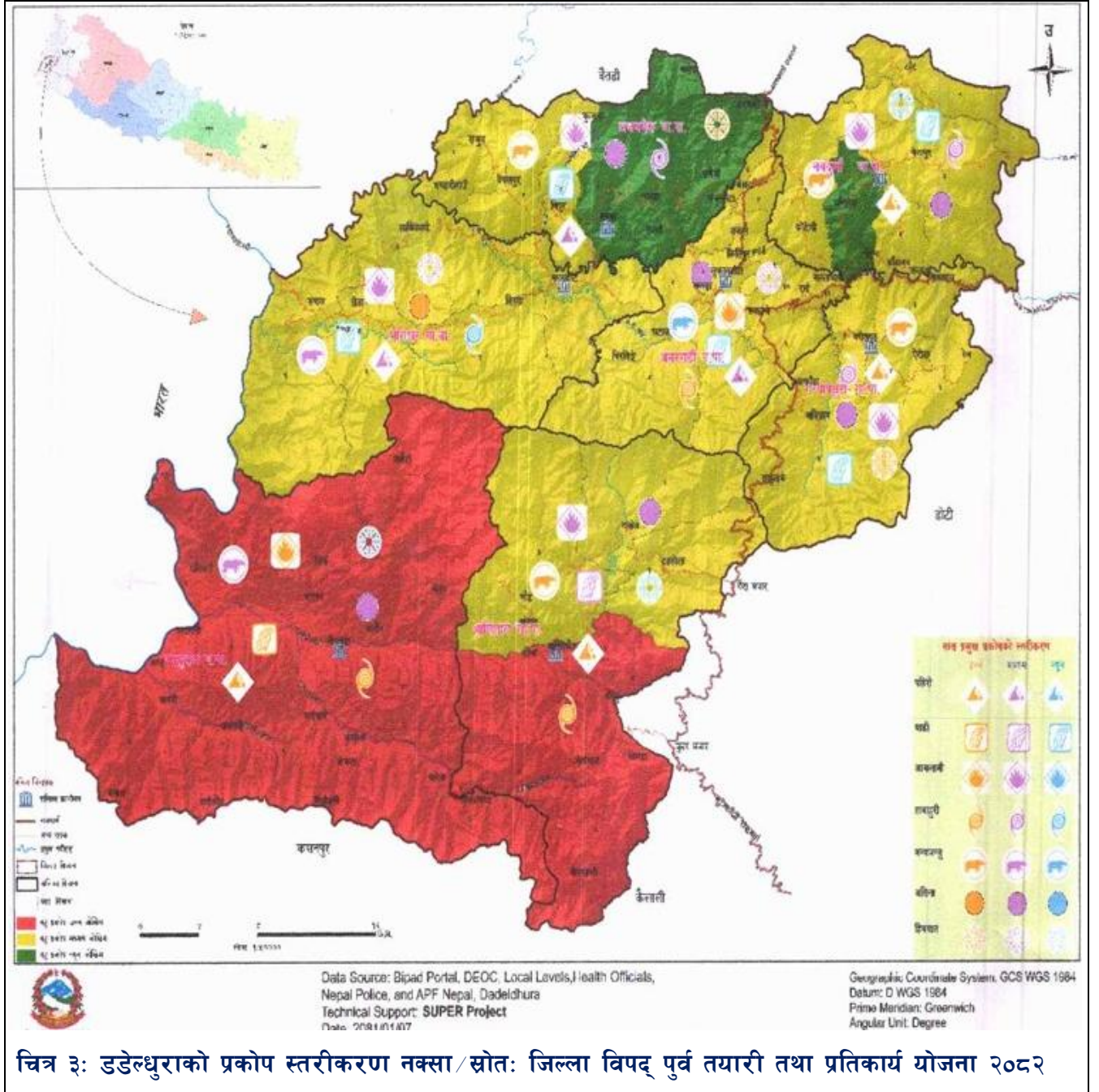
नेपालको कुल क्षेत्रफलको करिब १३.२२ प्रतिशत भूभाग ओगटेको सुदूरपश्चिम प्रदेशको क्षेत्रफल १९,५१५.२२ वर्ग किलोमिटर छ। तराईका कञ्चनपुर र कैलाली, हिमालका बाजुरा, बझाङ र दार्चुला तथा पहाडका बैतडी, डडेल्धुरा, डोटी र अछाम गरेर जम्मा ९ वटा जिल्लाहरू मलेर बनेको सुदूरपश्चिम प्रदेशमा उपमहानगरपालिका १, नगरपालिका ३३ र गाउँपालिका ५४ गरी जम्मा ८८ वटा स्थानीय तह छन्। राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार सुदूरपश्चिम प्रदेशको कुल जनसंख्या २६,९४,७८३ र जनघनत्व १३८ वर्ग प्रति किलोमिटर छ। कमजोर भौगर्भिक एवम् भू-धरातलीय वनोट, मौसमी विषमता तथा जलवायु परिवर्तनका कारणले गर्दा सुदूरपश्चिम प्रदेश प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद्बाट उच्च जोखिममा रहेको छ। सन् २०१० देखि २०१९ सम्म करिब १० वर्षको तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गरेर हेर्दा सुदूरपश्चिम प्रदेशमा यस अवधिमा

प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक गरी तीन हजार एक सय १५ विपद्का घटनाबाट कुल नौ सय ९८ जना व्यक्तिको मृत्यु भएको छ भने एक सय ७१ जना व्यक्तिहरु वेपत्ता भएका छन् । साथै विभिन्न प्रकोपका घटनाहरुबाट यस अवधिमा ७८५ जना व्यक्तिहरु घाइते भएका छन् । यस अवधिमा १३७९ निजी घरहरु पूर्ण र ६,९४१ घरहरु आंशिक रूपले क्षति हुन पुगेको सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारको आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयले जनाएको छ । यस प्रदेशमा मुख्य रूपमा आगलागी, पहिरो, महामारी, बाढी, शीतलहर, हावाहुरी, असिना, खडेरी, वन्यजन्तुको आतंक, सडक दुर्घटना, र भूकम्प जस्ता जोखिमहरु रहेका छन् ।

सुदूरपश्चिम प्रदेशमा वर्षाको समय पर धकेलिएको कुरा २०७८ देखिका पछिल्ला वर्षहरुमा निरन्तर देख्न सकिन्छ । पछिल्ला वर्षहरुमा असोज र कार्तिक महिनामा हुने भारी वर्षाले क्षति पुगाउने गरेको छ । २०७८ कार्तिक ५ गते देखि परेको अविरल वर्षाले कैलाली र कञ्चनपुरको ६० प्रतिशत काटेको धान बगाएको थियो । सो वर्ष तराईका जिल्लामा मात्रै ६ हजार परिवार विस्थापित भएको तथ्यांक छ । पहिरो र बाढीमा परेर ७८ जनाको ज्यानसमेत गएको थियो । पछिल्ला वर्षहरुमा दसैँ तिहारका बेला भारी वर्षा हुन थालेको छ । तर वर्षायाममा खासै वर्षा हुने गरेको छैन । २०७९ मा साउनमा ७ दिन मात्रै पानी परेको तथ्यांक जल तथा मौसम विज्ञान विभाग फिल्ड कार्यालय अत्तरियाको छ । नेपाल सरकारद्वारा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा ३२ को उपदफा (१) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी २०७८ देखि २०७९ को अवधिमा सुदूरपश्चिम प्रदेश अन्तर्गत विभिन्न स्थानीय तहहरुलाई विपद् सडकटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गरिएको थियो । विपद् सडकटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गरिएका ती स्थानीय तहहरुमा दार्चुलाको महाकाली नगरपालिका र नौगाड गाउँपालिका र नौगाड गाउँपालिका, दुहु गाउँपालिका, अपिहिमाल गाउँपालिका, डोटीको शिखर गाउँपालिका, दिपायल सिलगढी न.पा., के.आई.सिंह गाउँपालिका, आदर्श गाउँपालिका, जोरायल गाउँपालिका, सायल गाउँपालिका, डडेल्धुराको भागेश्वर गाउँपालिका र अजयमेरु गाउँपालिका, अजयमेरुगाउँपालिका, अमरगढी नगरपालिका, आलिताल गाउँपालिका, गन्यापधुरा गाउँपालिका, परशुराम नगरपालिका, बभाङको थलारा गाउँपालिका, वित्थडचिर गाउँपालिका, खप्तड छान्ना गाउँपालिका, जयपृथ्वी नगरपालिका, बाजुराको हिमाली गाउँपालिका, जगन्नाथ गाउँपालिका र बैतडीको सिगास गाउँपालिका र शिवनाथ गाउँपालिका रहेका छन् ।

गर्मी र वर्षातको समयमा मात्र देखिने डेंगी रोग सुदूरपश्चिममा बाह्रै महिना देखिन थालेको छ । जलवायु परिवर्तनको असरले लामखुट्टेको प्रजनन समयावधि लम्बिनु, तापक्रममा असमान्य वृद्धि हुनु, वर्षा चक्रको अनियमितताले डेंगी रोगको संक्रमण बढ्दै गएको छ । जलवायु परिवर्तनका कारण लामखुट्टेको रोग सार्ने क्षमतामा वृद्धि हुँदै गएको सुदूरपश्चिम प्रादेशिक स्वास्थ्य आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रले जनाएको छ । पहिले तराईमा लामखुट्टेको टोकाईबाट मलेरिया र कालाज्वरको संक्रमण फैलिने भएकाले पहाडका मानिस तराई भर्न डराउने गर्दथे । तर, हाल पहाडी जिल्लामा पनि मलेरिया, कालाज्वर र डेंगु फैलिएको छ । त्यस्तै, पहाडी जिल्लामा आधाभन्दा बढी पानीका मुहानहरु सुकेका छन् । दशकअघिका खानेपानी योजनाहरु मुहान सुक्दा बन्द भएका छन् । तीन दशकअघि सिँचाई गर्न पुग्ने खोलाहरु हाल सुकेर पिउने पानीको चरम अभाव हुन थालेको छ भने चुरे भावर क्षेत्रमा पानीका मुहानहरु सुक्दैजाँदा बस्ती विस्थापित हुन थालेका छन् । खडेरीले सिँचाईको सुविधा नभएका स्थानमा किसानले खेतीपाती लगाउन छोडिसकेका छन् । सिमसार क्षेत्र सुकिरहेका छन् भने जैविक मार्ग आसपासका पानीका स्रोतहरु सुक्दा वन्यजन्तुहरुको आतंक बढेको छ । पहाडमा हुने वर्षाले तराई र भित्रिमधेस क्षेत्र डुबानमा परिरहेको छ भने पहाडमा हुने भू-स्खलनले तराईमा जमिनको उचाई पनि बढिरहेको छ । सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले जलवायुमैत्री कानून र बजेट निर्माण गर्ने प्रतिवद्धता दोहऱ्याउँदै आएको भए पनि जलवायु परिवर्तनका असरहरु न्युन गर्न प्रभावकारी पहल हुन सकेको छैन ।

१.८) विपद्को डडेल्धुरा जिल्ला परिदृष्य

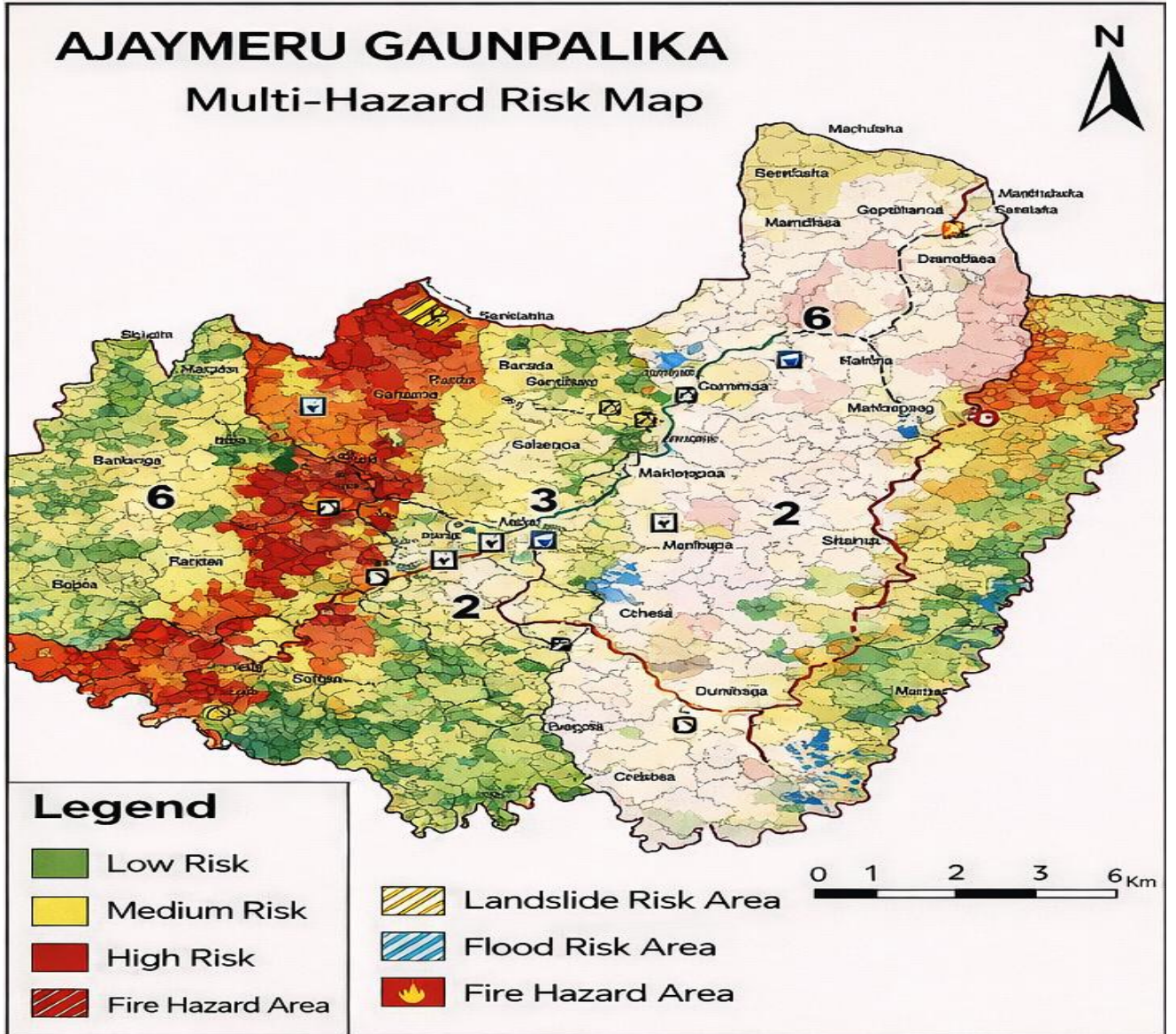

सुदूरपश्चिम प्रदेशको भौगोलिक केन्द्रविन्दु मानिने डडेल्धुरा जिल्ला जलवायुजन्य विपद्को उच्च जोखिममा रहेको छ । विपदले विनाश गर्छ । विनाशले जीवनचक्र आतङ्कित बनाउँछ । आतङ्कले जनधनको क्षति र तनाव बढाउँछ । मानव जीवनमा अप्ठ्यारो, आपतकालीन, भयभित्त अवस्था सिर्जना भइ धनजनको क्षति हुनु विपद्को समय हो । मानव संकटले जीवन सञ्चालनमा अवरोध गर्ने हुँदा विपद् जोखिममा होसियारी अपनाउनु पर्छ । यस्तो संकट आकस्मिक र अप्रत्यासित रूपमा आउने हुँदा विपद्विरुद्ध सधैं होसियारीसहित शासकीय तयारी हुनुपर्छ । विपत्ति प्राकृतिक र मानवीय कारणबाट हुने गर्दछ । प्राकृतिक विपत्तिमा बाढी, पहिरो, भूकम्प, आँधी तुफान, चट्याङ, स्वास्थ्यको प्रकोप जस्ता विपद् पर्दछन् भने मानवीय कारणबाट हुने विपद्मा आगलागी, युद्ध, कमजोर संरचनाको निर्माण, दुर्घटना, वातावरणको विनाशबाट जोखिम भएको हुन्छ । देशको भौगोलिक अवस्था,

शासकीय भूमिका र मानवीय क्रियाकलापबाट विपद्को स्तर आकलन गर्न सकिन्छ । कुल १५३८ बर्ग कि.मी क्षेत्रफल रहेको डडेल्धुरा जिल्लाको पूर्वमा डोटी, पश्चिममा भारतको पिथौरागढ जिल्ला र सिमावर्ती महाकाली नदी, उत्तरमा बैतडी, दक्षिणमा कैलाली र कञ्चनपुर जिल्लासंग सिमाना जोडिएको छ । डडेल्धुरा जिल्ला भित्रिमधेश चुरे पहाडदेखि महाभारतको लेकसम्म समुद्री सतहदेखि ४६२ मीटर देखि २६३९ मीटर उचाईसम्म रहेको छ । जिल्लाको दक्षिणी भु-भाग आलिताल गाउँपालिका र परशुराम नगरपालिका क्षेत्रमा उष्ण र बाँकी पहाडी भु-भागमा समशितोष्ण हावापानी पाईन्छ । सदरमुकाममा गर्मीयाममा ३२ डिग्री सेल्सीयस सम्म र जाडोयाममा सुन्य ० डिग्री सेल्सीयस सम्म तापक्रम रहन्छ भने वर्षायाममा औसत १३४३ मि.मि. वर्षा हुने गर्दछ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार डडेल्धुरा जिल्लाको कुल जनसंख्या १,३९,६०२ छ । जसमध्ये पुरुष ६५,८९३ जना (४७.२ प्रतिशत) र महिला ७३,७०९ जना (५२.८ प्रतिशत) छन । डडेल्धुरा जिल्लामा देखापर्ने पाकोपहरुले बेला-बेलामा मानवीय, आर्थिक र भौतिक रुपमा निकै क्षति गरेको छ । बाढी, पहिरो, असिना, खडेरी, हुरीवतास, आगलागी, चट्याङ, शितलहर, वन्यजन्तुको आतंक जस्ता प्रकोपहरुको प्रभावले यँहाका सातवटै स्थानीय तहका बासिन्दाहरुको जनजीवन प्रभावित हुने गरेको छ । जिल्लाको प्रकोप स्तरीकरणलाई आधारमान्दा भित्रीमधेसमा पर्ने आलिताल गाउँपालिका र परशुराम नगरपालिकामा बाढी र पहिरो उच्च जोखिम रहेको छ भने अन्य माथिल्लो भेगका स्थानीय तहमा पहिरोको जोखिम रहेको छ । विभिन्न प्रकोपहरुका कारण जिल्लाको कूल जनसंख्याको २५ प्रतिशत जनसंख्या प्रत्यक्ष रुपमा प्रभावित हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । डडेल्धुरामा १३ हजार पाँच सय घरपरिवारका २९ हजार पाँच सय ९३ नागरिक मनसुनजन्य विपद्को उच्च जोखिममा रहेको जिल्ला विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०८२ मा उल्लेख छ ।

डडेल्धुरामा हरेक वर्षको मनसुनमा भू-स्खलन, नदी कटान, र बाटो अवरुद्ध हुने र घर जग्गामा क्षति पुग्ने जस्ता समस्या वर्षेनी दोहरिने गरेका छन । सडक सञ्जाल कमजोर हुँदा विपद्को समयमा एक गाउँबाट अर्को गाउँ पुग्न समेत समस्या हुने गरेको छ । पहिरोले सडक सञ्जाल बन्द हुँदा महिनौंसम्म स्वास्थ्य सेवा, खाद्य आपूर्ति, सवारी आवागमन सबै प्रभावित हुने गरेका छन । जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र यँहाका स्थानीय तहहरुले विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापनमा चासो देखाए पनि, स्रोत, दक्ष जनशक्ति र समन्वयको अभावले योजना कार्यान्वयनमा गम्भीर चुनौती उत्पन्न हुने गरेको छ । डडेल्धुरा जिल्लामा हावाहुरी, चट्याङ, बाढी, पहिरो, भूकम्प, आगलागी, वन्यजन्तुको आतंक, सवारी दुर्घटना र स्वास्थ्यको प्रकोप लगायतका विपद्हरुको उच्च जोखिम रहेको छ । सवारी दुर्घटना र भूकम्पको प्रकोप जतिबेला पनि हुन सक्ने तर वर्षा सुरु हुनुअघि हावाहुरी, आगलागी र चट्याङ र स्वास्थ्यको प्रकोप जोखिम हुने गर्दछ । वर्षाको समय प्रायः असारदेखि भदौसम्म एक सय बीस दिन मौसमजन्य विपद् जोखिम उच्च हुने समयका रूपमा लिइन्छ । जिल्लाको भूबनोट र प्राकृतिक कारण हावाहुरी, आगलागी, चट्याङ, खडेरी, सितलहर, स्वास्थ्यको प्रकोप र वर्षा डडेल्धुरा जिल्लाका लागि निकै चुनौतीपूर्ण र कष्टकर छन । डडेल्धुरा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन गर्न हरेक वर्ष विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गरेर कार्यान्वयन गर्ने गरेको छ । विपद् व्यवस्थापन गर्ने संयन्त्र स्थापना गरेर विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन गर्ने कार्य जिम्मेवारी तोकिएको छ । यद्यपि, योजना कार्यान्वयन प्रभावकारी भने हुन सकेको छैन । पुर्व सूचना प्रणाली व्यवस्थित भएकाले पछिल्लो समय मनसुनजन्य विपद्का घटनामा मानवीय क्षति घट्दै गएको छ । डडेल्धुरा जिल्लामा पछिल्लो समय विपद् व्यवस्थापनका लागि जिल्लास्थित सबै सरोकारवाला निकायहरुले संस्थागत र योजनावद्ध प्रयास गरिरहेका छन । डडेल्धुरा जिल्लामा उच्च जोखिममा रहेका विपद्का सन्दर्भमा समय सापेक्ष व्यवस्थापन कार्यको कृतिम अभ्यास गर्ने गरिएको छ ।

१.५) विपद्को स्थानीय परिदृष्य

चित्र ४: अजयमेरु गाउँपालिकाको बहुप्रकोप स्तरीकरण नक्सा/स्रोत: च्याट जीपीटीको सहयोगमा हार्दिक मिडिया

डडेल्धुरा जिल्लाको अजयमेरु गाउँपालिका सुख्खा खडेरी, भू-क्षय, बाढी र पहिरोको दृष्टिले निकै जोखिमपूर्ण मानिन्छ। वर्षेनी सुख्खा खडेरी, भूक्षय, बाढी, पहिरोले क्षति पुगाउने गरेको यस गाउँपालिकामा वातावरणीय असन्तुलनका कारण हुने प्राकृतिक प्रकोपका कारण ठुलो जनधनको क्षति हुने गरेको छ। अजयमेरु गाउँपालिकामा विभिन्न प्रकोपहरू जस्तै भूकम्प, बाढी, पहिरो, सडक दुर्घटना, आगलागी, वन्यजन्तुको आतंक, खडेरी, शितलहर, असिना, चट्याङ र महामारीले प्रत्यक्ष प्रभाव पारिरहेको छन। हावाहुरी, चट्याङ, असिना, खडेरी, बाढी, पहिरो, वन्यजन्तुको आतंक जस्ता प्रकोपको प्रभावबाट वर्षेनी यस गाउँपालिकाका बासिन्दाहरू प्रभावित हुने गरेका छन। अजयमेरुगाउँपालिकामा हुनसक्ने विपद्का समस्या र कारणहरू पहिल्याएर समाधानको लागि एक निकायलाई मात्र जिम्मेवार नठानी सम्बद्ध सबै निकायहरूले समन्वय र साभेदारी गरेर मात्र विपद्संग सामना गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वासका साथ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११ उपदफा २ मा तोकिए बमोजिम स्थानीय तहको विपद् व्यवस्थापन अधिकार, जिम्मेवारी र दायित्व बहन गर्न विपद् पुर्वतयारी

तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०७६ अनुरूप तत्काल कार्यान्वयन गर्न अजयमेरु गाउँपालिकाले स्थानीय विपद् पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०८२' र स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना २०८१ तर्जुमा गरेर प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिरहेको छ ।

विपद्को जोखिममा रहेका समुदायहरु सामाजिक, आर्थिक तथा साङ्गठनिक रूपमा कमजोर हुन्छन् । खाद्य असुरक्षा, शौचालय, स्वास्थ्य तथा सरसफाइका सुविधाहरुको सिमितता, प्राकृतिक विपद्का कारण सुरक्षित बासस्थानको सही पहिचान तथा उपयुक्त व्यवस्थापन गर्न नसक्नु आदि विपद् प्रभावित समुदायहरुले सामना गर्ने मुख्य समस्याहरु हुन् । परिणाम स्वरूप प्राकृतिक तथा मानवजन्य विपद्संग समुदायको सामना गर्ने क्षमता निकै कमजोर हुन्छ । यस्ता समस्याहरुलाई सम्बोधन गर्न समुदायलाई सशक्तीकरण गर्ने, विपद्को समयमा मानवीय सेवा प्रदायक निकायहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र प्रभावकारी समन्वयको संयन्त्र बनाएर परिचालन गर्ने अभ्यास अजयमेरुगाउँपालिकाले गरिरहेको छ । अजयमेरु गाउँपालिकामा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य क्षेत्रमा काम गर्ने विभिन्न सरोकारबालाहरु बीच समन्वय गर्ने र क्षमता अभिवृद्धिका लागि मार्ग निर्देश गर्ने र प्रभावकारी समन्वयात्मक प्रतिकार्यमा सघाउ पुऱ्याउन गाउँपालिका र वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिहरु क्रियासिल छन् । विपद्का बेला मानवीय सहयोगको प्रत्याभुति गराउन, विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा समुदायलाई सहयोग गर्न, प्रतिकार्यमा समान पहुँच पुऱ्याउन, सामाजिक, सांस्कृतिक मर्यादा कायम राख्न, खानेपानी तथा सरसफाई एवं स्वास्थ्य प्रवर्द्धन गर्न र श्रोतको सहि पहिचान तथा परिचालन गर्न जवाफदेही र उत्तरदायित्वको भावनाको विकास गराउन स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले सबै सरोकारवालाहरुको कार्यविभाजन गरेर समन्वय, सहकार्यका साथ काम गरिरहेको पाइएको छ । अजयमेरु गाउँपालिकाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न नीति नियमहरु तर्जुमा गरी प्रभावकारी रूपमा लागु गरेको छ । नागरिक समाज, गैरसरकारी संस्था तथा सामाजिक अभियन्ता र स्वयंसेवकको व्यवस्थासहित विपद्विरुद्धका प्रतिकार्यमा सिंगो गाउँपालिका जुटेको छ ।

हाल अजयमेरु गाउँपालिकामा विपद्को पूर्व अवस्था, आपतकालीन समय र पुनर्स्थापना एवं प्रबलीकरणको समय गरी तीन चरणमा विपद् व्यवस्थापन कार्य भइरहेको छ । विपद् नआउने अवस्था सिर्जना गर्ने र विपद्मा सुरक्षित हुन जागरण ल्याउने काम विपद् व्यवस्थापनको पहिलो काम हो । जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु र साना अल्पीकरणका कृयाकलापहरु कार्यान्वयन गरिरहेको अजयमेरु गाउँपालिकाले विपद् जोखिम अवस्थाको पूर्वाकलन गरेर संभावित क्षेत्रमा सतर्कता अपनाउन शिक्षा र सचेतनाको क्रियाकलापमा जोड दिइरहेको छ । विपद्को होसियारी र सतर्कता हुँदाहुँदै आउने आपतकालीन अवस्थाको व्यवस्थापन गर्न समग्र प्रणाली र नागरिक उद्धारको प्रयत्नमा जुट्न अजयमेरु गाउँपालिकाले आवश्यक तयारी गरेको छ । मानवीय क्षति कम गर्न उद्धारको कार्यमा सक्रिय हुन, घाइतेको स्वास्थ्य उपचार, जोखिममा परेका मानिसको सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण, अति आवश्यक सुविधाको व्यवस्थापन र स्वास्थ्य प्रकोप हुन नदिने विषयमा सामूहिक प्रयत्न गरी मानवीय पीडाको न्यूनीकरण गर्न योजनावद्ध प्रयासहरु भइरहेका छन् । घरवारविहीनका लागि आवास व्यवस्था, आयआर्जन र रोजगारीको अवसर, बालबालिकाको संरक्षण र शिक्षाको पहुँच र अशक्त नागरिकको संरक्षण एवं आर्थिक र सामाजिक प्रक्रियाको क्रमशः सबलीकरणमा जोड दिने गाउँपालिकाको रणनीति छ ।

विपद् जोखिमको आपतकालीन समयलाई श्रेणीकरण गर्दा सामान्य, संवेदनशील र संकटपूर्णको अवस्थामा जोखिम न्यूनीकरणको उपयुक्त योजना र रणनीति तर्जुमा गरेर कार्यान्वयन भइरहेकाले सामान्यबाट संवेदनशील हुँदै संकटपूर्ण अवस्थासम्मको स्थिति सामना गर्न गाउँपालिका प्रतिबद्ध छ । जोखिमका स्थानहरु पहिचान गरी ती क्षेत्रको लगत राख्ने, जोखिम देखिए सुरक्षित स्थानमा मानिसलाई सार्ने र विपद् जोखिम कम गर्न निगरानी

बढाउने तथा त्यस क्षेत्रका नागरिकलाई हुन सक्ने संभावित जोखिमको सूचना निरन्तर दिन पुर्वसूचना प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउन जरुरी छ । विपद् जोखिम प्रतिकार्यका लागि नागरिकलाई भूकम्प, बाढी, पहिरो, हावाहुरी, चट्याङ, स्वास्थ्य प्रकोप र आगलागीबाट हुने खतरा र त्यसबाट हुने जोखिमको अवस्था बारेमा सतर्क र सक्षम बनाउन विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका तालिम सञ्चालन हुने गरेका छन । विपद्विरुद्ध स्थानीय स्रोत र साधनको उपयोग गर्ने र स्थानीय तहका आवश्यक संयन्त्रलाई क्रियाशील बनाउन योजनावद्ध पहल भइरहेका छन । स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति सक्रिय भइ जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी संवेदनशील अवस्थामा आउन नदिन प्रयासहरु भइरहेका छन भने वडा र समुदायस्तरमा पनि विपद् व्यवस्थापन समितिहरु गठन गरेर परिचालन गरिएको छ । विपद्बाट धनजनको क्षति र मानवीय संवेदनशीलता बढ्दै गएमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका आपतकालीन योजना र रणनीतिलाई कार्यान्वयन गर्ने, जोखिमको स्थानलाई रेखांकन गर्ने, सो स्थानमा रहेको धनजनको सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गरी मानिसलाई अति आवश्यक सुविधा उपलब्ध गराउने र संवेदनशील अवस्थाको सतर्कताका लागि प्रभावित आमनागरिकलाई सूचना प्रवाह गर्ने एवं संवेदनशील स्थितिको गाम्भीर्यतालाई तहगत सरकारबीच निरन्तर सूचना प्रवाह गर्ने जस्ता काममा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गरिरहेको छ ।

विपद्बाट हुने तनाव न्यूनीकरण गर्न मनोपरामर्शको उपयोग गर्ने, विपद्वपछि हुने संवेदनशील अवस्था न्यूनीकरण गर्न आमसंयन्त्र परिचालन गर्ने र आवश्यकता आकलन गरी थप सहयोगको आवश्यकताका लागि प्रदेश र संघीय सरकारसँग समन्वय गर्ने र नागरिक मञ्च, अभियन्ता, गैरसरकारी संस्था र स्वयंसेवकहरुलाई सक्रिय रूपमा परिचालन गर्ने कार्यमा गाउँपालिका स्तरीय संयन्त्रहरु सकृय पारिएको छ । विपद्को संवेदनशील अवस्थामा सुरक्षा निकायहरुको भूमिका महत्वपूर्ण हुने हुँदा समन्वयात्मक तरिकाले उद्धार र जोखिम न्यूनीकरणमा काम गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा सुरक्षा निकायहरुलाई सदस्य बनाइएको छ । भूकम्प, बाढी र पहिरो, हावा हुरी, चट्याङ, दुर्घटना र आगलागीबाट प्रभावितहरुको स्थिति हेरी घाइतेहरुलाई प्राथमिक उपचारका लागि सुरक्षित स्थानमा राख्ने अशक्त भएकालाई चाँडो सुविधा सम्पन्न अस्पतालमा लाने व्यवस्था मिलाउन स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई जिम्मेवारी दिइएको छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा उद्धारका साधनहरुको उचित व्यवस्थापन गरी जोखिम र विपदलाई काबुमा राख्न प्रतिकार्य कामको जिम्मेवारी तोकी प्रत्येक कामका लागि सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने र सम्पर्क गर्ने, सञ्चारका साधनको पहुँचलाई सरल बनाउने कार्य स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिबाट भइरहेको छ । प्राकृतिक विपदप्रति होसियारी र जनसचेतना, विपद् जोखिम चक्रको ज्ञान, संरचनागत रणनीतिसहित तयारी गरी सबैको सक्रियताबाट जोखिम न्यूनीकरणमा जोड दिन गाउँपालिका प्रयासरत देखिन्छ ।

मानवीय विपद्मा जोखिम कम गर्न मुख्यतः पूर्वाधारका संरचना मानवमैत्री बनाउने, वातावरण संरक्षणमा जोड दिने, प्राकृतिक चक्रमा अवरोध नगर्ने, आनीबानीमा सुधार, प्राविधिक ज्ञानको मापदण्डको पालना र प्रकृति प्रेममा जोड दिने, जलवायु परिवर्तनबाट हुने विपद् जोखिम कम गर्न आनीबानीमा सुधार ल्याउनका लागि व्यवहार परिवर्तनमा जोड दिने, विपद् व्यवस्थापन सिप र कौशलको पुनर्मूल्यांकन गरी आउने दिनमा कसरी सुरक्षित हुने भन्ने विषयमा गाउँपालिका जागरुक र क्रियासिल रहेको छ । विपद्बाट हुने क्षति र पीडालाई कम गरी उत्थानशील समाज निर्माण गर्दै विपद् जोखिम घटाउन गाउँपालिकाले मानवीय मूल्य मान्यताको उच्च सम्मानका साथ विपद् व्यवस्थापनलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेर काम गरिरहेको छ । विपद् व्यवस्थापन विपद् जोखिम न्यूनीकरणदेखि विपद् प्रतिकार्य हुँदै विपद् पुनर्लाभसम्मका कृयाकलापहरुको समष्टिगत रूप हो । विपद्को जोखिम न्यूनीकरणमा विपद् सम्भाव्य क्षेत्रमा गरिने जोखिमको विश्लेषण, मूल्याङ्कन, विपद् रोकथामका लागि गर्न

सकिने उपायहरू र जोखिम कम गर्न गरिने कार्यहरू गाउँपालिकाले सम्पन्न गरिरहेको छ । विपद् निर्मम बन्दै जाँदा विपद् व्यवस्थापन जटिल बन्दै जाने भएकाले विपद्को अबस्था सिर्जना हुन नदिन पुर्व तयारीका कृयाकलापहरूलाई प्राथमिकता दिएर कार्यान्वयन गरिन थालिएको छ । जलवायु परिवर्तनबाट उत्पन्न परिणाम सबैभन्दा प्रभावित हुने स्थानीय सरकार हो । विपद् व्यवस्थापनमा एकीकृत प्रयास आवश्यक हुन्छ । स्थानीय समुदाय स्थानीय सरकारसँग रहने र विपद् स्थानीय तहको भौगोलिक क्षेत्रमा हुने कारण स्थानीय तहको भूमिका अत्यन्त महत्वपूर्ण हुने भएकाले संघ र प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई साथ लिएर मात्र कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक छ ।

१.६) अजयमेरु गाउँपालिकाको परिचय :

अजयमेरु गाउँपालिका सुदूरपश्चिम प्रदेशको डडेल्धुरा जिल्ला सदरमुकामदेखि उत्तर पश्चिममा अवस्थित छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा अमरगढी नगरपालिका, पश्चिममा बैतडी जिल्लाको मेलौली नगरपालिका, उत्तरमा बैतडी जिल्लाको पाटन नगरपालिका र दक्षिणमा डडेल्धुरा जिल्लाको भागेश्वर गाउँपालिका रहेका छन् । साबिकका समैजी, अजयमेरु, भद्रपुर, चिपुर र देवल दिव्यपुर गा.वि.स.हरू मिलेर बनेको यस गाउँपालिकामा हाल ६ वडाहरू रहेका छन् । १४९.६२ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल ओगटेको अजयमेरु गाउँपालिकाको ३,४५३ घरधुरीमा ८,१४० जना महिला र ७,०२१ जना पुरुष गरी जम्मा १५,१६१ जनाको बसोवास रहेको छ भने ८८.४ प्रतिशत पुरुष र ६४.९ प्रतिशत महिला साक्षरता रहेको यस गाउँपालिकाको कुल साक्षरता दर ७५.७ प्रतिशत रहेको छ । यहाँ बसोवास गर्ने ब्राह्मण, क्षेत्री, दलित लगायत विभिन्न जातजातिहरूले मुख्य गरी हिन्दु धर्म अवलम्बन गरी दशैं, तिहार, गौरा पर्व, विसु, ओल्के लगायतका पर्वहरू र विभिन्न स्थानीय मेलाहरू मनाउने गर्दछन् भने मुख्य पेसाको रूपमा कृषि, पशुपालन र वैदेशिक रोजगारी अँगालेका छन् । साँस्कृतिक रूपमा अजयमेरुकोट, डागेश्वरी मन्दिर, जगन्नाथ मन्दिर, कोला समैजी मन्दिर, सहश्रलिङ्ग मन्दिर, गंगेश्वर मन्दिर आदि महत्वपूर्ण धार्मिक क्षेत्रहरू रहेको यस गाउँपालिकामा हाल ३० सामुदायिक र १ निजी गरेर जम्मा ३१ विद्यालयबाट आधारभूत शिक्षा प्रदान गरिनुका साथै १३ वटा स्वास्थ्य संस्थाबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरू प्रदान गरिदै आएका छन् । अजयमेरु गाउँपालिका-२ स्थित प्रशिद्ध ऐतिहासिक तथा पुरात्वातिक्क महत्वको अजयमेरुकोटको नामबाट यस गाउँपालिकाको नामाकरण गरिएको हो । यस गाउँपालिकाको स्थापना नेपाल सरकारले मिति २०७३/११/२२ को निर्णय गरेर २०७३/११/२७ मा राजपत्रमा प्रकाशित गरिएको थियो ।

ऐतिहासिक, भौगोलिक, जैविक तथा प्राकृतिक सुन्दरतासँगै यस अजयमेरुगाउँपालिका विपद्का दृष्टीले उच्च जोखिममा रहेको छ । भूकम्पसँगै यस गाउँपालिकामा पहिरो, बाढी, चट्याङ्ग, सडक दुर्घटना, आगलागी, हुरीवतास, खडेरी, वन्यजन्तुको आतंक, महामारी तथा जलवायु परिवर्तनका असर तथा जलवायुजन्य समस्या पनि यहाका समुदायले भोग्दै आएका छन् । विपद्ले गर्ने जनधनको क्षति कम गर्ने तथा विपद् व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने उदेश्यका साथ अजयमेरु गाउँपालिकामा गाउँपालिका स्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन समिति तथा वडा स्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन समितिहरू गठन भएका छन् । अजयमेरु गाउँपालिकाले स्थानीय विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०८२ र स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना २०८१ कार्यान्वयन गरिरहेको छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि गाउँपालिका स्तरबाटै धेरै प्रयासहरू भएका छन् । यस गाउँपालिकामा बहुपकोपसंग जुध्नको लागि मानवीय, आर्थिक, भौतिक श्रोत साधनको विकासगरी विपद् उत्थानशिल नमुना गाउँपालिकाको रूपमा स्थापित गर्नु जरुरी छ । हरेक योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनलाई उपलब्धिमुलक बनाउँदै गाउँपालिकाका बासिन्दाहरूको जीवनस्तरमा परिवर्तन ल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाहगर्दै आएको अजयमेरु गाउँपालिका नमुना गाउँपालिकाका रूपमा देशभरमा ख्यातिप्राप्त स्थानीय तह बन्न सफल भएको छ ।

१.६.१) भौगोलिक अवस्था

अजयमेरु गाउँपालिका धरातलीय स्वरूपका हिसाबले पहाडी क्षेत्रको अधिकांश जमिनको बनोट भिरालो प्रकृतिको छ, भने नदी तटीय क्षेत्र लगायतका अन्य क्षेत्रमा समथर जमिन रहेको छ। पहाडी श्रृङ्खलाले बनेको यस गाउँपालिकामा कडा खालको चट्टानी भू-भाग, भिरपाखा तथा बसोवास योग्य क्षेत्रसहितको विविधतायुक्त धरातलीय अवस्थिति रहेको छ। कडा खालको चट्टान र भिरहरु रहेको स्थानमा चरिचरनका लागि पाटन क्षेत्रसमेत छन। योजनाबद्ध तरिकाले बसोबास नगरिएकोले पुराना र परम्परागत गाउँ बस्तीहरुको बाहुल्यता रहेको यस गाउँपालिकामा नयाँ बसोबास गराइएका गाउँ बस्तीहरु मिलेका र सडकसँग जोडिएका नगरोन्मुख बस्तीहरु निकै आकर्षक छन। पुराना र परम्परागत बस्तीहरुमा रहेका परम्परागत घरहरु भुकुम्पको उच्च जोखिममा छन। वन क्षेत्रको बाहुल्यता रहे पनि वन विनास बढ्दै गएकाले कृषि योग्य भूमिमा प्रवेश गरेर वन्यजन्तुले बाली नालीमा क्षति पुगाउने गरेका छन। समुन्द्री सतहबाट ४६२ मिटरदेखि २६३९ मिटरसम्म उचाईको विविधता बोकेको अजयमेरु गाउँपालिका विश्व मानचित्रमा २८ डिग्री ५९ मिनेटदेखि २९ डिग्री २६ मिनेट उत्तरी अक्षांश र ८० डिग्री १२ मिनेटदेखि ८० डिग्री ४० मिनेट पूर्वी देशान्तरमा अव्यस्थित छ। अजयमेरु गाउँपालिकाको कुल १४,८५०.०२ हेक्टर जमिन मध्ये कृषियोग्य जमिनले ५,२१०.१० हेक्टर क्षेत्र ढाकेको छ, भने ८,९४८.८९ हेक्टर वनजङ्गलले ओगटेको छ। त्यसैगरी नदी तथा ताल तलैया क्षेत्र १७०.१४ हेक्टर, सार्वजनिक क्षेत्रले १६५.८२ हेक्टर र आवास क्षेत्रले १७९.८९ हेक्टर क्षेत्रफल जमिन ओगटेको अजयमेरु गाउँपालिकाको भू-उपयोग योजना २०८० मा उल्लेख छ।

१.६.२) शैक्षिक तथा सामाजिक अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार डडेल्धुरा जिल्लाको साक्षरता दर ७८.१९ रहेको छ। जसमध्ये पुरुषको साक्षरता दर ८९.११ र महिलाको साक्षरता दर ६८.६९ छ। अजयमेरु गाउँपालिकाको कूल साक्षरता दर ७५.६६ प्रतिशत छ। जसमा पुरुष साक्षरता दर ८८.४३ प्रतिशत र महिला साक्षरता दर ६४.८९ प्रतिशत छ। यस गाउँपालिकामा शैक्षिक सत्र २०८१ सम्म सामुदायिक मावि कक्षा (९-१०) २, कक्षा (९-१२) ७, सामुदायिक आधारभूत कक्षा (१-८) सम्मका ६, सामुदायिक र संस्थागत आधारभूत (१-५) ८, सामुदायिक आधारभूत कक्षा (१-३) ७ विद्यालय सञ्चालनमा छन। सामुदायिक विद्यालयमा प्रावधिक तथा व्यवसायीक धारको अध्यापन गरिने एक विद्यालय रहेको छ। समुदायमा आधारित प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र ५ र विद्यालयमा आधारित ३० गरी ३५ सञ्चालनमा छन। प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षामा ४७ जना सहयोगी कार्यकर्ता, प्राथमिक तहमा ८२ जना दरबन्दी र २६ जना राहत अनुदान कोटा, निम्न माध्यामिक तहमा ३१ दरबन्दी र १० राहत अनुदान कोटा र १६ जना स्वयमसेवक शिक्षकहरु कार्यरत छन माध्यामिक तह कक्षा (९-१२) दरबन्दीमा १६ जना, राहत अनुदानमा ३९ जना, संघीय अनुदानमा ५ जना र स्वयमसेवक शिक्षक ६ जना कार्यरत छन। यँहाका शैक्षिक संस्थाहरुमा अध्ययनका लागि यस गाउँपालिकाका स्थानीय विद्यार्थीहरुको बाहुल्यता रहेको छ। गाउँपालिकाका सबै बस्तीहरुमा राष्ट्रिय प्रशारण लाईन जडान भई विद्युतीकरण भए पनि जलविद्युतको उपयोग विशेष गरेर उज्यालोका लागि सिमित देखिएको छ। अनुपम प्राकृतिक सौन्दर्य, प्रचुर जैविक विविधता, बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधर्म र सामाजिक विविधता एवं ऐतिहासिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण अजयमेरु गाउँपालिकाले सामाजिक विकास अन्तर्गत शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद र भाषा, साहित्य तथा संस्कृति जस्ता उपक्षेत्रमा योजनाबद्ध रूपमा काम गरेको छ।

सामाजिक विकास मूलभूत रूपमा मानव विकाससँग सम्बन्धित हुने गर्दछ। सामाजिक विकास अन्तर्गत गरेको लगानीले अजयमेरुगाउँपालिकाको मानव संसाधनको क्षमता, स्वच्छता, बौद्धिकता तथा समावेशी सहभागिता अभिवृद्धिको अपेक्षित नतिजा हासिल गरेको छ। सामाजिक विकासअन्तर्गत शिक्षा क्षेत्रमा विद्यालय भवन निर्माण, छात्रवृत्ति, अनुदान शिक्षक नियुक्ति, विद्यालय खाजा कार्यक्रम, विद्यालयमा सूचनाप्रविधिको विस्तार र कक्षा ८ देखि १० सम्मका विद्यार्थीहरुका लागि गणीत, विज्ञान र अंग्रेजी विषयको अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन

जस्ता कार्यक्रम सम्पन्न गरिएका छन् । त्यसैगरी स्वास्थ्यतर्फ आधारभूत अस्पताल निर्माण, आधारभूत स्वास्थ्य इकाइको निर्माण, औषधि वितरण, वर्थिङ सेन्टर निर्माण, स्वास्थ्य कर्मचारीको व्यवस्था, स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन तथा स्वास्थ्य उपकरणको व्यवस्थापन जस्ता कार्यक्रमलाई मुख्य प्राथमिकता दिइएको छ । खानेपानी सरसफाइ अन्तर्गत खानेपानी आयोजनाको निर्माण, एक घर एक धारा कार्यक्रम तथा सरसफाइमा ल्याण्डफिल्ड साइटको निर्माण, स्वास्थ्य र सरसफाई सम्बन्धि जनचेतनामुलक अभियानहरु सम्पन्न भएका छन् । युवा तथा खेलकुद अन्तर्गत खेल मैदान निर्माण, विद्यालय स्तरीय विभिन्न खेलकुद प्रतियोगिताहरु तथा पालिकास्तरीय खेलमैदान र खेलकुदका लागि आवश्यक संरचनाहरुको निर्माणलाई प्राथमिकतामा राखेर काम सम्पन्न भएका छन् । अजयमेरु गाउँपालिकालाई खेलकुद पर्यटनको हवको रूपमा विकास गर्न सकिने प्रयाप्त सम्भावनाहरु छन् ।

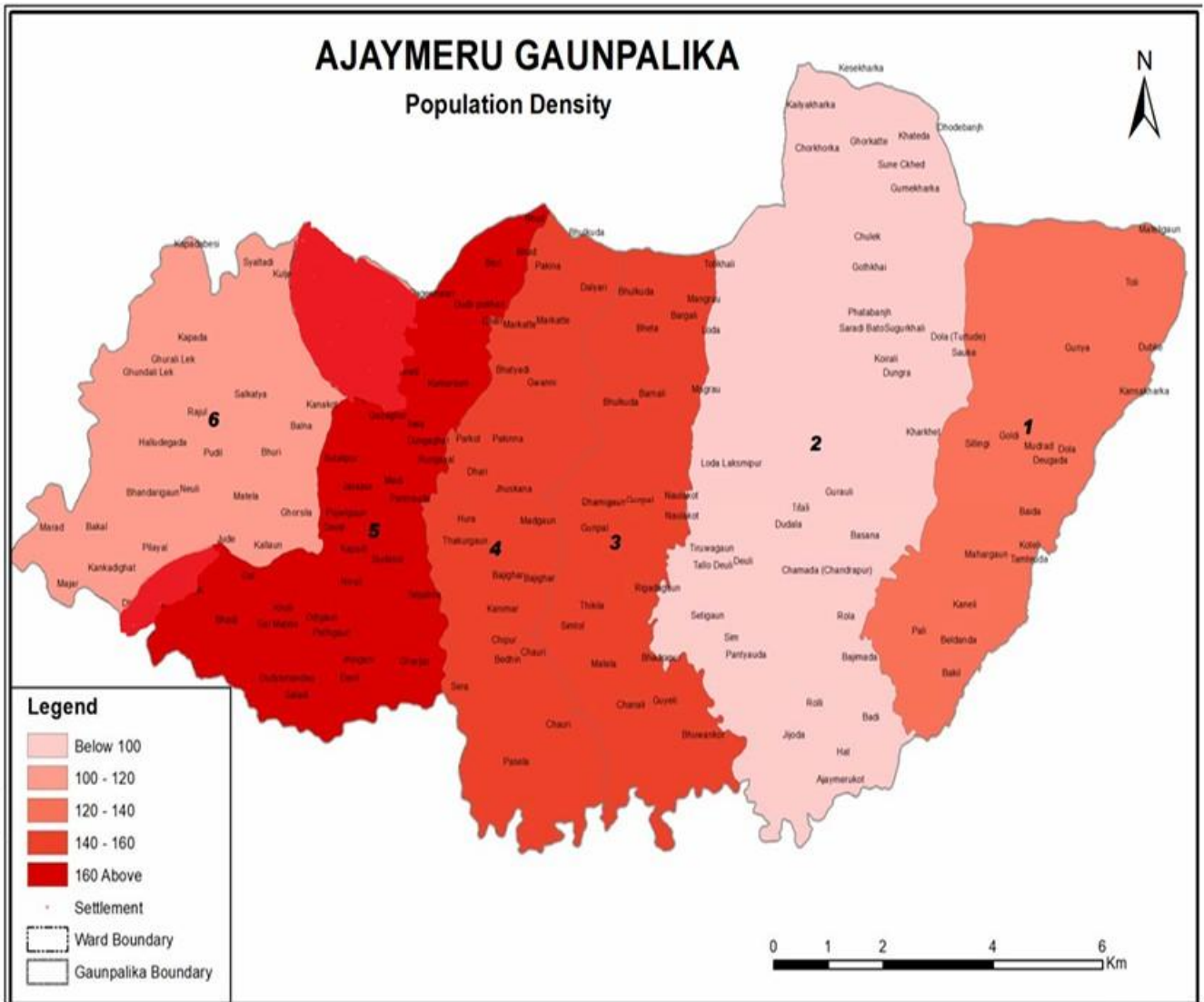
सामाजिक समावेशीकरण अन्तर्गत विपन्न समुदाय तथा महिलालाई सीप विकास तालिम लगायत विभिन्न तालिम कार्यक्रम, अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण, ज्येष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम, बाल क्लब गठन, बालमैत्री पालिका घोषणाको तयारी तथा सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम आदि कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन भएका छन् भने भाषा, साहित्य, कलाको संरक्षणका लागि सांस्कृतिक तथा साहित्यिक कार्यक्रम तर्जुमागरि प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिएको छ । उच्च क्षमतायुक्त मानव संसाधन तयार पार्न सामुदायिक विद्यालयलाई व्यावसायिक तथा प्राविधिक विद्यालयमा रूपान्तरण गर्न गाउँपालिकाले प्रयास गरिरहेको छ । विद्यार्थीको क्षमता अभिवृद्धिका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुलाई उच्च प्राथमिकताका साथ राखेर योजनावद्ध पहल थालिएको छ । स्वास्थ्यतर्फ भौतिक संरचनाको निर्माण, स्वास्थ्य उपकरण, औषधि तथा खोप व्यवस्थापनमा उल्लेखनीय काम भएका छन् । अजयमेरु गाउँपालिकाबासीहरुको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच वृद्धि गर्न र आम नागरिकले स्वास्थ्यमा गर्ने खर्च कम गर्नु पनि उत्तिकै आवश्यक ठानेर पालिकास्तरमा आधारभूत अस्पताल निर्माण र गाउँपालिकाभरिका स्वास्थ्य संस्थाहरुको संस्थागत क्षमता सुदृढीकरणका लागि योजनावद्ध पहल भइरहेका छन् ।

अनावश्यक खानपान तथा बढ्दै गएको अस्तव्यस्त जीवनशैलीले मधुमेह, उच्च रक्तचाप, क्यान्सर जस्ता दीर्घरोगबाट ग्रस्त मानिसको संख्या सहरी मात्र नभएर ग्रामीण क्षेत्रमा पनि बढ्दै गएको छ । मैदाजन्य वस्तुको उपभोग अत्यधिक बढ्दा मानिसको स्वास्थ्य अवस्थामा गम्भीर असरपर्दै गएको छ भने स्वास्थ्यमा हुने खर्च पनि बढिरहेको छ । यसका लागि अजयमेरु गाउँपालिकाले नीतिगत कार्यक्रम ल्याउनुका साथै योग अभ्यास, आर्युवेदिक स्वास्थ्य केन्द्र स्थापनामा जोड दिइरहेको छ । सामाजिक सुरक्षाका नाममा परम्परागत वितरणमुखी परिपाटी अपनाउँदा राज्य स्रोतको ठूलो हिस्सा अनुत्पादक क्षेत्रमा खर्च भइरहेको भए पनि यसलाई उपलब्धीमुलक बनाउन अजयमेरु गाउँपालिकाले सक्दो प्रयास गरेको छ । सामाजिक समावेशीकरण अन्तर्गत विपन्न समुदाय तथा शारीरिक रूपमा अशक्तता भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी व्यावसायिक आवासीय विद्यालयको निर्माण गरी त्यस्ता बालबालिकालाई गुणस्तरीय शिक्षाको प्रबन्ध गर्न अजयमेरु गाउँपालिकाले विशेष र अतिरिक्त कक्षालाई निरन्तरता दिएको छ । पूर्वाधार विकास अन्तर्गत सडक, पुल, आवास तथा बस्ती विकास, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा, सिँचाइ, र सूचना तथा सञ्चारप्रविधि लगायतका उप क्षेत्रमा बजेट विनियोजन गरेर आवश्यकतामा आधारित योजना तर्जुमागर्दै कार्यान्वयन गरिएको छ । आवास तथा बस्ती विकासमार्फत अव्यवस्थित शहरीकरण तथा अस्तव्यस्त आवासको विद्यमान अवस्थामा सुधार ल्याउने प्रयास गरिएको छ । भू उपयोग योजना २०८० तर्जुमा गरेर प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भइरहेको छ । विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जाको क्षेत्रमा सौर्य बत्ती जडान, ग्रामीण विद्युतीकरण, सुधारिएको चुलो वितरण जस्ता कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गरिएका छन् । त्यसैगरी सूचना तथा सञ्चारप्रविधि अन्तर्गत प्रविधि मैत्री प्रशासन निर्माण, सामुदायिक विद्यालयहरुलाई प्रविधि मैत्री बनाउन निःशुल्क इन्टरनेट र उपकरणहरुको व्यवस्थालगायत कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिइएको छ । अजयमेरु गाउँपालिकाले हरेक स्वास्थ्य केन्द्रमा ल्याव सेवा प्रभावकारी ढंगबाट सञ्चालन गरिरहेको छ भने विभिन्न समयमा विशेषज्ञ सेवासहितका स्वास्थ्य शिविरहरु सम्पन्न भएका छन् । अजयमेरु गाउँपालिकाको केन्द्र भद्रपुरमा निर्माणाधिन आधारभूत अस्पताल निर्माण कार्यमा ढिलासुस्ती हुँदा उपचारका लागि डडेल्धुरा सदरमुकाम, तराईका जिल्लाहरु कैलाली र कञ्चनपुरका साथै छिमेकी मुलुक भारतका विभिन्न सहर पुग्नुपर्ने बाध्यता कायमै छ ।

१.६.३) जनसङ्ख्या वितरण

कुनै पनि स्थानको जनसंख्या विकासको साधन र साध्य दुवैको रूपमा रहेको हुन्छ । विकासको लागि आवश्यक अन्य आर्थिक, भौतिक साधनहरूको परिचालन मानव श्रोतबाट नै हुने भएकाले विकास योजना तर्जुमा गर्दा यसको बनावटको विविध पक्षहरूको अध्ययन र विश्लेषण आवश्यक हुन्छ । नेपालमा गाउँपालिका स्तरमा जनसंख्याको विविध पक्षको तथ्याङ्क प्रत्येक १० वर्षमा हुने राष्ट्रिय जनगणनाको साथै गाउँपालिका स्तरमा घरधुरी सर्वेक्षण मार्फत समेत प्राप्त हुने गरेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार अजयमेरु गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या १५,१६१ रहेको छ । जसमध्ये महिलाको जनसंख्या ८,१४० र पुरुषको जनसंख्या ७०२१ रहेको छ । प्रति वर्ग किलोमिटरमा जनघनत्व १०२ जना रहेको छ भने कुल परिवार संख्या ३,४५३ लैंगिक अनुपात प्रति एक सय महिला बराबर ८६.२५ रहेको छ । अजयमेरु गाउँपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को तुलनामा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा जनसंख्या १.१४ प्रतिशतका दरले घटेको छ । २०६८ सालमा अजयमेरु गाउँपालिकाको जनसंख्या १७,०६६ थियो, जुन २०७८ मा घटेर १५,१६१ (१,९०५ ले कमी) पुगेको छ । तिव्र बसाई सराईका कारण अजयमेरु गाउँपालिकाको जनसंख्या ऋणात्मक अवस्थामा पुगेको हो । (स्रोत: राष्ट्रिय तथ्यांक विभाग)

१.६.४) वडागत जनसङ्ख्या वितरण

चित्र ५: अजयमेरु गाउँपालिकाको जनघनत्व /स्रोत:अजयमेरु गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५

अजयमेरु गाउँपालिकाका ६ वटै वडाहरुमा बसोबास गरिरहेका बासिन्दाहरुको जनसंख्याको तुलनात्मक अध्ययन गर्दा सबैभन्दा धेरै जनसंख्या भएको वडामा वडा नं. २ रहेको छ । वडा नं. २ को कुल जनसंख्या ३,४९० जना (पुरुष १,६०० जना र महिला १,८९० जना) रहेको छ । यसैगरि जनसंख्याका हिसाबले दोस्रो नम्बरमा रहेको अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं. ५ को कुल जनसंख्या २,६४९ जना (पुरुष १,२२० जना र महिला १,४२९ जना) रहेको छ । जनसंख्याका हिसाबले तेस्रो स्थानमा रहेको वडा नं. ६ को कुल जनसंख्या २,४९० जना (पुरुष १,१९६ जना र महिला १,२९४ जना) रहेको छ । चौथो स्थानमा रहेको वडा नं. ४ को कुल जनसंख्या २,३६६ जना (पुरुष १,११९ जना र महिला १,२४७ जना) रहेको छ । पाँचौँ स्थानमा रहेको वडा नं. १ को कुल जनसंख्या २,२५६ जना (पुरुष १,००४ जना र महिला १,२५२ जना) छ भने सबैभन्दा कम जनसंख्या रहेको अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं. ३ को कुल जनसंख्या १,९१० (पुरुष ८८२ जना र महिला १,०२८ जना) रहेको छ । वडा नं. ३ मा अजयमेरु गाउँपालिकाको केन्द्र रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार अजयमेरु गाउँपालिकाको वडागत जनसंख्याको विवरण देहाय अनुसार रहेको छ :-

जनसंख्याको वडागत विवरण

वार्ड नम्बर	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला
वार्ड नं. १ पुईलेक	२,२५६	१००४	१२५२
वार्ड नं. २ चमडा	३,४९०	१६००	१८९०
वार्ड नं. ३ भद्रपुर	१,९१०	८८२	१०२८
वार्ड नं. ४ चीपुर	२,३६६	१११९	१२४७
वार्ड नं. ५ देवलदिव्यपुर	२,६४९	१२२०	१४२९
वार्ड नं. ६ राजुल जनचेतना	२४९०	११९६	१२९४
जम्मा	१५,१६१	७,०२१	८,१४०

१.६.५) लाभान्वित जातजातिको अवस्था (प्रतिसतमा)

जातजाति	दुवै लिंग (%)	पुरुष (%)	महिला (%)
क्षेत्री	५३	५३.१	५२.९
ब्राह्मण - पहाड	२१	२१.४	२०.६
विश्वकर्मा	९.६	९.३	१०
मिजार	९.३	९.१	९.२
ठकुरी	३.७	३.५	३.९
परियार	३	३	३
सन्यासी/दसनामी	०.२	०.२	०.२
व्यासी/सौका	०.१	०.१	०.१
कुमाल	०.१	०.१	०.१
अन्य	०.१	०.१	०.०५

१.६.६) अपांगताका आधारमा जनसङ्ख्या वितरण

विपद् व्यवस्थापनमा अपांगता भएका व्यक्तिहरू अत्यन्त संवेदनशील समूहमा पर्छन्, किनकि उनीहरूलाई सूचना, आश्रय, उद्धार र पुनर्स्थापनामा पहुँचको अभाव हुन सक्छ। त्यसैले विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुनर्लाभमा अपांगता भएका व्यक्तिहरूको आवश्यकता र पहुँचलाई विशेष ध्यान दिनु, सुलभ सञ्चार, पहुँचयुक्त आश्रयस्थल र सहायक सामग्रीको व्यवस्था गर्नु, तथा स्थानीय योजनामा उनीहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्नु अपरिहार्य छ, अन्यथा अपांगता भएका मानिसहरू थप जोखिममा पर्ने भएकाले मानवीय क्षति बढि हुने खतरा रहन्छ। विपद् व्यवस्थापनमा अपांगता भएका जनसंख्यालाई 'जोखिममा परेको समूह' नभई 'संवेदनशील समूह' ठानेर उनीहरूको अधिकार र आवश्यकतालाई सम्बोधन गरिएन भने, उनीहरूले विपद्को दोब्बर मार खेप्नुपर्ने हुन्छ। यसर्थ, अपांगता भएका व्यक्तिहरूलाई उच्च प्राथमिकता दिन जरुरी छ।

अजयमेरु गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जनसंख्या विवरण (प्रतिसतमा)

वर्ग	जम्मा	जम्मा (%)	पुरुष (%)	महिला (%)
शारीरिक	१५९	३७.३	३७.०	३७.७
अल्पदृष्टि	५२	१२.२	९.४	१५.७
दृष्टिविहिन	३०	७.०	५.५	८.९
कान नसुन्ने	३९	९.२	८.१	१०.५
मनोसामाजिक अपाङ्गता	२४	५.६	८.१	२.६
सुन्न कठिन हुने	३४	८.०	७.२	८.९
कान नसुन्ने र दृष्टिविहिन	१२	२.८	२.६	३.१
बोल्न नसक्ने	२९	६.८	८.५	४.७
बौद्धिक अपाङ्गता	६	१.४	१.३	१.६
हेमोफिलिया	०	०.००	०.००	०.००
अटिजम	१	०.२	०.००	०.५
बहुअपाङ्गता	४०	९.४	१२.३	५.८
अपाङ्गता भएको जनसंख्या	४२६	२.८	३.३	२.३

गाउँपालिकाको जम्मा जनसंख्या १५,१६१। अपाङ्गता भएको व्यक्तिको जनसंख्या ४२६। अपाङ्गता भएको महिलाको प्रतिशत जनसंख्या २.३%। अपाङ्गता भएको पुरुषको प्रतिशत ३.३%।

१.६.७) आर्थिक अवस्था

अजयमेरु गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र मुख्यतया: व्यापार, व्यवसाय, नोकरी, कृषि, वन, कुखुरापालन, बाखापालन, थोक, खुद्रा बजार, होटल, रेस्टुरेन्ट, पर्यटन तथा सेवाजस्ता क्षेत्रमा आधारित छ। उपयुक्त हावापानी र उब्जाउ योग्य माटोको बनोट भएको अजयमेरु गाउँपालिका कृषिको लागि उपयुक्त उर्वर माटो भएको पहाडी क्षेत्र भएको हुँदा यहाँका अधिकांश घरपरिवार प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेका छन्। अजयमेरुगाउँपालिकाको सबै वडा र बस्तीहरूमा क्रमिक रूपमा सडक सञ्जालको विस्तार भईरहेका कारण अजयमेरुगाउँपालिकाको पूर्वाधार विकासमा थप सहज भएको छ। कृषि, व्यापार, सेवामूलक व्यवसाय साथै यस

गाउँपालिकामा रहेका केही साना तथा घरेलु उद्योग व्यवसायहरू यहाँका आर्थिक कृयाकलापहरू हुन । अजयमेरुगाउँपालिकाको वैकल्पिक आर्थिक आधार वैदेशिक रोजगार समेत रहेको देखिन्छ । प्राकृतिक सौन्दर्यको धनी, जैविक विविधता एवं साँस्कृतिक विविधताले भरिपूर्ण रहेका कारण अजयमेरुगाउँपालिका पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि पनि महत्वपूर्ण स्थानका रूपमा रहेको छ । विभिन्न किसिमका जातजातिको विभिन्न किसिमका संस्कृति, रहनसहन तथा चाडपर्वलगायत ऐतिहासिक धार्मिक, पौराणिक महत्वका स्थलहरू यस गाउँपालिकाका प्रमुख पर्यटकीय आकर्षणको रूपमा रहेका छन् ।

अजयमेरु गाउँपालिकामा आधुनिक कृषि तथा पशुपालनलाई बढि जोड दिनुको साथै अमला, चुत्रो, सुगन्धवाल, सजिवन, दालचिनी, राजवृक्ष, हरो, बरो, कुरिलो जस्ता विभिन्न अमूल्य जडीबुटीहरूको सम्भावना भएको हुँदा प्राकृतिक स्रोत र उपलब्ध कच्चा पदार्थको उपयोग गरी साना उद्योगमा लगानी गरी पर्यटकीय क्षेत्रलाई व्यवस्थित बनाई पर्यटक भित्र्याउन सकेको खण्डमा गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र मजबुद हुने सुनिश्चित देखिन्छ । अजयमेरुगाउँपालिकामा विशेषगरी गाई, भैसी, बाखा, घोडा, खच्चर, बुंगुर नै यहाँका मुख्य घरपालुवा जनावर हुन । यसबाट गाउँपालिकाबासीहरूको जीविकोपार्जनमा उल्लेख्य सुधार भइरहेको छ । पशुजन्य उत्पादनहरू जस्तै, दुध, दही, घ्यू तथा मासुका लागि कुखुरा, बंगुर, खसी, बोकाहरूको बिक्रीबाट आमदानी बढेको देखिन्छ । यहाँ डेरी उद्योग, व्यापारिक फार्म, गाई, भैसी, कुखुरा फार्महरू लगायतका कृषिजन्य उद्योगहरू रहेका छन् । अजयमेरुगाउँपालिकामा पशुपालन अधिक मात्रामा हुने गरेको पाइन्छ । प्रयाप्त वन क्षेत्र रहेकाले पनि पशुपालनका लागि उपयुक्त स्थान रहेको नवदुर्गा गाउँपालिकामा यँहा घरेलु तथा साना कुटीर उद्योगहरूको पनि प्रचुर सम्भावना रहेको छ । कुटानी पिसानी मिल, फर्निचर उद्योग, कुखुरा पालन, पशुपन्छी पालन, व्यवसायीक तरकारी तथा फलफूल खेती, अजयमेरुगाउँपालिकामा रहेका केही साना तथा घरेलु उद्योग व्यवसायहरू हुन । यस गाउँपालिकाका मुख्य आर्थिक आधारहरू व्यापार, नोकरी र वैदेशिक रोजगार रहेको छ । मानव विकासका सुचकांकका सुचकहरू तथा दीर्घकालिन विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्ने आधारमा हेर्दा अजयमेरु गाउँपालिकाले उल्लेख्य प्रगति हासिल गरेको पाइन्छ भने आर्थिक रूपमा आत्मनिर्भर बन्ने दिशातर्फ अग्रसर रहेको छ ।

१.६.८) भौगोलिक तथा प्राकृतिक स्रोतको अवस्था

अनुपम प्राकृतिक सौन्दर्य, प्रचुर जैविक विविधता, बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधर्म र सामाजिक विविधता एवं ऐतिहासिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण अजयमेरु गाउँपालिका विश्व पर्यटन मानचित्रमा प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य बन्न सक्ने सम्भावना बोकेको प्रचुर सम्भावनायुक्त स्थान हो । विज्ञान, प्रविधि र सञ्चार प्रणालीमा भएको अभूतपूर्व विकासले समस्त विश्व एउटा गाउँको रूपमा परिणत हुँदै गइरहेको वर्तमान अवस्थामा अजयमेरुगाउँपालिकाले प्रचुर पर्यटकीय सम्भावना बोकेका स्थानीय सम्पदालाई विश्व सामु प्रस्तुत गर्दै विश्व पर्यटन बजारलाई आकर्षित गरी अत्यधिक लाभ लिन सक्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्नु आवश्यक छ । पर्यटन व्यवसाय आफैँमा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको विकासको प्रमुख आधार भएकोले पर्यटन उद्यमको विविधीकरण र विस्तारद्वारा आम नागरिकको जीविकोपार्जन र रोजगारीका अवसरमा वृद्धि गरी जनताको जीवनस्तरमा सुधार गर्नु अपरिहार्य भएको छ । यस प्रयोजनार्थ एकातर्फ गाउँपालिकाले स्थानीयस्तरमा सम्भावना बोकेका विविध सम्पदाको समुचित संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु अत्यावश्यक भएको छ भने अर्को तर्फ पर्यटन सेवासँग सम्बद्ध सबै प्रकारका पूर्वाधार विकास गर्दै पर्यटन सेवा उद्योगको संख्यात्मक एवं गुणात्मक वृद्धि गर्नु आवश्यक छ । अजयमेरु गाउँपालिकामा डागेश्वरी मन्दिर, जगन्नाथ मन्दिर, कोला समैजी मन्दिर, सहश्रलिङ्ग वीरबेताल मन्दिर, गंगेश्वर मन्दिर, कैलापाल मन्दिर, चोरा बेताल क्षेत्र, लाटा कलारी मल्ल मन्दिर, सटासय मन्दिर, भालमाण्डौं, आदि धार्मिक पर्यटकीय सम्भावना बोकेका क्षेत्रहरू छन् । यसैगरि ऐतिहासिक तथा पुरात्वात्तिक महत्वको अजयमेरु कोट, ढीपुर, चौसडा, चीपुर शभागृह, देवल पार्क, बागकोट गुफा र रानीवन जस्ता मनोरम र रमणीय सम्भाव्य पर्यटकीय स्थलहरू रहेका छन् ।

व्यवसायीक कृषि उत्पादनका लागि उपयुक्त माटो, सिँचाईको प्रबन्ध गर्न नदी खोलाहरू तथा पशुपन्छी पालनका लागि प्रयाप्त जंगल भएकाले कृषि क्षेत्रको विकासका लागि अजयमेरुगाउँपालिका प्रचुर सम्भावना

भएको स्थान मान्न सकिन्छ । प्राकृतिक तथा वन पैदावारमा आधारित घरेलु, साना र कुटीर उद्योग सञ्चालन गर्नका लागि पनि अजयमेरुगाउँपालिकामा कच्चा पदार्थको प्रचुरता छ । गाउँपालिकामा भएका स-साना खोलाहरुमा माछापालन, सिँचाइ, पर्यटन प्रवर्द्धन लगायत जीविकोपार्जन र आर्थिक विकासका विविध क्षेत्रहरुमा परिचालन गर्न सकिने अवस्था छ । माछापालन व्यवसाय गरेमा सजिलैसँग रोजगारीका अवसरहरु बढ्ने र अन्य क्षेत्रबाट आयात हुने माछा प्रतिस्थापन भई स्थानीय उत्पादनले बजार पाउने छ । अजयमेरुगाउँपालिकामा ओगटेका वन क्षेत्रहरु सल्लाको वन, बाँज, साल लगायतको उच्च व्यवसायिक महत्वका वनस्पति प्रजातियुक्त वन क्षेत्र हुनु, वन क्षेत्रको पुनरुत्पादन दर राम्रो हुनु आदि कारणले गर्दा वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन मार्फत जीविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउन र राजश्वमा वृद्धि गर्न सकिने अवस्था छ । जैविक विविधताको संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकास मार्फत आर्थिक विकासमा उपयोग गर्न सकिने अवस्था छ । वन क्षेत्रमा गैर काष्ठजन्य उत्पादनहरु जडिबुटीको खेतीको अलावा मह उत्पादनलाई पनि प्रवर्द्धन गरी बजारमुखी गर्न सकेमा आर्थिक उन्नती गर्न थप टेवा पुग्नेछ । अजयमेरुगाउँपालिकामा रहेको जलवायु क्षेत्रहरुको विविधताका कारण सिर्जित असाधारण जैविक विविधताले कृषि र वनक्षेत्रको विकासमा अथाह सम्भावनाहरु निर्माण गरेको छ ।

उचित तकनिकी दक्षता, प्रविधि, पूँजी लगानी र व्यवसायिक वातावरण भएमा यस जैविक विविधताले अजयमेरु गाउँपालिकाको भावी समुन्नतिका लागि इञ्जिनको काम गर्न सक्दछ भने आफ्नो जीवनयापनका लागि परम्परागत रूपमा कृषि क्षेत्रमा निर्भर रहेका गाउँपालिकाबासीको जीवनको रूपान्तरण गर्ने सामर्थ्य रहन्छ । अजयमेरु गाउँपालिकामा भएका प्राकृतिक श्रोत/साधनलाई व्यवस्थित तथा वातावरणीय मित्रवत प्रविधि अपनाएर उचित प्रयोग गर्न सकिएमा स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना गर्नका साथै स्थानीय श्रोत परिचालनमा दिगोपना ल्याउन सकिने छ । यस गाउँपालिकाको ६ वटै वार्डहरुमा रहेका ऐतिहासिक ढुङ्गेधारा, इनार, नाउला र पोखरीहरु पनि पर्यटनका लागि आर्कषण हुनसक्ने देखिन्छ । यो गाउँपालिका वन वातावरण र जैविक विविधताको दृष्टिकोणले निकै सम्पन्न मानिन्छ । अजयमेरु गाउँपालिकाको वन क्षेत्रमा पाइने मुख्य वोट विरुवाका प्रजातीहरुमा खोटे सल्ला, कटुस, धुपी सल्ला, लालीगुराँस, बाज, खयर उतीस, नगन्य मात्रामा नदी तटीय तल्लो क्षेत्रमा साल खयर जस्ता प्रजातीहरु पाईन्छन् । आफ्नो भूभागको भण्डै दुईतिहाइ अंश वन क्षेत्रले ढाकेको अजयमेरु गाउँपालिकामा व्यवसायीक तथा उन्नत पशुपालन मार्फत आर्थिक विकासका प्रयाप्त सम्भावना छन भने सम्भाव्यता हेरी व्यवसायीक रुपमा बाह्रैमास माछापालन, मौरीपालन, जडिबुटी खेती, कुखुरापालन, बंगुरपालन, च्याउखेती जस्ता आर्थिक विकासका कृषकलापहरु गर्न सकिन्छ । कृषकलाई आधुनिक उत्पादनका साधनहरु, भौतिक पूर्वाधारहरु उपलब्ध गराई सहकारी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट सस्तो सरल कर्जा उपलब्ध गराएर, सहकारी तथा सामुहिक ढंगले खेतिपाती गर्ने नीति ल्याएर कृषि क्षेत्रको दिगो विकास र व्यवसायीकरणमा ध्यान दिनुपर्छ । प्रचुर र अपार सम्भावनाहरुको खोजी गरेर अथक प्रयत्न र योजनावद्ध काम गर्दै आर्थिक विकासका लागि योगदान पुऱ्याउन सकिन्छ ।

१.६.८) मानवीय अवस्था

अजयमेरु गाउँपालिकामा बासोबास गरिरहेका नागरिकहरुमध्ये अधिकांस मूलतः कृषि पेशामा आवद्ध छन । अधिकांस कृषकहरु निर्वाहमुखी कृषि गरिरहेको अबस्थामा पछिल्लो समयमा केहि मानिसहरु व्यवसायीक कृषि उत्पादनमा सकृय हुन थालेका छन । यसवोहक ज्याला मजदुरी, बैदेशिक रोजगारी, व्यापार व्यवसाय तथा केही मानिसहरु सरकारी जागिरमा संलग्न छन । गाउँपालिकामा १३ वटा स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत दक्ष ५४ जना स्वास्थ्यकर्मीहरु, ७८ जना महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु, सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरु, गाउँपालिकामा कार्यरत कुल १४० जना राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरु विपद् व्यवस्थापनका सवालमा मानवीय शक्तिका रुपमा खटिन सक्नेछन् । आपतकालीन अवस्थामा परिचालन गर्नको लागि गाउँपालिकामा प्राथमिक उपचार गर्न सक्ने ३ जना, खोज तथा उद्धार गर्न सक्ने २५ जना र पूर्वसूचनाका वारेमा तालिम प्राप्त जनशक्ति ३ जना रहेका छन । गाउँपालिकाका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति र समुदायीक विपद् व्यवस्थापन समितिमा गाउँपालिका भरका १२३ जना आवद्ध छन । रेडक्रसकर्मी,

कर्मचारी, तालिम प्राप्त डकर्मी सिकर्मी, नेपाल प्रहरी, तालिम प्राप्त पौडीवाज, प्राथमीक उपचार टोली र विपद सम्बन्धी तालीम प्राप्त जनशक्तीको उपलब्धता छ ।

१.६.१०) जलवायु/विपदजन्य प्रकोप, हावापानीको अवस्था र प्रभाव

डडेल्धुरा जिल्लाको अजयमेरु गाउँपालिकामा बाढी, पहिरो, खडेरी, असिना, चट्याङ, महामारी, पशुमा भएको महामारी, भूकम्प, आगलागी, जङ्गली जनावरको आतंक जस्ता प्रकोपहरुले वेला वेलामा विपदको रूप लिएको पाइन्छ । अजयमेरु गाउँपालिकाका ६ वटै वडा स्तरको छलफल र पालिका स्तरको छलफल अन्तरक्रिया र सहभागितात्मक किसिमले प्रकोप स्तरीकरण पश्चात अजयमेरु गाउँपालिका ६ वटै वडा र गाउँपालिका स्तरको विपद जोखिमको अवस्थाको सहभागितात्मक ढंगबाट विश्लेषण गरिएको छ । विपदले गर्ने क्षति र यसको पुनरावृत्तिको अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी क्षति बाढी र पहिरोले गरेको छ, जसको पुनरावृत्ति पनि उच्च रहेको छ । मूलतः पहिरोले घर जग्गा र भौतिक पुर्वाधारमा क्षति पुऱ्याउने, बाढीले घर जग्गा बगाउने, खेतियोग्य जमिन तथा सडक, सामुदायिक वन क्षेत्रमा कटान गर्ने गरेको छ । यसबाट मानिसहरु अस्थायी वा स्थायी रूपमा विस्थापित हुने गरेका छन् । बाढी बाहेक खडेरी, हावाहुरी, बन्यजन्तुको आतङ्क, असिना, आगलागी, चट्याङ, सडक दुर्घटना, महामारी, कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोपबाट पनि उल्लेख्य क्षति भइरहेको छ । पछिल्ला वर्षहरुमा जलवायु परिवर्तनका असरहरुका कारण यँहाका बासिन्दाहरुको जीवनस्तरमा निकै प्रभाव पार्ने गरेको छ । अधिकांस कृषि पेशामा संलग्न यँहाका बासिन्दाहरु कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका असरहरुका कारण विभिन्न खाले प्रकोपको सामना गरिरहेका छन् ।

समुन्द्री सतहबाट ४३२ मिटर देखि लिएर महाभारत श्रेणीको २६३९ मिटर उचाईसम्म फैलिएको अजयमेरु गाउँपालिकामा अधिकांश समय जाडो मौषम रहने र हिउँद महिनामा हिउ समेत पर्ने गर्दछ । धरातलीय स्वरुप अनुसार यहाँको हावापानीलाई मुख्य ३ भागमा बाड्न सकिन्छ ।

क) उष्ण जलवायु (Tropical Climate)

अजयमेरु गाउँपालिकाको पश्चिमी क्षेत्रको सुर्नाया तथा राइल्ड गाडद्वारा निर्मित समथल भू-भागहरु जस्तै : देवल दिव्यपुरको नदीका किनारका भागहरुको ४६२ मि. देखि ८०० मिटर उचाई सम्ममा यसप्रकारको हावापानी पाईन्छ । गर्मी मौषममा औषत २०-३७ डिग्री सेल्सियस सम्म तापक्रम रहन्छ ।

ख) समशितोष्ण जलवायु (Sub-Tropical Climate)

गाउँपालिकाको उत्तरी क्षेत्रको पहाडको ८०० मिटरदेखि २००० मिटर उचाईसम्म यसप्रकारको हावापानी पाईन्छ । देवल दिव्यपुर, चिपुर, भद्रपुर अर्थात वार्ड नं. ३,४,५ र ६ मा यसप्रकारको हावापानी पाईन्छ । गर्मी मौषममा औषत २०-२५ डिग्री सेल्सियस सम्म तापक्रम रहन्छ ।

ग) शितोष्ण (Temperate Climate)

यस गाउँपालिकाको उत्तरी भागको विशेषगरी वार्ड नं. १,२ र ३ को माथिल्लो लेकाली क्षेत्रको २००० मिटर देखि २२०० मिटरसम्मको उचाईमा यसप्रकारको हावापानी पाईन्छ । गर्मी मौषममा औषत १५-२० डिग्री सेल्सियस सम्म तापक्रम र हिउद महिनामा ० डिग्री सम्म भर्नुको साथै हिउ पर्ने गर्दछ ।

घ) तापक्रम

औषत अधिकतम ३२.७ डिग्री सेन्टिग्रेट र न्यूनतम ३.६ डिग्री सेन्टिग्रेट

ङ) वर्षा

औषत वर्षा : सालाखाला १३४३.६ मि. मिटर (बार्षिक)

परिच्छेद १ :

योजनाको परिचय, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

१.१) पृष्ठभूमि

नेपाल बहु-प्रकोपको उच्च जोखिममा रहेको मुलुक हो । यहाँको विषम भू(वनावट, कमजोर भौगर्भिक अवस्था तथा मौसमी विषमताको कारण भूकम्प, बाढी, पहिरो, खडेरी, हिमताल विष्फोटन, चटयाड, आगलागी, असिना, हुरीवतास तथा महामारी जस्ता प्रकोपहरूका कारण प्रत्येक वर्ष ठूलो जनधनको हानी नोक्सानी हुने गरेको छ । विश्वव्यापी जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावबाट समेत थप जोखिममा रहेको छ । यहाँ तापक्रम बढ्दै जानुका साथै वर्षा पनि अनियमित हुने गरेको छ । नेपालको भौगोलिक भू-वनोटका आधारमा हिमाल, पहाड, भित्रिमधेस र तराईमा फरक फरक प्रकारका विपद्का घटना घटने गरेका छन् । विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न संयुक्त राष्ट्र सङ्घका सदस्य राष्ट्रहरूबाट प्रतिबद्धता भएको विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेन्डाई कार्यढाँचा (सन् २०१५-२०३०) लाई आत्मसात गरेर नेपाल सरकारले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । मुलुकमा सङ्घीयता कार्यान्वयनसँगै विपद् व्यवस्थापनमा तहगत भूमिका पनि प्रष्ट गरिएको छ । यही अधिकार क्षेत्र र मार्गदर्शन अनुसार आवश्यक ऐन, नियमावली, नीति, रणनीति, तथा मार्गदर्शनहरू तर्जुमा गरी तीन वटै तहका सरकारहरूले कार्यान्वयन गरिरहेका छन् । विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन (२०७४), विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति (२०७५), विपद् जोखिम न्यूनीकरण नियमावली (२०७६) तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना (सन् २०१८ २०३०) सम्बन्धित क्षेत्रमा शासकीय सुधार सम्बन्धित प्रमुख कानून तथा नीति एवं योजनाहरू हुन् । यी कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरूका अतिरिक्त विपद् जोखिमका विभिन्न चरणहरू सम्बन्धित मार्गदर्शन, कार्यसंरचना तथा कार्यविधिहरू पनि रहेका छन् । यसै परिप्रेक्ष्यलाई मध्यनजर राखी सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार गरेको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०७४ लाई निर्माण निर्देशिकाको रूपमा लिदै विगतका सिकाई र कार्यअनुभवहरूका आधारमा यस अजयमेरु गाउँपालिकाको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना २०८१ लाई समसामयिक रूपमा संसोधन र परिमार्जन गरेर अद्यावधिक गरिएको छ ।

१.२) योजनाको दीर्घकालीन सोच, परिकल्पना, ध्येय र लक्ष्य

दीर्घकालीन सोच.

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यहरूलाई संस्थागत गरी विपद् जोखिमबाट सुरक्षित, अनुकूलित तथा उत्थानशील अजयमेरु गाउँपालिका निर्माण गर्ने यस योजनाको दीर्घकालीन सोच रहेको छ ।

परिकल्पना:

डडेल्धुरा जिल्लाको अजयमेरु गाउँपालिकालाई विपद् जोखिममुक्त नमुना गाउँपालिका बनाउने यस योजनाको परिकल्पना रहेको छ ।

ध्येयः

यस योजनाको मुख्य ध्येय विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरूलाई विकासमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने र समुदायको हरेक वर्गको जीवनस्तरमा सुधार ल्याई सुरक्षित बाँच्न पाउने अधिकार कायम गर्ने रहेको छ ।

लक्ष्यः

यस योजनाको लक्ष्य विपद्बाट हुने जनधनको क्षति तथा जोखिमलाई कम गर्नुका साथै सहभागिता मूलक प्रक्रियाबाट पहिचान गरिएका मुद्दाहरूलाई योजनाको रूप दिई पूर्वतयारीका कार्यहरू गर्ने, जीविकोपार्जनमा अभिवृद्धि गर्ने र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यलाई विकास योजनाहरूमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने रहेको छ ।

२.३) योजनाका उद्देश्यहरू

यस योजनाको मुख्य उद्देश्य आपतकालीन अवस्थामा सम्भावित खतराहरूको पूर्वानुमान, शीघ्र पहिचान तथा प्रभावितहरूको जीवन रक्षा, सम्पति तथा जिउधनको सुरक्षा र संरक्षण गरी मानवीय सङ्कटको सामना गर्नको लागि प्रभावकारी पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य गर्न दिशानिर्देश गर्नु हो । विपद् पूर्व, विपद्का समयमा र विपद् पश्चात् मानिस माथि पर्ने प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न स्थानीय स्रोतको अधिकतम उपयोग गर्दै विभिन्न क्षेत्रसँग समन्वय गरी विपद् पूर्वतयारी, पूर्व सचेतना प्रणाली, न्यूनीकरण, रोकथाम कार्य गर्नु र प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी, जवाफदेहीयुक्त मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु यस योजनाको मूल उद्देश्य रहेको छ । यस योजनाका अन्य केही विशिष्ट उद्देश्यहरू रहेका छन्, जुन निम्नअनुसार छन् ।

२.३.१) योजनाका विशिष्ट उद्देश्यहरू

- १) सम्भावित विपद् एवम् जलवायुको जोखिम कम गर्न, विपद्को समयमा आपत्कालीन कार्य सम्पादन तथा प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न आवश्यक दिशानिर्देश गर्ने ।
- २) विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथाजलवायु परिवर्तनका क्रियाकलापहरूलाई नियमित विकास निर्माणका योजना तथा कार्यक्रमहरूमा मूलप्रवाहीकरण गर्दै पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरूलाई एकीकृत र समन्वयात्मक तवरमा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।
- ३) बहुप्रकोप पूर्वसूचना प्रणालीको विकास एवं विस्तार गरी पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- ४) विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलताका क्षेत्रमा विद्यमान नीति तथा दिशानिर्देशहरू र गाउँपालिकामा आपतकालीन समयका लागि तयारी गरिएका/भएका विद्यमान क्षमता, सङ्कटासन्नता तथा जोखिमको विश्लेषण गरी आपतकालीन अवस्थामा हुन सक्ने सम्भाव्य क्षतिलाई कमगर्न मद्दत गर्ने ।
- ५) स्थानीय तहको शासन प्रणालीलाई जोखिम संवेदनशील र विपद्मैत्री बनाई आपतकालीन अवस्थामा जोखिममा रहेका व्यक्ति तथा समूहको तत्काल खोज तथा उद्धार र राहतको सुनिश्चिता प्रदान गर्ने ।
- ६) विपद् जोखिम न्यूनीकरण, व्यवस्थापन र प्रतिकार्यका लागि स्थानीय समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै जनसहभागिता बढाउने ।

- ७) “अभ्र राम्रो र अभ्र बलियो” अवधारणाअनुरूप विपद् पश्चातको पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना र पुननिर्माण सुनिश्चित गर्दै विपद् सम्बन्धि न्यूनतम आधार तथा साभ्का मापदण्ड निर्धारण गरी गाउँपालिकास्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनालाई प्रभाकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- ८) गाउँपालिकास्तरमा विद्यमान विपद्को सङ्कटासन्नता, जोखिम र स्थानीय क्षमता पहिचान तथा विश्लेषण गर्दै विपद् उत्थानशील समुदायको निर्माणमा योगदान गर्ने किसिमका कृयाकलापहरूको नियमित रूपमा प्रभावकारी र उपलब्धिमुलक किसिमले कार्यान्वयन गर्ने ।
- ९) उपलब्ध न्यूनतम साधन-स्रोतको अधिकतम उपयोग गर्दै आवश्यक पर्ने थप साधन-स्रोतको खोजी गरी संघीय, प्रदेश सरकार र सरोकारवाला निकाय तथा संघ संस्थासँग समन्वय गरी विपद् प्रभावित समुदायलाई सहयोग उपलब्ध गराउने ।

२.४) योजनाको आवश्यकता तथा महत्त्व

मुलुकले अवलम्बन गरिरहेको सङ्घीय संरचनामा स्थानीय स्तरको विपद् व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारमा रहेको छ भने संघ, र प्रदेश सरकारले आवश्यक सहजीकरण गर्ने प्रबन्ध गरिएको छ । जलवायु परिवर्तन एवम् विपद्का कारण सामाजिक, आर्थिक, पर्यावरणीय र विकासका संरचनाहरूमा नकारात्मक असर पुगेको छ भने यसको असरबाट गरिब, विपन्न, महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, साधन स्रोतमा कम पहुँच भएका घरधुरी साथै प्राकृतिक स्रोतमा आश्रित समुदायहरू बढी प्रभावित हुन्छन भन्ने तथ्य विभिन्न अध्ययनहरूले प्रष्ट पारिसकेका छन । २०७२ सालको महाभुकम्प, कोभिड १९ महामारी तथा विभिन्न विपद्को सामना गर्न विद्यमान प्रणालीलाई थप उत्थानशील बनाउनुपर्ने आवश्यकता टडगारो रूपमा खडकिएको छ । विपद् व्यवस्थापनका विभिन्न चरणहरूमा गरिने कार्यहरूलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउनका लागि स्थानीय तह स्तरमा कार्यान्वयन गरिने यस योजनाले विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि आवश्यकता अनुसार वार्षिक तथा आवधिक विकास योजना तथा प्रक्रियामा विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलतालाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै विपद्पूर्व, विपद्को समयमा र विपद् पश्चात गर्नुपर्ने कार्यलाई प्राथमिकीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यस योजनाले समावेशी र सहभागितामूलक विधिको प्रयोग मार्फत् गाउँपालिकामा विद्यमान सङ्कटासन्नताको अवस्था पहिचान, स्तरीकरण तथा क्षमता विश्लेषण गर्दै जोखिम न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्य गर्न तथा विपद् तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि स्थानीय श्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम् परिचालनमा जोड दिन्छ, र आपतकालीन अवस्थामा अत्यावश्यक सेवा प्रभावित हुन नदिन आवश्यक निशानिर्देश गर्नेछ ।

यसका अलावा यस योजनाका अन्य केही महत्त्वहरू छन, जसले यसको आवश्यकतालाई पुष्टि गर्दछ । विपद् व्यवस्थापन भित्र गरिने विभिन्न चरणका कार्यहरूलाई व्यवस्थित गर्नका लागि स्थानीय स्तरमा तर्जुमा गरिने विकास योजनाको एउटा प्रमुख भागका रूपमा निरन्तर यो योजना कार्यान्वयन हुनेछ । विपद्को घटना मानव समुदायका लागि सम्बेदनशील भएकोले यस्तो अवस्था नआओस् भन्नाका निम्ति हरेक विकासका कार्यलाई विपद् व्यवस्थापन कार्यसँग समायोजन गरी दीगो विकासका क्रियाकलापमा समुदायको सक्रिय सहभागिता समेतको अपेक्षा गरिएको हुँदा यसले महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको हुन्छ । यसकारण यस योजनाको निकै ठूलो महत्त्व रहेको छ । त्यसैले यस योजनाको आवश्यकता र महत्त्वलाई अग्रस्थानमा राख्न सकिन्छ । अजयमेरुगाउँपालिकास्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाका निम्न महत्त्वले यसको आवश्यकतालाई पुष्टी गर्दछ :

- गाउँपालिकास्तरमा संस्थागत संरचना तयार हुने ।
- बहुखतरा उच्च जोखिम तथा क्षमता विश्लेषणमा समुदायको सहभागिता हुने ।
- गाउँपालिकामा तयारी/प्रतिकार्य समूहहरू गठान गरेर परिचालन गरिने ।
- गाउँपालिका स्तरमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण योजना तर्जुमा हुने ।
- गाउँपालिका स्तरमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि आकस्मिक कोष स्थापना हुने ।
- समुदायले व्यवस्थापन गरेका स्रोतहरूमा समान पहुँच स्थापित हुने ।
- गाउँपालिका स्तरमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिने ।
- समुदायमा आधारित पूर्वचेतावनी प्रणालीहरूको स्थापना हुने भएकाले समुदाय सुरक्षित रहन टेवा पुग्ने ।
- यस योजनाले विपद् पूर्व, विपद्का समयमा र विपद् पश्चात मानिसमाथि पर्ने प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न मद्दत पुऱ्याउछ ।
- स्थानीय स्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम उपयोग गर्दै विभिन्न क्षेत्रसँग समन्वय गरी विपद् पूर्वतयारी, पूर्व सचेतना प्रणाली, न्यूनीकरण, रोकथाम कार्य गर्नु र प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी, जवाफदेहीयुक्त मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन स्थानीय सरकारलाई जिम्मेवार बनाउँछ ।
- योजनाले विपद्को समयमा मानवीय सहयोगलाई व्यवस्थित गर्ने सुनिश्चितता दिन्छ ।
- विपद्को जोखिम कम गर्न समुदायलाई हातेमालो गर्ने वातावरण बनाउन प्रेरणा दिन्छ ।
- विपद् प्रभावित र पीडित समुदायलाई आफ्नो अधिकार र दायित्वको बारेमा सचेत गराउँछ ।
- उद्धार र राहतजस्ता कार्यमा पीडित समुदायको समान पहुँचको प्रत्याभूति गर्छ ।
- आपत्कालीन समयमा सूचना र जानकारी प्रक्षेपणलाई व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्छ ।
- सामाजिक, सांस्कृतिक मर्यादा तथा सद्भाव अभिवृद्धिको लागि मार्ग प्रशस्त गर्छ ।
- खानेपानी, सरसफाइ र स्वास्थ्य प्रबर्द्धनका विषयलाई व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्छ ।
- स्रोतको सही सदुपयोग गरी प्रभावित समुदायलाई प्रकोपको पीडाबाट मुक्ति दिने बाटो तयार गर्छ ।
- क्षेत्रगत रूपमा कामको बाँडफाँड हुने हुँदा मानवीय सहयोग पारदर्शी, प्रभावकारी र व्यवस्थाति हुनुको साथै सेवाप्रदायकमा जवाफदेही र उत्तरदायित्वको भावनाको विकास गराउँछ ।
- अजयमेरुगाउँपालिको समग्र विकास प्रकृत्यामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण, व्यवस्थापन र प्रतिकार्य सम्बन्धि कृत्याकलापहरूलाई मुलप्रवाहीकरण गर्न यस योजनाले सघाउँछ ।
- सम्भावित विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा योगदान पुऱ्याउँदै विपद् प्रभावित समुदायलाई स्थानीय सरकारको प्रत्याभूति दिलाउन यस योजनाले योजनावद्ध प्रयासको थालनी गर्छ ।
- स्थानीय समुदायको प्रतिकार्य क्षमता अभिवृद्धिगर्दै सवल, सक्षम र आत्मनिर्भर बनाउन सहयोग पुगाउँछ ।
- प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापनका लागि नीतिगत, कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था तयार गर्न मद्दत गर्छ ।
- विपद् सूचना प्रणालीलाई आधुनिकीकरण, गुणस्तरीय तथा प्रविधिमैत्री बनाई एकीकृत विपद् सूचना प्रणालीको विकास गर्न सहयोग गर्छ ।
- आपत्कालीन अवस्थामा तत्काल पहिचान, प्रतिकार्य तथा व्यवस्थापनका लागि दिशानिर्देश गर्छ ।
- समन्वय र सहकार्यको माध्यमबाट स्रोत परिचालन र जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन गर्न सघाउछ ।

- आपत्कालीन समयमा सूचना र जानकारीलाई व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्छ ।
- समुदायको विपद्संग सामना गर्ने परम्परागत सिपलाई सुदृढिकरण गर्दै आपत्कालीन अवस्थामा हुन सक्ने भौतिक तथा मानवीय क्षतिलाई कम गर्न र समुदायको उत्थानशील क्षमता (Resilience Capacity) अभिवृद्धि गर्न सघाउँछ ।
- बहुप्रकोप जोखिम तथा क्षमता विश्लेषणमा स्थानीय सरकार, स्वास्थ्य संस्था, समुदाय तथा स्थानीय सरोकारवालाहरूको सहभागिता बृद्धि गर्न मद्दत गर्छ ।
- स्थानीय स्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम उपयोग गर्दै विभिन्न क्षेत्रसँग समन्वय गरी विपद् पूर्वतयारी, पूर्व सचेतना प्रणाली, न्यूनीकरण, रोकथाम र प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी तथा जवाफदेही ढंगले मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन सघाउँछ ।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनमा समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता र योगदान वृद्धि गर्न सघाउँछ ।
- विपद् तथा महामारीको समयमा तत्काल सम्बोधन गर्नका लागि आवश्यक संयन्त्र, क्षमता विकास, प्रतिकार्य योजना तथा पूर्वतयारीलाई सुदृढ संगठित र विश्वसनीय बनाउन सहयोग गर्छ ।
- क्षेत्रगत रूपमा कामको बाँडफाँड हुने हुँदा मानवीय सहयोग पारदर्शी, प्रभावकारी र व्यवस्थित हुनुको साथै सेवाप्रदायकमा जवाफदेहिता र उत्तरदायित्वको भावनाको विकास गराउन सघाउँछ ।

१.५) योजनाका सीमाहरू

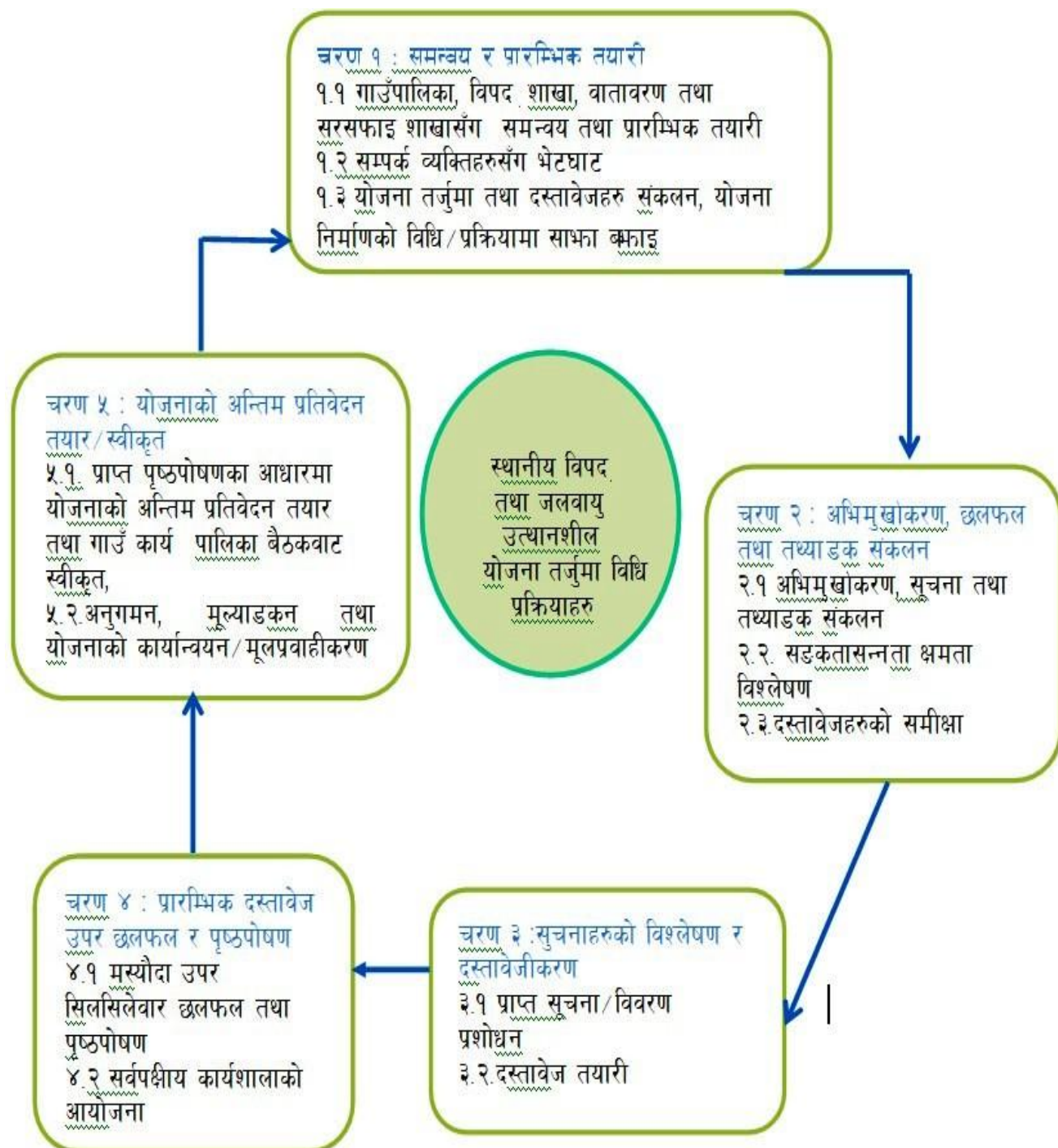
कुनै पनि योजना तथा कार्यक्रमहरूका आफ्नै महत्व र सीमा हुन्छन् । यस योजनाका पनि निम्नअनुसार सीमाहरू रहेका छन् :

- योजनाको कार्यान्वयन स्थानीय निकायहरूले आफ्नो नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गको रूपमा गर्ने भएकाले विकास-निर्माणसँग सम्बन्धित भएर निरन्तर कार्यान्वयनमा रहने छन् ।
- यो योजना “स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका-२०६८ तथा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका-२०७४ ” अनुसार तयार गरिएको छ ।
- यस योजनाको कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक रूपमा जनशक्ति तयार गर्न समय लाग्नेछ र त्यसको लागि स्रोतको खोजी गर्नुपर्ने अवस्था रहन्छ, जुन उपलब्ध हुन्छ, नै भने निकर्षण गर्न सकिँदैन ।
- यस योजनाको कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक दक्ष जनशक्तिको स्थानीय स्तरमा कम उपलब्धता रहन सक्छ ।
- योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार, संघीय सरकार र विकास साझेदारहरू तथा निजी क्षेत्रको सहयोगको अपेक्षा गरिएको छ ।
- विभिन्न विपद्हरूबाट हुने क्षतिलाई सीमित स्रोत र साधनबाट न्यूनीकरण गर्न र विपद् व्यवस्थापन गर्न चुनौती रहेको छ ।
- योजना तर्जुमा कार्यक्रममा सबै क्षेत्र, बर्ग र समुदायका व्यक्तिहरूको सहभागिता सुनिश्चित गरिएको भए पनि सिमित स्रोत साधन र समयका कारण वडास्तरमा ३० औंसत ३० जना र गाउँपालिकास्तरमा ५० जना सहभागीहरूका अवधारणाहरू यस योजनामा सिमेटिएका छन् ।

१.६ योजना निर्माण प्रक्रिया विधि

“स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका-२०६८ तथा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका-२०७४” अनुसार यो योजना तर्जुमा गर्दा अजयमेरु गाउँपालिका र वडाका प्रभावित तथा सडकटासन्न समुदायको प्रत्यक्ष र समावेशीयुक्त सहभागिता सुनिश्चित हुने गरी समावेशी, सहभागितामूलक र यथार्थपरक बनाउन निम्नअनुसारका प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएका छन् :

चित्र ७: योजना तर्जुमा प्रकृया र विधि

१.६.१) योजना अद्यावधिक गर्ने कार्यमा अजयमेरु गाउँपालिकाको अग्रसरता :

अजयमेरु गाउँपालिकाले स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा गरेर प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिरहेको छ । गाउँ कार्यपालिकाको बैठकबाट निर्णय गरेर यस योजनालाई समसामयिक रूपमा परिमार्जन, संसोधन र अद्यावधिक गर्ने कार्यको अग्रसरता लिएको छ । गाउँपालिकाले लिएको अग्रसरता र गाउँपालिकाकै अगुवाईमा योजना तर्जुमा कार्यविधि र निर्देशिकाअनुसार प्रस्तुत योजना अद्यावधिक गरिएको हो । अजयमेरु गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानीयस्तरमा विपद् व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित समुह, समुदायस्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिसहित स्थानीय नागरिकहरूको सार्थक सहभागितामा सहभागितात्मक किसिमबाट यो योजना अद्यावधिक गरिएको छ । यस योजनाको कार्यान्वयन र अनुगमन मुल्यांकन कार्यमासमेत लक्षित समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गरिएको छ ।

१.६.२) प्रारम्भिक भेला तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग छलफल अन्तरक्रिया

गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा सम्पूर्ण निर्वाचित जनप्रतिनिधी, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, स्थानीय राजनीतिक दलका प्रतिनिधीहरू, स्थानीय बुद्धीजीवीहरू, ज्येष्ठ नागरिक, स्थानीय संघ संस्थाका प्रतिनिधि तथा सरोकारवालाहरूको सहभागितामा स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका अनुसार गठित गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति र सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिसँग छलफल अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरेर योजनाको अद्यावधिक गर्ने कार्यका बारेमा अवगत गराइएको थियो भने सहभागीहरूबाट प्राप्त सुझाव र विगतका अनुभवका आधारमा योजना अद्यावधिक गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

१.६.३) गाउँपालिका र गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा छलफल :

गाउँपालिका स्तरीय योजना बनाउने विषयमा एकीकृत विकास सकाज डडेल्धुरा, हार्दिक मिडिया एजेन्सी डडेल्धुरा तथा अजयमेरु गाउँपालिका तथा गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा अन्य सरोकारवाला स्थानीय संघ संस्थाका प्रतिनिधि तथा सरोकारवालाहरूसँग छलफल अन्तरक्रिया गरी वडा तथा गाउँपालिका स्तरीय स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना २०८१ अद्यावधिक गर्ने कार्यमा सहमति भएको थियो ।

१.६.४) योजना तर्जुमा अभिमुखीकरण :

स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति र हार्दिक मिडिया एजेन्सी डडेल्धुराको सहजीकरणमा गाउँपालिका स्तरमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको थियो । यस अभिमुखीकरणमा सहभागीहरूलाई विपद् सम्बन्धी आधारभूत विषय वस्तु जस्तै विपद्, प्रकोप, सडकटासन्न, जोखिम र क्षमता बारेमा बुझाई, विपद् व्यवस्थापन चक्र बारे छलफल गरिएको थियो भने सूचना संकलन विधि तथा प्रक्रियाको बारेमा छलफल तथा अभ्यास गरिएको थियो ।

१.६.५) वडा स्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण :

यस योजनालाई अद्यावधिक गर्ने सम्बन्धमा अजयमेरु गाउँपालिकाको गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, गाउँपालिका कार्यलय, वडा कार्यालय, वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग समन्वय गरी

सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण (भी.सि.ए.) तथा योजना निर्माणको क्रममा पटक पटक छलफल तथा पुनरावलोकन गरी गाउँपालिकाका पाँच वटै वडाहरूको वडा स्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा कार्यशाला सम्पन्न गरिएको छ । सोही कार्यक्रममा वडास्तरमा विद्यमान समस्याहरू र आवश्यक योजना र योजनाको प्राथमिकिकरण गरिएको थियो ।

१.६.६) गाउँपालिका स्तरीय सूचना संकलन :

गाउँपालिकास्तरीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना अद्यावधिक गर्ने क्रममा वडास्तरीय सूचना तथा अभिमुखीकरणमा सहभागी भएका सहभागीहरूबाट आएका सूचनाहरूको प्रस्तुततीकरण गरिएको थियो । जसमा विशेष गरेर सामाजिक र आर्थिक सूचनाहरू, गाउँपालिकामा हुने प्रकोपहरू र विपद्को ऐतिहासिक विवरण आदि संकलन गरिएको थियो । उक्त सूचनालाई गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा छलफल तथा पुनरावलोकन समेत गरी गाउँपालिकास्तरीय सूचना संकलन गरिएको थियो ।

१.६.७) योजनाको मस्यौदा खाका लेखन कार्य :

योजना तर्जुमा कार्यक्रममा सहभागीबाट आएको सूचना तथा योजना निर्माणका क्रममा वडा स्तरबाट आएका सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण र वडा स्तरका योजनाहरूलाई समेट्दै विपद् जोखिम व्यवस्थापन विज्ञ र विपद् व्यवस्थापन समितिबाट संयुक्त रूपमा योजना लेख्ने कार्य सम्पन्न भएको थियो ।

१.६.८) गाउँपालिकाको स्तरीय योजना बैठक :

योजना निर्माण गर्नको लागि गाउँपालिकास्तरीय बैठक सम्पन्न गरिएको थियो । सहभागीतामूलक रूपमा विभिन्न प्रकोपको असरहरू कम गर्न र विपद्को अवस्था सिर्जना हुन नदिन विपद् पहिले के-के कार्य गर्ने, विपद् भई हालको अवस्थामा के-के कार्यहरू गर्ने र विपद् पश्चात के-के कार्य गर्ने भन्ने सन्दर्भमा विस्तृत छलफल तथा समुह कार्य गरिएको थियो । कार्यक्रमका सहभागीहरू तथा गाउँपालिकाबाट आएको सूचनाको आधारमा अजयमेरु गाउँपालिकाको गाउँपालिकास्तरीय योजना तयार गरिएको थियो । योजना निर्माणका क्रममा वडा स्तरबाट आएका योजनाहरूलाई समेट्दै आवश्यकता अनुसार थप योजनाहरूको पनि छनोट गरिएको थियो ।

१.६.९) योजनाको प्रस्तुति र सुभाब सङ्कलन :

योजनालाई गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा प्रस्तुत गरी योजनामा थप्नु पर्ने बुँदाहरू र आवश्यक सल्लाह सुभाब समेटिएको थियो । गाउँ कार्यपालिका, विषयगत शाखाका प्रमुखहरू, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू, प्रभावित समुदायका सदस्यहरूको सहभागितामा योजना प्रस्तुत गरेर सहभागीहरूबाट प्राप्त सुभाब सल्लाहका आधारमा योजना परिष्कृत गरिएको छ । कार्यक्रमका सहभागीहरूलाई कार्यक्रम आयोजना हुने दिन भन्दा सात दिन पहिले इमेलमार्फत योजनाको मस्यौदा पठाएर अध्ययन गर्न लगाई कार्यक्रमको दिन सुभाब संकलन गरिएको हो ।

१.६.१०) योजनाको अन्तिम लेखन कार्य र योजनाको तयारी :

गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा गाउँ कार्यपालिका, विषयगत शाखाका प्रमुखहरू, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू, प्रभावित समुदायका सदस्य लगायतका सहभागीहरूबाट आएको

सुभावलाई पनि समेटेर विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको अन्तिम मस्यौदा तर्जुमा कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । विषय विज्ञहरुको सहभागितामा योजना तर्जुमाका सबै प्रक्रियाहरु पुरा गरेर प्राप्त सुभावअनुसार योजनाको अन्तिम मस्यौदा लेखन कार्य सम्पन्न गरिएको हो । मस्यौदा उपर गाउँ कार्यपालिको बैठकमा छलफल भएर योजना स्वीकृत भएपश्चात योजना कार्यान्वयन हुनेछ ।

१.७ योजना कार्यान्वयन रणनीतिहरु :

१.७.१) योजनाको स्वीकृति :

अजयमेरु गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिबाट तयार भएको गाउँपालिकास्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनालाई गाउँपालिकाले आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी स्वीकृत गराएर कार्यान्वयन गर्नेछ ।

१.७.२) बजेट व्यवस्थापन :

- क) स्वीकृत योजनाले निर्धारण गरेका प्राथमिकता प्राप्त क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि अजयमेरु गाउँपालिकाले आफ्नो क्षमताले भ्याएसम्म बजेट विनियोजन गर्नेछ ।
- ख) योजना कार्यान्वयनको लागि गाउँपालिकाले जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला समन्वय समिति, विषयगत कार्यालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था तथा दातृ निकाय समेतको समन्वय र सहयोगमा बजेटको व्यवस्थापन गर्न आवश्यक पहल गर्नेछ ।

१.७.३) योजना कार्यान्वयन :

- क) अजयमेरु गाउँपालिकाले स्वीकृत विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत कार्यान्वयन गराउन प्राथमिकता दिनेछ ।
- ख) गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिले स्वीकृत योजना विषयगत कार्यालय, समुदाय, सङ्घ संस्था तथा निजी क्षेत्र एवं समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन समितिसमेतको सहयोग लिई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नेछ ।
- ग) अजयमेरुगाउँपालिकामा स्थानीय आपतकालिन कार्य सञ्चालन केन्द्र स्थापना गरेर केन्द्रमार्फत विपद् व्यवस्थापनका सम्पूर्ण कृयाकलापहरु (पुर्व तयारी, खोज तथा उद्धार, राहात वितरण, पुर्ननिर्माण र पुर्नस्थापना) कार्यान्वयन गरिनेछन । केन्द्रले विपद् सम्बन्धि सम्पुण अभिलेख राख्ने र अद्यावधिक गर्नेछ ।

१.७.४) योजना कार्यान्वयनका लागि अवलम्बन गरिने प्रमुख रणनीतिहरु :

यस स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनालाई गाउँपालिकाले आवश्यक प्रक्रिया पुरा गरेर स्वीकृत भएपछि प्रस्तुत योजना प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा जानेछ । योजना कार्यान्वयनको क्रममा गाउँपालिकाले प्रदेश सरकार, सङ्घीय सरकार, विकासका साभेदारहरु, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरु, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, निजी क्षेत्र, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, समुदाय, निजी संस्थाहरु, जिल्लास्थित सरकारी कार्यालय तथा सुरक्षा निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गरेर योजना

कार्यान्वयनमा तत्परता र नेतृत्व लिने छ । योजनामा उल्लेख गरिएका उद्देश्य पूरा गर्नका लागि देहाय वमोजिमको कार्यान्वयन रणनीति/प्राथमिकता रहने छन ।

१. गाउँपालिकाबाट स्वीकृत भएपछि यस योजनालाई जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिबाट अनुमोदन गरेर वैधानिकता प्राप्त गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।
२. आपतकालीन प्रतिकार्यको लागि गरिने पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका क्रममा क्षेत्रगतरूपमा रहेका दक्षता, ज्ञान, सीप, विधिको प्रयोगका लागि समन्वय, सहकार्यमा जोड दिइने छ ।
३. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्यको काम जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको नेतृत्व तथा समन्वय, स्थानीय तहको अगुवाई, र सामाजिक तथा नागरिक क्षेत्रको सहयोग र नीजि क्षेत्रसँगको साभेदारीमा हुनेछ ।
४. स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधि, स्रोत तथा साधनको अधिकतम उपयोग गरी योजनालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ ।
५. आपतकालीन अवस्थामा प्रतिकार्यका गतिविधिहरूमा एकरूपता ल्याई दोहोरोपन नहुने गरी उपलब्ध स्रोत तथा साधनको सदुपयोग गरेर समन्वयात्मक तथा पारदर्शी तरिकाले समयमा नै विपद्मा परेका परिवारहरूलाई एकद्वार प्रणाली मार्फत मानवीय सहयोग उपलब्ध गराइने ।
६. योजना कार्यान्वयनमा आएपछि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिबाट कार्यान्वयनको प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था गरिने ।
७. योजनाको कार्यान्वयन भए नभएको जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिबाट नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गरिने ।
८. जिल्लाको कुनै पनि क्षेत्रमा उत्पन्न विपद्ले संकटासन्नता, क्षमता र जोखिममा पारेको परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्न प्रत्येक वर्ष योजनाको पुनरावलोकन तथा समीक्षा गरी अध्यावधिक गरिने ।
९. क्षेत्रगत रूपमा तालिमप्राप्त दक्ष जनशक्तिको पहिचान गरी प्रत्येक क्लस्टरहरूबाट मानवीय, भौतिक स्रोत साधनहरूको अभिलेख अद्यावधिक गराइने ।
१०. विपद् प्रतिकार्य तथा पूर्वतयारीको काम विषयगत क्षेत्र र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँगको समन्वय तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको नेतृत्वमा, हुनेछ र लेखाजोखा, सूचना व्यावस्थापन, स्रोत परिचालन तथा मानवीय सहायता व्यवस्थापन एकिकृत पद्धति अनुरूप हुनेछ ।

२.७.५) सुशासन, नेतृत्व र जवाफदेहीता प्रवर्द्धन :

- १) नीतिगत, सङ्गठनात्मक तथाव्यवस्थापकिय संरचनामा समयानुकूल परिमार्जन तथा सुधार गरिनेछ । गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाप्रवाहका बारेमा सार्वजनिक सुनुवाइ तथा सामाजिक परिक्षण जस्ता कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ जसले गर्दा समुदायको संलग्नता वृद्धि गर्न मद्दत हुनेछ ।
- २) विपद् जोखिमको बुझाइ वृद्धि गरिने तथा जनचेतनामूलक तथा सूचनामूलक कार्यक्रमहरू तयार गरी सूचना तथा संचारकामाध्यमहरूको प्रभावकारी उपयोग गरिनेछ ।

- ३) गाउँपालिकाभित्र भएका प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक प्रकोपहरूको अध्ययन अनुसन्धान तथा नियमित रूपमा सुक्ष्म निगरानी गरिने छ र उक्त अध्ययन अनुसन्धानमा सरकारी निकायहरू, विकास साभेदार, निजी तथा गैरसरकारी संस्थाहरू, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी लगायत सरोकारवालाहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- ४) विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा स्वयंसेवक परिचालनका लागि समुदाय स्तरमा संस्थागत व्यवस्था सुनिश्चित गरिनेछ ।
- ५) आपतकालीन अवस्थाका लागि गाउँपालिकाको आधारभूत सेवा सञ्चालन सम्बन्धि प्रोटोकल तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ६) प्रहरी, एम्बुलेन्स, दमकल जस्ता आकस्मिक सेवाका सम्पर्क नम्बरलाई अद्यावधिक गरी सबैले देख्ने स्थानमा राखिनेछ ।
- ७) विपद् पूर्वसूचना प्रणालीलाई आधुनिकीकरण, गुणस्तरीय तथा प्रविधिमैत्री बनाई बहुप्रकोप पूर्वसूचना प्रणालीको विकास एवं विस्तार गरी पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- ८) विपद् जोखिमन्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरूलाई प्रभावकारी बनाउन जवाफदेहीता, पारदर्शिता र उच्च गुणस्तरियता सुनिश्चित गरिनेछ ।
- ९) विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यमा निजी क्षेत्रको संलग्नतालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- १०) विपद् व्यवस्थापनमा स्थानीय सरोकारवालाहरूको भूमिका र क्षमताको पहिचान गरी गाउँपालिकाको समग्र क्षमता तयार गरिने छ ।
- ११) गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरूमा सर्वसाधारणको जानकारीको लागि सुरक्षा सम्बन्धी संकेत चिन्हहरू उपयुक्त स्थानमा स्पष्ट देखिने गरी राखिने छ ।
- १२) आपतकालीन अवस्थाकालागि खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीहरू, औषधी, औजार तथा उपकरणहरू तयारी अवस्थामा राखिने छ ।
- १३) आपतकालीन अवस्थामा तत्कालै सेवा पुऱ्याउन तोकिए बमोजिम द्रुत प्रतिकार्य टोली [Rapid Response Team] तयार गरेर परिचालन गरिने छ ।
- १४) आपतकालीन समयमा हुन सक्ने लैङ्गिक हिंसाका घटना हुन नदिन आचार संहिता निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- १५) विपद् जोखिमन्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी गाउँपालिकाबाट भए/गरेका क्रियाकलापहरू समेटिएको विवरण अद्यावधिक गरी बार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन गरिने छ ।

२.७.६) भौतिक पूर्वाधार विकास र सुदृढ पूर्वतयारी :

- १) गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका भवनहरूको लेखाजोखा गरी चट्याड छल्ले ९बलतधीप्लजतभलप्लन० प्रविधिको जडान, बैकल्पिक भन्याडको व्यवस्था, आगो निभाउने यन्त्र, अटोफायर अलार्म, स्मोक डिटेक्टर आदि जडान गरिने छ ।

- २) विकास निर्माणमा ठूला भौतिक पूर्वाधारहरूको डिजाइन गर्दा विपद् तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव सम्बन्धी अध्ययन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलित पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिइने छ ।
- ३) गाउँपालिकामा आपतकालीन अवस्थामा आधारभूत सेवा सुनिश्चित गर्न कर्मचारीहरूको सुरक्षा, कार्यक्रमको तयारी, प्रशासनिक तयारी, आवश्यक समन्वय सहकार्य र क्षमता विकास आदि क्षेत्रलाई तयारी अवस्थामा राखिने छ ।
- ४) विपद् पश्चातको अवस्थालाई ध्यानमा राखेर खुला र सुरक्षित क्षेत्रको पहिचान तथा विपद्का समयमा भेला हुने केन्द्र र वसोवास क्षेत्रबाट त्यहाँसम्म पुग्ने बैकल्पिक बाटो, खानेपानी, सरसफाइ लगायत अत्यावश्यक सुविधाको लागि आवश्यक तयारी गरिने छ ।
- ५) कार्यालयमा पावर तथा तथ्याङ्क ब्याकअपको पर्याप्त प्रवन्ध गरिने छ । गाउँपालिकामा डाटा सेन्टर र पावर बैक स्थापित गरेर विपद्जन्य घटनाको जोखिमबाट जोगाउन योजनावद्ध, प्रभावकारी र संस्थागत व्यवस्थापन गर्न विशेष पहल गरिने छ ।
- ६) विपद् संवेदनशीलताको अवधारणा अनुरूप सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरू (सरकारी कार्यालय, शैक्षिक संस्थाहरू, स्वास्थ्य संस्थाहरू, सामुदायिक भवनहरू, आश्रयस्थल) आदिलाई जेष्ठ नागरिक मैत्री, लैङ्गिक मैत्री, अपाङ्ग मैत्रीएवम् वालमैत्री बनाउदै लगिने छ ।
- ७) विपद् जोखिमबाट सुरक्षित भवन निर्माण कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न भवन निर्माण संहितालाई प्रभावकारी रूपमा लागु गरिने छ ।
- ८) शैक्षिक संस्था, सामुदायिक भवन, स्वास्थ्य संस्था तथा अन्य आश्रयस्थलहरूको स्तरोन्नती गरी आपतकालीन अवस्थामा उपयोग गर्न मिल्ने आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ९) आपतकालीन अवस्थामा खानेपानी तथा सरसफाइ, यातायात, विद्युत, दुरसंचार तथा स्वास्थ्य सेवाहरू सुचारु हुने कुराको सुनिश्चित गरिने छ ।
- १०) पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणका लागि आवश्यक योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक श्रोतको व्यवस्था मिलाइने छ ।

१.७.७) बहुपक्षीय सहकार्य :

- १) विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलन कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार, सङ्घीय सरकार, मानवीय तथा विकास साँभेदार संस्था, निजी क्षेत्रसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिने छ ।
- २) विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि समुदायमा आधारित संस्थाहरू, स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरू, उपभोक्ता समिति र नागरिक समाज संस्थाहरू बिच समन्वय तथा सहकार्यका लागि आवश्यक संयन्त्र तयार गरिने छ ।
- ३) विपद्का कारण हुनसक्ने क्षतिको क्षतिपूर्तिका लागि निजी, सरकारी तथा सामुदायिक भवन, शैक्षिक संस्था तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी संस्थाहरू, खानेपानीलगायत अन्य भौतिक संरचनाहरूको प्रकृयागत रूपमा बीमा गर्न प्रोत्साहन गरिने छ ।
- ४) सामुदाय स्तरमा दक्ष जनशक्ति तयार गर्दै परिचालन गरिने छ ।

- ५) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा जोखिम हस्तान्तरणका लागि कृषि, पशुपन्छी तथा व्यापार व्यवसायमा बीमा गराउने कार्यलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।
- ६) पारिस्थितिकीय प्रणाली संरक्षण गर्न र विपद् व्यवस्थापनमा हासिल भएका अनुभव तथा सिकाईहरू साटासाट गर्न छिमेकी स्थानीय तह र अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग प्रभावकारी सहकार्य गरिने छ ।

२.७.८) क्षमता विकास :

- १) गाउँपालिकाका कर्मचारी, जनप्रतिनिधि, वडा तथानगर स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा सरोकारवालालाई विपद् व्यवस्थापनका लागि (बाढी, आगलागी, भूकम्प, हुलदंगाआदि) र आपतकालीन उद्धार गर्ने प्रभावकारी विधिका बारेमा अभिमुखीकरण तथा नमूना अभ्यास गर्ने ।
- २) समितिका पदाधिकारी तथा सदस्य तथा अन्य स्वयंसेवकहरूका लागि विपद् व्यवस्थापन, प्रकोप सङ्कटासन्नता र क्षमता विश्लेषण, कार्ययोजना निर्माण लगायतका विषयमा तालिम आवश्यकता पहिचान गरेर आवश्यक तालिम तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिने छ ।
- ३) स्थानीय आपतकालीन कार्यसंचालन केन्द्रलाई विपद् व्यवस्थापन कार्यको सहजीकरण गर्ने गरी क्षमता सुदृढीकरण गर्दै सिकाइ केन्द्रको रूपमा विकास गरिने छ ।
- ४) पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाका बारेमा अग्रपंतीमा खटिएर कामगर्ने स्वास्थ्यकर्मी, एम्बुलेन्स ड्राइभर, कार्यदल तथा विपद् व्यवस्थापन समितिलाई तालिम दिने ।
- ५) विपद् प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन खोज तथा उद्धार, प्राथमिकउपचार, स्वयंसेवकआदि टोली गठन तथाआवश्यकक्षमताविकास गरिनेछ ।
- ६) स्थानीय पाठ्यक्रममा विपद्को च्याप्टर अध्यापन गराउने शिक्षकहरूको विपद् व्यवस्थापनमा साभाबुझाइ तथा आवश्यक क्षमता विकास गरिने छ ।

२.८) योजनाको कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन, प्रतिवेदन प्रवाह र पुनरोवलोकन

- १) गाउँपालिकाको वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा एवम् कार्यान्वयन गर्दा यस योजनालाई मार्गदर्शनको रूपमा लिइ यो योजना कार्यान्वयन गरिने छ ।
- २) स्थानीय ज्ञान, सिप, श्रोत र साधनको अधिकतम उपयोगगर्दै समुदायमा आधारित विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गरिने छ ।
- ३) विपद् प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सबै क्षेत्रका सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहने गरी विषयगतक्षेत्र (Cluster Approach) को अवधारणा कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।
- ४) विपद् प्रभावित क्षेत्रहरूमा बाढी, डुवान, खडेरी र वन्यजन्तुको आतंक प्रतिरोधी तथा जलवायु अनुकूलित खेती प्रणालीमा जोड दिइने छ ।
- ५) जीविकोपार्जनका उपायहरूलाई विविधिकरण गरी विपद् उत्थानशील समुदाय निर्माण गरिने छ ।
- ६) आपतकालमा अग्रपंतीका खटिएर कामगर्ने स्वास्थ्यकर्मी, स्वयंसेवक तथा कार्यदलको सुरक्षाको आवश्यक प्रवन्ध मिलाइने छ ।

- ७) विपद्को प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न गाउँपालिका स्थित विषयगत क्षेत्रहरूको आपतकालीन योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।
- ८) योजना कार्यान्वयन गर्दा मानवीय सिद्धान्तहरू, मानवता (Humanity), तटस्थता (Neutrality), निष्पक्षता (Impartiality) को पालना तथा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (Gender Equality and Social Inclusion) का विषयवस्तुहरूलाई अनिवार्य रूपमा ध्यान दिइने छ ।
- ९) आपतकालीन अवस्थामा जोखिममा रहेका वर्ग/समूह खासगरी बालबालिका, गर्भवती तथा सुत्केरी आमाहरू, जेष्ठ नागरिक, गरिव तथा विरामी, घाइते तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जीवन रक्षा र आधारभूत स्वास्थ्य सेवाप्रवाहको सुनिश्चितताको आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।
- १०) समुदायमा रहेका प्रकोप तथा जोखिमको पहिचान, विद्यमान क्षमताको लेखाजोखा, योजना निर्माणका सबै प्रक्रियामा समुदायका अति जोखिममा रहेका समूह तथा वर्गको समानुपातिक सहभागितालाई सुनिश्चित गरी योजनाको कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ११) विपद् जोखिम तथा जलवायु अनुकूलनका कार्यक्रमहरूलाई वार्षिक तथा आवधिक विकासका योजनाहरूमा मूलप्रवाहीकरण गर्दै लगिने छ ।
- १२) गाउँपालिका स्तरीय अनुगमन समिति र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमार्फत योजना कार्यान्वयनको नियमित रूपमा सहभागितात्म अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिने छ । गाउँपालिकाले वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनको समेत नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नेछ ।
- १३) आपतकालीन अवस्थामा खानेपानी तथा सरसफाइ, यातायात, विद्युत, दूरसञ्चार तथा स्वास्थ्य सेवाहरू सुचारु गर्न आवश्यक प्रवन्ध मिलाइने छ ।
- ८.२ गाउँपालिका स्तरमा गठित अनुगमन समितिले विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रमको प्रभावकारिता समेत मूल्याङ्कन गरी आवश्यकता अनुसार गाउँपालिकामा सिफारिस गर्नेछ ।
- ८.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने संस्थाहरूले आफ्नो अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय, स्थानीय सरकार समक्ष पेश गर्नेछन ।

योजनाको अद्यावधिकता

योजना कार्यान्वयनका क्रममा भएका पाठ, सिकाइ, अनुभव र चुनौती, सुधार गर्नुपर्ने विषयवस्तुलाई समावेश गरी सहज र प्रभावकारी बनाउनका लागि योजनालाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन, संसोधन र अद्यावधिक गर्दै लगिने छ । योजनाको कुल अवधि पाँच वर्ष राखिएता पनि प्रत्येक वर्ष मूल्याङ्कन, समीक्षा तथा पुनरावलोकन गरिनेछ । गाउँपालिकाको कुनै पनि क्षेत्रमा उत्पन्न विपद्ले सङ्कटासन्नता, क्षमता र जोखिममा पारेको परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्न प्रत्येक वर्ष योजनाको पुनरावलोकन गरी वार्षिक कार्यक्रम तथा योजना तयार गर्नेछ । विपद् जोखिम व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन प्रत्येक पाँच वर्षमा योजनाको बृहत् पुनरावलोकन गरी अद्यावधिक गरिने छ ।

परिच्छेद ३ :

प्रकोप, सडकटासन्नता, क्षमता र जोखिम विश्लेषण

३.१) प्रकोपको पहिचान नक्साङ्कन तथा स्तरीकरण

अजयमेरु गाउँपालिकामा बाढी, पहिरो, सुख्खा खडेरी, असिना, चट्याङ्ग, महामारी, पशुपन्छीमा हुने महामारी, कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप, भूकम्प, आगलागी, वन्यजन्तुको आतंक, हावाहुरी, शितलहर, सडक दुर्घटना जस्ता प्रकोपहरूले बेला बेलामा विपद्को रूप लिएको पाइन्छ। अजयमेरु गाउँपालिका ६ वटै वडामा वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, वडा अध्यक्ष, जनप्रतिनिधीहरू स्थानीय बुद्धीजीविहरू, ज्येष्ठ नागरिक, महिला, विपन्न समुदाय, अपांगता भएका व्यक्ति, रेडक्रसकर्मी, स्थानीय सामाजिक संघ संस्थाका प्रतिनीधि तथा सरोकारवालाहरूको सहभागितामा गाउँपालिकामा के-कस्ता प्रकोपहरू छन र त्यसमध्ये कुन प्रकोप मुख्य समस्याको रूपमा रहेको छ भनेर जोडी तुलना विधिबाट बहुप्रकोप स्तरीकरण गरिएको छ।

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं. १ मा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा वडा स्तरीय प्रकोप स्तरीकरण

प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	आगलागी	चट्याङ्ग	भूकम्प	हावाहुरी	असिना	वन्यजन्तुको आतंक
बाढी		पहिरो	खडेरी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	वन्यजन्तुको आतंक
पहिरो			खडेरी	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	वन्यजन्तुको आतंक
खडेरी				खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
आगलागी					आगलागी	आगलागी	आगलागी	असिना	वन्यजन्तुको आतंक
चट्याङ्ग						चट्याङ्ग	चट्याङ्ग	असिना	वन्यजन्तुको आतंक
भूकम्प							भूकम्प	असिना	वन्यजन्तुको आतंक
हावाहुरी								असिना	वन्यजन्तुको आतंक
असिना									वन्यजन्तुको आतंक

वन्यजन्तुको आतंक									
जम्मा	५	६	७	३	२	१	१	३	८
स्तर	चौथो	तेस्रो	दोस्रो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	सातौं	पाँचौं	पहिलो

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं. २ मा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा वडा स्तरीय प्रकोप स्तरीकरण

प्रकोप	बाढी	पहिरो	आगलागी	खडेरी	असिना	हावाहुरी	चटयाङ्ग	महामारी	वन्यजन्तुको आतंक
बाढी		बाढी	बाढी	खडेरी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	वन्यजन्तुको आतंक
पहिरो			पहिरो	खडेरी	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	वन्यजन्तुको आतंक
आगलागी				खडेरी	आगलागी	आगलागी	आगलागी	आगलागी	वन्यजन्तुको आतंक
खडेरी					खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
असिना						असिना	असिना	असिना	वन्यजन्तुको आतंक
हावाहुरी							चटयाङ्ग	हावाहुरी	वन्यजन्तुको आतंक
चटयाङ्ग								महामारी	वन्यजन्तुको आतंक
महामारी									वन्यजन्तुको आतंक
वन्यजन्तुको आतंक									
जम्मा	६	५	४	७	३	१	१	१	८
स्तर	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	दोस्रो	छैटौं	सातौं	सातौं	सातौं	पहिलो

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं. ३ मा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा वडा स्तरीय प्रकोप स्तरीकरण

प्रकोप	पहिरो	आगलागी	असिना	भूकम्प	बाढी	चटयाङ्ग	हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
पहिरो		पहिरो	पहिरो	पहिरो	बाढी	पहिरो	पहिरो	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
आगलागी			आगलागी	भूकम्प	बाढी	आगलागी	हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
असिना				असिना	बाढी	असिना	हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
भूकम्प					बाढी	भूकम्प	हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
बाढी						बाढी	बाढी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
चटयाङ्ग							हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
हावाहुरी								खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
खडेरी									वन्यजन्तुको आतंक
वन्यजन्तुको आतंक									
जम्मा	५	३	२	१	६	०	४	७	८
स्तर	चौथो	छैटौँ	सातौँ	आठौँ	तेस्रो	आठौँ	पाँचौँ	दोस्रो	पहिलो

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं. ४ मा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा वडा स्तरीय प्रकोप स्तरीकरण

प्रकोप	असिना	बाढी	वन्यजन्तुको आतंक	आगलागी	हावाहुरी	भूकम्प	खडेरी	पहिरो
असिना		बाढी	वन्यजन्तुको आतंक	असिना	असिना	असिना	खडेरी	पहिरो
बाढी			वन्यजन्तुको	बाढी	बाढी	बाढी	खडेरी	पहिरो

			आतंक					
वन्यजन्तुको आतंक				वन्यजन्तुको आतंक	वन्यजन्तुको आतंक	वन्यजन्तुको आतंक	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
आगलागी					हावाहुरी	भुकम्प	खडेरी	पहिरो
हावाहुरी						हावाहुरी	खडेरी	पहिरो
भुकम्प							खडेरी	पहिरो
खडेरी								खडेरी
पहिरो								
जम्मा	३	४	६	१	२	१	६	५
स्तर	चौथो	तेस्रो	पहिलो	छैटौँ	पाँचौँ	छैटौँ	पहिलो	दोस्रो

अजयमेरुगाउँपालिका वडा नं. ५ मा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा वडा स्तरीय प्रकोप स्तरीकरण

प्रकोप	बाढी	पहिरो	आगलागी	खडेरी	चटयाङ्ग	हावाहुरी	वन्यजन्तुको आतंक	भुकम्प
बाढी		बाढी	बाढी	खडेरी	बाढी	बाढी	वन्यजन्तुको आतंक	बाढी
पहिरो			आगलागी	खडेरी	पहिरो	पहिरो	वन्यजन्तुको आतंक	पहिरो
आगलागी				खडेरी	आगलागी	हावाहुरी	वन्यजन्तुको आतंक	भुकम्प
खडेरी					खडेरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक	खडेरी
चटयाङ्ग						चटयाङ्ग	वन्यजन्तुको आतंक	भुकम्प
हावाहुरी							वन्यजन्तुको आतंक	भुकम्प
वन्यजन्तुको आतंक								वन्यजन्तुको आतंक
भुकम्प								

जम्मा	५	४	२	६	१	१	६	३
स्तर	दोस्रो	तेस्रो	पाँचौं	पहिलो	छैटौं	छैटौं	पहिलो	चौथो

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं. ६ मा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा वडा स्तरीय प्रकोप स्तरीकरण

प्रकोप	पहिरो	आगलागी	असिना	भूकम्प	बाढी	चटयाङ्ग	हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
पहिरो		पहिरो	पहिरो	पहिरो	बाढी	पहिरो	पहिरो	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
आगलागी			आगलागी	भूकम्प	बाढी	आगलागी	हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
असिना				असिना	बाढी	असिना	हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
भूकम्प					बाढी	भूकम्प	हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
बाढी						बाढी	बाढी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
चटयाङ्ग							हावाहुरी	खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
हावाहुरी								खडेरी	वन्यजन्तुको आतंक
खडेरी									वन्यजन्तुको आतंक
वन्यजन्तुको आतंक									
जम्मा	५	३	२	१	६	०	४	७	८
स्तर	चौथो	छैटौं	सातौं	आठौं	तेस्रो	आठौं	पाँचौं	दोस्रो	पहिलो

स्रोत : वडास्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा कार्यशालामा सहभागीहरूका धारणा, समुह कार्य र लक्षित समुदाय छलफलका आधारमा प्रकोप स्तरीकरणको प्रस्तुत खाका तयार गएको हो ।

अजयमेरु गाउँपालिकामा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा गाउँपालिका स्तरीय प्रकोप स्तरीकरण

क्र. सं.	प्रकोप	भुकुम्प	बाढी	पहिरो	सुख्खा खडेरी	आगलागी	चट्याड	शितलहर	महामारी	असिना पानी	वन्यजन्तुको आतंक	आँधीहुरी	कृषि वालीमा रोग किरा	पशुपन्छीमा महामारी	सडक दुर्घटना
१	भुकुम्प		बा.	प.	ख.	भ.	भ.	भ.	म.	भ.	व.	भ.	कृ.	भ.	स.
२	बाढी			प.	ख.	बा.	बा.	बा.	बा.	बा.	व.	बा.	बा.	बा.	बा.
३	पहिरो				ख.	प.	प.	प.	प.	प.	व.	प.	प.	प.	प.
४	सुख्खा खडेरी					ख.	ख.	ख.	ख.	ख.	व.	ख.	ख.	ख.	ख.
५	आगलागी						च.	आ.	आ.	आ.	व.	आ.	कृ.	आ.	स.
६	चट्याड							च.	च.	अ.	व.	च.	कृ.	च.	स.
७	शितलहर								म.	अ.	व.	आ.	कृ.	प.	स.
८	महामारी									म.	व.	म.	म.	म.	म.
९	असिना पानी										व.	अ.	कृ.	अ.	स.
१०	वन्यजन्तु आतंक											व.	व.	व.	व.
११	आँधीहुरी												कृ.	आ.	स.
१२	कृषि वालीमा रोग किरा													कृ.	स.
१३	पशुपन्छीमा महामारी														स.
१४	सडक दुर्घटना														

प्राप्त अंक जम्मा	६	१०	११	१२	६	५	१	६	२	१३	१	७	३	८
प्रकोप स्तरीकरण	सातौं	चौथो	तेस्रो	दोस्रो	सातौं	सातौं	दसौं	सातौं	नवौं	पहिलो	दसौं	छैटौं	आठौं	पाँचौं

अजयमेरु गाउँपालिकामा विद्यमान प्रकोपहरूको प्राथमिकीकरण

कूल अंक	१३ देखि १० सम्म	९ देखि ५ सम्म	४ देखि १ सम्म
प्रकोप	उच्च	मध्यम	न्यून
	वन्यजन्तुको आतंक, सुख्खा खडेरी, पहिरो र बाढी	सडक दुर्घटना, कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप, भूकम्प, आगलागी, महामारी र चट्याङ	पशुपन्छीमा महामारी, शितलहर, असिना पानी, आँधीहुरी,

अजयमेरु गाउँपालिकाका ६ वटा वडाहरूमा वडास्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीका क्रममा सहभागीले व्यक्त गरेका विचार र जोडागत स्तरीकरणमा सहभागीहरूकै स्कोरिङलाई उल्लेख गरिएको छ । तत्काल असर र प्रभाव देखिएका प्रकोपहरूले बढि स्कोर पाएका छन् । तर, एकैपल्ट ठुलो जनधनको क्षति हुनसक्ने भूकम्प जस्ता प्रकोपको उच्च जोखिम कायमै रहेको भए पनि हालसम्म भूकम्पका कारण ठुलो मानवीय क्षति ब्योहर्नु नपरेका कारण भूकम्पले कम स्कोर पाएको देखिन्छ । बाढी, पहिरो र जङ्गली जनावरहरूको आतंक जस्ता प्रकोपले तत्काल बढि क्षति पुगाएकाले बढि स्कोर पाएका छन् । अजयमेरुगाउँपालिकाका नदी तटीय क्षेत्रका बासिन्दाहरू वर्षेनी बाढी प्रकोपबाट प्रभावित हुने गरेका छन् । बाढीले उब्जाउयोग्य जमिन बगाउने, कटान गर्ने र भौतिक संरचनाहरूमा क्षति पुगाउने गरेको छ । अधिकांस बस्तीहरूमा पहिरोले वर्षेनी क्षति पुगाउने गरेको पाइएको छ भने हावाहुरीले वर्षेनी विद्यालयका छाना उडाउने, जस्ता पाताको प्रयोग गरेर बनाइएका घरका छाना उडाउने गरेको छ भने कतिपय अबस्थामा हावाहुरीले रुखका हाँगाहरू भाँचेर घरमा फाल्दा घरमा क्षति पुग्ने र मानिसलाई चोटपटक लाग्ने, मृत्यु हुने जस्ता घटनाहरू पनि पाइएका छन् । यसैगरि खडेरीले सिँचाई सुविधा नभएका अधिकांस बस्तीहरूमा खाद्यान बाली प्रभावित हुने गरेको छ । खाद्य बालीमा नोक्सानी पुगे पनि बजारबाट खरिद गरेर उपभोग गर्नु परेकाले भोकमरीको समस्या भने देखिदैन । असिनाले वर्षेनी बालीमा क्षति पुगाउने गरेको छ भने आगलागी र चट्याङ्गबाट पनि वर्षेनी जनधनको क्षति हुने गरेको छ । विशेष गरेर गर्मीयाममा हावाहुरी र आगलागीका घटनाहरू दोहरिने गरेका छन् भने वर्षायाममा बाढी र पहिरोको जोखिम उच्च हुने गरेको छ । पछिल्ला वर्षहरूमा हरेक वर्ष जंगली जनावरहरूको आतंक बढ्दो छ । स्थानीयस्तरको विपद्सम्बन्धी तथ्यांक व्यवस्थापन र अध्ययन, अनसुन्धान, विपद् जोखिमको नक्सांकन तथा सार्वजनिक भौतिक संरचना तथा बस्तीको पहिचान र स्थानान्तरण, विपद् जोखिम न्यूनीकरणसम्बन्धी स्थानीयस्तरका नीति, कानून, मापदण्ड, योजनाको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन र नियमन तथा विपद्पश्चात् स्थानीयस्तरको उद्धार, राहत, पनुस्थापना र पुनर्निर्माण गर्ने एवं विपद् व्यवस्थापनका लागि सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले कार्य गरे नगरेको अनुगमन कार्य गरिरहेको अजयमेरु गाउँपालिकाले हरेक क्षेत्रमा जस्तै विपद् व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउँदै नमुना गाउँपालिका बन्ने संकल्पकासाथ काम गरिरहेको छ ।

३.२) प्रकोप सङ्कटासन्नता स्तरीकरण

क्र.सं.	प्रकोप	सम्भावित प्रकोप प्रभावित क्षेत्र तथा प्रभाव र संकटासन्नता स्तरीकरण		स्तर
		प्रभावित हुनसक्ने टोल	घरधुरी संख्या	
वडा नं.१				
१	पहिरो	खतेडा, बजकोट, मुद्राड, सिलंगी, महरगाउँ, सौके, पुइलेक, पार्की टोल, बोहरा टोल, मटेला, बैडा, बनन्वाली, बैडाखान, गोलापुर, न्वाघर, नागठाउँ, किमखोला, कनेली	९३० घरधुरी	उच्च
२	बाढी	मुद्राड, गोरिया, सिलंगी, चमौला, बोरीगाउँ, थलौटा खेत, भाँगरखेत, कोटेली	५८० घरधुरी	उच्च
३	वन्यजन्तुको आतंक	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.१ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
४	खडेरी	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.१ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
वडा नं.२				
१	पहिरो	घोडकट्टे, कोइराली, चुल्लेक, सन्याओखड, गैरीवटा, टिटाली, बसना, रोल्ली, हाट, जिजोडा, सार्की टोल, सुगरखाली, बडी, बजिमडा, डडोला, सिम, पन्त्यौडा, चोरा, चमखेत, गुराउली,	१३४० घरधुरी	उच्च
२	बाढी	हाट, लुहार गाउँ, तिरुवा गाउँ, पडखेत, लुहार गाउँ,	४२० घरधुरी	उच्च
३	वन्यजन्तुको आतंक	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.२ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
४	खडेरी	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.२ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
वडा नं.३				
१	पहिरो	मगराउ, भुलकुडा, चनाली, गुनपाल, रिडडा गाउँ, ठिकिला, सिम्तोला, चनाली, बनलेक, ठडा	४०० घरधुरी	उच्च

२	बाढी	नौलाकोट, सिरोली, रिडडा गाउँ	४०० घरधुरी	उच्च
३	वन्यजन्तुको आतंक	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.३ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
४	खडेरी	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.३ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
वडा नं.४				
१	पहिरो	धारी, हुरा, चीपुर, पसेला, मड, भुल्कुडा, अनारखोली, दुधपोखरा, रातीगाजरी, बिजुल, दल्याडी, रेसमपुर, ग्वान्नी, आर्कुडा, भन्याडी, तिलकढुंगा, पकिन्ना, देहिरोडा, काफली, धर्मघर, बाजीघर, केलाडी, महतगाउँ, कठायत गाउँ, हुरा, धारी, टाक, पकौटा, गुजरभडा,	११६० घरधुरी	उच्च
२	बाढी	हुरा गाड, सेरा गाड, नानी गाड किनारका भण्डै एक दर्जन बस्तीका सबै समुदायहरु	९७० घरधुरी	मध्यम
३	खडेरी	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.४ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
४	वन्यजन्तुको आतंक	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.४ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
वडा नं.५				
१	पहिरो	गाल, दानिल, भिगनी, लेटम घरिजर, तलपाखा, कापडी, बुडाधर, सुतालीपुर, जयपुर, पुजारी गाउँ, निनाली, ओडीगाउँ,	६७० घरधुरी	उच्च
२	बाढी	गाल, दानील, भिगनी, पचपला, लेटम, ठाकुरगाउँ, मटेला, खोली, खडायतगाउँ	५८० घरधुरी	उच्च
३	खडेरी	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.५ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
४	वन्यजन्तुको आतंक	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.५ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
५	आँधीहुरी	अजयमेरु गाँउपालिका वडा नं.५ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	मध्यम

वडा नं.६				
१	पहिरो	कपडा, गुवाडी, बलना, भण्डारी गाउँ, इनायल, पुडिल, घुडालेक, सेलपाखा, डाडु, कुल्जडा, नेउली, कल्लाउँ, घोर्सिला	६७० घरधुरी	उच्च
२	बाढी	रडमा, भण्डार, काकडीघाट, बोरेखर्क, घुडालेक, डिडेकुडा, भुटी, गुवाडी	४९० घरधुरी	उच्च
३	खडेरी	अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं.५ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
४	वन्यजन्तुको आतंक	अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं.५ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	उच्च
५	आँधीहुरी	अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं.५ का सबै समुदायहरु	सबै घरधुरी	मध्यम

३.३) प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

यस अजयमेरु गाउँपालिकामा विगतमा कुन प्रकोपबाट कस्तो विपत्ति परेको थियो भन्ने जानकारी लिन विपद्को ऐतिहासिक समयरेखा तयार गरिएको छ । यस विधिको प्रयोग गर्दा विशेषगरी ज्येष्ठ नागरिक तथा स्थानीय समुदायसँग छलफल अन्तक्रिया गरिएको छ । यसबाट प्रकोपको दोहोरिने प्रवृत्ति, त्यसले पुऱ्याउने भौतिक, सामाजिक, आर्थिक, मानवीय वा प्राकृतिक क्षति तथा प्रभावको बारेमा जानकारी एकीकृत गर्न सकिन्छ र विपद् जोखिम व्यवस्थापनका क्रियाकलाप र कार्य समय निर्धारण गर्ने आधार बनाउन सहज हुन्छ । नदवुर्गा गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका विभिन्न विपद्का घटनाहरुको विवरणअनुसार पछिल्ला वर्षहरुमा हरेक वडा र बस्तीहरुमा जंगली जनावरको आतंक प्रमुख प्रकोपको रूपमा देखिएको छ साथै बाढी, पहिरो, माहामारी, असिना, खडेरी र चट्याङ्ग जस्ता प्रकोपहरुले प्रभाव पारिरहेको अवस्था छ । यस विश्लेषणका क्रममा भूकम्पीय घटनाले विगतमा केहि घरहरु चर्किनुवाहेक खासै असर नगरेको देखिए तापनि नेपाल भूकम्पीय जोखिममा रहेको मुलुक भएकोले सरकारले विपद् व्यवस्थापनका कार्यक्रम तय गर्दा भूकम्पीय जोखिम व्यवस्थापनलाई पहिलो प्राथमिकता दिने भएकाले भूकम्पीय प्रकोपलाई अजयमेरुगाउँपालिकाले पहिलो प्राथमिकताको सूचीमा समेटेको छ । पछिल्ला वर्षहरुमा विपद्का सबै पक्षको जानकारी नहुँदा पूर्वाधार निर्माणका नाममा हुने विनास वा विपद्को समान्य आँकलन समेत गर्न नसक्ने अवस्थामा स्थानीय सरकार छन ।

फलस्वरूप, डोजरमा आधारित विकासले हरेक वर्ष गम्भीर प्रकृतिका विपद् निम्तिने गरेको छ । विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा संस्थागत, ज्ञान सीप र क्षमता विकासले प्राथमिकता नपाउँदा यस्तो भएको हो । आफ्नो सवैधानिक अधिकार उपयोग गरेर विपद् व्यवस्थापनमा आफ्नो औचित्य स्थापित गर्न नसक्दा स्थानीय सरकारका निर्वाचित प्रतिनिधिहरू शासकीय अधिकार विनाका जिल्ला प्रशासन कार्यालय र अन्य कार्यालयहरुमा भोली विच्छाउने अवस्थामा अभै छन । स्थानीय सरकारहरुले विपद् व्यवस्थापनलाई खोज उद्धार र राहतको कार्यको रूपमा मात्र बुझ्न छोडेर यसलाई समग्र विपद् व्यवस्थापन चक्रको एउटा भागको रूपमा लिनुपर्छ । ऐतिहासिक समय रेखाको सूचनालाई हेर्ने हो भने भूकम्पले विगतका वर्षहरुमा सामान्य मात्र क्षति गरेको भएता पनि विगतको ईतिहासमा पहिरो, सडक दुर्घटना, चट्याङ, आगलागी, बाढी खहरे, असिना पानी, वन्यजन्तुको

आतंक, कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप, पशुपन्छीमा महामारी, आदिले पनि क्षति गर्ने गरेको छ । यसका साथै वन्यजन्तुको आतंक (मुख्य बाँदर, बँदेल, स्याल, दुम्सी) ले पनि यस गाउँपालिकाका विभिन्न बस्तीहरूमा कृषि बालीमा नोक्सानी गर्ने गरेको छ । अजयमेरुगाउँपालिकाको ऐतिहासिक समय रेखालाई हर्ने हो भने बारम्बार दोहोरिरहने प्रकोपका घटनाको रूपमा वन्यजन्तुको आतंक, खडेरी, पहिरो, बाढी, चट्याङ, आगलागी, आँधीहुरी, कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप, पशुपन्छीहरूमा महामारी, सडक दुर्घटना र असिना पानी देखिन्छन ।

यस गाउँपालिको ऐतिहासिक विवरण अनुसार पछिल्ला ३० वर्षमा सुख्खा खडेरीको क्रमहरू बढ्दै गएको, पानीका मुहानहरू सुक्दै जाने गरेको, पानी कम पर्ने गरेको तथा पानी पर्दा पनि अत्याधिक भारी वर्ष हुने गरेको, बेमौसमी असिनाहरू पर्ने, फलफुल तथा तरकारीहरूमा रोग किरा बढी लाग्ने, पशुपन्छीहरूमा महामारी, वन्यजन्तुले कृषि बालीमा क्षति पुगाउने गरेको जस्ता विभिन्न जलवायुजन्य समस्याहरू पनि देखिएकाले यहाका समुदायले जलवायु परिवर्तन तथा जलवायुजन्य समस्या पनि भोग्दै आएका छन । नदवुर्गा गाउँपालिकामा हालसम्म देखिएका प्रमुख विपद्को ऐतिहासिक समय रेखा विधी मार्फत विभिन्न समयमा देखिएका प्रकोप र विपद्का घटनाहरूको विश्लेषण गरिएको छ । यस विधीमा पछिल्लो ३० वर्ष यता अजयमेरुगाउँपालिकामा भएका प्रकोप र विपद्का घटनाहरूबाट परेका असर र प्रभावका साथै समुदायले गरेका महत्वपूर्ण प्रयासका बारेमा समेत समुदायस्तरमा छलफल गरिएको थियो । यस विश्लेषणको नतिजालाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

विपद्: खडेरी

प्रभाव	विपद् भएको वर्ष									
	२०२६	२०३५	२०४४	२०५३	२०६२	२०७१	२०८०	२०८९	२०९८	२१०७
प्रभावित घरधुरी	८३५	९१५	१८०४	१९२०	२०७४	३२७०	३३१०	३३९५	३४०५	३४०५
पूर्ण क्षति घरधुरी	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
मानवीय मृत्यू	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
घाईते	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
सार्वजनिक सम्पत्तीमा क्षति	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
पानीका मुहानहरू सुकेको	२	३	१	३	६	६	१२	११	५	१०
जमिन बाँभो रहेको	५५० रोपनी	१३९० रोपनी	१५२५ रोपनी	१६०० रोपनी	१७५० रोपनी	१८४० रोपनी	१९५० रोपनी	१७९० रोपनी	१९८० रोपनी	२३१० रोपनी
रैथाने वाली लोप भएको	०	०	०	०	०	३	७	८	६	५

विपद्: आगलागी

प्रभाव	विपद् भएको वर्ष											
	२०२९	२०३०	२०३१	२०३२	२०३३	२०३४	२०३५	२०३६	२०३७	२०३८	२०३९	२०४०
प्रभावित घरधुरी	६	५	३	१२	१३	६	७	११	६	३	५	४
पूर्ण क्षति घरधुरी	१	४	२	१	३	४	५	२	२	३	२	२
मानवीय मृत्यू	१	१	०	१	०	१	०	२	०	०	१	०
घाइते	४	७	३	४	५	६	३	२	१	२	३	४
सार्वजनिक सम्पत्तीमा क्षति	१	१	२	३	७	४	६	५	५	९	१२	९

विपद्: चट्याड

प्रभाव	विपद् भएको वर्ष										
	२०२५	२०२६	२०२७	२०२८	२०२९	२०३०	२०३१	२०३२	२०३३	२०३४	२०३५
प्रभावित घरधुरी	४	२	३	४	२	१	१	२	३	२	२
पूर्ण क्षति घरधुरी	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	०
मानवीय मृत्यू	२	३	२	१	१	१	०	१	१	१	०
घाइते	०	३	२	१	१	१	२	१	३	१	१
सार्वजनिक सम्पत्तीमा क्षति	०	१	२	१	१	१	१	२	१	१	०
विद्युतीय उपकरणमा क्षति	०	०	०	०	४	६	७	५	३	६	६
पशुपन्छीमा क्षति	५	२	१	१	४	३	२	१	१	१	०

विपद्: असिना पानी

प्रभाव	विपद् भएको वर्ष									
	२०२२	२०२५	२०२४	२०५६	२०६४	२०७५	२०७९	२०८०	२०८१	२०८२
प्रभावित घरधुरी	१२३०	१४६५	१२५३	१३७५	१८५०	१७५५	१५५०	१४२०	१५३५	८५५
पूर्ण क्षति घरधुरी	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
मानवीय मृत्यू	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
घाइते	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
सार्वजनिक सम्पत्तीमा क्षति	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
खेतीपातीमा क्षति	११५० रोपनी	१७५० रोपनी	१९०० रोपनी	२११० रोपनी	२२०० रोपनी	२१२० रोपनी	१९८० रोपनी	१७५० रोपनी	१८५० रोपनी	१६५० रोपनी
भौतिक पूर्वाधारमा क्षति	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

विपद्: जंगली जनावरहरूको आतंक

प्रभाव	विपद् भएको वर्ष										
	२०७२	२०७३	२०७४	२०७५	२०७६	२०७७	२०७८	२०७९	२०८०	२०८१	२०८२
प्रभावित घरधुरी	१३५०	१५७०	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
पूर्ण क्षति भएका घरधुरी	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
मानव मृत्यू	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
घाइते	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

कृषि बालीमा क्षति	१४५ हेक्टर	५९० हेक्टर	७५० हेक्टर	९०० हेक्टर	९२० हेक्टर	९८० हेक्टर	९९० हेक्टर	९९० हेक्टर	९६० हेक्टर	९९० हेक्टर	९९० हेक्टर
आक्रमण भएको	५ जना	३ जना	७ जना	१० जना	१२ जना	१० जना	११ जना	१६ जना	१० जना	१२ जना	८ जना

विपद्: हावाहुरी

प्रभाव	विपद् भएको वर्ष										
	२०५८	२०६४	२०६८	२०७०	२०७२	२०७५	२०७६	२०७९	२०८०	२०८१	२०८२
प्रभावित घरधुरी	२	४	३	५	१३	११	२३	२०	१७	१२	८
पूर्ण क्षति घरधुरी	१	१	१	३	१	२	१	१	२	१	१
मानवीय मृत्यू	१	२	१	०	०	०	१	०	०	०	०
घाईते	३	२	२	१	०	१	०	१	१	०	०
विद्यालयमा क्षति	३	४	७	५	११	१०	१२	१५	१६	७	११

विपद्: बाढी

प्रभाव	विपद् भएको वर्ष												
	२०४४	२०५२	२०५४	२०५८	२०६२	२०६४	२०६६	२०७१	२०७६	२०७८	२०८०	२०८१	२०८२
प्रभावित घरधुरी	३५५	४५०	३२०	२८०	१८५	१२०	१६०	२४०	४६०	२६५	२१०	४७०	३८५
पूर्ण क्षति घरधुरी	२	१	३	२	४	२	३	१	१२	१६	१०	२	१
मृत्यू	३	१	२	१	१	०	१	२	०	०	०	०	०

घाईते	२	१	४	३	१	२	८	३	१	२	३	१	०
भौतिक पुर्वाधार मा क्षति	३	२	४	२	७	१०	२	११	१७	१३	५	७	४

विपद्: पहिरो

प्रभाव	विपद् भएको वर्ष											
	२०३१	२०४४	२०५२	२०५४	२०५७	२०५८	२०६२/ ६३/६४	२०७१	२०७६/ ७७	२०८०	२०८१	२०८२
प्रभावित घरधुरी	७७	१७०	६०	११७	९८	३९	२१०	९६	१५५	८९	१२८	
पूर्ण क्षति घरधुरी	१६	३	५	७	५	२	८	३	६	२	१	
मानवीय मृत्यू	३	२	१	३	१	१	३	१	२	०	०	
घाईते	१०	१५	३	७	४	६	३	१	२	१	०	
खेतीयोग्य जग्गामा क्षति	५४० रोपनी	४०० रोपनी	३५० रोपनी	७०० रोपनी	४०० रोपनी	३२० रोपनी	१८० रोपनी	२०५ रोपनी	३५० रोपनी	२६० रोपनी	१८० रोपनी	

विपद्: कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप

प्रभाव	विपद् भएको वर्ष											
	२०५२	२०७१	२०७२	२०७३	२०७४	२०७५	२०७६	२०७७	२०७८	२०७९	२०८१	२०८२
प्रभावित घरधुरी	९६०	११५०	११९०	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
पूर्ण क्षति घरधुरी संख्या	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

मानव मृत्यू	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
घाईते	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○

प्रकोपको बारम्बारता

ऐतिहासिक समय रेखामा आएको प्रकोपलाई तालिकामा राखेर हेर्दा अजयमेरु गाउँपालिकामा पहिरो र बाढी बारम्बार अन्य आएका प्रकोपहरूको तुलनामा बढि मात्रामा देखिएको छ । पहिरो तथा बाढीबाट भएको जनधनको क्षतिदेखि लिएर अन्न तथा मानव ज्यानसँग जोडिएको छ भने अन्य प्रकोपहरू जस्तै, खडेरी, सितलहर, हावाहुरी, असिना पानी, महामारी र वन्यजन्तुहरूको आतंक केहि वर्ष यता लगातार रूपमा देखापर्न थालेका छन । विशेषगरि विपन्नमुखी आयआर्जन अथवा विपन्न लगायत आम नागरिकको आर्थिक अवस्था कमजोर गराई उनीहरूको विपद् प्रतिकार्य क्षमतामा कमि ल्याएको छ । कतिपय बस्तीहरूमा वर्षेनी हावाहुरीको प्रकोप देखा पर्ने गरेको छ भने आगलागी वर्षेनी हुने गरेको र केहि बस्ती र जंगलमा हुने गरेको अध्ययनबाट खुलेको छ । विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुर्नलाभ, पुर्ननिर्माण वा पुर्नस्थापना जस्ता विपद् व्यवस्थापन चक्रका हरेक चरणलाई उत्तिकै प्राथमिकतामा राखेर अजयमेरु गाउँपालिकाले संस्थागत संरचना तयार गरिरहेको छ ।

३.८) प्रकोप पात्रो

स्थानीय मौसममा जलवायु परिवर्तनका कारणले बाली तथा प्रकोपमा आएको परिवर्तन थाहा पाउनको लागि मौसमी पात्रोको प्रयोग गरिएको छ । यस विधिमा समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, जनप्रतिनिधीहरू, युवा तथा बुद्धिजीवीहरूसँगको छलफलबाट प्राप्त विवरणका आधारमा तापक्रम, वर्षाको स्वरूप, विरुवाको व्यवहार, प्रकोपको स्वरूप आदिमा आएको परिवर्तनमा आधारित भएर यो पात्रो तयार गरिएको छ । विगत ३० वर्ष पहिले र हालको अवस्थाबारे तुलनात्मक अध्ययनका आधारमा प्रकोप, तापक्रम, बाली आदिका समयमा परिवर्तन आए/नआएको प्रस्ट रूपमा देखिएको छ ।

प्रकोप	३० वर्ष पहिले	वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
भूकम्प	पहिले												
	अहिले												
महामारी	पहिले												
	अहिले												
खडेरी	पहिले												
	अहिले												
वन्यजन्तुको आतंक	पहिले												
	अहिले												

पहिरो	पहिले												
	अहिले												
बाढी	पहिले												
	अहिले												
असिना पानी	पहिले												
	अहिले												
चट्याङ्ग	पहिले												
	अहिले												
आगलागी	पहिले												
	अहिले												
कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप	पहिले												
	अहिले												

प्रकोप पात्रो तालिकालाई विश्लेषण गर्दा प्रकोप हुने समय पहिले र अहिलेमा केहि परिवर्तन भएको छ । पहिला बाढीको प्रकोप असार, साउन र भदौमा हुने गर्दथ्यो भने हाल आएर साउन, भदौ, असोज र कार्तिकमा पनि हुने गरेको छ । समयमा पानी नपर्ने, कि त बढि पानी पर्ने गर्दछ भने पहिलेको तुलनामा भाडापखला, हैजा जस्ता महामारीहरु कम हुन थालेका छन भने कोभिड-१९ जस्ता नयाँ खालका महामारीको संक्रमणको जोखिम बढ्दो छ । वर्षा अनियमित हुन थालेपछि वर्षायाममा हुने पहिरोका घटनाहरु वर्षायाम सकिएपश्चात पनि हुन थालेका छन । गर्मीयाममा आगलागी हुने गरेको भए पनि हाल विद्युत सर्ट लगायतका कारणले चिसोयाममा पनि आगलागी हुने गरेको छ । पहिला हिउँद र वर्षायाममा नियमित रुपमा पानी पर्ने गरेको भए पनि हाल कार्तिक मसिरदेखि लामो समयसम्म निरन्तर सुख्खा खडेरी हुने गरेको छ ।

३.८) परिवर्तित मौसमी पात्रो

जाडो, गर्मी, वर्षालगायत मौसम अनुसारका प्रकोपहरु कुन कुन समयमा हुने गरेका छन र पहिले र अहिले मौसममा परिवर्तन भएको छ या छैन भन्ने थाहा पाउन समुदायसँग छलफल गरी कम्तिमा ३० वर्ष पहिले र हालको अवस्था विश्लेषण गरी यो मौसमी पात्रो तयार गरिएको छ । तीस वर्ष अगाडीको मौसम र हालको मौसममा धेरै अन्तर आएको स्थानीय बासिन्दाहरुको अनुभव रहेको छ । जाडो हुने समय र गर्मी हुने समय समेत बढेको देखिन्छ । जसले गर्दा हिउँदै तथा वर्षा यामका खेतीमा प्रतिकूल असर परेको देखिन्छ ।

क्षेत्रहरु	सुचकहरु	३० वर्ष पहिले	वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत

वर्षा तथा त्यस्को स्वरूप	मनसुन वर्षा	पहिले													
		अहिले													
	हिउँदे वर्षा	पहिले													
		अहिले													
देखिएको तापक्रममा परिवर्तन	गर्मी	पहिले													
		अहिले													
	जाडो	पहिले													
		अहिले													
प्रकोपको स्वरूपमा देखिएको परिवर्तन	असिना र चट्याङ्ग	पहिले													
		अहिले													
	खडेरी	पहिले													
		अहिले													
	आगलागी	पहिले													
		अहिले													
	सितलहर	पहिले													
		अहिले													
बाढी	पहिले														
	अहिले														
जिविकोपार्जनका कृष्यकलापहरु	मकै छर्ने समय	पहिले													
		अहिले													
	गहुँ छर्ने समय	पहिले													
		अहिले													

परिवर्तित मौसमी पात्रोका विषयमा छलफल गर्ने क्रममा विगत ३० वर्ष देखि हालसम्म ठुलो परिवर्तन नदेखिए पनि सहभागीहरुको अनुभव तथा विश्लेषणका आधारमा निम्न परिवर्तन/अनुभव गर्न सकिन्छ ।

- वर्षा हुने समय पहिलाको तुलनामा कहिले बढि र कहिले कम हुने गरेको छ ।
- गर्मीको समय पहिला भन्दा वृद्धि भइरहेको र एक्कासी गर्मी बढ्ने गरेको छ ।
- मुख्य जलवायु उत्पन्न प्रकोपहरु सुख्खा/खडेरी, असिना पर्ने समयमा परिवर्तन देखिएको छ भने अन्य प्रकोपहरु पनि पहिलेभन्दा बढी र दोहरिएको देखिन्छ ।
- मनसुनी वर्षा र हिउँदे वर्षा हुने समयमा पनि परिवर्तन आएको छ ।

- खडेरी पनि पहिलेको तुलनामा धेरै बढि समय हुने गरेको छ ।
- चट्याङ अहिले जुनसुकै बेलामा पर्ने र नोक्सान बढी गर्ने गरेको छ ।
- जाडो हुने समयमा अधिमा ठुलो परिवर्तन नरहे तापनि जाडोपनको मात्रामा घटबढ भएको पाइन्छ ।
- हावाहुरी हुने समयमा पनि वृद्धि भएको पाइन्छ । पानीको सतह घटदै गइरहेको छ ।
- खडेरी तथा हावाहुरीले गर्दा आगलागीको प्रकोपलाई बढावा दिएको देखिन्छ ।
- वाली लगाउने समय पारम्परिक रूपमै चलिआए पनि हाल यसको पाक्ने समय तथा लगाउने समयमा निरन्तरता रहेको पाइँदैन ।
- यी विपद्हरूका अलावा महामारी तथा जनस्वास्थ्यजन्य खतराहरु पनि बढेका छन ।
- पछिल्ला वर्षहरुमा पशुपन्छीहरुमा विभिन्न किसिमका महामारीको संक्रमण बढ्दो छ ।
- वनमा वन्यजन्तुले उपभोग गर्ने प्रजातिका रुखबिरुवा घट्दै गएकाले वन्यजन्तुहरुले कृषि बालीमा क्षति पुगाउने गरेका छन ।
- समुदायस्तरमा जलवायु परिवर्तनका असरहरूका कारण कृषि उत्पादनमा कमी, खाद्यान्न असुरक्षा, पानीको स्रोतमा ह्रास, बाढी-पहिरो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपमा वृद्धि, जैविक विविधतामा ह्रास, रोगहरूको प्रकोप, र परम्परागत बालीमा असर पर्ने जस्ता प्रमुख असरहरू देखिन थालेका छन । यसबाट समुदायको जीवनशैली, अर्थतन्त्र र स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष नकारात्मक प्रभाव पारेको छ ।

३.५) बाली र वनस्पति पात्रो

बाली र वनस्पति पात्रो तयार गर्दा समुदायको प्रमुख तीन वाली वा वनस्पतिसँग सम्बन्धित विभिन्न क्रियाकलापहरु कुन-कुन समयमा गरिन्छ भनी पत्ता लगाउन निम्न बमोजिमको तालिका प्रयोग गरिएको छ । प्रस्तुत औजार समुदायमा जीविकोर्पाजनका लागि कुन कुन समयमा कुन-कुन उत्पादन प्रणाली तथा उत्पादन प्रणाली भित्रका कृषाकलापमा निर्भर छन जानकारीका लागि प्रयोग गरिने गर्दछ । यसका अतिरिक्त कुन समयमा के के कृषाकलाप हुन्छन र विगत र अहिलेको उत्पादन प्रणालीमा के कस्ता परिवर्तन देखा परे भन्ने जानकारी पनि यसै औजार मार्फत संकलन गरिन्छ ।

बाली / वनस्पतिको विवरण	३० वर्ष पहिले	वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
धानको बिउ राख्ने	पहिले												
	अहिले												
धान रोप्ने	पहिले												
	अहिले												
धान काटने	पहिले												
	अहिले												

लगाउने	अहिले												
बेसार भित्रीयाउने	पहिले												
	अहिले												
बसन्ते मकै छर्ने	पहिले												
	अहिले												
बसन्ते मकै भित्रीयाउने	पहिले												
	अहिले												
तोरी छर्ने	पहिले												
	अहिले												
तोरी भित्रीयाउने	पहिले												
	अहिले												
मास छर्ने	पहिले												
	अहिले												
मास भित्रीयाउने	पहिले												
	अहिले												
बर्खे आलु छर्ने	पहिले												
	अहिले												
बर्खे आलु भित्रीयाउने	पहिले												
	अहिले												
हिउँदे आलु छर्ने	पहिले												
	अहिले												
हिउँदे आलु भित्रीयाउने	पहिले												
	अहिले												

अजयमेरु गाउँपालिका भित्र बाली र वनस्पति पात्रोको विश्लेषण गर्दा खेती गर्ने पुरानो चलनमा खासै परिवर्तन आएको देखिदैन । मौसम परिवर्तनका कारण केहि बाली र वनस्पतिको लगाउने र भित्रीयाउने समयमा फेरबदल आएको पाइन्छ । पानी पर्ने अवधि, मनसुनको अवधि, जाडो तथा गर्मीमा आएको परिवर्तनले गर्दा खेती गर्ने प्रणालीमा गम्भीरखाले असरहरु देखापर्न थालेका छन् । समुदायसँग छलफल गर्दा मौसममा परिवर्तन आएको तर स्थानीयको खेती गर्ने समयमा खास परिवर्तन नभएको बताएका छन् । समयमा नै खेती गरेपनि उत्पादनमा भने ह्रास हुन थालेको महशुस गरिन थालिएको छ । पछिल्लो समयमा पनि हिउँदे र बर्खे आलु, तोरी, मास,

बेसार र उखु जस्ता बाली बनस्पतिहरुको बाली छर्ने र भित्र्याउने समयमा भने एकरूपता भएको पाइएको छ । जलवायु परिवर्तनका असरहरुका कारण कृषि पेशामा चुनौतीहरु थपिएकोले जलवायु उत्थानसिल र अनुकूलन हुने किसिमका बाली र बनस्पतीहरुको खेती गर्न किसानहरु जागरुक बन्न जरुरी छ ।

३.६) विपद् जोखिम न्यूनीकरण, व्यवस्थापन र अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण

अजयमेरु गाउँपालिकामा मुख्य रूपमा १२ वटा प्रकोपले वर्षेनी जनधनको क्षति गरेको देखिन्छ । जसमा भूकम्प, महामारी, पहिरो, बाढी, हावाहुरी, वन्यजन्तुको आतंक, सडक दुर्घटना, आगलागी, चट्याङ, असिना पानी, सुख्खा/खडेरी, कृषि बालीमा लाग्ने रोग किरा, पशुपन्छीमा महामारीको संक्रमण र शीतलहर रहेका छन् । यी प्रकोप मध्ये भूकम्पको जोखिम नेपालको सबै ठाउँहरुमा रहेको भए पनि पछिल्ला ३० वर्षमा क्षतिको विवरण हेर्दा भूकम्प प्रकोपले स्तरीकरणमा न्यून अंक हासिल गरे पनि उच्च जोखिममा रहेकाले भूकम्पलाई अन्य प्रकोपहरूसँग तुलना गर्न सकिदैन । विभिन्न किसिमका महामारीहरु पनि फेरी दोहोरिने वा नदोहोरिने भन्ने अनुमान गर्न नसकिएकोले यसलाई पनि अन्य प्रकोपसँग तुलना नगरेर प्राथमिकता क्रममा राखिएको छ । मानवीय कमजोरीका कारण हुने सडक दुर्घटनालाई पनि अन्य प्रकोपसँग तुलना गरिएको छैन । यस गाउँपालिकामा हरेक प्रकोपको ऐतिहासिक पात्रो, सामाजिक स्रोत नक्शा तथा लक्षित समूहसँगको छलफल लगायतका विधिहरु प्रयोग गरी पहिचान गरिएका प्रकोप र प्रकोपको आवृत्तिका आधारमा तिनको मूल कारण तथा कारक तत्व तथा सम्भावित समाधानका उपायहरु प्रस्तुत गरिएको छ । अजयमेरुगाउँपालिकामा विगतका वर्षहरुमा विपद्ले क्षति पुऱ्याएको आधारमा पुर्वानुमान गर्नुपर्दा बाढी, पहिरो, वन्यजन्तुको आतंक, खडेरी, आगलागी, चट्याङ्ग, महामारी, कृषि बालीमा रोग किरा, असिना, खडेरी, हावाहुरी, शितलहर र भूकम्प जस्ता प्रकोपहरुले निम्त्याउने विपद्ले विशेष गरेर जन धनको क्षति पुऱ्याउने गरेको देखिन्छ । वन्यजन्तुको आतंकले गाँउपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरुमा क्षति पुऱ्याउने गरेको देखिएको छ भने बाढीबाट नदी तटीय क्षेत्रका बासिन्दाहरुलाई बढि प्रभावित पारेको छ । बाढी र पहिरोले वडा अधिकांस बस्तीहरुमा आंशिक असर गरेको देखिन्छ । आगलागीले अजयमेरुगाँउपालिकाका सबै वडाहरुमा वर्षेनी छिटपुट रूपमा असर पुगाएको देखिए पनि उल्लेख्य रूपमा जनधनको क्षति भएको देखिदैन ।

आगलागी जस्तै खडेरीका कारण पछिल्लो समय बाली नालीमा क्षति पुग्ने गरेको छ । प्रायः हरेक वर्ष सामान्य खडेरी भोग्नु परेको भएता पनि उल्लेखनीय रूपमा भने केहि वर्ष मात्र खडेरीले क्षति पुगाएको देखिन्छ । अजयमेरुगाँउपालिकाको सबै वडाहरुमा खेतीपातीमा लाग्ने रोग किराहरुले असर गरेको देखिन्छ । पशुपन्छीहरुमा देखिएको लम्पी स्किन महामारीले पछिल्लो समय अजयमेरुगाँउपालिकाका सबै वडा र बस्तीहरुमा क्षति पुगाएको देखिन्छ । त्यसैगरी असिना, हिमपात, हावाहुरी जस्ता प्रकोपका घटनाहरुले विगतमा आंशिक क्षति पुगाएको देखिन्छ । अजयमेरुगाँउपालिकाको सबै वडाहरु, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, वडा अध्यक्षहरु, सुरक्षा निकाय, गैर सरकारी सस्थाहरुसँगको छलफल र विश्लेषणको आधारमा सम्भाव्य विपद् र त्यसले पार्न सक्ने प्रभाव विश्लेषण गरिएको छ । स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४ को अनुसूची ५ (४) अन्तर्गत प्रकोप जोखिम तथा सामाजिक श्रोत नक्साङ्कन, जोखिम र समस्या विश्लेषण खाका, संस्थागत विश्लेषण तथा सम्बन्ध चित्र, तापक्रम वा वर्षाको विश्लेषण, लक्षित समूह छलफल भु-उपयोग जोखिम विश्लेषण लगायतका औजारहरुको सहयोगले मुख्य समस्या वा प्रकोप, प्रकोपको कारण, प्रभाव र जोखिम न्यूनीकरणका लागि पहिचान भएका उपायहरु प्रकोप विश्लेषण अन्तर्गत राखिएको छ । प्रकोपबाट हुने मुख्य प्रभाव भनेको नै मानिसको मृत्यु, अङ्गभंग तथा घाइते हुनु मनोसामाजिक असर पर्नु, संरचनाहरुमा क्षति पुग्नु, उत्पादनमा ह्रास आउनु, स्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव पर्नु, जीविकोपार्जनका उपायहरुमा असर पर्नु आदि हुन्

। यी सबै तथ्यहरूलाई विश्लेषण गर्दा विभिन्न जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान भएका छन् जसमध्ये मुख्य उपायहरूमा संरचना निर्माणमा प्राविधिकको निरीक्षणमा संरचना निर्माण गरी भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अंगाल्नु, बाढी तथा पहिरो नियन्त्रणका लागि तटबन्ध निर्माण, चेक ड्यामहरू निर्माण गर्नु, सम्भावित, बाढी तथा भासिन सक्ने जमिनमा संरचना निर्माण नगर्ने, जनचेतना फैलाउनु, वृक्षारोपण गर्नु, वन फडानी रोक्नु, त्यस्तै कृषि तथा पशुमा लाग्ने रोगको लागि जैविक विषादीको प्रयोग, र भ्याक्सिनको व्यवस्था तथा पशु शिविर संचालन गर्ने जस्ता पूर्वतयारी तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास गर्नु, प्रतिकार्य टोलीहरू गठन गरी सकृय राख्नु, विकाससँग विपद् व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्नु आदि छन् ।

प्रकोपको कारण र असर विश्लेषण

क्र.सं.	प्रकोप	प्रकोपको कारण	प्रभाव	समाधानका सम्भावित उपायहरू
१	भूकम्प	भौगर्भिक कारण । धरातलीय प्लेटहरू कमजोर हुनु तथा एक आपसमा ठोक्किनु । पृथ्वी भित्र रहेको अत्यधिक ताप र चाप । भवन निर्माण संहिताको पूर्णपालना नहुनु । भूकम्प प्रतिरोधी भवनहरू निर्माण हुन नसक्नु । घर बनाउदा गुणस्तरहीन सामग्रीको प्रयोगले कमजोर संरचना बन्नु । समुदायस्तरमा प्राविधिक ज्ञान सीप र क्षमताको अभाव ।	मानिसहरू घाइते, अपाङ्ग तथा मृत्यु हुने । खानेपानीको अभाव हुने । मनोवैज्ञानिक असर पर्नसक्ने । खाद्यान्नको अभाव हुनसक्ने । लैङ्गिक हिंसा, लुटपाट लगायतका घटना हुन सक्ने । महामारी तथा स्वास्थ्य समस्याहरू बढ्ने ।	भूकम्पीय सुरक्षाको विषयमा जनचेतना फैलाउने । घरघरमा झटपट भोलाको व्यवस्था गर्ने । समुदायमै विभिन्न कार्यदलहरू तयार गरी खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार, सञ्चार सेवाको पहुँच बढाउने । भवन निर्माण संहिताको पालना गरी भौतिक संरचनाहरू बलियो बनाउने । समुदायमा विपद् व्यवस्थापनका लागि सबै कार्यदललाई आवश्यक सामग्री सहित तयारी अवस्थामा राख्ने
२	बाढी/पहिरो	भिरालो जमिन हुनु । ज्ञानको अभाव । नदी तथा खोलामा पानीको निकास नहुनु । जङ्गल फडानी वा आगलागी । अधिक वर्षा । नदी किनारमा वस्ती ।	मलिलो उर्वरायुक्त माटो कटान । आवत जावतमा समस्या हुने । महामारी फैलिने । उर्वरा भूमिमा बालुवा गिट्टी थुप्रिइ उब्जनी कम हुने ।	कुलोको मर्मत गर्नुपर्ने । जोखिमपूर्ण स्थानमा तारजाली तथा मेशिनेरी बाल लगाउने । भिरालो जमिनमा गरा बनाई खेती गर्ने । बाँध बाध्ने । जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने

			वनजङ्गलको क्षति । बस्ती विस्थापित हुने । मानिसहरु घाइते, अपाङ्ग तथा मृत्यु हुने ।	वृक्षारोपण गर्ने । खोलामा तटबन्ध लगाउने । वनजङ्गल संरक्षण गर्ने । जैविक तटबन्ध निर्माण गर्ने ।
३	वन्यजन्तुको आतंक	पर्याप्त चरन क्षेत्रको अभाव । वनजङ्गल मासिनु । छेकवार नलागाउनु । खेतबारी जङ्गल नजिक हुनु । नजिकै खोला, खोल्सा तथा भाडी हुनु । जंगलमा वन्यजन्तुको आहारका रूपमा रहेका प्रजातीहरु विनास हुनु । प्रयाप्त बाँझो जमिन हुनु । वन्यजन्तुको चोरी शिकारी घट्टै जानु । जैविक विविधतामा ह्रास ।	बालीनालीमा क्षति । वन्यजन्तुको आक्रमणमा परेर अपाङ्गता हुने तथा ज्यानै समेत ज्यान सक्ने । घर पालुवा पशुहरुलाई आक्रमण गर्ने । फलफूलका बोट बिरुवामा क्षति । सडक दुर्घटनाको जोखिम बढ्ने । विभिन्न रोगहरुको संक्रमण फैलिन सक्ने	चरन क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन गर्ने । संरक्षण क्षेत्र निर्माण गर्ने । जङ्गलको संरक्षण गर्ने । गाईबस्तु जथाभावी रूपमा छाडा छोडने चलन नियन्त्रण गर्न । बुख्याचाहरु, हुँड राख्ने । वाली हेरालुहरुको व्यवस्थापन गर्ने । खेतबारीमा घेरवार गर्ने । बाली विमा गर्ने । जैविक विविधता जोगाउने ।
४	आगलागी	खडेरी र जमिन सुख्खा हुनु । चरम लापरवाही । जनचेतनाको अभाव । प्रज्वलनशील पदार्थको जथाभावी प्रयोग । वनजङ्गलमा डडेलो लगाउने चलन चट्याड, विद्युतीय तार शट । हुरी आएको बेलामा आगो बाल्नु । घाँस जलाउने चलन ।	आर्थिक, भौतिक र मानवीय क्षति हुने । वन जङ्गल तथा पशुपंक्षी विनास । जङ्गलमा आगो लगाउँदा बिरुवाको उत्पादनमा कमी । खाद्यन्न अभाव हुने । स्वास्थ्यमा समस्या देखिन सक्ने । वातावरण प्रदुषित हुन सक्ने । विभिन्न खाले सरुवा रोगहरुको संक्रमण बढ्न सक्ने ।	आगो कम लाग्ने छााना प्रयोग गर्ने । वनजङ्गलमा ढडेलो नियन्त्रण गर्ने । विजुली बत्तीको राम्रो वाईरिङ्ग गर्ने । सलाइ लाईटर जस्ता वस्तुहरु बच्चाहरुको पहुँच भन्दा टाढा राख्ने । चुरोटका ठुटाहरु जथाभावी नफाल्ने । जनचेतनामुक्त कार्यक्रम । आगो निभाउने यन्त्रहरु जडान गर्ने । जङ्गलमा आगो लगाउने व्यक्तिलाई दण्डित गर्ने ।

५	सुख्खा/खडेरी	समयमा वर्षा नहुँदा सुख्खा खडेरीको प्रकोप बढ्ने गरेको ।	विश्वव्यापी तापमान बृद्धि । जलवायु परिवर्तन । वन विनाश । आगालागी । आर्थिक क्षति । विभिन्न रोगको संक्रमण बढ्ने । कृषि उत्पादनमा ह्रास आउने र बोटविरुवा उम्रिन नसक्ने ।	पिउने पानीको अभाव । मानिस तथा पशुपन्छीमा संक्रमण फैलिने । घाँस दाउराको अभाव । बोटविरुवा मर्ने । खेतीबालीको नाश । उत्पादनमा ह्रास । गुणस्तरमा ह्रास आउने । जमिनमा पानीको सतह घटने र मुहानहरु सुक्ने । बोटविरुवा नउम्रिने ।
६	कृषि बालीमा लाग्ने रोग किराको प्रकोप	रासायनिक मल र विषादीको अधिक प्रयोग । मौसम परिवर्तन । किराहरुको लागि सुहाउदो अनुकूल वातावरण । हाइब्रिड जातको बीउ विजनको प्रयोग । सरसफाइको कमि । रैथाने बालीहरुको बीउ नलगाई अन्य जातको बीउमा भरपर्नु । पर्याप्त सचेतनाको अभाव ।	बालीनालीमा क्षति । कृषकमा मनोवैज्ञानिक असर । उत्पादनमा कमि । कृषि पेशामा आकर्षणको कमि आउने सम्भावना । पशुचौपायामा क्षति । शारीरिक वृद्धि विकासमा समस्या । मानिसको स्वास्थ्यमा असर पर्नसक्ने । उत्पादित अन्न स्वादिलो नहुनु । कृषिमा आधुनिकीकरणको अभाव । रासायनिक मल तथा किटनाशक विषादीको अव्यवस्थित प्रयोग ।	अर्गानिक खेतीमा जोड । राम्रो बिउको प्रयोग । कृषकहरुलाई तालिम । रासायनिक मल र किटनाशक विषादीको प्रयोग घटाउने । कृषि प्रणालीमा सुधार । जैविक मल, कम्पोस्ट मल र गड्यौलाको प्रयोगमा जोड । कृषि प्राविधिक, विज्ञको सल्लाहमा खेति गर्ने । बाली बीमा प्रवर्द्धन । दक्ष प्राविधिकबाट माटोको परिक्षण गर्ने । स्थानीय जातको बीउ र स्थानीय हावापानी सुहाउदो बीउको प्रयोग गर्ने । रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता भएका बीउको सहज उपलब्धता र प्रयोग । मौसम अनुकूल खेती गर्ने । शत्रुजिव र मित्रुजिव पहिचान गरी स्थानीय विषादीको प्रयोग गर्ने । मिश्रित बाली लगाउने ।

				सरसफाइका कार्यक्रम । औषधी उपचारमा सहजता । खोपको व्यवस्था । बीउ परिवर्तन गर्ने । उत्पादकत्वमा कमि । खेतीमा क्षति । परिक्षण गरेको बीउ मात्र किसानलाई वितरण गर्ने ।
७	असिना	जलवायु र मौसम परिवर्तन । भौगोलिक अवस्था ।	अन्नवाली, तरकारी र फलफूल वालीमा हानी नोक्सानी भई खाद्यन्नको अभाव हुन सक्ने । मानवीय र पशु चौपयामा क्षति । मानिसहरु घाइते भइ स्वास्थ्य उपचार आवश्यक हुन सक्ने ।	प्राकृतिक तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्ने । असिना सहन सक्ने क्षमताका बालीनाली लगाउने । पर्याप्त अन्न भण्डारण गर्ने । बाली चक्रमा परिवर्तन गर्ने । छिटो पाक्ने बाली खेती गर्ने । तरकारी खेतीमा बलियो टनेल प्रविधिको प्रयोग गर्ने । पोलिहाउस बलियो बनाउने । बीउ संरक्षण गर्ने । बालीनालीको बीमा गर्ने । राहत कोषको परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउने । पर्माकल्चरको प्रवर्धन गर्ने ।
८	चटयाड	वातावरण सन्तुलन नहुँदा । एक आपसमा वादल ठोक्किने क्रममा । चेतना र ज्ञानको कमी । जलवायु परिवर्तन । असावधानी र लापरवाही ।	मानिस तथा पशुको मृत्यू वा घाइते हुने । विद्यालय, घर, मठ मन्दिर आदिमा नोक्सान पुग्ने । आगलागी हुने । विरुवा नष्ट हुने । टिभी, रेडियो जस्ता इलेक्ट्रोनिकस सामग्रीमा क्षति पुग्न सक्ने ।	घरमा लाईटिङ्ग रड प्रयोग गर्ने । अग्लो रुख, टावरको तल नबस्ने । पानी परेको बेला विद्युतीय बस्तुहरु वा उपकरणहरु बन्द गरी राख्नुपर्ने चटयाडबाट जागिने उपायहरुका बारेमा जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
९	आँधीहुरी	जलवायु परिवर्तन र मौसमी कारण ।	घर, गोठ तथा विद्यालय, भवनजस्ता	वृक्षारोपण गर्ने ।

		जस्ताको छाना हुनु । कच्ची तथा अव्यवस्थित घर । जङ्गल बिनाश हुनु । सुख्खा मौसम हुनु । भौगोलिक भू-बनावट । पुराना कमजोर तथा फुसले छाएका संरचना र घरहरु हुनु ।	भौतिक संरचनाहरुमा क्षति पुग्ने । खेतीपाती तथा बोटविरुवामा क्षति । घाइते हुने र चोटपटक लाग्न सक्ने । खाद्यन्नको अभाव हुन सक्ने । स्वास्थ्य संस्थाको भौतिक संरचना, औजार, विद्युत आदिमा क्षति भइ सेवा अवरुद्ध हुन सक्ने ।	पक्की संरचना निर्माण गर्ने । हुरीवतासले पुऱ्याउन सक्ने असर तथा क्षतिको बारेमा समुदायलाई जानकारी गराउने । वनजङ्गलको संरक्षण गर्ने । घर गोठका छाना बलियो बनाउने । होचा घरहरु निर्माण गर्ने । आपतकालीन योजना निर्माण गर्ने । वस्ती वरपर अग्ला रुखहरु, विद्युतको तार, पोल, होडिङ्ग बोर्डहरुको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।
१०	शितलहर	प्राकृतिक कारण	मानिसहरुको मृत्यु तथा घाइते हुने । पशु चौपायाहरु मर्ने । बच्चावच्ची तथा जेष्ठ नागरिकको स्वाशप्रश्वासमा समस्या हुने ।	घरलाई न्यानो बनाउने । चोकचोकमा दाउरा बितरण गर्ने प्रभावित परिवारलाई राहत वितरण गर्ने । सचेतनामूलक कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने । जेष्ठ नागरिक र सिमान्तकृत समुदायका व्यक्तिहरुलाई न्यानो कपडा वितरण गर्ने ।

३.७) जोखिम तथा जीविकोपार्जनका श्रोतहरु माथिको प्रभाव तथा असर विश्लेषण

अजयमेरु गाउँपालिकामा समग्र प्रकोपको जोखिम विश्लेषण तथा स्तरीकरण गर्दा बाढी, आँधीहुरी, वन्यजन्तुको आतंक, सडक दुर्घटना, आगलागी, चट्याङ, असिनापानी, सुख्खा/खडेरी, कृषि वालीमा लाग्ने रोगकिरा, पशुपन्छीमा महामारीको प्रकोप तथा शीतलहर आदि मुख्य प्रभाव पार्ने प्रकोपमा पर्दछन् । प्रकोपले विगत ३० वर्ष यताको अवधीमा जीविकोपार्जनका श्रोतहरुमा पारेको प्रभाव र आगामी दिनमा गर्न सक्ने सम्भाव्य क्षतिलाई विश्लेषण गरी योजना निर्माण गरिएको छ । यी प्रकोपहरुको बढी असर कृषि, पशुपालन, प्राकृतिक श्रोत साधन, वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी, जमिन, पिउने पानी आदिमा परेको देखिन्छ । विपद् तथा जलवायु परिवर्तनको असर सबै वर्ग, क्षेत्र र समुदायमा पर्दछ तर असरको प्रकृति र मात्रा भने फरक पर्न सक्दछ । समुदायमा असरको सामना गर्न सक्ने विद्यमान अनुकूलन क्षमताले पनि असर कम वा बढी हुने गर्दछ । पानीको सतह घट्दै गइरहेको अवस्था छ भने पानीका मुहानहरु भासिने, सुक्ने, पुराना धारा पधेराहरु हराउदै गइरहेका

छन । पानी पर्ने समय र मात्रामा फरक हुँदा सुख्खा/खडेरीका कारण बालीनाली समयमा लगाउन तथा थन्काउन नपाउने तथा विभिन्न रोगकिराहरूको संक्रमण देखिने गर्दछ । हावाहुरी, आगलागी, चटयाड, असिनापानी तथा नयाँ नयाँ रोहरूको संक्रमणले गर्दा विशेषगरी संडकटासन्न समुदाय, एकल महिला, भूमिहीन, दलित, अपाङ्गता भएका वर्गहरू बढि प्रभावित भएका छन । असिना र चटयाडले पनि मानिस, पशुपन्छी तथा मेसिन तथा औजाररूमा क्षति गर्ने गरेको छ । योजना निर्माण गर्दा विद्यमान परिवेश तथा प्रकोपले पार्ने प्रभावलाई मध्यनजर गरिएको छ । सडकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका विभिन्न औजारको प्रयोबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको पुनरावलोकन, स्थलगत अनुगमन तथा छुटेका विषय पत्ता लगाउन लक्षित समूह छलफल तथा मुख्य सूचनादाता सँगको अन्तर्वाता जस्ता विधिको प्रयोग गरिएको थियो । छलफलमा महिला, बालबालिका, सीमान्तकृत वर्ग, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, जनजाति र अल्पसङ्ख्यक व्यक्ति/वर्ग आदिको उपस्थिति रहेको थियो । छलफलमा सहभागीहरूलाई समान रूपले आफ्ना विचार तथा धारणाहरू राख्न प्रोत्साहित गरिएको थियो र विपद् तथा जलवायु परिवर्तनका कारण कृषि, पशुपालन तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलवायुजन्य प्रकोप, जलस्रोत र उर्जा, भौतिक पूर्वाधार, मानव स्वास्थ्य आदि क्षेत्रहरूमा केन्द्रित भई ३० वर्ष पहिले र हाल महसुस गरिएका असर तथा प्रभाव एवम् भविष्यमा पर्न सक्ने सम्भाव्य असरका बारेमा छलफल गरी प्राप्त निष्कर्षलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

विषयगत क्षेत्रमा परेका प्रभाव तथा असरहरूको विश्लेषण

३० वर्ष अगाडिको अवस्था	हाल महशुस गरिएको प्रभाव	कारण	सम्भावित समाधानका उपायहरू
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा			
माटोको उर्वराशक्ति उच्च रहेको । प्रारंगिक कम्पोष्ट मलको प्रयोग । अनुकूल हावापानी । पशुपन्छीमा लाग्ने रोगमा कमी । कृषि बालीमा लाग्ने रोग किरा न्युन ।	माटोको उर्वराशक्ति घट्दै गैरहेको । समयमा पानी नपर्ने । बाली छिटो पाक्ने । रोगकिराको संक्रमणमा वृद्धि हुदै गइरहेको । अर्गानिक खेतीमा कमी । खाद्यन्नको अभाव । उत्पादकत्व घट्दै गइरहेको । घाँसपातमा कमी । उत्पादनमा कमी हुँदा महंगी वृद्धि हुदै गइरहेको । पशुपन्छीमा लाग्ने रोगमा वृद्धि । कृषि बालीमा लाग्ने रोग र सत्रु जीव बढेको ।	रासायनिक मलको बढी प्रयोग । जलवायु परिवर्तन । उन्नत जातका बीउ बिजनको प्रयोग । परिक्षण नगरिएका बीउ बिजनको प्रयोग ।	माटो परिक्षण गर्ने । रासायनिक मल तथा विषादीको कम प्रयोगमा जोड दिने । कम्पोष्ट मलको प्रयोग बढाउने । आधुनिक खेती प्रणाली विस्तार गर्ने । सिचाई कुलो तथा नहरको व्यवस्था गर्ने । जलवायु अनुकूलित बीउबिजनको प्रयोग । रेथाने प्रजातिका बीउबिजनको संरक्षण तथा प्रयोग बढाउने ।

वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण

घना वनजङ्गल । खोला नालाहरुमा पानीको मात्रा धेरै । प्रसस्त जडिबुटी । वन्यजन्तुको संख्या धेरै भएको र जैविक विविधता कायम रहेको । घास दाउराको प्रचुरता ।	वनजङ्गल विनाश । कतिपय वनस्पति लोपोन्मुख अवस्थामा । पानीका मुहान सुक्दै गइरहेको । खोला नालामा पानीको मात्रा घट्दै गइरहेको । सुख्खा/खडेरी । अतिवृष्टि, अनावृष्टि । वन्यजन्तु लोप हुँदै गइरहेको । जडिबुटीहरु हराउदै गएका छन । नयाँ बिरुवाहरु उम्रने दर कम रहेको । प्राकृतिक श्रृंखला परिवर्तन भएको । मनसुन ढिलोचाँडो भइरहेको ।	जथाभावी वन फडानी । खोलाहरुमा जथाभावी उत्खनन । वन्यजन्तुको बहदो चोरी सिकारी । जैविक विविधतामा कमि । प्रयावरण प्रदुषण । उद्योग कल कारखानामा बढोत्तरी । सवारी साधनहरुको बढोत्तरी ।	वनजङ्गलको संरक्षण सम्बर्द्धन गर्ने । वृक्षारोपण गर्ने । पानीका मुहानहरुको संरक्षण गर्ने । जलाधारहरुको संरक्षण गर्ने । वन्यजन्तुको संरक्षण गर्ने । पूर्वाधारको निर्माण गर्दा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने । जैविक तटबन्धनहरु वनाउने । भू क्षय नियन्त्रणका लागि साना अल्पीकरणका योजनाहरु प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

जलश्रोत तथा उर्जा

पानीका मुहान र श्रोतहरु प्रशस्त रहेको । समयमा मनसुन हुने । विद्युत लाईन नभएको । सौर्य उर्जा नभएको ।	पानीका मुहान सुक्दै र घट्दै गइरहेको । नदी,खोलामा पानी घट्दै गइरहेको । लघु जलविद्युतहरु रहेको । सोलार प्रणाली जडान भएको । पानीको सतह घट्दै गइरहेको ।	पानीका मुहान संरक्षण नहुनु । नदी,खोला अतिक्रमण । नदी, खोला नजिक वस्ति विस्तार । जथाभावी नदी, खोलामा उत्खनन हुु अव्यवस्थित पूर्वाधार निर्माण ।	पानीका मुहान संरक्षण । जथाभावी नदी तथा खोलामा भइहेको उत्खनन नियन्त्रण । नदी खोला किनारमा वृक्षारोपण । पानीका मुहान रहेका क्षेत्रमा वृक्षारोपण । वैकल्पिक उर्जा प्रवर्धन । सिंचाइ पोखरीहरुको प्रवर्द्धन । जलासयहरु निर्माण । कृतिम पोखरीहरु निर्माण गर्ने ।

ग्रामीण र शहरी वसोवास			
जनसंख्या कम रहेको । पातलो वस्ती । ग्रामीण जनजीवन । न्यून बसाइँसराइ । न्यून वजारक्षेत्र ।	बसाइँसराइ तिव्र । प्रदूषित वातावरण । विकृती, विसंगती बढ्दै गइरहेको । पानीको अभाव । खाद्यान्नको अभाव । उत्पादनशील जमिनको कमी ।	बजार क्षेत्रमा वसोवासको आकर्षण । तिव्र जनसङ्ख्या वृद्धि । अव्यवस्थित वसोवास । विपद् जोखिम बढिरहेको । खोला र नदीको बाटो छेकेर भौतिक संरचनाहरू निर्माण कार्य तिव्र ।	बजार क्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्ने । भु-उपयोगको नतिजा लागु गर्ने । ग्रामीण क्षेत्रहरूमा पूर्वाधार निर्माण । स्थानीय स्तरमा रोजगारीको सृजना गरेर बसाइँसराइ रोक्ने । ग्रामीण र शहर बिचको अन्तरसम्बन्ध बढाउने । गाउँवस्ती केन्द्रित विकासमा जोड दिने ।
पर्यटन, एवं प्राकृतिक र सांस्कृतिक सम्पदा			
पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान हुन नसकेको । स्थानीय कला संस्कृति विद्यमान । आफ्नो कला संस्कृतिमा गौरव गर्ने प्रवृत्ति । कला संस्कृतिको संरक्षण गर्नुपर्छ भन्ने भावना ।	पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान तथा व्यवस्थित हुने क्रममा रहेको । स्थानीय कला संस्कृति लोप हुँदै गइरहेको । पर्यटकमा कमी । प्राकृतिक सम्पदाको ह्रास । ताल, तलैया र पानीका मुहानहरू सुक्दै गइरहेको ।	बाह्य संस्कृतिको प्रभाव । पर्यटकीय क्षेत्रमा पर्याप्त पूर्वाधारको अभाव । पर्यटकीय गन्तव्यहरूको प्रचार प्रसार हुन नसक्नु । पर्यटकीय संस्कृतिको अभाव कायमै रहनु । सरकारी नीतिको अभाव ।	स्थानीय कला संस्कृतिको संरक्षण सम्बर्द्धन र विकास गर्न योजनाबद्ध पहल । पर्यटकीय स्थलको पहिचान, प्रचार प्रसार । प्राकृतिक र सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण । पर्यटकीयस्थलहरूमा पूर्वाधार विकास ।
मानव स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाइ तथा माहामारी			
बढ्दो माहामारी । स्वास्थ्य केन्द्रहरूको कमी । स्वास्थ्यकर्मीहरूको कमी । सरसफाईमा कमी । पानी संकलन गर्न टाढा टाढा सम्म जानुपर्ने । नसर्ने रोगहरू निकै कम ।	माहामारी घट्टै गइरहेको । खानेपानीको सुविधा । स्वास्थ्य केन्द्रहरूको विस्तार । मानिसको औषत आयु बढ्दै गइरहेको । भाइरल रोगहरू फैलने गरेको । बिभिन्न नयाँ रोगहरूको संक्रमण बृद्धि ।	जनसङ्ख्या वृद्धि । आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच । सरसफाईमा चेतना अभिवृद्धि । फोहरमैला वृद्धि । कृषिजन्य उत्पादनमा रसायनिक मल र विषादीको बढ्दो प्रयोग ।	स्वास्थ्य संस्थाहरूको सेवा प्रवाहमा गुणस्तरीयता कायम गर्ने । शुद्ध खानेपानीको आपूर्ति । फोहरमैला व्यवस्थापन । सरसफाई सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि । माहामारीको जोखिमका लागि तयारी । पानीका मुहानहरूको

	पानी दुषित हुने । मुहान सुक्ने । पानीको अभाव ।		शुद्धीकरण गर्ने । शौचालय व्यवस्थापन ।
उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार			
भैतिक पूर्वाधार कम । उद्योग धन्दाहरु कम । यातायातको सुविधामा कमी ।	पर्याप्त भौतिक पूर्वाधारको कमी । साना तथा घरेलु उद्योगहरु संचालनमा रहेको । यातायातमा पहुँच । प्रदुषित वातावरण । वाढी पहिरोले यात्रामा जोखिम बढाएको । कच्चा पदार्थको अभाव । बायु प्रदुषण भई रोगहरु देखिन थालेको ।	श्रोत र साधनको कमी । लगानीको वातावरण नभएको । भौगोलिक विकटता । उत्पादन लागत बढी । वजारको समस्या ।	पूर्वाधार निर्माणमा जोड । उद्योग स्थापनाका लागि प्रोत्साहन । घरेलु तथा लघु उद्योगहरुको स्थापना । यातायातको पहुँच बृद्धि ।
विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सवाल			
विपद्वाट धेरै क्षति । महामारीको प्रकोप बढि । जलवायु अनुकूलन । वन्यजन्तुको प्रकोप कम । समयमै पानी पर्ने ।	धनजनको क्षति । विपद्का घटना बृद्धि । अव्यवस्थित वसोवास तथा पूर्वाधार निर्माणको कारण वाढी पहिरोको जोखिम बढिरहेको । गरिबी बढ्दो क्रममा । वातारण प्रदुषित हुँदै गएको ।	अव्यवस्थित वसोवास । भवन मापदण्डको पर्याप्त पालना नहुनु । विपद् व्यवस्थापनमा कम लगानी । पर्याप्त वातावरणीय प्रभाव मूल्याडकन बिना सडक निर्माण । हेभी इक्युवमेन्टहरुको प्रयोग बढ्दो ।	भूकम्प प्रतिरोधी घर र संरचना निर्माण । वृक्षारोपण तथा वनजंगल संरक्षण । विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि योजना निर्माण र कार्यान्वयन । मापदण्डको पालना । विपद् व्यवस्थापनमा लगानी बृद्धि ।
अन्य विषयगत क्षेत्रहरु			
शिक्षा तथा स्वास्थ्य पर्याप्त थिएन । सामाजिक मिलाप र एकता थियो ।	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा विस्तार भइरहेको छ । सामाजिक एकतामा कमी भएको छ । बस्ती विस्तार भएको छ ।	शिक्षा र चेतनाको स्तर बढिरहेको छ । प्रविधिको विकाससँगै एकलकाटे स्वभावको विकास भइरहेको छ ।	सामाजिक एकता र भाइचारा बढाउने अभियान । चेतनामुलक कार्यक्रम । नैतिक शिक्षा प्रवर्द्धन ।

एकीकृत बस्ती थियो । चिउरा कुट्ने, ढिकीमा धान कुट्ने चलन थियो । चाडबाडको महत्व बढी थियो । आयआर्जनको स्रोत व्यापार र परम्परागत कृषि थियो । घरेलु कपडा उत्पादन गरिन्थ्यो ।	फास्ट फुड र जङ्ग फुडको प्रयोग बढेको छ । चाडपर्वलाई कम महत्व दिन थालिएको छ । आयआर्जनका स्रोतहरु परम्परागत कृषिवाट नोकरी, वैदेशिक रोजगार र व्यवसाय तर्फ रूपान्तरण भइरहेको छ । घरेलु उद्योगहरु बिस्थापित हुँदै गइरहेका छन् ।	जीवनशैलीमा परिवर्तन आइरहेको छ । आर्थिक अवस्थामा सुधार । सांस्कृतिक बिचलन । रेडिमेड कपडाको उत्पादन र उपभोग बढ्दै गएको । आधुनिक जीवनशैली ।	वातावरणीय सरसफाइ र फाहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी अभियान । जीविकोपार्जनमा अवसरहरु प्रदान । कला,सांस्कृतिको संरक्षण हु पर्यटन प्रवर्धन । विपद् जोखिम तथा जलवायु अनुकूलनका कार्यक्रमहरुमा जोड । प्रभावकारी समन्वय सहकार्य विस्तार ।

आर्थिक प्रभाव

कुनै पनि किसिमको विपदले आर्थिक क्षेत्रलाई कमजोर पार्नुका साथै ठुलो धनजनको क्षति तथा अर्थतन्त्रलाई समेत तहस नहस बनाई समग्र मानवीय जनजीवन नै अस्तव्यस्त बनाउँदछ । मानिसहरुको दैनिक जीवनलाई विपदले कष्टकर बनाई आर्थिक क्षति निम्त्याउनुका साथै घर, जग्गा, धन, सम्पति, सुनचाँदी, गरगहना, पशु चौपाया।सवै क्षेत्रमा विपद्का क्षति व्यहोर्नु पर्ने भएकाले आर्थिक क्षेत्रमा नराम्रो प्रभाव पार्दछ । वित्तीय संघ सस्था तथा व्यापार व्यावसाय तथा सबै आमदानीका श्रोतहरु बन्द हुँदा मानव जीवनलाई विपदले ठुलो क्षति पुऱ्याउन सक्छ । विपदले भौतिक संरचनाहरुमा समेत क्षति पुगाउने भएकाले क्षतिग्रस्त संरचनाहरुको पुर्ननिर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यमा समेत ठुलो धनराशी खर्च हुने गर्दछ ।

सामाजिक प्रभाव

विपदले सामाजिक क्षेत्रमा पनि नराम्रो असर पुऱ्याउँदछ । शिक्षा क्षेत्रमा विद्यालय कलेज तथा विभिन्न शैक्षिक र स्वास्थ्य क्षेत्र लाई प्रत्यक्ष रुपमा असर गर्दछ । विद्यालयमा बालबालिकाहरुको शैक्षिक क्रियाकलापमा प्रत्यक्ष असर पर्नुका साथै समग्र शैक्षिक गतिविधिहरुमा असर गर्दछ । स्वास्थ्य क्षेत्रमा विभिन्न समस्याहरु आउने, खानेपानीका मुहानहरु फोहर हुने, सुक्ने र खानेपानी अभाव हुने, मानिस र पशुचौपायाहरुलाई बगाउने तथा घाईते भई मृत्यु हुने, गर्भवती, सुत्केरी, अपाङ्गता तथा रोगी भएका व्यक्तिहरुलाई विपदले भन असर गरिरहेको हुन्छ । प्रयाप्त स्वस्थ्यवर्धक खाद्यान्न बाली नष्ट हुने, स्वास्थ्य सेवाहरु प्रभावित हुने, स्वास्थ्य संस्थाहरुमा विरामीको चाप बढ्ने, प्रयाप्त मात्रामा औषधि उपचार नपाउने जस्ता समस्याहरु आउछन । बढ्दो शैक्षिक असमानता, कमजोर स्वास्थ्य अवस्था, हिंसा, बालश्रम तथा बालविवाह जस्ता जोखिम बढ्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ । बालबालिकाले विद्यालयबाट हासिल गरेका सिकाई उपलब्धीहरु गुम्ने खतरा हुन्छ । शिक्षण सिकाईमा भएको क्रमभंगताका कारण विद्यार्थीहरुमा मनोवैज्ञानिक असर परी तत्काल शिक्षण सिकाई कार्यमा जीवन्त सहभागिताका लागी प्रेरित हुनसक्ने न्युन सम्भावना जस्ता नकारात्मक असर देखिन्छन । माध्यामिक तहको कक्षा १० सम्म पढाई सकेपछि थव पढाईका लागि जिल्लाबाहिर र देशबाहिर जाने विद्यार्थीहरुको संख्या बढ्दो छ । व्यवसायीक शिक्षाको अभावमा बेरोजगारी बढ्दै गएको पाइन्छ ।

भौतिक प्रभाव

विपदले मानवीय क्षतिको साथमा भौतिक रूपमा पनि ठुलो क्षति पुऱ्याउने गर्दछ । विपदले घरबासस्थान भौतिक संरचनाहरूको पुर्ण रूपमा क्षतविक्षत पार्ने, मानिसहरू विस्थापित हुने, धन सम्पति, गाई बस्तु, बन जंगल, खोला नाला तथा पशु चौपायालाई समेत क्षति पुऱ्याउँछ । समग्रमा भन्दा विपदले कसैलाई प्रभावित तुल्याउन बाँकी राख्दैन । भइरहेका भौतिक संरचना, संस्कार, चालचलनलाई समेत उथल पुथल बनाउँछ । विपदले विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, बाटो, सडक लगायत घर, छाना, बासस्थानमा समेत क्षति पुऱ्याएको छ । नेपालको भौगोलिक अवस्थिति (चलायमान तथा परिवर्तित), परिस्थिति (गरिबी, जलवायु परिवर्तन) तथा बिना योजनाका विकास निर्माण (डोजर आतंक तथा अनियन्त्रित सहरीकरण) ले गर्दा ८० प्रतिशत भन्दा बढी नेपालीहरू कुनै न कुनै विपदको जोखिममा छन । विपदले भौतिक साधनहरूमा क्षति पुऱ्याउने गरेको छ ।

वातावरणीय प्रभाव

विपदले मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक क्षतिको साथै वातावरणमा समेत प्रतिकुल प्रभाव र असर पार्ने गर्दछ । वातावरणलाई दुर्गन्धित तथा प्रदुषण गर्ने, हावा पानी, बोट विरुवालाई समेत असर पुऱ्याई वातावरणीय असर गर्ने गर्दछ । पानीका मुहान खोला, नाला दुषित हुनुका साथै अतिवृष्टि र अनावृष्टि जस्ता प्राकृतिक प्रकोपजन्य परिस्थिति ल्याउने अवस्था विपदले ल्याउँछ । विपदका कारण विभिन्न खाले संक्रमक रोगहरूको प्रभाव बढ्ने र जनस्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पर्नसक्ने खतरा बढ्छ । मानवीय क्षति र आर्थिक नोक्सानी संयोजन गर्नु प्रभावकारी जोखिम व्यवस्थापनको अर्को महत्वपूर्ण पाटो हो । यसमा वातावरण तथा प्राकृतिक श्रोतहरूको नोक्सानीलाई पनि समावेश गरिनु वाञ्छनीय हुन्छ । यस प्रकारको संयोजनको लागि पहिलो आवश्यकता आधारभूत तथ्यांक हुन । आधारभूत तथ्यांकको जोहो भएर तिनको नियमित मूल्यांकन गर्दा दिगो विकास र विपदबाट भएको क्षतिको सटिकसम्बन्ध थाहा पाउन सकिन्छ । साथै, यसबाट विपद जोखिम न्यूनीकरण गर्न र दिगो विकासमा योगदान पुऱ्याउने मार्ग पनि निर्धारण गर्न सकिन्छ । नेपालजस्तो देश जहाँ विपदका विभिन्न स्वरूपहरू विद्यमान छन, बहु-पक्षीय निकायहरूको सहभागिता हुने संयन्त्रको तजविजी गरिनु वाञ्छनीय हुनेछ ।

३.८) अजयमेरु गाउँपालिकामा प्रकोप/विपद जोखिम आकलन

अजयमेरु गाउँपालिका घरहरूको कमजोर बनावटले गर्दा ७ रेक्टर स्केल म्याग्नेट्युडको भूकम्प गएमा कम्तिमा दुईतिहाई घरहरू बस्न नमिल्ने गरी भत्कन सक्ने सम्भावना आकलन गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा बाढीले विगत वर्षहरूमा धेरै क्षति गरेको छ । विगतको जत्तिकैमात्राको ठुलो बाढी आएमा यस गाउँपालिकाका पाँच सय बढि घरहरू (भण्डै २,३६० मानिस), जमिन कटानबाट प्रत्यक्ष प्रभावित हुनसक्ने देखिन्छ । अजयमेरु गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनको प्रक्षेपण अनुसार भविष्यमा वर्षा हुने दिनहरू घट्ने तर कुल वर्षा ०.०८ देखि ७.०५ प्रतिशत सम्म बढ्न सक्ने भएकोले यस क्षेत्रमा भविष्यमा बाढीको जोखिम बढ्ने सम्भावना छ । अव्यवस्थित बसोवास तथा भौतिक संरचना निर्माणले गर्दा जोखिम थप बढ्ने अनुमान गरिएको छ । तसर्थ, कम्तिमा पनि १,००० भन्दा बढी घरधुरी (करिव पाँच हजार जनसंख्या) लाई आपत्कालीन व्यवस्था गर्न सक्ने गरी बाढीको विपद पुर्वतयारी गर्न आवश्यक देखिन्छ । कमजोर भूबनोटका कारण वर्षातका समयमा बाढीसँगै पहिरोले बस्तीमा क्षति पुगाउने र विपद निम्त्याउने अनुमान गरिएको छ ।

अजयमेरु गाउँपालिकामा पहिरोबाट पनि ठूलो जनधनको क्षति हुनसक्ने अनुमान छ । उच्च गतिको शक्तिशाली हावाहुरीले १,३०० घरधुरी प्रभावित गर्न सक्ने पुर्वानुमान गरिएको छ । यसैगरी, शीतलहरले सबै वडाका करिब सबै मानिसहरू, हिउँदे खेतिबाली र सबै पशुचौपायाहरू प्रभावित हुनेछन । मध्यम घनत्व र अवधीको शीतलहरबाट प्रत्यक्ष प्रभावित हुनसक्ने जनसंख्या हावाहुरीले जस्तै न्यूनतम १,३३५ घरधुरी हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । तापनि, आवश्यक कपडा र खानेकुराको अभाव भोग्नुपर्ने र बाह्य सहयोग चाहिने जनसंख्या १,००० जना अनुमान गरिएको छ । सुख्खा/खडेरीले गर्दा वर्षेनी अन्नबाली उत्पादनमा कमि भई रहेको जनगुनासो छ । तालतलैया हिउँदयाममा बढी सुकदै गएको र भविष्यमा तापक्रम १.०६ देखि १.९ प्रतिशत (यदि हरितगृह ग्यास न्यूनतम उत्सर्जन भएमा) सम्म बढ्ने अनुमान गरिएकोले अजयमेरुगाउँपालिकामा सुख्खा/खडेरीको अवस्था भन्नु जटिल हुन सक्नेछ । तर, कति जनसंख्याका लागि खडेरीका कारण हुने विपद् पुर्वतयारी गर्नुपर्ने हुनसक्छ, भन्ने आँकलन गर्न सकिने अवस्था छैन ।

अजयमेरुगाउँपालिकामा अहिले जंगली जनावर वस्तीमा आउने क्रम बढेको, अन्नबाली नोक्सान गर्दै गएको गुनासाहरू छन । भविष्यमा बाढी, सुख्खा/खडेरी, आगलागी, अखाद्य वनस्पतीको प्रकोप आदिका कारण वनमा जनावरको लागि आवश्यक चरिचरन तथा वासस्थानको विनाश हुन सक्ने हुँदा खेतिबाली र वस्तीमा जङ्गली जनावरहरू आउने क्रम बढ्न सक्ने देखिन्छ । यसबाट मानव तथा वन्यजन्तुबीच द्वन्द्व बढ्दै जानसक्ने सम्भावना छ । खडेरी हरेक वर्ष लगातार बढ्दै गएमा कतिपय वन्यजन्तु कम हुने वा मासिन सक्ने सम्भावना हुन्छ । सामुदायिक वन र आशाप्रद संरक्षण प्रयासहरूले वन्यजन्तुको समस्या सहजै समाधान गर्न सकिने हुन सक्छ । विकास तथा जीविकोपार्जन गतिविधिहरूमा विपद् जोखिम न्यून गर्ने, उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्ने साथै जलवायु परिवर्तनको असरको सामना गर्न अनुकूल हुनेगरी हुन सकेका छैनन् । यो अवस्थामा सुधार नभएमा थप प्रकोपहरूबाट पनि अजयमेरुगाउँपालिकामा उत्तिकै जोखिममा रहनेछ ।

३.५) स्थानीय ज्ञान, सिप, प्रविधि तथा प्रयासहरूको विश्लेषण

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि स्थानीय ज्ञान, सिप तथा प्रविधि महत्वपूर्ण हुने गर्दछ । सहभागितात्मक विधिको माध्यमबाट नगरपालिकामा भएका ज्ञान, सिप र प्रविधिहरूको अवस्था कस्तो रहेको छ र आपतकालीन अवस्थामा विपद्को सामना कसरी गर्ने गरिएको छ भन्ने थाह पाउन लक्षित समूह छलफल तथा मुख्य सूचनादाताहरूसँग छलफलहरू गरी प्राप्त निष्कर्षलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

जलवायु अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि स्थानीय प्रयासहरू

प्रकोप/विपद्	प्रभाव र असरहरू	समुदायबाट भए गरेका अनुकूलनका उपाय र प्रयास	गर्न सकिने वा गर्नुपर्ने अनुकूलनका उपाय तथा प्रयासहरू
भूकम्प	संरचनामा क्षति । मानसिक तनाव । आर्थिक, भौतिक र मानवीय स्रोतमा क्षति ।	सुरक्षित स्थानमा बस्ने । टोलछिमेकमा खबर गर्ने । घाइते भए उपचारमा सहयोग गर्ने । नयाँ बन्ने संरचनाहरू भूकम्पीय जोखिमका	भूकम्पीय सुरक्षाको विषयमा जनचेतना फैलाउने । सम्पूर्ण घरघरमा भूटपट भोलाको व्यवस्था गर्ने । समुदायमै विभिन्न कार्यदलहरू

		दृष्टिकोणले मजबुत बनाउन थाल्नु यद्यपि भवन निर्माण संहिताको पूर्ण पालना भने नगरिनु । पक्की घर बनाउने । खुला चौर र सार्वजनिक स्थल राख्ने ।	तयार गर्ने (खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार आदि) । जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने । भवन निर्माण संहिता अनुसार भौतिक संरचनाहरू बनाउने । आपतकालीन सामग्रीहरू तयारी अवस्थामा राख्ने ।
बाढी/ पहिरो	भौतिक संरचनाहरूमा क्षति । विद्युत, खानेपानी अवरुद्ध । कच्ची सडकमा माटो पटान हुने । वन तथा वन्य जन्तुको नोक्सानी । जमिन तथा कुलो/नहरमा क्षति ।	जैविक तटबन्धन लगाउने गरेको । भल तर्काउने, सडक सफा गर्ने । पून सुधार गरी खेत प्रयोग गरेको । हुंगाको पर्खाल, काठको साँगु आदि निर्माण गर्ने गरेको । बाढीमा डुबेका र पहिरोले पुरिएका व्यक्तिहरूको खोज तथा उद्धार गर्ने गरेको । सुरक्षित स्थलमा जाने गरेको । बाढी र पहिरोको जोखिम भएका स्थानमा वृक्षारोपण गर्ने गरेको ।	वृक्षारोपण, बायो ईन्जिनियरिङ्ग । ग्याविन वाल तथा तटबन्ध निर्माण गर्ने । नदी तथा खोलाहरूमा उत्खनन रोक्ने । वन क्षेत्र संरक्षण सम्बर्द्धन । पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना । समुदायको क्षमता विकास । पहिरो जानसक्ने सम्भावित स्थानहरूमा वृक्षारोपण र वन संरक्षण गर्ने । बाढी पहिरोको जोखिम भएका स्थानमा घर निर्माण कार्य नगर्ने । बाढी र पहिरोको जोखिम रहेका स्थानहरूमा रहेका बस्तीहरू सुरक्षित स्थलतर्फ सार्ने ।
वन्यजन्तुको आतंक	खेतीपातीमा क्षति । घर गोठमा क्षति । आक्रमणमा परेर मानिसहरू घाइते तथा मृत्यु हुने । मानसिक त्रास र तनाव । घरपालुवा पशु चौपायाहरूमा वन्यजन्तुको आक्रमण । भौतिक संरचनाहरूमा क्षति । वन्यजन्तुबाट सार्ने विभिन्न किसिमका रोगहरूको संक्रमण हुन सक्ने ।	सामुदायिक वनको नजिक घरपालुवा जनावर नछोड्ने । बलियो गोठको निर्माण गर्ने । बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरीकलाई सामुदायिक वन नजिक एकलै जान नदिने । वन्यजन्तु नियन्त्रण गर्न घेरबाड तथा विद्युतीय तारको उपयोग गर्ने ।	खेतबारीमा जन्त्यजन्तुको जोखिम रहेका स्थानमा अर्थिडको व्यवस्था गर्ने । समुदायलाई सुरक्षा विधि बारे सचेत गराउने । सामुदायिक वनमा घेरवार गर्ने । गोठ बलियो बनाउने । वन जङ्गलमा एकलै नजाने । पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना गर्ने । वन क्षेत्रमा वन्यजन्तुको आहारा र पानी व्यवस्थापनका लागि पहल

	वन्यजन्तुहरु तर्साउने र भगाउने परम्परागत विधिहरु उपयोगविहीन बन्न थालेको ।	प्रहरी प्रशासनलाई खबर गर्ने । परम्परागत विधिहरुमार्फत वन्यजन्तुलाई तर्साउने भगाउने गरेको ।	गर्ने । वस्ती तथा खेतबारीमा वन्यजन्तु आउन नदिन तर्साउने गतिविधिहरु निरन्तर रुपमा जारी राख्ने । वन्यजन्तुको क्षति न्युनीकरण सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
सुख्खा/खडेरी	पिउने पानी तथा सिँचाइको लागि पानीको अभाव हुने । आगलागी हुने । घासपात सुक्ने । वस्तुभाउलाई घासपातको अभाव । अन्नवाली, फलफूल, तरकारीको उत्पादनमा कमी । सत्रु जीव र रोगहरुको संक्रमण । खाद्यन्नको अभाव हुने । आर्थिक क्षति । पशुचौपाँयाहरुलाई पानी खुवाउन र आहालको समस्या बढ्दो ।	पानीका मुहान मूल संरक्षण । कुलो मर्मत गरी पून प्रयोग गर्ने गरेको । लिफ्ट प्राणलीको प्रयोग आकासे पानीमा भर परेर बस्ने गरेको (बैकल्पिक उपाय नखोज्ने) प्रवृत्ति । बृक्षारोपण र वन सम्पदाको संरक्षण सम्वर्द्धन गर्ने गरेको । खेती गर्ने समयमा फेरबदल भइरहेको ।	पानीका मुहान मूल संरक्षणमा निरन्तरता । बाली लगाउने पद्धतिमा हेरफेर । लिफ्ट सिँचाई योजना । मुहान संरक्षणका लागि रिचार्ज पोखरी, रिजर्भ ट्याङ्की र च्याम्बर निर्माण गर्ने । बृक्षारोपण तथा वन व्यवस्थापन । जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु । सामुदायीक बीउ बैंक स्थापना । सिँचाई कुलो मर्मत तथा निर्माण । साना सिँचाई, थोपा सिँचाई योजना निर्माण । परम्परागत इनार, कुँवा, पधेराँ, पोखरी मर्मत तथा पुर्ननिर्माण । आकासे पानी सङ्कलन । सुख्खा सहन सक्ने प्रजातिका बालिनालीको खेति । वाली बीमा ।
असिना पानी	खेतिपातीमा क्षति गर्ने । घर, गोठ तथा भौतिक संरचनाहरुमा क्षति । फलफूल, तरकारी र नगदे बालीमा क्षति । आर्थिक क्षति । भौतिक क्षति । चोटपटक लाग्ने वा मानवीय क्षतिको जोखिम ।	बालीनाली घोप्टो पारेर राख्ने । खेतिपाती सुरक्षित स्थानमा राख्ने ।	बाली बिमा गर्ने राहात कोषको परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउने । पर्माकल्चरको प्रवर्धन गर्ने ।

चटयाड	मानिसहरु घाइते तथा मृत्यु हुने । घर र विद्युतीय सामग्रीमा क्षति पुग्ने । रुख विरुवामा क्षति पुग्ने । पशु चौपायाको क्षति ।	घाइतेको उपचारमा सहयोग । क्षति भएको घरमा आर्थिक सहयोग र राहातका कार्यक्रमहरु ।	अर्थिकको व्यवस्था गर्ने । समुदायलाई सुरक्षा विधि बारे सचेत गराउने । सम्भव भएसम्म चटयाड छल्ने यन्त्र जडान गर्ने
आगलागी	संरचनामा क्षति हुने । आर्थिक क्षति हुने । अन्नपात, गरगहना, कागजपत्र, कपडा आदि जल्नु । खेतीपाती, घाँसपात, पराल आदिमा क्षति । मानिस घाइते तथा मृत्यु हुने । पशुपन्छीहरु घाइते तथा मृत्यु हुने । प्राकृतिक श्रोत साधनमा क्षति हुल सक्ने । वतावरणीय प्रदुषण बढ्ने । विभिन्नखाले रोगव्याधीको संक्रमण बढ्ने । वनमा डढेलो लाग्दा वन्यजन्तु र वन सम्पदामा क्षति पुग्ने गरेको ।	उपाभेक्ताहरु मिलेर आगो निभाउने गरेको । सामुदायीक वन, करेशाबारी र खेतबारीमा अग्नी रेखा कोर्ने गरेको । अग्निपिडितहरुका लागि राहत संकलन/बितरण गर्ने गरेको । घर गोठ बनाउन सहयोग गर्ने गरेको । सलाइ, लाइटर जस्ता वस्तुहरु वच्चावच्चीको पहुँच भन्दा टाढा राख्ने गरेको । सुरक्षा निकायलाई खबर गर्ने गरेको । सामुदायिक वनमा हेरालुहरुको व्यवस्था गरिएको ।	जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने । खर फुसको छानो मुक्त अभियान संचालन गर्ने । पर्याप्त मात्रामा पानीको संचित गर्ने । ताल पोखरीहरु संरक्षण गर्ने । आगलागीको जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन । अग्निरेखा मर्मत तथा निर्माण । आगलागी नियन्त्रण गर्ने यन्त्र तथा उपकरण खरिद तथा प्रयोग । आगलागी नियन्त्रण सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम प्रदान गरेर दक्ष जनशक्ति परिचालन गर्ने । वनजङ्गलमा आगो लगाउने व्यक्तिलाई दण्डित गर्ने । हुरी बतास नलागेको समयमा होसियारीपूर्वक खेतबारीमा आगो लगाउने ।
सडक दुर्घटना	मानिसहरु घाइते तथा मृत्यु हुने । आर्थिक क्षति । संरचनाहरुमा क्षति । मानसिक सन्त्रास र तनाव ।	बेकरहरु बनाउने गरेको । दुर्घटना हुँदा प्रहरीलाई खबर गर्ने गरेको । घाइतेहरुको उद्धार गर्ने तथा विरामीलाई अस्पताल पठाउने काममा सहयोग जुटने गरेको । सम्बन्धित परिवारलाई खबर गर्ने गरेको ।	आवश्यक ठाँउमा ब्रेकरहरु निर्माण गर्ने । ट्राफिक नियमको पालन गर्ने । सडक सूचना बोर्डहरुको व्यवस्थापन गर्ने । सवारी चालक लाईसेन्स प्रणालीमा कडाई गर्ने । सडक सञ्चालन सम्बन्धी स्थानीय मापदण्ड तयार गर्ने । सडकहरुको स्तरोन्नती र नियमित

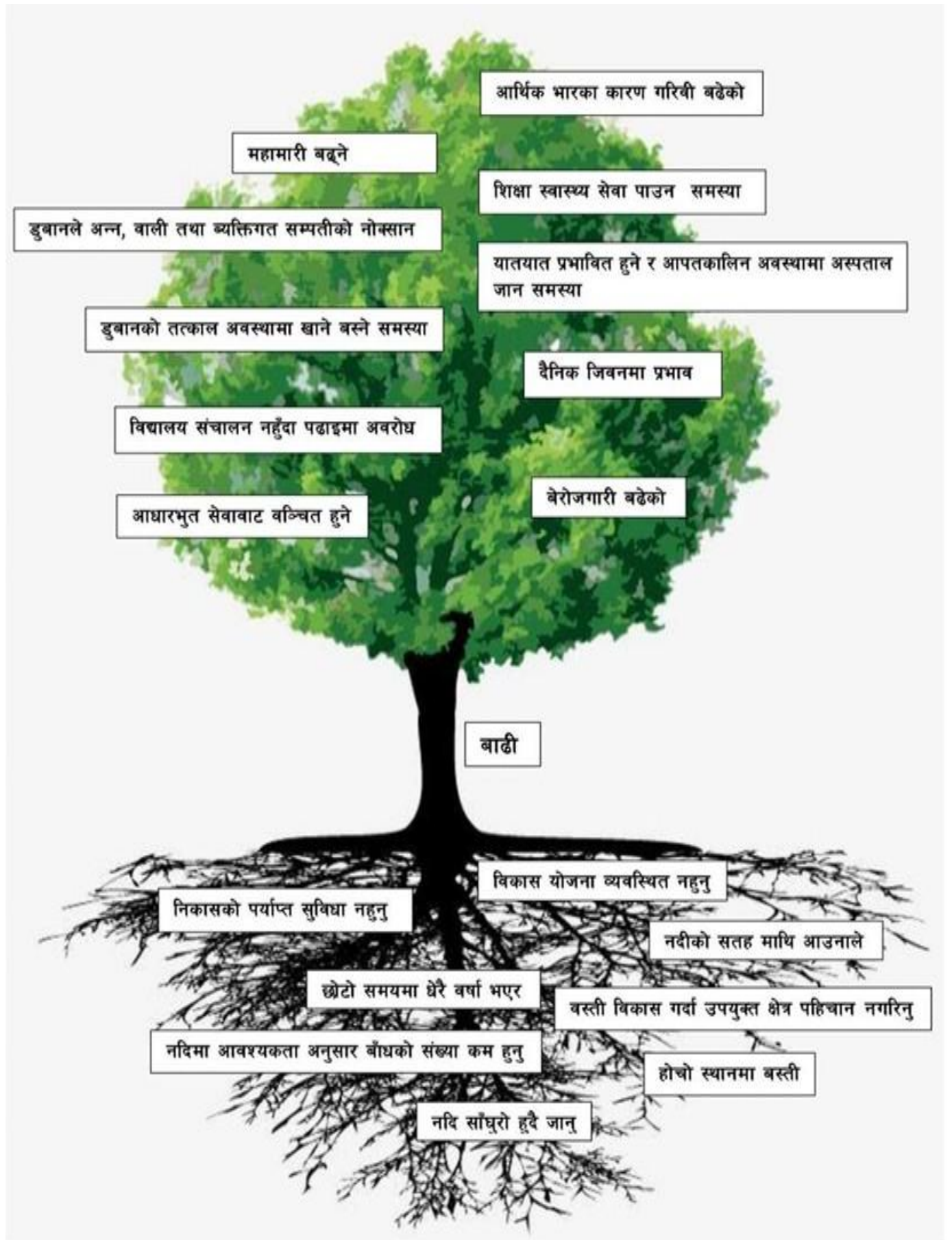
			रुपमा मर्मत सम्भार गर्ने । जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने ।
हावाहुरी	घर, गोठ तथा विद्यालयहरुका छाना उडाउने, खेतीपाती, फलफूल, केराखेती नगदे वाली आदिमा क्षति । रुख बिरुवाका हाँगाविगा भाँच्चने । विद्युतका पोलहरु ढल्ने । मानिस तथा पशुपन्छीको मृत्यु तथा घाइते हुने । भौतिक संरचनाहरुमा क्षति ।	खोज तथा उद्धारका लागि सहयोग गर्ने गरेको । घाइतेको प्रथामिक उपचार तथा अस्पताल पुर्याउन सघाउने गरेको । क्षतिग्रस्त संरचनाहरु पुर्ननिर्माण गर्न सहयोग गर्ने गरेको । हावाहुरीको जोखिम भएका स्थानहरुमा संरचना निर्माण नगर्ने गरेको ।	छत स्तरोन्नती । टनेल प्रविधि अपनाउने । वैकल्पिक खेती गर्ने । हावाहुरी रोक्न सक्ने खालका रुख बिरुवाको प्रवर्द्धन गर्ने । कृषि भूमि बाभो नराख्ने । आँधीहुरीका बेला सुरक्षित स्थानमा बस्ने । जनचेतनामूलक कृषाकलापहरु कार्यान्वयन गर्ने ।
कृषि वालीमा लाग्ने रोग किराको प्रकोप	खेतीपाती, फलपूल तथा तरकारी उत्पादनमा कमी । आर्थिक क्षति । मानवीय स्वास्थ्यमा असर ।	खरानी, तितेपाती, गहुँतको प्रयोग गरेर नियमित रुपमा भोलमल बनाई उपयोग गर्ने । जैविक, प्रारङ्गिक, कमपोष्ट मलको प्रयोग गर्ने । कृषि प्राविधिकको परामर्श लिएर शत्रुजीव एवं रोग व्यवस्थापन गर्ने । माटो परिक्षण गर्ने । रसायनिक मल र विषादीको अवैज्ञानिक र अनियन्त्रित प्रयोग नगर्ने ।	वाली लगाउने प्रविधिमा हेरफेर । उन्नत बीउ विजनको प्रयोग । मौरीपालन, च्याउ खेती, सुन्तला, नगदे र दल्हन खेती जस्ता वैकल्पिक खेति गर्ने । माटो परीक्षण गर्ने । जैविक मलको प्रयोग बढाउने । जलवायु अनुकूलित खेतीप्रणाली अपनाउने । परिक्षण गरिएका उन्नत बिउको मात्रै प्रयोग गर्ने । बीउ बैंक स्थापना गरेर रैथाने वाली जोगाउने । जैविक विषादी बनाएर प्रयोग गर्ने र जैविक खेति प्रणाली विकास । मिश्रित खेति प्रणालीको प्रवर्द्धन । जोखिम हस्तान्तरण (बीमा) गर्ने ।

३.८.१) लक्षित समुदाय छलफल

सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका विभिन्न औजारको प्रयोबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको पुनरावलोकन, अनुगमन वा परीक्षण र छुटेका विषय पत्ता लगाउन समुदायको सानो समूहमा छलफल गर्नु नै लक्षित समूह छलफल हो । समुदायका महिला, बालबालिका, सीमान्तीकृत वर्ग, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, जनजाति र अल्पसंख्यक समेत सबै वर्गलाई समेटेर यस प्रकारको छलफल गरिएको छ । यस्तो छलफलमा सबै सहभागीलाई समान रूपले आफ्ना विचार र भनाइ राख्न प्रोत्साहित गरिएको छ । विपद् तथा जलवायु परिवर्तनका कारण अजयमेरुगाउँपालिकाको कृषि, पशुपालन तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलवायु जन्य प्रकोप, जलस्रोत र उर्जा, भौतिक पूर्वाधार, मानव स्वास्थ्य आदि क्षेत्रहरूमा ३० वर्ष पहिले र हाल महसुस गरिएका असर तथा प्रभाव एवं भविष्यको अनुमानका बारेमा छलफल गरिएको छ । विपद् तथा जलवायु परिवर्तनका कारण गाउँपालिकाको कृषि, पशुपालन तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलवायु जन्य प्रकोप, जलस्रोत र उर्जा, भौतिक पूर्वाधार, मानव स्वास्थ्य आदि क्षेत्रहरूमा ३० वर्ष पहिले र हाल महसुस गरिएका असर तथा प्रभाव पछिल्लो समयमा बढ्दै गएको देखिन्छ । जीविकोपार्जनको लागि ३० वर्ष पहिले अधिकांस समुदाय कृषि पेशमा आश्रीत रहेने गरेको स्थानीय जातका धान मकै गहुँ आदि उत्पादन हुने गरेको हालका दिनमा कृषि तथा पशुपालनको व्यवसायीक उत्पादन बढ्न गएको तर कृषिमा राशायनीक मलहरूको बढी प्रयोग हुन थालेको, व्यवसायीक रूपमा नै तरकारी खेती हुने गरेको तथा रासायनीक मल तथा विषादीको प्रयोग बढ्न थालेको, फलफुलमा किराबढी लाग्ने कुहीन थालेको, धान, मकैमा पोके तथा किरा लाग्ने गरेको तथा जङ्गली जीवजन्तु लोप हुँदै गएको जस्ता समस्याहरू देखिएको छ ३० वर्ष पहिले तथा हालको अवस्थाहरू हेर्दा समुदायमा जलवायुजन्य समस्याहरू बढ्दै गएको देखिन्छ । जलवायु परिवर्तनका असरहरूका कारण जनजीवन प्रभावित भइरहेकाले अनुकुलनका उपायहरू अवलम्बन गर्न जरुरी छ ।

३.८.२) समस्या वृक्ष विश्लेषण

यस विधि अन्तर्गत वृक्षको काण्डले समस्या, जराहरूले कारण र हाँगा र पातहरूले प्रभावको प्रतिनिधित्व मानी वास्तविकता सामूहिक रूपमा समस्या र विपद् जोखिमको पहिचान गरिन्छ । विपद्जन्य जोखिमको पहिचान गर्नका लागि समस्याको मुल कारण पत्ता लगाउन यो विधिको प्रयोग गरिएको छ । यसका साथै जिविकोपार्जनका स्रोतहरूमाथि पहिचान भएका मुल समस्या, जोखिम वा खतराहरूले पारेका प्रभाव वा भौतिक, सामाजिक, प्राकृतिक, आर्थिक, सांस्कृतिक असरहरूलाई उल्लेख गरिएको छ । समुदायमा विभिन्न सवाल वा समस्या हुन्छन । विभिन्न समस्याको छुट्टाछुट्टै कारण र असर केलाउन सकिन्छ । सवाल वा समस्याको स्तरीकरण गरेपछि छनोट भएका समस्यामध्ये सबैभन्दा प्रमुख समस्याको जरा वा जड कारण पत्ता लगाउन यो विधि प्रयोग गरिन्छ । यस्तै, सहभागीमूलक ढङ्गले सामूहिक अन्तरक्रिया गरी विभिन्न समस्या वा सवाल र सम्भावनाको अवस्था हेरिन्छ । सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट समस्या वा सवालको जड कारण (जरा), यसले पारेको प्रभाव (फल) पत्ता लगाई समाधानकालागि गर्नुपर्ने कार्यबारे छलफल गर्न सकिन्छ । समस्याहरूलाई विस्तृत अध्ययन गर्न सकेमात्रै सवाल पहिचान गर्न सकिन्छ । समस्याहरू सतहमा हुन्छन तर कारणहरू भने जरामा हुने भएकाले सबैको ध्यान नजाने भएकाले समस्या वृक्ष विश्लेषण गरेर मुख्य कारण पत्ता लगाउन सकिन्छ । बाढी प्रभावित समुदायमा गरिएको समस्या वृक्ष विश्लेषणको नमुना उदाहरणका लागि प्रस्तुत गरिएको छ ।

3.90) अजयमेरु गाउँपालिकाको क्षमता विश्लेषण :

अजयमेरु गाउँपालिकामा गाउँपालिका स्तरीय विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०८१ तर्जुमा भई हाल प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिन थालिएको छ । गाउँपालिका स्तरीय र वार्ड स्तरीय स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिहरू गठन भइ परिचालन गरिएका छन् । यसले गर्दा समुदायलाई विपद्सँग सामना गर्ने क्षमता विकासमा सहयोग पुगेको छ, भने स्थानीय समुदायको प्रतिकार्य क्षमता विकास भएको छ । यस विपद् व्यवस्थापन समितिलाई विपद् सम्बन्धी विभिन्न तालिमहरू प्रदान गरी तिनिहरूको ज्ञान, सिप र क्षमताको विकास गर्नु जरुरी छ । यसका साथै विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सक्षम बनाउनका लागि आपत्कालिन कोषको स्थापना गरी त्यसको बढावा गर्न सकेमा विपद् व्यवस्थापन समितिको क्षमता बढ्ने देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा कार्यरत जिल्ला समन्वय समिति, वडा कार्यलयहरू, स्वास्थ्य चौकी, रेडक्रस, प्रहरी चौकी, विद्यालयहरू, बैंक तथा ऋण सहकारी संस्थाहरू, सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय, सामुदायिक वन आदिलाई पनि क्षमता मान्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न राजनीतिक दल तथा समुहहरू, आमा समुह, महिला समुह, विभिन्न बचत समुह तथा कृषि समुहहरू, गाउँपालिका भित्रका युवा तथा बाल क्लवहरूलाई यस गाउँपालिकाको क्षमता मान्न सकिन्छ । यसैगरी यस गाउँपालिकामा रहेका शिक्षक तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत समुदाय पनि छन् जसको ज्ञान तथा सिप विपद् व्यवस्थापनमा प्रयोग हुन सक्छ । यसका साथै यस गाउँपालिका भित्रका खुल्ला क्षेत्रहरू, पानीको स्रोतहरू तथा मुहानलाई पनि क्षमता मान्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा भएका विभिन्न क्षेत्रहरूमा पहुँचवाला समुदायका व्यक्तिहरू यस नगरपालिकाका क्षमता हुन् । यस गाउँपालिकामा रहेका सिकर्मी तथा डकर्मीहरूले स्थानीय सीप र आफ्नै क्षमता र दक्षताको आधारमा काम गर्ने गरेका छन् । उनीहरूमा भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माण गर्ने सीप तथा क्षमताको विकास गर्नु पर्ने देखिन्छ । यसैगरी यहाँ भएका दक्ष जनशक्तिको रूपमा तालिम प्राप्त पौडीबाज, तालिम प्राप्त स्वयंसेवक, ग्रामीण महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ता, तालिम प्राप्त कृषि प्राविधिक, शिक्षक, कर्मचारी, स्वयंसेवक, सिकर्मी, डकर्मीहरूको सीप विपद्का बेला प्रयोग गर्न सकिन्छ, त्यसैले यसलाई गाउँपालिकाको प्रतिकार्य क्षमता मान्न सकिन्छ ।

3.90.9) पूर्वसूचना प्रणाली र आपत्कालिन कार्य सञ्चालन केन्द्रको वितरण

नेपालमा जल तथा मौसम विज्ञान विभागले देशभर सञ्चालनमा रहेका जलसतह तथा वर्षामापन (स्वचालित र म्यानुअल) उपकरणहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्कहरूका साथै विभिन्न जल मौसम प्रारूपहरूको पूर्वानुमान नतिजाका आधारमा पूर्वानुमान तथा पूर्वसूचनाहरू सम्प्रेषण अन्तर्गतका वर्षा तथा पानीको सतह मापन केन्द्रहरूले दिएको जानकारीको आधारमा पूर्व सूचनाका सम्यन्त्रहरू विकास गरेको छ । बाढी पूर्वानुमान माहाशाखाले मनसुन अवधिभर र अन्य समयमा निरन्तर रूपमा मौसम प्रणाली र नदीहरूको अनुगमन गरी पूर्वानुमान तथा पूर्वसूचना सेवा सञ्चालन गर्दछ । जल तथा मौसम विज्ञान विभागले दैनिक मौसम पूर्वानुमान बुलेटिन, बाढी पूर्वानुमान बुलेटिन, विशेष मौसम तथा बाढीजन्य प्रणालीको प्रक्षेपण, विशेष मौसम बुलेटिन र बाढी अलर्ट मार्फत पूर्वसूचना नियमित रूपमा प्रवाह गर्ने गरेको छ । विभागले नियमित रूपमा तीन दिनको मौसम पूर्वानुमानको सूचना सम्प्रेषण गर्ने गरेको छ । यसका साथै विभागले संकटसन्न क्षेत्रका सरोकारवाला र स्थानीयहरूको मोवाईल नम्बरको तथ्याङ्क राखी सतर्कता र सुरक्षित स्थानमा जानको लागि म्यासेज पठाउने व्यवस्था समेत गरेको छ । विभागको वेवसाईटमा गएर बाढीको लेवल हेर्न र सोहि अनुसार पूर्वतयारी गर्न सकिने व्यवस्था पनि

रहेको छ । विभागले पूर्वसूचना तथा जानकारी प्राप्त गर्न सर्वसाधारणको लागि नेपाल टेलिकम र एनसेल प्रयोगकर्ताको लागि चौबिसै घण्टा निःशुल्क टेलिफोन (११५५) सेवा समेत प्रदान गर्दछ ।

अजयमेरुगाउँपालिकाको जनसमुदायहरुसम्म जल तथा मौसम विज्ञान विभागले दिएका पुर्वानुमानका पुर्वसूचनाहरु पुग्न सकिरहेको छैन । गाउँपालिकाले यस्ता सूचनाहरु गाँउ गाँउ तथा संकटासन्न वस्तिहरुसम्म पुऱ्याउन वडाहरु, जिल्ला, जल तथा मौसम विज्ञान विभागका कार्यलयहरुसँग सहकार्यमा आगामी दिनमा कार्यहरु गर्नुपर्ने देखिन्छ । अजयमेरुगाउँपालिकाले पुर्व सूचना प्रणाली र स्थानीय आपतकालिन कार्य सञ्चालन केन्द्र स्थापना गर्न जरुरी छ भने तत्काल विपद् व्यवस्थापन ऐन ल्याउनु आवश्यक छ ।

3.१०.२) कानूनी, नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था

अजयमेरु गाउँपालिकामा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५ अनुसार गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरिएको छ । समितिमा हाल रहेका पदाधिकारीहरुको विवरण अनुसूची १ मा संलग्न गरिएको छ । स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले अजयमेरुगाउँपालिका क्षेत्र भित्र समग्र विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापनका लागी प्रयास गरिरहेको पाइएको छ । अजयमेरुगाउँपालिकाको विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७५ जारी भई कार्यान्वयन भईरहेको छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ ले प्रावधान गरेको विपद् जोखिम न्यूनीकरणसम्बन्धी संस्थागत संरचना तयार गरेर परिचालन गरिएको छ ।

3.११) स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच

अजयमेरु गाउँपालिका, वडा तथा समुदायमा भएको क्षमता पत्ता लगाउन निम्नअनुसार फारम प्रयोग गरिएको छ । यस फारमले समुदायमा भएका स्रोतहरु सङ्कलन गर्दै गाउँपालिका तथा वडाको एकीकृत क्षमताको सूची तयार गर्न सघाएको छ ।

विवरण	रहेको स्थान	संख्या	क्षमता	अवस्था	कैफियत
भौतिक श्रोत					
पुल पुलेसा, भौलुङ्गेसहित	गाउँपालिका भित्र	१८	२ पक्की	६ वटा जीर्ण	
सडक तथा वाटो	गाउँपालिका भित्र	८० किलोमिटर	१२ किलोमिटर कालोपत्रे	कच्ची ग्राभेल सडक सञ्जाल वडासम्म	
विद्यालय	गाउँपालिका भित्र	३२	२८ सामुदायीक	६ संस्थागत (निजी)	
संचारका साधन	गाउँपालिका भित्र	सबै किसिमका		नियमित सेवा ।	
यातायतका साधन	गाउँपालिका भित्र	२३ (निजी समेत)		नियमित सेवा ।	
पशु सेवा	गाउँपालिका भित्र	७	६ वडास्तरमा	नियमित सेवा ।	

कृषि सेवा	गाउँपालिका भित्र	७	६ वडास्तरमा	नियमित सेवा ।	
वडा कार्यालय	गाउँपालिका भित्र	६	६ वडास्तरमा	नियमित सेवा ।	
स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका भित्र	१३		नियमित सेवा ।	
सार्वजनिक शौचालय	गाउँपालिका भित्र	७	२ जीर्ण	५ सञ्चालनमा	
मानव संसाधन					
विपद तथा जलवायु उत्थानशील समिति	गाउँपालिका भित्र	गाउँपालिका स्तरीय १ र वडा स्तरीय ६		वडास्तरीय समितिको नियमित बैठक बस्न नसकेको ॥	
शिक्षक	गाउँपालिका भित्र	२०८ जना		१५५ जना दरबन्दीका शिक्षक कार्यरत	
महिला स्वास्थ्य स्वसेवीका	गाउँपालिका भित्र	८८ जना			
कर्मचारी	गाउँपालिका भित्र	१४० जना			
कृषी तथा पशु सेवा प्राविधिक	गाउँपालिका भित्र	१३ जना			
तालीम प्राप्त सिकर्मी, डकर्मी	गाउँपालिकाभित्र	७० जना			
नेपाल प्रहरी	गाउँपालिकाभित्र	३० जना			
तालीम प्राप्त पौडी बाज	गाउँपालिका भित्र	नभएको	नभएको	नभएको	
प्राथमिक उपचार टोली	गाउँपालिका भित्र	नभएको	नभएको	नभएको	
विपद सम्बन्धि तालीम प्राप्त	गाउँपालिका भित्र	३ जना			

दक्ष जनशक्ति					
सामाजिक स्रोत					
सामुदायीक भवन	गाउँपालिकाभिन्न	७		चालु अबस्थामा	
पाटी, पौवा, विश्रामस्थल	गाउँपालिकाभिन्न	२२		(चौताराहरुसमेत)	
मठ मन्दिरहरु	गाउँपालिकाभिन्न	२९			
खेल मैदान	गाउँपालिकाभिन्न	५			
सामाजिक संरचना					
महिला/आमा समूह तथा आयआर्जनमा सक्रिय समुह	गाउँपालिकाभिन्न	३६		२ समुह निष्कृत्य	
अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको समूह तथा समिति	गाउँपालिकाभिन्न	७	१ गाउँपालिका स्तरमा	६ वडा स्तरमा	
निर्णय तहमा भएका महिलाहरुको संख्या	गाउँपालिकाभिन्न	८७		विभिन्न समितिमा नेतृत्व गरिरहेका तथा जननिर्वाचित प्रतिनिधीहरु	
युवा तथा बाल क्लबहरु	गाउँपालिकाभिन्न	२१		३ निष्कृत्य	
विपद व्यवस्थापन समिति	गाउँपालिकाभिन्न	७	१ गाउँपालिका स्तरमा	६ वडा स्तरमा	
संघ संस्थाहरु	गाउँपालिकाभिन्न	४१	१० गाउँपालिकास्तरमा	३१ वडा स्तरमा	
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय	गाउँपालिकाभिन्न	१३६ दर्ता			

बचत समूह	गाउँपालिकाभित्र	४४			
बैंक तथा वित्तीय संस्था	गाउँपालिका भित्र	३		शाखारहित बैंक ६	
सहकारी संस्थाहरु	गाउँपालिका भित्र	२५			
प्राकृतिक श्रोतहरु					
खेतीयोग्य भूमि	गाउँपालिका भित्र	५२१०.१० हेक्टर			
नदीनाला	गाउँपालिका भित्र	१७०.१४ हेक्टर			
खेर गएको जमिन	गाउँपालिका भित्र	१६६.८३ हेक्टर			
सिचाई कुलो	गाउँपालिका भित्र	४५३ रोपनी			
सामुदायिक वन	गाउँपालिका भित्र	५८			
कबुलियत वन	गाउँपालिका भित्र	२५			

३.११.१) बन्दोबस्तीका सामाग्रीहरुको आकलन तथा आवश्यकताको लेखाजोखा

कुनै पनि प्रकोपको कारण हुने विपद्जन्य घटनामा सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रबाट वितरण गरिने राहात सामाग्रीहरु तथा तत्काल सेवा पुऱ्याउनका लागि चाहिने सामानहरु देहायका तालिकाहरुमा उपलब्ध भए बमोजिम सामावेश गरिएको छ । विषयगत क्षेत्र अन्तर्गत रहेका श्रोत साधनहरुको सुची तयार गरेपछि हरेक विषयगत क्षेत्रका लागि अत्यावश्यक श्रोत साधनको खाका तयार गरिएको छ । योजना तर्जुमाका क्रममा समुदाय, वडा कार्यालय र गाउँपालिका स्तरमा उपलब्ध र आवश्यक श्रोत साधनहरुको बारेमा छलफल अन्तरक्रिया गरेर सुँची तयार गरिएको छ । छलफलका क्रममा तयार गरिएको सुँचीअनुसारका श्रोत साधनहरु भए/नभएको स्थलगत निरिक्षण गरिएको थियो । श्रोत साधनहरुको विवरण देहायको तालिकाअनुसार रहेको छ ।

विषयत क्षेत्र अन्तर्गत रहेका श्रोत साधनहरुको विवरण

क) सामाग्री व्यवस्थापन, सूचना, खोज तथा उद्धार विषयगत क्षेत्र अन्तर्गत रहेका स्रोत साधनहरु

क्र.सं.	श्रोत, साधन/उपकरण	संख्या वा परिमाण	भण्डारणस्थल/स्थान
१)	दमकल आवश्यक औजारसेट सहित	नभएको ।	
२)	व्याकहोइलोडर	१ थान	अजयमेरु गाउँपालिका

३)	एम्बुलेन्स	२ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
४)	चार पांग्रे गाडी	३ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
५)	मोटरसाईकल	१५ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
६)	फायर सुटर	७ थान	प्रहरीसँग भएको समेत
७)	एक्साभेटर (जेसीभी)	जेसीवी एक थान	अजयमेरु गाउँपालिका
८)	जीप	एक जीप	अजयमेरु गाउँपालिका
९)	लाईफ ज्याकेट	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१०)	क्लाईम्वीड डोरी	५० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
११)	सेफ्टी हेलमेट	५० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१२)	रबर बुट	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१३)	स्टेचर	६ थान	अजयमेरुगाउँपालिका
१४)	हेन्ड माईक	५ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१५)	इमेरजेन्सी टर्च लाईट	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१६)	आगो निभाउने यन्त्र	३ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१७)	आगो निभाउने यन्त्र प्रयोग गर्नेले लगाउने भेष्ट, बुट, हेलमेट, पञ्जा	३ सेट	अजयमेरु गाउँपालिका
१८)	साईरन	२ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१९)	रबरको पञ्जा	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
२०)	श्रो ब्याग	५ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
२१)	प्राथमिक उपचार किट	१० थान	स्वास्थ्य संस्थाहरुमा
२२)	खन्टी (सब्वल)	१० थान	अजयमेरुगाउँपालिका
२३)	बेल्चा	१० थान	अजयमेरुगाउँपालिका
२४)	गैटी	१० थान	अजयमेरुगाउँपालिका

२५)	एयर लिफ्ट ब्याग	नभएको ।	
२६)	सेफ्टी भेस्ट	नभएको ।	
२७)	हेलमेट	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
२८)	सिटी	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
२९)	फ्लोरिस्टेन्ट जकेट	५ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
३०)	हेडलाईट	२ थान ।	अजयमेरु गाउँपालिका

ख) खाद्य तथा कृषि क्षेत्र अन्तर्गत रहेका श्रोतसाधनहरूको विवरण

क्र.सं.	श्रोत, साधन/उपकरण	संख्या वा परिमाण	भण्डारणस्थल/स्थान
१)	कृषि शाखा, अजयमेरु गाउँपालिकामा खाद्य तथा कृषि क्षेत्र अन्तर्गत आवश्यक खाद्य भण्डारण गरिएको छैन । विपद् व्यवस्थापनका लागि संघीय सरकारबाट उपलब्ध अनुदान र संघीय सरकारको विपद् व्यवस्थापन कोषमार्फत आवश्यकताअनुसार खाद्य तथा अन्य राहात सामाग्रीहरू खरिद गरेर वितरण गर्ने गरिएको छ । अजयमेरु गाउँपालिकाले स्थापना गरेको विपद् व्यवस्थापन कोषमा प्रयाप्त रकम नहुँदा विपद् व्यवस्थापन निकै चुनौतीपूर्ण रहेको छ । गाउँपालिकाले विभिन्न सरोकारवालाहरूसँग समन्वय सहकार्य गरेर विपद् व्यवस्थापन कोषमा रकम बढाउन जरुरी छ । यससँगै विभिन्न गैर सरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय सहकार्य गरेर राहात वितरण गर्ने गरिएको छ ।		

ग) स्वास्थ्य स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्र अन्तर्गत रहेका श्रोत साधनहरूको विवरण

क्र.सं.	श्रोत, साधन/उपकरण	संख्या वा परिमाण	भण्डारणस्थल/स्थान
१)	Metronidazole-400 mg	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरू
२)	Metronidazole-200 mg	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरू
३)	Cetamol-500 mg	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरू
४)	Cetamol syrup	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरू
५)	Jiwan Jal	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरू
६)	Azitromycin	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरू
७)	Amoxylin 200/500 mg	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरू

८)	N/S	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
९)	RL	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
१०)	Betadin	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
११)	Bandage	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
१२)	Cotton	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
१३)	Gloves	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
१४)	Licoplast	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
१५)	Scissors	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
१६)	BP Set	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
१७)	Forsep	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
१८)	Silver ointment	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
१९)	Eye/Ear Drop	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
२०)	First Aid Box	प्रयाप्त मात्रामा स्टक रहेको	स्वास्थ्य संस्थाहरु
२१)			

घ) खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन क्षेत्र अन्तर्गत रहेका श्रोतसाधनहरूको विवरण

क्र.सं.	श्रोत, साधन/उपकरण	संख्या वा परिमाण	भण्डारणस्थल/स्थान
१)	ट्याक्टर	१ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
२)	ठेलागाडी	१ थान	अजयमेरु गाउँपालिका
३)	बेल्टा	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
४)	सबुल (खन्टी)	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
५)	गैठी	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
६)	पञ्जा	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका

७)	तासला	५० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
८)	घन	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
९)	हसियाँ	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१०)	फोरुवा	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
११)	आरा (हेक्सा)	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१२)	बन्चरो	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१३)	हेक्सा ब्लेड	१०० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१४)	हतौडा	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१५)	बाउसो	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१६)	रेस्क्यु डोरी	१००० मिटर	अजयमेरु गाउँपालिका
१७)	टर्चलाईट	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१८)	हेलमेट	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१९)	गमबुट	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका

ड) आपतकालिन आश्रयस्थल र गैर खाद्य क्षेत्र अन्तर्गत रहेका श्रोतसाधनहरूको विवरण

क्र.सं.	श्रोत, साधन/उपकरण	संख्या वा परिमाण	भण्डारणस्थल/स्थान
१)	गैर खाद्य सामाग्री सेट (NFRI Set)	नभएको	
२)	त्रिपाल	नभएको	
३)	कम्बल	नभएको	
४)	रबर म्याट्रेस	नभएको	
५)	बालटिन	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
६)	सेल्टर किट	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
७)	प्लाष्टिक	१० बन्डल	अजयमेरु गाउँपालिका

८)	प्रेसर कुकर	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
९)	भान्सा सामाग्री	नभएको	
१०)	नाईनल डोरी	५० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
११)	ग्यालिन	२० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
१२)	वडास्तरमा भएका सुरक्षित स्थल, उच्च स्थान, आश्रयस्थल	सामुदायीक भवन, विद्यालय भवन, खेलमैदानहरु	सम्बन्धित वडाहरुमा

च) संरक्षण तथा सुरक्षा क्षेत्र अन्तर्गत रहेका श्रोतसाधनहरुको विवरण

क्र.सं.	श्रोत, साधन/उपकरण	संख्या वा परिमाण	भण्डारणस्थल/स्थान
१)	बैशाखी	१० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
२)	लौरो	५० थान	अजयमेरु गाउँपालिका
३)	ट्वीलचियर	नभएको	
४)	आवाज सुन्न कानमा प्रयोग हुने उपकरण	नभएको	
५)	चस्मा (नजिकबाट हेर्ने)	नभएको	
६)	दुरबिन	नभएको	
७)	कृतिम खुट्टा	नभएको	
८)			
९)			

अजयमेरु गाउँपालिकाका अन्य विषयगत क्षेत्रहरु आपतकालिन शिक्षा क्षेत्र र सिघ्र पुर्नलाभ क्षेत्रसँग हाल खासै स्रोत साधनहरु उपलब्ध छैनन् । आवश्यकता अनुसार आवश्यक स्रोत साधनहरुको व्यवस्थापन गर्न गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिले आवश्यकता पहिचान गरेर आवश्यक सबै सामाग्रीहरुको आपूर्ती र व्यवस्थापन गर्नेछ । स्रोत साधनहरु उपलब्ध हुन नसकेका विषयगत क्षेत्रहरुका हकमा अविलम्ब विषयगत क्षेत्रहरुको बैठक डाकेर आवश्यक भएका स्रोत साधनहरुको विवरण तयारगर्दै बजेट व्यवस्थापन गरेर स्रोत साधन खरिद गरिने छ । अजयमेरुगाउँपालिकामा विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि गठित आठवटै विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरुबाट उपलब्ध भएका थप आवश्यक सामाग्रीहरु भण्डारण सम्बन्धि जानकारी प्राप्त भएपछि नियमित रुपमा आद्यावधिक गरिने छ ।

३.११.२) थप आवश्यकता र अनुमानित लागत

विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्यमा विषयगत क्षेत्रहरूलाई थप आवश्यक स्रोत, साधन/उपकरणको विवरण देहाय बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

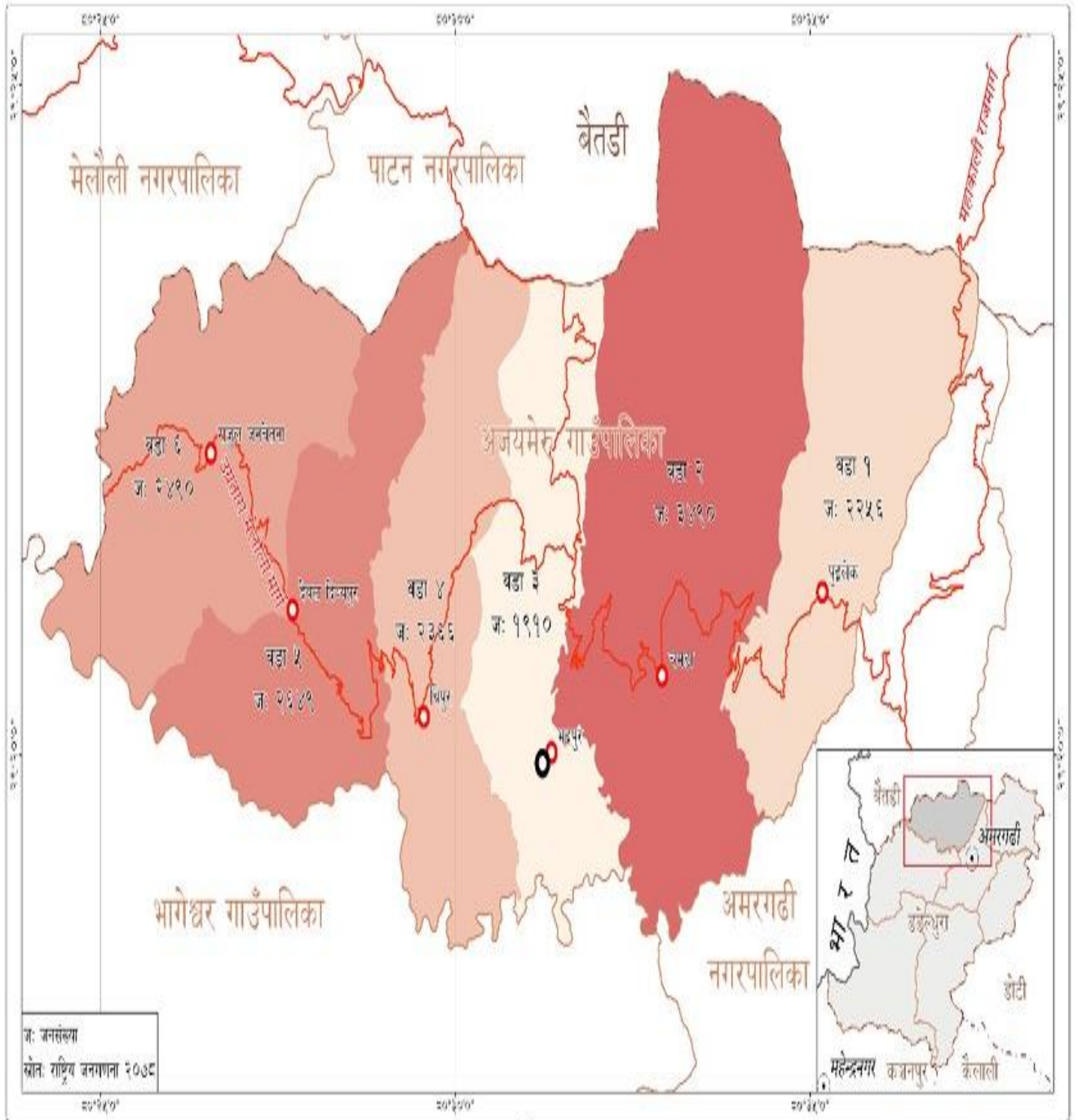
क्र.सं.	श्रोत साधन/उपकरण	थप आवश्यकता	अनुमानित लागत
१	दमकल (आवश्यक औजार सेट सहित)	१ आवश्यक	६५,००,०००।-
२	टिप्पर	१ थान	५०,००,०००।-
३	लाईफ ज्याकेट	१००० थान	१,००,०००।-
४	डोरी	५०० थान	१०,०००।-
५	शववाहन	१ थान	४०,०००।-
६	स्टेचर	२० थान	५०,०००।-
७	चामल	१०० क्वीन्टल	१,५०,०००।-
८	दाल	२ क्वीन्टल	४०,०००।-
९	खानेतेल	२ क्वीन्टल	४०,०००।-
१०	आयेडिनयुक्त नुन	२ क्वीन्टल	५०००।-
११	चिउरा, दालमोठ	६ क्वीन्टल	५०,०००।-
१२	बच्चा र गर्भवती महिलाका लागि पोषणयुक्त खानाको व्यवस्था	लम्पसम्प	१,५०,०००।-
१३	अत्यावश्यक औषधि खरिद	लम्पसम्प	१,५०,०००।-
१४	खानेपानी ट्याकी १००० लिटर	२० थान	२,००,०००।-
१५	खानेपानी ट्याकी ५०० लिटर	५० थान	२,५०,०००।-
१६	खानेपानी शुद्धीकरण औषधी	२००० थान	५०,०००।-
१७	कम्बल	१०० थान	१,००,०००।-
१८	म्याट्रेस	५० थान	३५,०००।-
१९	भाडाकुडा सेट	७० थान	१,००,०००।-

२०	आकस्मिक शैक्षिक सामग्रीहरु	१०० थान	२०,०००।-
२१	डिक्विटी किट	७० थान	१,००,०००।-
२२	ट्वियल चेयर	१० थान	२,००,०००।-
२३	कपडा सेट	५० सेट	१,००,०००।-
२४	ट्वाईलेट सेनेटरी सेट	२० थान	१,००,०००।-
२५	HDPE खानेपानी पाईप	२००० मिटर	१,००,०००।-
२६			
२७			
२८			
२९			
३०			
३१			
३२			
३३			
३४			
३५			

३.१२) सामाजिक स्रोत नक्सा

समुदायको बस्ती व्यवस्था तथा मानव निर्मित संरचना चित्रण हुनेगरी तयार गरिएको नक्सालाई समुदायमा आधारित सामाजिक नक्सा भनिन्छ । सहभागीमूलक प्रक्रियाबाट बनाइने यो नक्साबाट गाउँ बस्तीका विभिन्न पक्षबारे जानकारी पाइन्छ । गाउँको भूबनोट, भौगोलिक संरचना, जनसंख्या, जातीय तथा भाषिक अवस्था, स्वास्थ्य जानकारी, शैक्षिक अवस्थालगायतका विषयवस्तु बारेमा वास्तविक चित्रण थाहा पाउन सकिन्छ । यसबाट समुदायमा उपलब्ध स्रोत संरचना र स्थानीयबीच सम्बन्धका साथै समुदायको सामाजिक, आर्थिक, भौतिक, सांस्कृतिक अवस्था जान्न सजिलो हुन्छ । यस विधीमार्फत गाउँपालिकाको समग्र अवस्थाको चित्रण गरेर जलवायु परिवर्तनका विद्यमान असरहरुको विश्लेषणगर्दै समस्या समाधानका लागि स्थानीयस्तरमा भएका आर्थिक, भौतिक र मानवीय स्रोत र क्षमताको विश्लेषण गरिएको थियो ।

क) अजयमेरु गाउँपालिकाको वडासहितको नक्सा

प्रशासनिक नक्सा

अजयमेरु गाउँपालिका, डडेल्धुरा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

मिति: ११/११/२०२४

★	राजधानी	—	प्रदेशीय सिमाना
⊙	जिल्ला सदरमुकाम	- - -	त्रिभुज सिमाना
⊙	गाउँपालिकाको कार्यालय	—	पालिका सिमाना
⊙	वडा कार्यालय	—	वडा सिमाना
—	अन्तर्राष्ट्रिय सिमाना	—	राजमार्ग

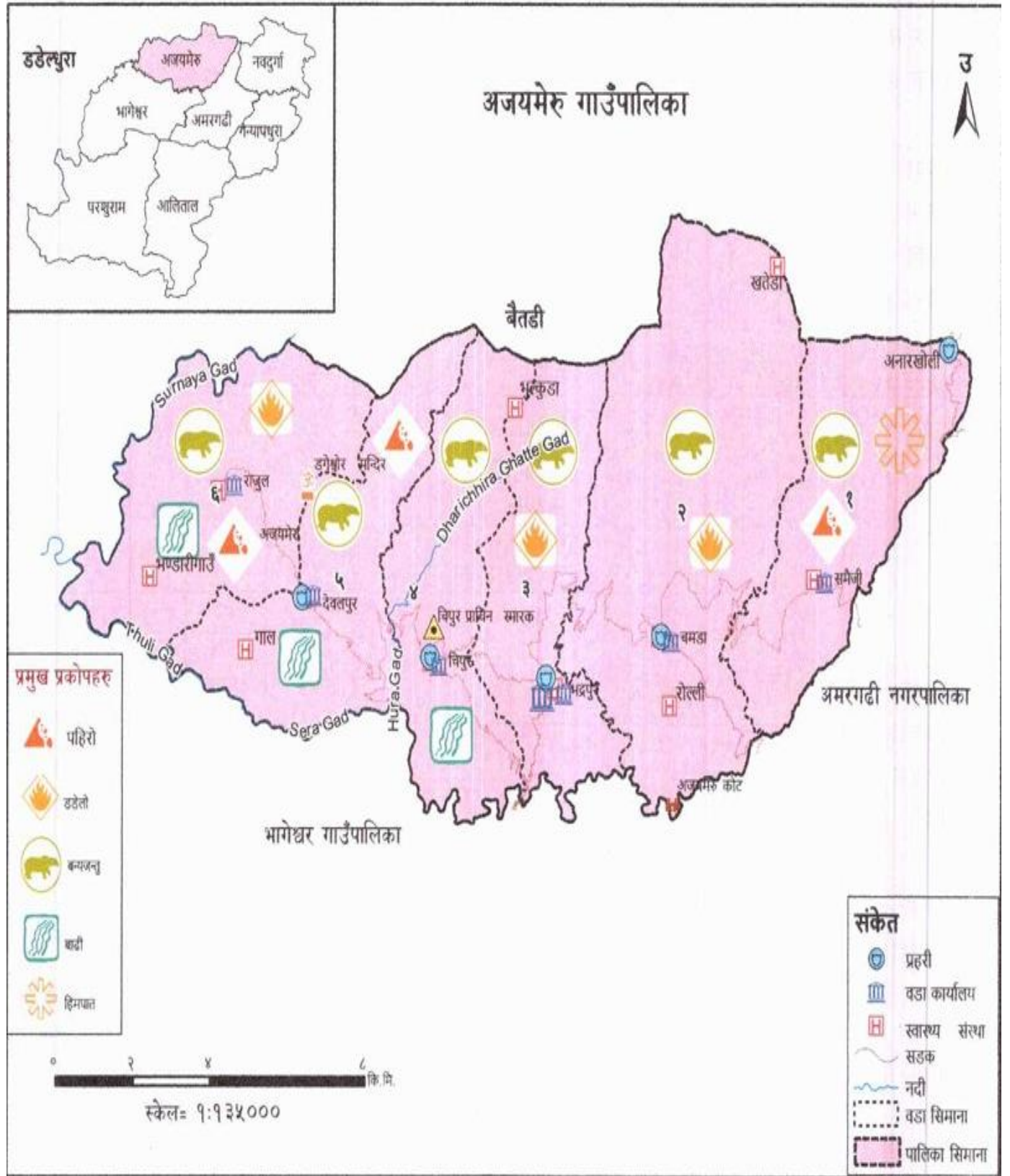
यो नक्सा सुर्खेतो रूपको अर्थिक सुयोग्यता एवं इन्फ्रस्ट्रक्चर विकासका लागि प्रयोग गर्न मिल्नेगरी तयार पारिएको छ।

उदा: यो नक्सा सफ्टवेयर: QGIS, ३८५९ रूप नवी विभागा

यो नक्साको तयारीका लागि प्रयोग गरिएको छ। यस नक्साको तयारीका लागि प्रयोग गरिएको छ।

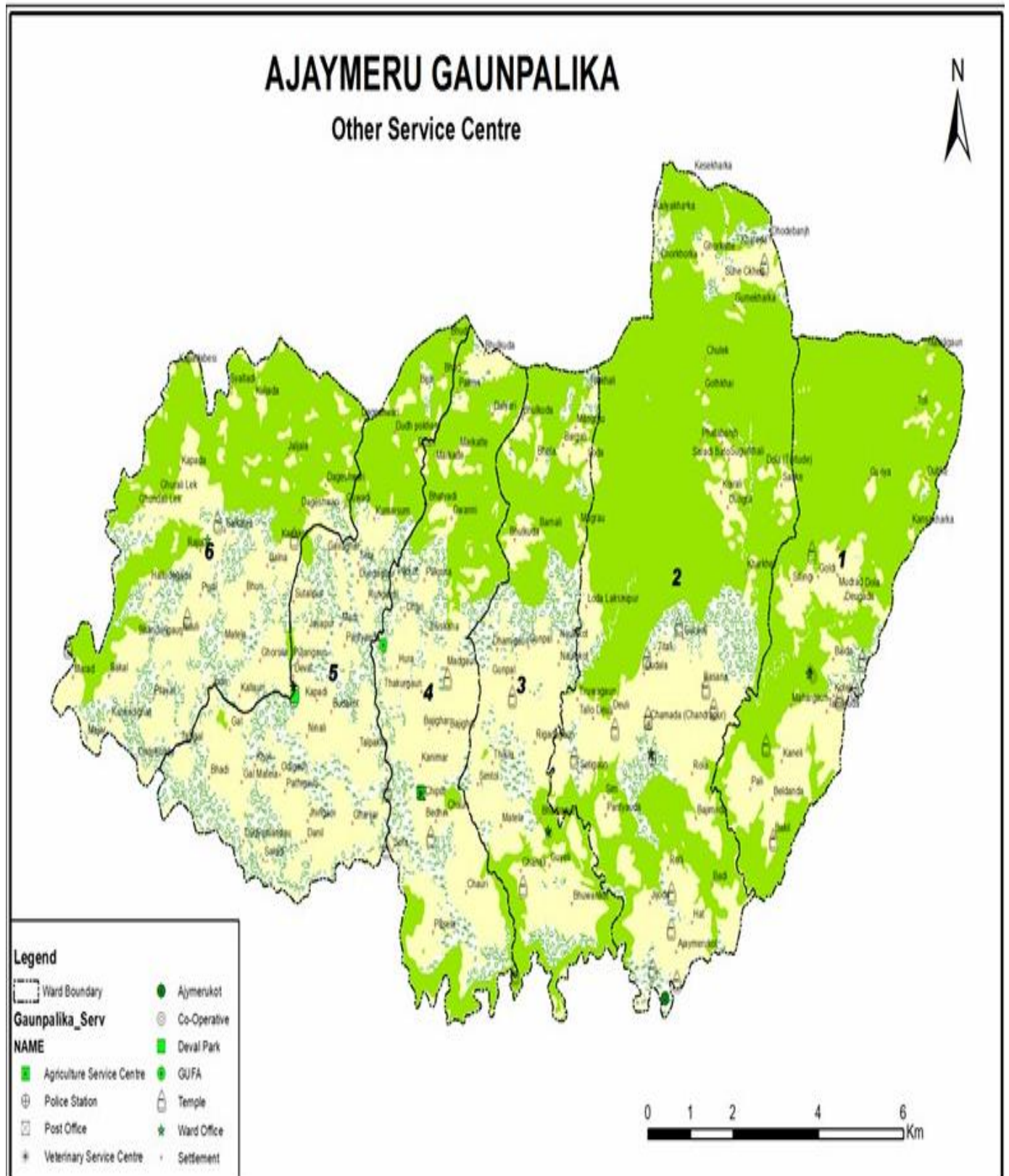
यस नक्साको तयारीका लागि प्रयोग गरिएको छ। यस नक्साको तयारीका लागि प्रयोग गरिएको छ।

ग) अजयमेरु गाउँपालिकाको प्रकोप वस्तुस्थिति नक्सा

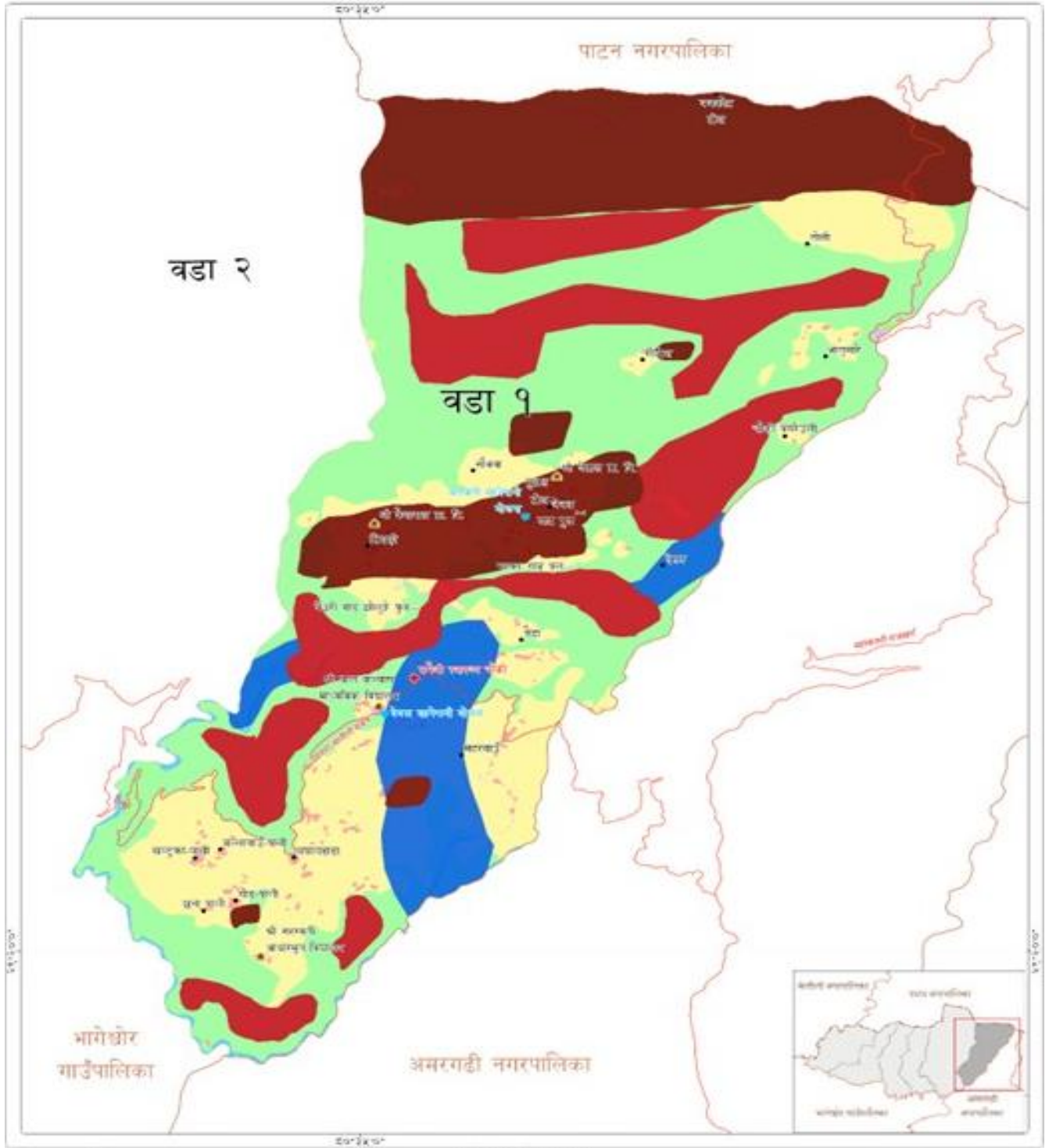
श्रोत: जिल्ला विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०८२ डडेल्धुरा

घ) अजयमेरु गाउँपालिकाको सेवाकेन्द्र र सेवा क्षेत्रसहितको नक्सा

श्रोत: अजयमेरु गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५

च) अजयमेरु गाउँपालिका वार्ड नं. १ को पूर्वाधार जोखिम नक्सा

पूर्वाधार जोखिम नक्सा
अजयमेरु गाउँपालिका-१, इटहरीपुर, सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

सन् २०७३
आयतन: १,११,०००
क्षेत्रफल: १२३.५०० (११.१०)
Date: २०७३/११/११/२०७३
Scale: १:१०,०००

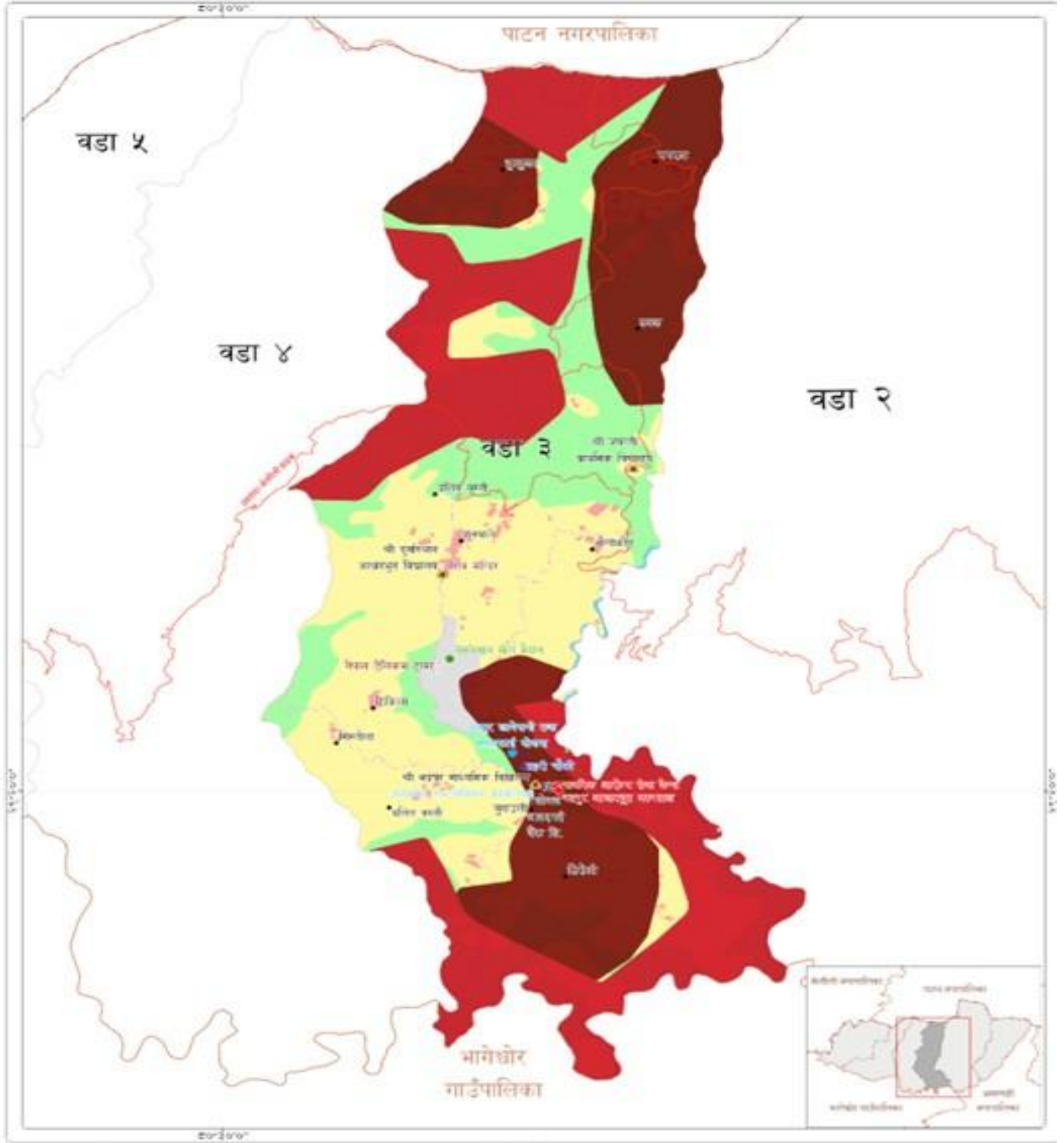
राजधानी नगर सहयोगी सुविधा आवासीय सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर	सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर	सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर	सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर	सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर	सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर सुदूर

नेपालको नक्साको आधारमा तयार पारिएको नक्सा हो। यस नक्साको तयारीमा GIS, GPS, आदि प्रयोग गरिएको छ।

स्रोत: सार्वजनिक तथ्यांक, GIS, आदि प्रयोग गरिएको छ।

यस नक्साको तयारीमा GIS, GPS, आदि प्रयोग गरिएको छ।

ज) अजयमेरु गाउँपालिका वार्ड नं. ३ को पूर्वाधार जोखिम नक्सा

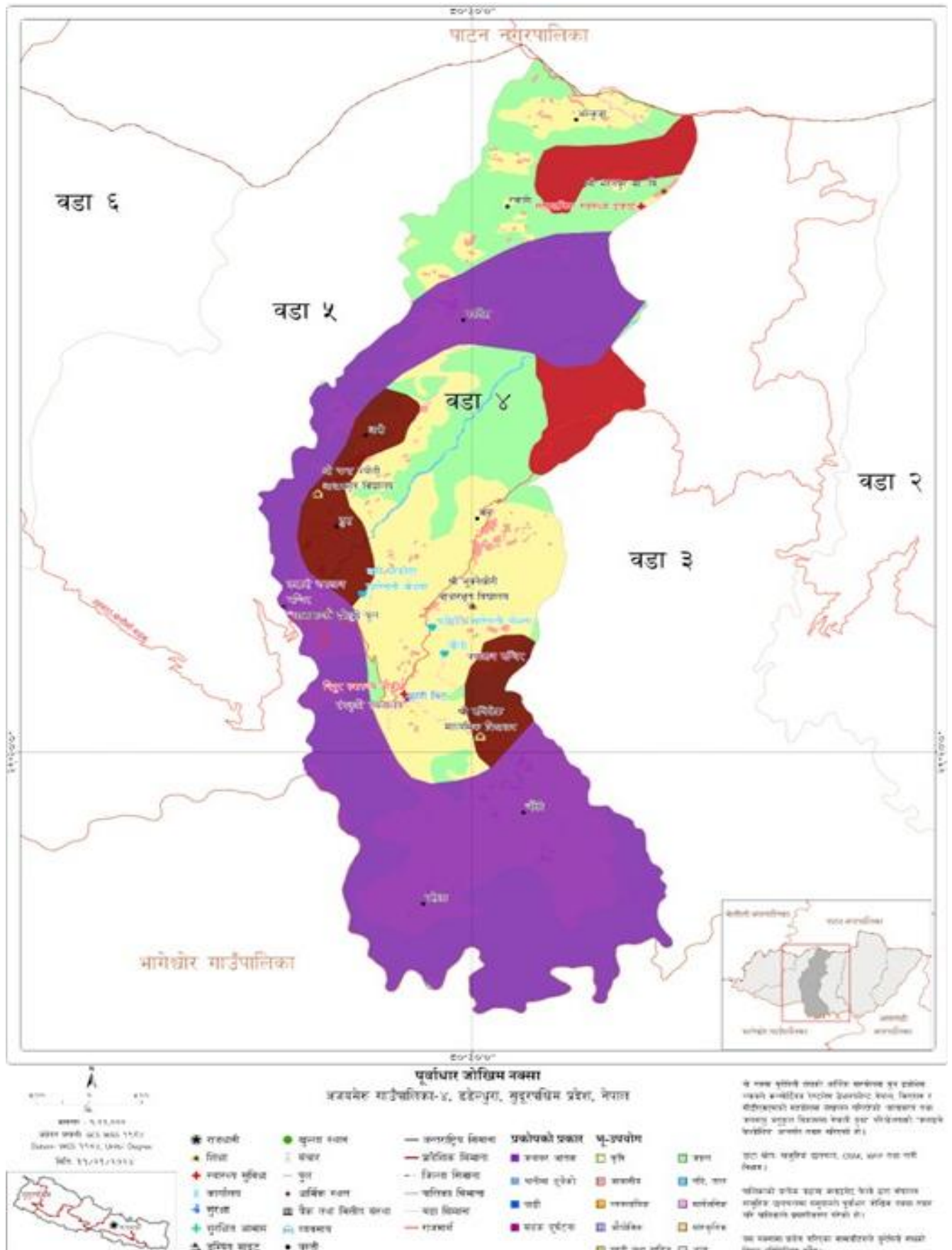

पूर्वाधार जोखिम नक्सा
अजयमेरु गाउँपालिका-३, डडेल्धुरा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

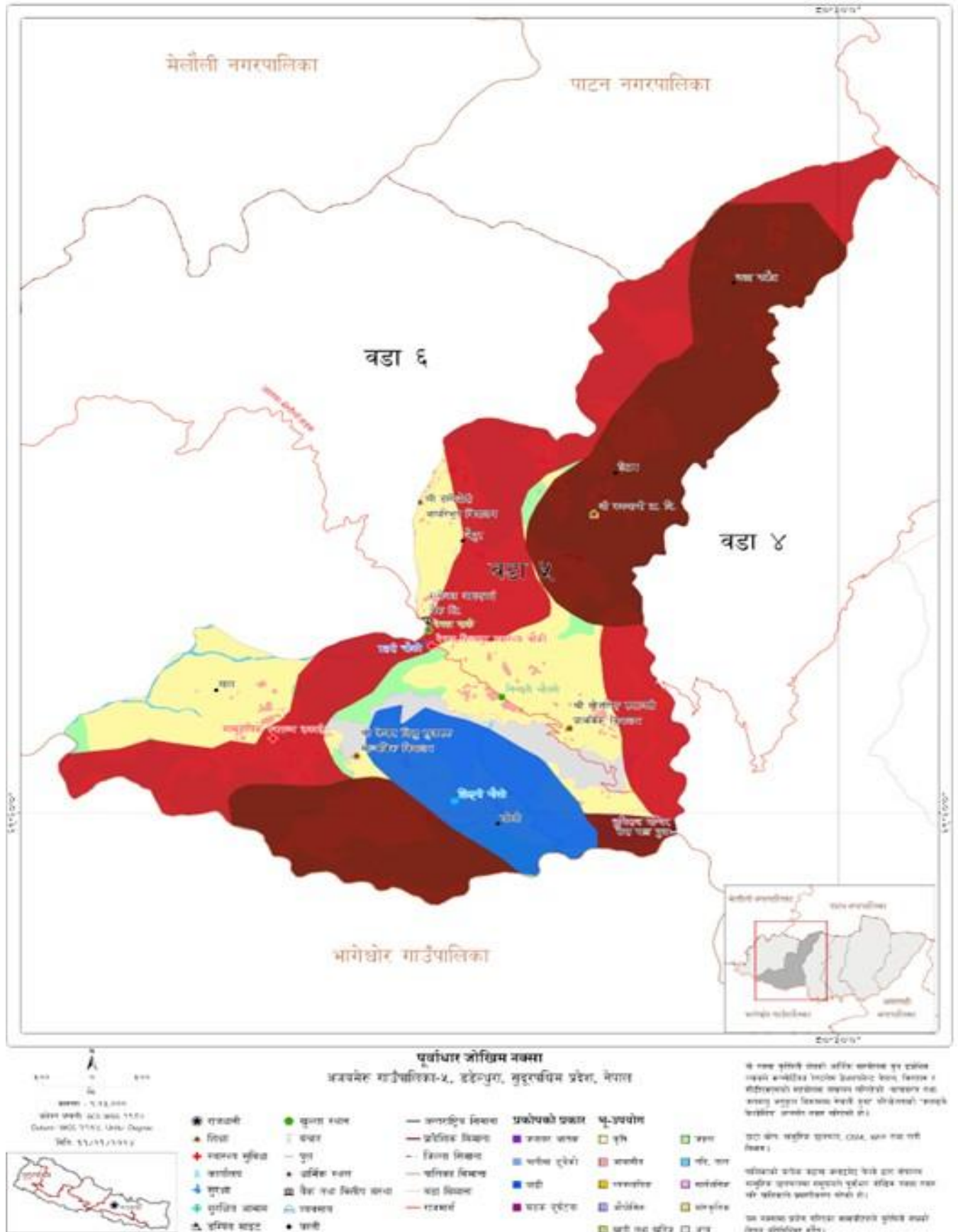
आकार : १,१९,३३४ क्षेत्रफल : ४९,३६६.१४७ निर्देशांक : २८°११'५१.६६६ Degree दि. ८१°११'१९.१११ E	● राजधानी ▲ शिवालय ★ स्वयंसेवा समिति ▲ कार्यालय ▲ सार्वजनिक ▲ प्राथमिक विद्यालय ▲ अतिरिक्त विद्यालय	● युवायुव महिला ● बच्चा ● पुण्य ● अतिरिक्त स्थल ● विद्यालय ● स्वास्थ्य ● प्राणी	— अंतर्राष्ट्रिय सडक — प्रमुख सडक — स्थानीय सडक — सडक विभाजन — सडक विभाजन — रास्ताचल	प्रकारको प्रकृत ■ खसला जल ■ खनिज स्रोत ■ पानी ■ पानी स्रोत	भू-उपयोग ■ पुरानो ■ खसला ■ पानी, खान ■ खसला ■ खसला ■ खसला ■ खसला

यो नक्सा सुनिश्चित गर्नका लागि जम्मा १००००० रुपैयाँको अनुमानित लागत लाग्नेछ। यो नक्सा त्रुटिमुक्त नभएको हुनाले यसको प्रयोग गर्दा कुनै प्रकारको जम्मा लागू हुनेछैन।
 यो नक्सा त्रुटिमुक्त नभएको हुनाले यसको प्रयोग गर्दा कुनै प्रकारको जम्मा लागू हुनेछैन।

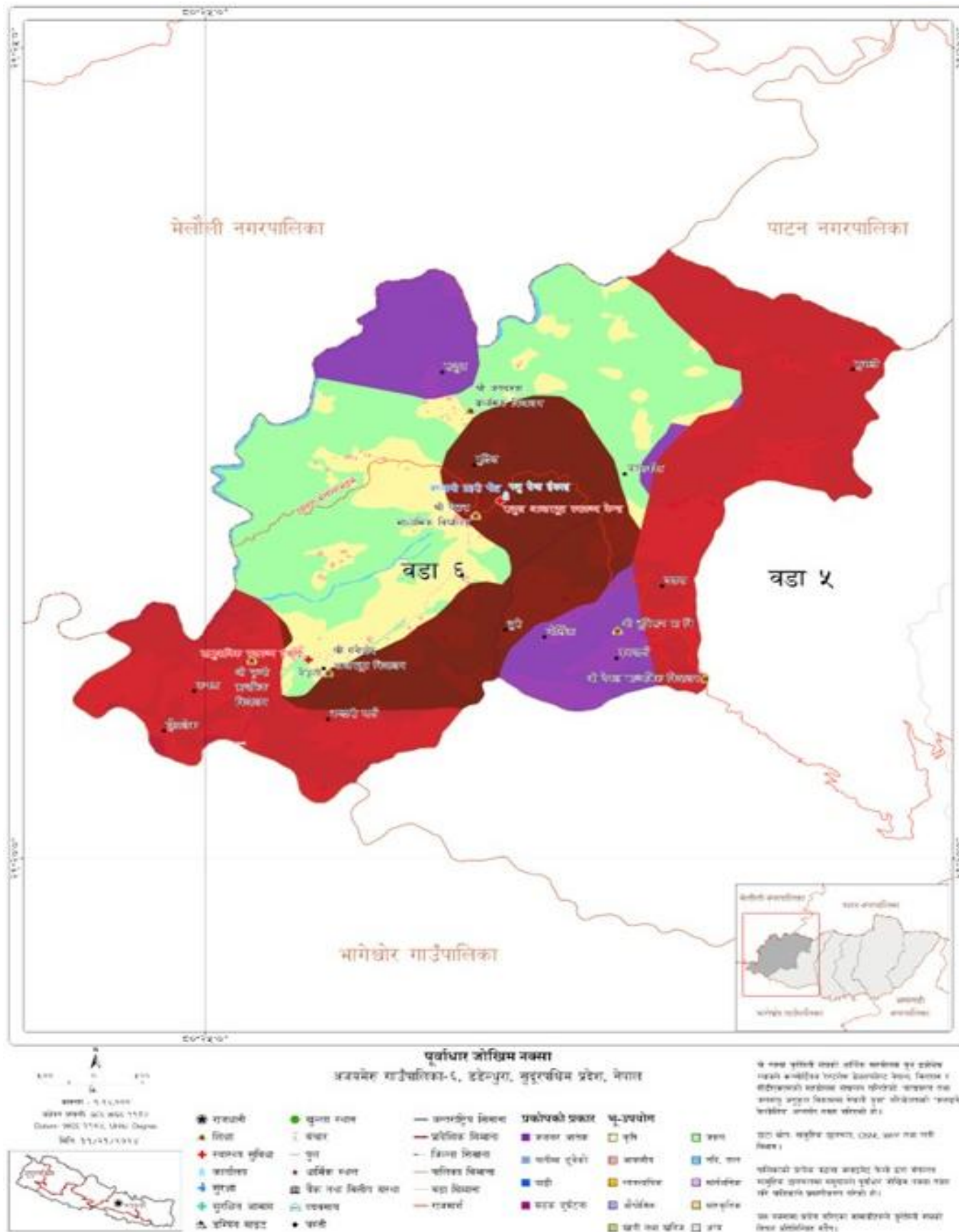
भ) अजयमेरु गाउँपालिका वार्ड नं. ४ को पूर्वाधार जोखिम नक्सा

अ) अजयमेरु गाउँपालिका वार्ड नं. ५ को पूर्वाधार जोखिम नक्सा

ट) अजयमेरु गाउँपालिका वार्ड नं. ६ को पूर्वाधार जोखिम नक्सा

३.१२.१) सरोकारवाला व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूको वितरण

विपद् पूर्वको पूर्वतयारी, रोकथाम र अल्पिकरण, विपद्को समयको प्रतिकार्य र विपद् पश्चात्को पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका लागि आवश्यक पर्ने सेवा, सुविधा, सुरक्षा उपलब्ध गराउने सरकारी निकाय वा सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीय संस्थाहरू र अन्य मानवीय सेवा प्रदायक सङ्घसंस्था, वित्तीय संस्था, सहकारी, स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, निजी क्षेत्र आदिको उपलब्धता, पहुँच र सम्बन्धको विश्लेषण गरिएको छ । यो औजारले समुदायको सामाजिक सम्बन्ध र महत्वको मापन गर्छ । यस औजारको प्रयोगबाट समुदायले विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलका सन्दर्भमा सामाजिक तथा सार्वजनिक निकायसम्मको पहुँच कस्तो छ भन्ने विश्लेषण गर्न सहयोग गर्दछ ।

क्र.सं.	कार्यालय, संघ संस्था	ठेगाना	भौगोलिक दुरी	विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका लागि प्राप्त हुनसक्ने सहयोग		
				विपद् पूर्व	विपद्को समयमा	विपद् पश्चात
१	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	डडेल्धुरा	करिव ३० किलोमिटर	विपद् तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि जनचेतना जगाउने, आकस्मिक कोषको व्यवस्था गर्ने, गै.स.स. सँग समन्वय गर्ने, वडा कार्यालय सँगसम्बन्धित आँकडाहरू तयार गर्ने ।	सरकारी तथा गै.स.स. सँग समन्वय गर्ने र निरिक्षण गर्ने, राहत वितरणमा सहयोग गर्ने, सुचनाहरू प्रवाह गर्ने, विवाह दर्ता जन्म दर्ता, मृत्यु दर्ता, नागरिकता सिफारिस ।	खोज तथा उद्धार कार्यमा सहयोग गर्ने, अन्य दातृ संस्थाहरूसँग सहयोगको माग गर्न सहयोग गर्ने, सहयोग र समन्वय गर्ने, क्षति विवरण संकलन कार्यमा सहयोग गर्ने ।
२	स्वास्थ्य चौकी	प्रत्येक वडामा	नजिकै	स्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतना जगाउने, सरसफाई अभियान संचालन गर्ने,	प्राथमिक उपचार गर्ने, औषधि व्यवस्थापन गर्ने, स्वास्थ्य सम्बन्धि सल्लाह सुभावा	घाइतेहरूको उपचार गर्ने, स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने ।

				औषधिहरुको पुर्व तयारी आदी ।	दिने ।	
३	वडा कार्यालय	प्रत्येक वडामा	नजिकै	विपद तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि जनचेतना जगाउने, आकस्मिक कोषको व्यवस्था गर्ने, सरकारी तथा गै.स.स. सगँ समन्वय गर्ने ।	सरकारी तथा गै.स.स. सगँ समन्वय गर्ने र निरिक्षण गर्ने, राहत वितरणमा सहयोग गर्ने, सुचनाहरु प्रवाह गर्ने, विवाह दर्ता, जन्म दर्ता, मृत्यु दर्ता, नागरिकता सिफारिस ।	खोज तथा उद्धार कार्यमा सहयोग गर्ने, अन्य दातृ संस्थाहरूसँग सहयोगको माग गर्न सहयोग गर्ने, सहयोग र समन्वय गर्ने, क्षति विवरण संकलनमा सहयोग गर्ने ।
४	सुरक्षा निकायहरु	पालिका भित्र	नजिकै	शान्ती सुरक्षा कायम गर्ने, आपतकालीन सम्पर्क नम्बरहरुको वारेमा जानकारी गराउने ।	राहत वितरण र सुरक्षाको अनुभुति गराउने र जोखिमयुक्त ठाँउमा प्रवेश निषेध गर्ने ।	खोज तथा उद्धार उद्धार गर्ने, आपतकालिन सहयोग गर्ने र सुरक्षा प्रदान गर्ने ।
५	एफ.एम.रेडियो स्टेशनहरु, पत्रपत्रिकाहरु अनलाईन सञ्चारमाध्यमहरु	जिल्ला सदरमुकाम	करिव ३० किमि	विपद तथा जलवायु परिवर्त सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।	जोखिम युक्त स्थानहरुको पहिचान गरी आम समुदायलाई सचेत गराउने ।	विपद वाट भएका प्रभावहरुलाई निश्पच्छ रुपमा प्रचार प्रसार गरी उद्धारका लागि पहल गर्ने ।
६	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी जिल्ला शाखा डडेल्धुरा	जिल्ला सदरमुकाम	करिव ३० किमि	प्राथमिक उपचार तालिम, सामुदायिक विपद	राहत तथा सामग्री वितरण,	खोज तथा उद्धारमा सहयोग,

				जोखिम व्यवस्थापन तालिम, आगलागी नियन्त्रण गर्ने सामग्रीहरुको पुर्वतयारी	प्राथमिक उपचार सेवा	समन्वय, आकंडा संकलनमा सहयोग
७	जि. स. स.	जिल्ला सदरमुकाम	करिव ३० किमि	उद्धारमा सामग्री जुटाउनमा सहयोग समन्वय	उद्धार तथा राहतको लागि सहयोग समन्वय	प्रभावित समुदायको लागि राहत सहयोग समन्वय
८	स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील समितिहरु	गाउँपालिका । तथा वडा स्तरमा छुट्टाछुट्टै	नजिकै	विपद तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालीम । आकस्मिक कोषको लागि वकालत । अल्पीकरणका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन । जनचेतना अभिवृद्धि ।	सरकारी तथा गै.स.स.सगं समन्वय गर्ने र निरिक्षण गर्ने । राहत वितरणमा सहयोग गर्ने । सुचनाहरु प्रवाह गर्ने ।	खोज तथा उद्धार कार्यमा सहयोग गर्ने । अन्य दातृ संस्थाहरूसंग सहयोगको माग गर्न सहयोग गर्ने । सहयोग र समन्वय गर्ने, क्षति विवरण संकलन कार्यमा सहयोग गर्ने ।
९	गै.स.स. तथा गैसस महासंघ	जिल्ला सदरमुकाम	करिव ३० किमि	बालबालिकाहरुलाई बाल शिक्षा, समुदायहरुलाई केन्द्रित गरी विपद तथा जलवायु परिवर्तन लक्षित कार्यक्रमहरु	राहत वितरण, न्यानो कपडा वितरण, मनोवैज्ञानिक परामर्श, स्टेशनरी सामग्रीहरु	खोज तथा उद्धार, विद्यालय भवन निर्माणमा सहयोग
१०	विद्यालय	प्रत्येक वडामा	नजिकै	विपद तथा जलवायु परिवर्तन	विद्यार्थीहरुलाई सुरक्षित	विपदमा परेका लाई उद्धार,

				सम्बन्धि पठनपाठन, विद्यालयमा सुरक्षित स्थानको पहिचान तथा व्यवस्था ।	स्थानमा राख्ने, प्राथमिक उपचारको व्यवस्था गर्ने	राहत वितरण तथा सुरक्षित स्थानमा स्थान्तरण ।
११	स्थानीय क्लब,समूह तथा संघ संस्था	प्रत्येक वडामा	नजिकै	विपद सम्न्धी जनचेतना, सडक नाटक गर्ने	विपदमा परेकाहरुको निष्पक्ष रुपमा तथ्यांक संकलन, सुरक्षित स्थानको पहिचान ।	राहत वितरण गर्ने, दातृ निकाय सँग समन्वय गर्ने
१२	उद्योग वाणीज्य संघ डडेल्धुरा	जिल्ला सदरमुकाम	करिव ३० किमि	आकस्मीक कोषमा सहयोग, वातावरण सरसफाईमा सहयोग, निजी क्षेत्रसँग समन्वय सहकार्य विस्तारमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने ।	राहत वितरण, न्यानो कपडा वितरण, मनोवैज्ञानिक परामर्श, स्टेशनरी सामग्रीहरु वितरणमा सहयोग ।	खोज तथा उद्धार, विद्यालय भवन निर्माणमा सहयोग
१३	जिल्ला बचत तथा ऋण सहकारी संघ	जिल्ला सदरमुकाम	करिव ३० किमि	आकस्मीक कोषमा सहयोग । बचत तथा ऋण परिचालनमा सहयोग ।	राहात वितरण, न्यानो लुगा वितरण, खाद्य सामग्री सहयोग गर्नसक्ने ।	पुर्ननिर्माण तथा पुर्नस्थापना कार्यमा सहयोग ।
१४	निर्माण व्यवसायी संघ डडेल्धुरा	जिल्ला सदरमुकाम	करिव ३० किमि	आकस्मीक कोषमा सहयोग । आर्थिक सहयोग ।	राहात वितरण, न्यानो लुगा वितरण, खाद्य सामग्री सहयोग गर्नसक्ने ।	खोज तथा उद्धार, पुर्ननिर्माण तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रममा सहयोग ।

३.११.१) संस्थागत विश्लेषण वा सम्बन्ध चित्र

संकेत

एकोहोरो बलियो	
दोहोरो बलियो	
एकोहोरो फितलो	
दोहोरो फितलो	

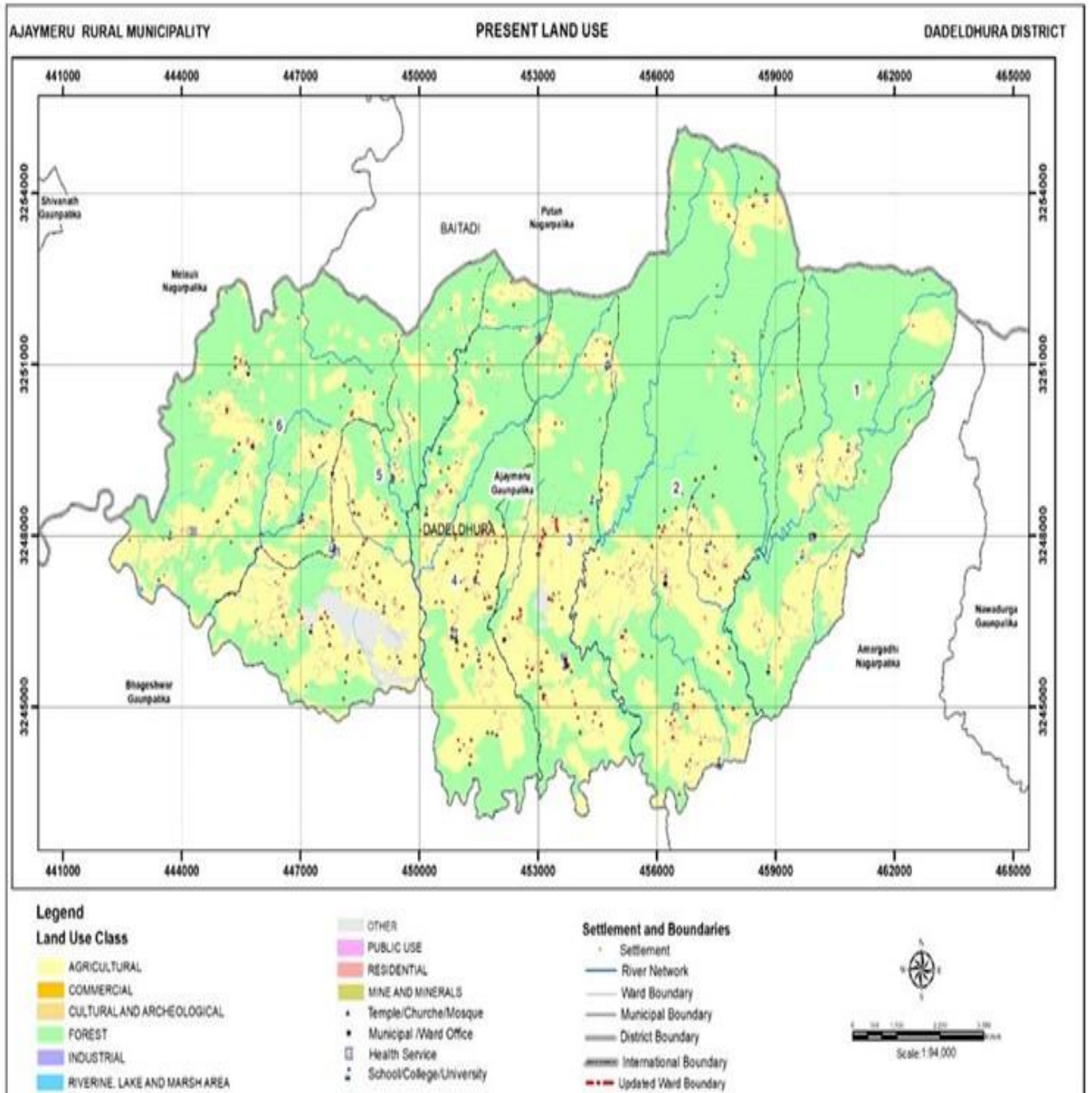
३.१२.३) गतिशिल नक्सा (समुदायमा पहुँच कायम भएका व्यक्तिहरु)

अजयमेरुगाउँपालिकाका मानिसहरूको बाहिरी सङ्घ संस्था, राजनीतिक वा प्रशासनिक पहुँच, निर्णायक तहमा भएको प्रतिनिधित्व, बाह्य समाजसँगको सम्पर्क, आवत-जावतको अवस्था विश्लेषण गरिएको छ । छलफलका क्रममा गतिशिल नक्सा तयार गरेर अजयमेरु गाउँपालिकाका मानिसहरूको बाहिरी सङ्घ संस्था, राजनीतिक वा प्रशासनिक पहुँच, निर्णायक तहमा भएको प्रतिनिधित्व, बाह्य समाजसँगको सम्पर्क, आवत-जावतको अवस्था विश्लेषण गरिएको थियो ।

३.१२.४) गाउँपालिकाको भू-उपयोग नक्सा

अजयमेरु गाउँपालिका धरातलीय स्वरूपका हिसाबले पहाडी क्षेत्रको अधिकांश जमिनको बनोट भिरालो प्रकृतिको छ भने नदी तटीय क्षेत्र लगायतका अन्य क्षेत्रमा पनि समथर जमिन पनि रहेको छ । पहाडी श्रृङ्खलाले बनेको यस गाउँपालिकामा कडा खालको चट्टानी भू-भाग, भिरपाखा तथा बसोवास योग्य क्षेत्रसहितको विविधतायुक्त धरातलीय अवस्थिति रहेको छ । अजयमेरुगाउँपालिकाका विभिन्न स्थानमा गरि कुल भूभागको करिब १६ प्रतिशत समथर भू-भाग रहेको छ र कडा खालको चट्टान र भिररहेको स्थानमा चरिचरनका लागि पाटन क्षेत्रसमेत रहेका छन् ।

सि.नं.	जग्गाको किसिम	प्रतिसत
१	एक डिग्री भन्दा कम भिरालो प्रवाहित लेदो (बलौटे र हुंगयान)	०.२
२	एक डिग्री भन्दा कम भिरालो नयाँ पवाहित लेदो माटो भएको अग्ला कान्लाहरु	०.३४
३	एक डिग्री भन्दा कम भिराले नयाँ प्रवाहित लेदो माटो भएका होचा कान्लाहरु	०.१३८
४	एक डिग्री भन्दा कम कम भिरालो प्रवाहित लेदो माटो (बलौटे र हुंगयान)	०.९३
५	एक डिग्री भन्दा कम भिरालो टार (दोमट)	
६	एक डिग्री देखी ५ डिग्री भिरालो टार दोमट	०.८८९
७	एक डिग्री देखी ५ डिग्री भिरालो उवडखावड दोमट	१.७
८	एक डिग्री देखी ५ डिग्री भिरालो प्रवाहिक लेदो माटो (बलौटे र हुंगयान)	०.३३
९	शुन्य देखी ५ डिग्री भिरालो पुरानो ताल तलैया तथा नदी किनाराको माटो	०.५७
१०	अग्लो भिरालो पहाडको माटो ५ डिग्री भन्दा माथी र १० डिग्री भन्दा कम	१.८२
११	अग्लो भिरालो पहाडको माटो १० डिग्री भन्दा माथी र २० डिग्री भन्दा कम	१९.५४
१२	अग्लो भिरालो पहाडको माटो २० डिग्री भन्दा माथी र ३० डिग्री भन्दा कम	१७.२७
१३	अग्लो भिरालो पहाडको माटो ३० डिग्री भन्दा वढी	५५.७७

नक्सा स्रोत: अजयमेरु गाउँपालिकाको भूउपयोग योजना २०८१

अजयमेरु गाउँपालिकामा भूकम्प प्रतिरोधी घरहरूको संख्या न्यून रहेको छ भने अधिकांस घरहरू पहिरो, बाढी, आगलागी र हावाहुरीको जोखिममा रहेका छन् । पछिल्लो समयमा सार्वजनिक भवनहरू निर्माण गर्दा भूकम्प प्रतिरोधी घर निर्माण गर्ने परम्पराको थालनी भइरहेको छ भने पक्की घर निर्माण गर्दा प्रावधिकहरूको परामर्शमा बलियो घर बनाउन थालिएको छ । नयाँ घर निर्माण गर्दा बलियो घर बनाउने प्रवृत्तिको विकास हुन थालेको भए पनि अधिकांस घरहरू पुरानै भएकाले यँहाका वासिन्दाहरू विपद्को उच्च जोखिममा छन् । अजयमेरु गाउँपालिकाले नक्सा पास गरेर भवन आचारसंहिताअनुसार घर तथा भवनहरू निर्माणमा कडाई गर्न जरुरी छ ।

३.१३) विपद् जोखिम पहिचान तथा विश्लेषण

यस अजयमेरुगाउँपालिकामा जोखिम पहिचान तथा विश्लेषण सडकटासन्नता र क्षमता बिचको फरकलाई तुलना गरेर हेर्ने हो भने यस गाउँपालिकामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणको क्षेत्रमा धेरै कार्यहरु गर्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकामा भूकम्प, पहिरो, सडक दुर्घटना, बाढी, चट्याङ, आगलागी, हुरीवतास, खडेरी, वन्यजन्तुको आतंक, महामारी, कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप, पशुपन्छीमा महामारीको संक्रमण र सडक दुर्घटना जस्ता जोखिम रहेका छन । यसर्थ यस्ता विपद्बाट समुदायलाई सुरक्षित बनाउन सचेतनाका कार्यहरूसँगै पूर्वतयारीका गतिविधीहरुमा समेत जोड दिनु पर्ने देखिन्छ । यसैगरी यस गाउँपालिकामा सुख्खा खडेरीको क्रमहरु बढ्दै गएको, पानीका मुहानहरु सुक्दै जाने गरेको, पानी कम पर्ने गरेको तथा पर्दा पनि अत्याधिक पर्ने गरेको, बेमौसमी असिनाहरु पर्ने, फलफुल तथा तरकारीहरुमा किरा बढी लाग्ने गरेको जस्ता विभिन्न जलवायुजन्य समस्या पनि देखिएको छ । आपत्कालिन अवस्थाका लागि गाउँपालिकाभित्र रहेका सुरक्षित तथा खुल्ला स्थानको पहिचान तथा संरक्षण र समुदायमा जानकारी गराउनु आवश्यक देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा देखिएका मुख्य विपद्हरु भूकम्प, पहिरो, सडक दुर्घटना, बाढी, चट्याङ, आगलागी, हुरीवतास, खडेरी, वन्यजन्तुको आतंक, महामारी, कृषि बालीमा रोग किराको प्रकोप, पशुपन्छीमा महामारीको संक्रमण जस्ता न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु गर्नु पर्ने देखिन्छ । यसका साथै समुदायमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका बारेमा जानकारीहरु प्रदान गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस नीलकण्ठ नगरपालिकामा रहेका विभिन्न सरकारी, गैर सरकारी, नीजि संघ सस्थाहरु तथा विभिन्न महिला समुह, युवा क्लव बाल क्लवहरु, विद्यालयहरु आदि रहेका छन् तर ति संस्था तथा समुहहरूसँग विपद् पहिले तथा विपद्को समयमा समुदायले कसरी सहकार्य गर्न सक्छन् भन्ने कुरामा पनि समुदायमा प्रयाप्त ज्ञान हुनु जरूरी देखिन्छ । साथै यस गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न क्षेत्रसँग पहुँच भएका राजनितिक दल तथा सरोकारवाला, महिला स्वास्थ्य स्वयंम् सेविका, सिकर्मी, डकर्मी तालिम प्राप्त निर्माण कर्मीहरु लगायत युवा शक्तिहरुमा विपद् सम्बन्धी पनि उचित ज्ञान सीप तथा क्षमताको विकास गरिनु जरूरी छ ।

यस गाउँपालिकामा गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति र वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिहरु गठन गरिएका छन । समुदायस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरु गठन गरेर परिचालन गर्न जरूरी देखिएको छ । वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भए पनि निष्कृय अवस्थामा रहेका छन । गाउँपालिकास्तरीय र वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी निरन्तर तालिम तथा ज्ञान, सिप, क्षमताको विकास गर्नु जरूरी छ । यसैगरी यस गाउँपालिकामा विभिन्न कार्यदलहरु: पूर्व सूचना तथा सञ्चार, खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार, आपत्कालिन शिविर व्यवस्थापन र खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन जस्ता कार्यदलहरु गठन गरी ति कार्यदललाई विभिन्न तालिम तथा आपत्कालिन सामाग्रीको व्यवस्थापन गरी समितिको क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका साथै विपद् व्यवस्थापन समितिमा आपत्कालिन आकष्मिक कोष समेत स्थापना गरी विपद् व्यवस्थापनमा समुदालाई सक्षम बनाउनु जरूरी छ । कुनै पनि विपद्मा पहिलो सहभागीता तथा पहुँच समुदायकै हुने हुदां यसै कुरालाई मध्य नजर गर्दै यस अजयमेरुगाउँपालिकामा बहुप्रकोपसंग जुध्नका लागि मानवीय, आर्थिक, भौतिक श्रोत साधनको विकासगरी अजयमेरुगाउँपालिकालाई विपद् उत्थानशिल गाउँपालिकाको रुपमा स्थापीत गर्नु जरूरी देखिन्छ ।

३.१४) जोखिम व्यवस्थापन क्रियाकलापको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

अजयमेरु गाउँपालिकाकामा देहाय अनुसार स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल गतिविधीहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरू	मुख्य जिम्मेवारी	श्रोतको व्यवस्था	
				आन्तरिक	बाह्य
१	बाढी, पहिरो	तारजाली, वृक्षारोपण, वायोइन्जिनियरिङ र जैविक तटबन्ध निर्माण, जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने ।	गाउँपालिका तथा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समिति	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरू	अन्य संघ संस्था र निकायहरू
२	वातावरण प्रदुषण भण्डारण, हैजा, आउँको संक्रमण	सार्वजनिक तथा निजी शौचालय निर्माण तथा प्रयोग, पानी शुद्धीकरण गरेर, पिउने सरसफाईमा ध्यान दिने जनचेतनाको अभिवृद्धि गर्ने	गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिहरू, स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरू	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरू	अन्य संघ संस्था र निकायहरू
१	जलवायु परिवर्तनको असर	वृक्षारोपण, सरसफाई, प्रदुषणरहित वातावरण, जैविक विविधताको संरक्षण, अग्नी रेखा नियन्त्रण, जैविक तटबन्धन, ग्याविन जाली आदी ।	गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिहरू, स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरू	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरू	अन्य संघ संस्था र निकायहरू
२	वातावरण फोहोर भई हावा तथा पानीबाट लाग्ने रोगहरू सन्ने समस्या	पानी शुद्धीकरण अभियान चलाउने । पानी निकासका लागि ढलको व्यवस्था गर्ने ।	गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिहरू, स्थानीय	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरू	अन्य संघ संस्था र निकायहरू

			स्वास्थ्य संस्थाहरु		
२	समुदाय स्तरमा विपद व्यवस्थापन, खोज तथा उद्धार र प्राथमिक उपचार सम्बन्धि अभ्यास नभएको	विपद व्यवस्थापन समिति र विषयगत कार्यदलहरुलाई सकृय बनाएर समय समयमा कृतिम अभ्यास गर्न जरुरी ।	गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय विपद तथा जलवायू उत्थानशिल समितिहरु	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
१	विपदको समयमा खाद्यान्नको अभाव हुने गरेको	आपतकालिन कोष बनाएर खाद्यान्न तथा राहत सहयोग जुटाउने कार्य ।	गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय विपद तथा जलवायू उत्थानशिल समितिहरु	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
३	राहत तथा पुर्न स्थापना, पुर्ननिर्माण गर्ने समस्या	समयमा र प्रर्याप्त मात्रामा राहतको लागी सम्पर्क समन्वय गर्ने । तत्काल, दिर्घकालिन राहतको व्यवस्था ।	वडा कार्यालय तथा गाउँपालिका	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
२	खोज तथा उद्धारमा समस्या	स्थानीय समितिहरु र टास्कफोर्सहरुलाई तालिम दिएर परिचालन गर्नुपर्ने ।	खोज तथा उद्धार टोली कलष्टर	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
२	वहु प्रकोपवाट समुदायमा हुने समस्या	विद्यालयस्तरीय विपद व्यवस्थापन योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने, समुदायस्तरमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय विपद तथा जलवायू उत्थानशिल समितिहरु	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
१	सुरक्षित बास स्थानको समस्या	विद्यालय तथा सामुदायिक भवनहरु खुल्ला राख्ने	गाउँपालिका	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
२	खाद्यान्नको अभाव	सुख्खा वा घरायसी तयारी	समुदाय, वडा कार्यालय र गाउँपालिका	खाद्यान्न कलष्टर	अन्य संघ संस्था र निकायहरु

		खाना वितरण			
२	मानसिक समस्या	परामर्श दिने	स्वास्थ्य चौकी, प्रहरी, वडा कार्यालयहरु	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
२	स्वास्थ्य समस्या	प्राथमिक उपचार समिति परिचालन, शुद्ध खानेपानीको व्यवस्थापान	स्वास्थ्य चौकी, प्राथमिक उपचार समिति	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
२	शान्ति सुरक्षाको अभाव ।	स्थानीय सुरक्षा निकायहरुलाई प्रभावकारी रुपमा परिचालन गर्ने ।	प्रहरी चौकी, युवा क्लब, स्वयमसेवक	गाउँपालिका	
२	राहत वितरणमा समस्या ।	वास्तविक पिडितहरुको तथ्याङ्क संकलन गरेर राहत वितरण गर्ने ।	गाउँपालिका	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
२	आपतकालिन सामग्रीको अभाव ।	सम्बन्धित निकायमा माग गर्ने र वितरण ।	गाउँपालिका	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
२	विपद् प्रभावितहरुलाई जीवनयापनमा कठिनाई हुने गरेको ।	जिविकोपार्जनका लागि आय आर्जनका गतिविधिहरु सञ्चालन गर्ने । भत्केका संरचनाहरु पुनः निर्माण मर्मत गर्ने । पुर्ननिर्माण र पुर्नस्थापना सम्बन्धि कृयाकलापहरु प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	गाउँपालिका	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु
१	भौतिक पुर्वाधार, संरचनाहरुमा क्षति, बस्तीहरु विपद् जोखिममा हुने भएकाले स्थानान्तरण गर्नुपर्ने ।	पुर्ननिर्माण तथा पुर्नस्थापना सम्बन्धिका कृयाकलापहरु कार्यान्वयन गर्ने ।	गाउँपालिका	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु	अन्य संघ संस्था र निकायहरु

परिच्छेद ४ :

जलवायुजन्य विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना

४.१) स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना

अजयमेरु गाउँपालिकाको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयार गरिएको छ । विपद् जोखिम व्यवस्थापनको सवाललाई विकासका योजनासँग मूलप्रवाहीकरण गरी विपद् उत्थानशील समाज निर्माण गर्दै विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म विस्तार गरी सबै तहका विकास नीति तथा कार्यक्रममा मूलप्रवाहीकरण गर्ने प्रयासअनुरूप योजना तर्जुमा प्रकृत्यालाई अझ बढि प्रभावकारी बनाउने कोसिस गरिएको छ । यसका साथै विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई सहभागितामूलक, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी र जिम्मेवार बनाउन “स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका- २०६८ तथा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिकाका-२०७४” को मस्यौदाका केही विधिहरू पनि समावेश गरी यस योजनामा वडा र गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरूलाई समावेश गरिएको छ । गाउँपालिकामा गरिएको सङ्कटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखाले पहिचान गरेको मुख्य विपद्बाट हुन सक्ने जनधनको क्षति कम गरेर जोखिम न्यूनीकरणमा समुदायलाई नै सक्षम बनाई विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म विस्तार गरी सबै तहका विकास नीति तथा कार्यक्रममा मूलप्रवाहीकरण गर्ने यस योजनाको लक्ष्य रहको छ । सम्भावित विपद्को जोखिम कम गर्न, विपद्को समयमा आपत्कालीन कार्य सम्पादन गर्न र विपद्पश्चात् पुनर्स्थापन तथा पुनर्निर्माणका लागि दिशानिर्देश गर्न तयार गरिएको योजनाबद्ध कार्यक्रम, कार्यजिम्मेवारीसहितका गतिविधिहरू समावेश गरिएको छ । अजयमेरु गाउँपालिकाभित्र विपद् जोखिम र सङ्कटासन्नताको सूचना संकलन र क्षमता विश्लेषणको आधारमा विपद्का रूपमा आएका बन्धनको आतंक, सुख्खा खडेरी, भूकम्प, पहिरो, सडक दुर्घटना, आगलागी, चट्याङ, बाढी/खहरे तथा आगलागी आदि जस्ता विपद्लाई स्थानीय समुदाय तथा विपद् व्यवस्थापन समिति, सघं सस्था तथा सरकारी निकायले योजनाबद्ध रूपमा जोखिम न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण निम्न प्रक्रियामा गरिएको छ ।

क) विपद् पूर्वका क्रियाकलापहरू (पूर्वतयारी, अल्पिकरण र रोकथाम) :

विपद् पूर्वका क्रियाकलाप अर्न्तगत जनचेतना अभिवृद्धि, भौतिक स्रोत र साधनको विकास, मानव संसाधनको विकास, नीतिगत संरचना तथा सस्थागत विकास र जीविकोपार्जनका गतिविधिहरूलाई समावेश गरिएको छ । विपद् पूर्वका क्रियाकलापमा कुन गतिविधि कहिले गर्ने, त्यसको मुख्य भूमिका र जिम्मेवारी कस्को र त्यसका लागी आवश्यक स्रोतको सहयोग कहाँबाट जुटाउने भन्ने गतिविधिहरू समावेश गरिएको छ ।

ख) विपद्का समयका क्रियाकलापहरू (आपत्कालीन सहयोग, खोज उद्धार र राहत) :

विपद् पश्चात प्रभावितहरूको तत्काल खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तुरुन्तै गरिने अन्य गतिविधि वा कार्य यसमा मानवीय जीवन रक्षाका लागि ध्यान दिई आधारभूत आवश्यक भौतिक सामग्री, खाद्य सामग्री, औषधी उपचार, खानेपानी, अस्थायी आवास, सुरक्षा आदी उपलब्ध गराइने गतिविधिहरू समावेश गरिएको छ ।

ग) विपद् पश्चातका कृयाकलापहरू (पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माण) :

विपद्बाट प्रभावित समुदाय, परिवार र व्यक्तिलाई समयमै खतरामुक्त स्थानमा स्थानान्तर गरिसके पछि भविष्यमा पर्न सक्ने सम्भावित प्रकोप समेतबाट सुरक्षित हुने गरी पहिलाकै ठाउँ वा अन्य सुरक्षित स्थानमा अस्थायी घर, जीवन बाँच्नका लागि आवश्यक खाद्य, सुरक्षा, पानी, सरसफाइर स्वास्थ्य सेवाको पूर्वाधार तयार गरी पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माण कार्य गर्ने तथा भविष्यमा त्यस्ता विपद् नपरोस् भन्नका लागि कार्यान्वयन गरिने गतिविधीहरू विपद् पश्चात समावेस गरिएको छ ।

४.१.१) स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना (वडा स्तर)

(आ.व २०८२/०८३-२०८५/०८६)

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं १ वडास्तरीय योजनाहरू

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	प्रतिइकाइ दर रुपैयाँ (हजारमा)	बजेट रु. (हजारमा)	मुख्य जिम्मेवार	सहयोगी निकाय	प्राथमिकता
१	वडामा भएका पानीका मुहान, पोखरी, इनार र पानीका स्रोतहरूको पहिचान र संरक्षण सम्वर्द्धन गर्ने ।	इभेन्ट	१	५००१-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष
२	सार्वजनिक स्थल तथा सडक किनार र सम्भावित बाढी पहिरोको जोखिम रहेका स्थानहरूमा वृक्षारोपण गर्ने	संख्या	१०,०००	५,००१-	५,००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायीक वन, सडक डिभिजन कार्यालय	पहिलो वर्ष
३	जलवायु अनुकूलित खेती प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्ने	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, कृषक समुह, कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र	पहिलो वर्ष
४	नदि तथा जलाधार क्षेत्र सरसफाइ र संरक्षण कार्य (वर्षमा एक पटक)	इभेन्ट	५	२५०१-	२५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका र संघ संस्थाहरू,	पहिलो वर्ष
५	वन्यजन्तु संरक्षणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन वन क्षेत्रमा वन्यजन्तुका लागि आवश्यक फलफूल वृक्षारोपण	इभेन्ट	१	२००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायीक वन, डिभिजन वन कार्यालय,	पहिलो वर्ष

	तथा संरक्षण)							
६	वन्यजन्तु नियन्त्रणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	वटा	१	१,००१-	१,००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, कृषक समुह	दोस्रो वर्ष
७	छाडा पशु चौपायाहरुको व्यवस्थापन ।	इभेन्ट	१	२००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका संघ संस्थाहरु,	प्रत्येक वर्ष
८	वातावरण संरक्षण तथा फोहर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जनतेनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	५	५०१-	२५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, सरसफाई शाखा	प्रत्येक वर्ष
९	वडाका बजार उन्मुख स्थानहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्ने ।	वटा	५	५००१-	२,५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, सरसफाई शाखा	प्रत्येक वर्ष
१०	सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति गठन तथा परिचालन	वटा	५	५०१-	२५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा र संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
११	जनचेतनामूलक सडक नाटक प्रदर्शन	इभेन्ट	३	५०१-	१५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, क्लवहरु	प्रत्येक वर्ष
१२	आपतकालीन उद्धार सामग्रीको व्यवस्थापन	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
१३	बाढीको जोखिम रहेका स्थानहरुमा तटबन्ध, जैविक तटबन्ध निर्माण	इभेन्ट	४	५००१-	२,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
१४	पहिरोको जोखिम रहेका स्थानहरुमा बायो इन्जीनियरिङ कार्य गर्ने ।	इभेन्ट	२	५००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
१५	रैथाने वाली संरक्षण अभियान	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, कृषि शाखा,	पहिलो वर्ष
१६	प्रारङ्गिक मल अनुदान	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, कृषि शाखा,	पहिलो वर्ष
१७	समुदायस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरु गठन तथा परिचालन	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
१८	समुदायस्तरमा थोपा सिँचाई प्रविधि विस्तार गर्ने ।	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु,	दोस्रो वर्ष

							कृषि शाखा	
१९	साना सिँचाई योजना निर्माण गर्ने ।	इभेन्ट	३	१५०१-	४५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, कृषि शाखा	दोस्रो वर्ष
२०	प्लाष्टिक टनेल निर्माण गर्ने ।	संख्या	१०	२०१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, कृषि शाखा	दोस्रो वर्ष
२१	ढल निकाससहित सडक चौडा गर्ने कार्य ।	कि.मी.	५	२५०१-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, पूर्वाधार शाखा, संघ संस्थाहरु, संघ र प्रदेश सरकार	दोस्रो वर्ष
२२	आईपीएम कृषक पाठशाला सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र	पत्येक वर्ष
२३	फोहरमैलाबाट जैविक कमपोष्ट मल उत्पादन	इभेन्ट	२	५००१-	१०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र	पत्येक वर्ष
२४	अनुकूलन कृषि प्रविधीबारे कृषक तालिम	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र	पत्येक वर्ष
२५	विद्युतीय लिफ्ट सिँचाई योजना निर्माण ।	संख्या	२	१,०००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, जलश्रोत तथा सिँचाई डिभिजन कार्यालय	दोस्रो वर्ष
२६	वडाका बजार तथा मुख्य चोकहरुमा डेष्टबिन वितरण ।	संख्या	५००	११-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्ष
वडा नम्बर १ को जम्मा अनुमानित बजेट रकम रु (हजारमा)					१२,७५०१			

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं २ वडास्तरीय योजनाहरू

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	प्रतिइकाइ दर रु (हजारमा)	बजेट रु. (हजारमा)	मुख्य जिम्मेवार	सहयोगी निकाय	प्राथमिकता

१	सामुदायिक वन तथा सार्वजनिक खाली जग्गामा बहुमूल्य जडिबुटी लगाउने ।	इभेन्ट	२००० विरुवा दुई इभेन्ट	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
२	हरित पार्क निर्माण गर्ने	संख्या	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वनहरु,	पहिलो वर्ष
३	ढल निकाससहित सडक चौडा गर्ने कार्य ।	किमी	२	२५०१-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, पूर्वाधार शाखा, संघ संस्थाहरु, संघ र प्रदेश सरकार	दोस्रो वर्ष
४	परम्परागत इनार, कुँवा र पधेराहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, संघ र प्रदेश सरकार	चैथो वर्ष
५	विद्युतीय लिफ्ट सिँचाई योजना निर्माण ।	संख्या	२	१,०००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, जलश्रोत तथा सिँचाई डिभिजन कार्यालय	दोस्रो वर्ष
६	प्रदुषण न्यूनीकरणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
७	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड राख्ने	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, सूचना शाखा	प्रत्येक वर्ष
८	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी वडास्तरीय नीति निर्माण ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा,	प्रत्येक वर्ष
९	पानीका मुहानहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	संख्या	४	५०१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	चौथो वर्ष

१०	बाढी र पहिरो प्रकोपको जोखिम भएका स्थानहरूमा वृक्षारोपण गर्ने ।	वटा	२०००	२००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन	तेस्रोवर्ष
११	पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना	वटा	२	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन	दास्रोवर्ष
१२	वडाका बजार तथा मुख्य चोकहरूमा डष्टबिन वितरण ।	वटा	५००	११-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू	पहिलो वर्ष
१३	बातावरण संरक्षण तथा फाहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
१४	फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी वडा स्तरीय मापदण्ड तयार गरेर लागू गर्ने कार्य ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
१५	सार्वजनिक स्थलहरूमा वृक्षारोपण (एक व्यक्ति-एक विरुवा वृक्षारोपण अभियान)	वटा	१००००	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन	तेस्रो वर्ष
१६	पशु तथा बाली बीमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
१७	भवननिर्माण संहिताको बारेमा अभिमुखीकरण	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू	पहिलो वर्ष
१८	वडाका मुख्य स्थानहरूमा ट्राफिक सचेतना सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड लगाउने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
१९	सडक बत्ती जडान ।	इभेन्ट	५	५००१-	२,५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, संघीय सरकार	दोस्रो वर्ष
२०	सामुदायिक वन वरिपरि घेरावार तथा पर्खाल लगाउने कार्य ।	किमी	२	५००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	सामुदायिक वन	दोस्रो वर्ष
२१	बाढीको जोखिम रहेका स्थानहरूमा तटबन्ध, जैविक	इभेन्ट	४	५००१-	२,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू,	पहिलो वर्ष

	तटबन्ध निर्माण						विपद् शाखा	
२२	पहिरोको जोखिम रहेका स्थानहरूमा बायो इन्जीनियरिङ कार्य गर्ने ।	इभेन्ट	२	५००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
२३	रैथाने बाली संरक्षण अभियान	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, कृषि शाखा,	पहिलो वर्ष
२४	समुदायस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरू गठन तथा परिचालन	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
वडा नम्बर २ को जम्मा अनुमानित बजेट रकम रु (हजारमा)					७,९००१			

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं ३ वडास्तरीय योजनाहरू

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	प्रतिइकाइ दर रु (हजारमा)	बजेट रु. (हजारमा)	मुख्य जिम्मेवार	सहयोगी निकाय	प्राथमिकता
१	निजी वन प्रोत्साहन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
२	सामुदायिक वन तथा सार्वजनिक खाली जग्गामा बहुमूल्य जडिबुटी लगाउने ।	इभेन्ट	२००० बिरुवा दुई इभेन्ट	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
३	पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, पशुसेवा कार्यालय	दोस्रो वर्ष
४	जलाधार तथा भूसंरक्षण सम्बन्धि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय डडेल्धुरा	पत्येक वर्ष
५	किटनाशक औषधि तथा जैविक मलको प्रयोग सम्बन्धी जनचेतनामूलक	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र	पत्येक वर्ष

	कार्यक्रम ।						डडेल्धुरा	
६	आइपीएम पाठशाला सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र डडेल्धुरा	प्रत्येक वर्ष
७	समुदायस्तरमा माटो परिक्षण शिविर सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र	चौथो वर्ष
८	परम्परागत इनार, कुँवा र पधेराहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, संघ र प्रदेश सरकार	चैथो वर्ष
९	विद्युतीय लिफ्ट सिँचाई योजना निर्माण ।	संख्या	२	१,०००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, जलश्रोत तथा सिँचाई डिभिजन कार्यालय	दोस्रो वर्ष
१०	प्रदुषण न्यूनीकरणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
७	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड राख्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, सूचना शाखा	प्रत्येक वर्ष
८	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी वडास्तरीय नीति निर्माण ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा,	प्रत्येक वर्ष
९	पानीका मुहानहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	संख्या	४	५०१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	चौथो वर्ष
१०	बाढी र पहिरो प्रकोपको जोखिम भएका स्थानहरुमा वृक्षारोपण गर्ने ।	वटा	२०००	२००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	तेस्रोवर्ष

११	पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना	वटा	२	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	दास्रो वर्ष
१२	वडाका बजार तथा मुख्य चोकहरुमा डष्टबिन वितरण ।	वटा	५००	११-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु,	पहिलो वर्ष
१३	बातावरण संरक्षण तथा फाहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष
१४	फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी वडा स्तरीय मापदण्ड तयार गरेर लागू गर्ने कार्य ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष
१५	सार्वजनिक स्थलहरुमा वृक्षारोपण (एक व्यक्ति-एक विरुवा वृक्षारोपण अभियान)	वटा	१००००	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	तेस्रो वर्ष
१६	पशु तथा बाली बीमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष
१७	भवननिर्माण संहिताको बारेमा अभिमुखीकरण	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु,	पहिलो वर्ष
१८	वडाका मुख्य स्थानहरुमा ट्राफिक सचेतना सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड लगाउने	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन,	पहिलो वर्ष
१९	सडक बत्ती जडान	इभेन्ट	५	५००१-	२,५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, संघीय सरकार	दोस्रो वर्ष
२०	सामुदायीक वन वरिपरि घेरावार तथा पर्खाल लगाउने कार्य ।	किमी	२	५००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	सामुदायीक वन	दोस्रो वर्ष
२१	बाढीको जोखिम रहेका स्थानहरुमा तटबन्ध, जैविक तटबन्ध निर्माण	इभेन्ट	४	५००१-	२,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
२२	पहिरोको जोखिम रहेका स्थानहरुमा बायो	इभेन्ट	२	५००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु,	पहिलो वर्ष

	इन्जीनियरिङ कार्य गर्ने ।						विपद् शाखा	
२३	रैथाने बाली संरक्षण अभियान	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, कृषि शाखा,	पहिलो वर्ष
२४	समुदायस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरू गठन तथा परिचालन	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
वडा नम्बर ३ को जम्मा अनुमानित बजेट रकम रु (हजारमा)					१०,०५०१			

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं ४ वडास्तरीय योजनाहरू

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	प्रतिइकाइ दर रु (हजारमा)	बजेट रु. (हजारमा)	मुख्य जिम्मेवार	सहयोगी निकाय	प्राथमिकता
१	सामुदायिक वन वरपर तारवार तथा पर्खालको घेरवाड गर्ने ।	कि.मि	५	१००१-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
२	माध्यमिक विद्यालयमा वाल उद्यान बनाउने ।	संख्या	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, शिक्षा शाखा, विद्यालयहरू	दोस्रो वर्ष
३	रासायनिक मल, बीउ तथा विषादीको सहज व्यवस्थापन (समुदायमा सुपथ मूल्य पसल सञ्चालन)	संख्या	१	२००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सहकारी शाखा, निजी क्षेत्र	दोस्रो वर्ष
४	घर बनाउँदा काठ कम खर्चिलो हुने प्रविधिका बारेमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका पूर्वाधार शाखा	दोस्रो वर्ष
५	निजी वन प्रोत्साहन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
६	सामुदायिक वन तथा सार्वजनिक खाली जग्गामा बहुमूल्य जडिबुटी लगाउने ।	इभेन्ट	२००० विरुवा दुई इभेन्ट	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
७	पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धन	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा	गाउँपालिका,	दोस्रो वर्ष

	कार्यक्रम					कार्यालय	संघ संस्थाहरु, पशुसेवा कार्यालय	
८	जलाधार तथा भूसंरक्षण सम्बन्धि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय	प्रत्येक वर्ष
९	किटनाशक औषधि तथा जैविक मलको प्रयोग सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र	प्रत्येक वर्ष
१०	आइपीएम पाठशाला सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र	प्रत्येक वर्ष
११	समुदायस्तरमा माटो परिक्षण शिविर सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र	चौथो वर्ष
१२	परम्परागत इनार, कुँवा र पधेराहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, संघ र प्रदेश सरकार	चैथो वर्ष
१३	विद्युतीय सिँचाईको निर्माण ।	संख्या	२	१,०००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, जलश्रोत तथा सिँचाई डिभिजन कार्यालय	दोस्रो वर्ष
१४	प्रदुषण न्यूनीकरणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
१५	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड राख्ने	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, सूचना शाखा	प्रत्येक वर्ष
१६	स्थानीय विपद् तथा जलवायु	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा	गाउँपालिका,	प्रत्येक वर्ष

	उत्थानशीलता सम्बन्धी वडास्तरीय नीति निर्माण ।					कार्यालय	विपद् शाखा,	
१७	पानीका मुहानहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	संख्या	४	५०१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	चौथो वर्ष
१८	बाढी र पहिरो प्रकोपको जोखिम भएका स्थानहरुमा वृक्षारोपण गर्ने ।	वटा	२०००	२००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	तेस्रोवर्ष
१९	पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना	वटा	२	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	दास्रोवर्ष
२०	वडाका बजार तथा मुख्य चोकहरुमा डफ्टबिन वितरण ।	वटा	५००	११-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
२१	बातावरण संरक्षण तथा फाहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
२२	फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी वडा स्तरीय मापदण्ड तयार गरेर लागू गर्ने कार्य ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
२३	सार्वजनिक स्थलहरुमा वृक्षारोपण (एक व्यक्ति-एक विरुवा वृक्षारोपण अभियान)	वटा	१००००	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	तेस्रो वर्ष
२४	पशु तथा बाली बीमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
२५	भवननिर्माण संहिताको बारेमा अभिमुखीकरण	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
२६	वडाका मुख्य स्थानहरुमा ट्राफिक सचेतना सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड लगाउने	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
२७	सडक बत्ती जडान	इभेन्ट	५	५००१-	२,५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, संघीय सरकार	दोस्रो वर्ष

२८	बाढीको जोखिम रहेका स्थानहरूमा तटबन्ध, जैविक तटबन्ध निर्माण	इभेन्ट	४	५००१-	२,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
२९	पहिरोको जोखिम रहेका स्थानहरूमा बायो इन्जीनियरिङ कार्य गर्ने ।	इभेन्ट	२	५००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
३०	कोदो खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, कृषि शाखा	पहिलो वर्ष
३१	समुदायस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरू गठन तथा परिचालन	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
वडा नम्बर ३ को जम्मा अनुमानित बजेट रकम रु (हजारमा)					९,७५०१			

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं ५ वडास्तरीय योजनाहरू

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	प्रतिइकाइ दर रु (हजारमा)	बजेट रु. (हजारमा)	मुख्य जिम्मेवार	सहयोगी निकाय	प्राथमिकता
१	जैविक तटबन्ध निर्माण गर्ने ।	कि.मि.	७	५०१-	३५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू	तेस्रो वर्ष
२	खोज तथा उद्धार सामग्री व्यवस्थापन गर्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, पूर्वाधार शाखा, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरू	पाँचौ वर्ष
३	जलवायु अनुकूलित बिउविजन र खेति प्रविधी विस्तार गर्ने ।	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, कृषि शाखा	पहिलो वर्ष
४	विपद् व्यवस्थापनको लागि वडास्तरमा प्राथमिक उपचार, खोज तथा उद्धार आदि जनशक्ति तयार गर्ने ।	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
५	सामुदायिक वन वरपर तारवार तथा पर्खालको घेरबाड गर्ने ।	कि.मि	५	१००१-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरू, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
६	माध्यमिक विद्यालयमा बाल	संख्या	१	१००१-	१००१-	वडा	गाउँपालिका,	दोस्रो वर्ष

	उद्यान बनाउने ।					कार्यालय	शिक्षा शाखा, विद्यालयहरु	
७	रासायनिक मल, बीउ तथा विषादीको सहज व्यवस्थापन (समुदायस्तरमा सुपथ मूल्य पसल सञ्चालन)	संख्या	१	२००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सहकारी शाखा, निजी क्षेत्र	दोस्रो वर्ष
८	घर बनाउँदा काठ कम खर्चिलो हुने प्रविधिका बारेमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका पूर्वाधार शाखा	दोस्रो वर्ष
९	निजी वन प्रोत्साहन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
१०	सामुदायिक वन तथा सार्वजनिक खाली जग्गामा बहुमूल्य जडिबुटी लगाउने ।	इभेन्ट	२००० विरुवा दुई इभेन्ट	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
११	पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, पशुसेवा कार्यालय	दोस्रो वर्ष
१२	जलाधार तथा भूसंरक्षण सम्बन्धि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय	पत्येक वर्ष
१३	किटनाशक औषधि तथा जैविक मलको प्रयोग सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र	पत्येक वर्ष
१४	आइपीएम पाठशाला सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र	पत्येक वर्ष
१५	समुदायस्तरमा माटो परिक्षण शिविर सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र	चौथो वर्ष

१६	परम्परागत इनार, कुँवा र पधेराहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, संघ र प्रदेश सरकार	चैथो वर्ष
१७	विद्युतीय सिँचाईको निर्माण ।	संख्या	२	१,०००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, जलश्रोत तथा सिँचाई डिभिजन कार्यालय	दोस्रो वर्ष
१८	प्रदुषण न्यूनीकरणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
१९	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड राख्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, सूचना शाखा	प्रत्येक वर्ष
२०	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी वडास्तरीय नीति निर्माण ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा,	प्रत्येक वर्ष
२१	पानीका मुहानहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	संख्या	४	५०१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	चौथो वर्ष
२२	बाढी र पहिरो प्रकोपको जोखिम भएका स्थानहरुमा वृक्षारोपण गर्ने ।	वटा	२०००	२००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	तेस्रोवर्ष
२३	पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना	वटा	२	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	दास्रोवर्ष
२४	वडाका बजार तथा मुख्य चोकहरुमा डष्टबिन वितरण ।	वटा	५००	११-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
२५	बातावरण संरक्षण तथा फाहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष

२६	फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी वडा स्तरीय मापदण्ड तयार गरेर लागू गर्ने कार्य ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष
२७	सार्वजनिक स्थलहरुमा वृक्षारोपण (एक व्यक्ति-एक विरुवा वृक्षारोपण अभियान)	वटा	१००००	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	तेस्रो वर्ष
२८	पशु तथा बाली बीमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष
२९	भवन निर्माण संहिताको बारेमा अभिमुखीकरण ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु,	पहिलो वर्ष
३०	वडाका मुख्य स्थानहरुमा ट्राफिक सचेतना सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड लगाउने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष
३१	सडक बत्ती जडान ।	इभेन्ट	५	५००१-	२,५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, संघीय सरकार	दोस्रो वर्ष
३२	वाढीको जोखिम रहेका स्थानहरुमा तटबन्ध, जैविक तटबन्ध निर्माण ।	इभेन्ट	४	५००१-	२,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
३३	पहिरोको जोखिम रहेका स्थानहरुमा बायो इन्जीनियरिङ्ग कार्य गर्ने ।	इभेन्ट	२	५००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
३४	कोदो खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, कृषि शाखा	पहिलो वर्ष
३५	समुदायस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरु गठन तथा परिचालन	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
३६	समुदायस्तरमा माटो परिक्षण शिविर सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र	चौथो वर्ष
२७	पशु तथा बाली बीमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष

३८	भवन निर्माण संहिताको वारेमा अभिमुखीकरण	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
वडा नम्बर ५ को जम्मा अनुमानित बजेट रकम रु (हजारमा)					१०,७५०१			

अजयमेरु गाउँपालिका वडा नं ६ वडास्तरीय योजनाहरु

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाइ	परिमाण	प्रतिइकाइ दर रु (हजारमा)	बजेट रु. (हजारमा)	मुख्य जिम्मेवार	सहयोगी निकाय	प्राथमिकता
१	निजी वन प्रोत्साहन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
२	सामुदायिक वन तथा सार्वजनिक खाली जग्गामा बहुमूल्य जडिबुटी लगाउने ।	इभेन्ट	२००० विरुवा दुई इभेन्ट	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
३	पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, पशुसेवा कार्यालय	दोस्रो वर्ष
४	जलाधार तथा भूसंरक्षण सम्बन्धि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय डडेल्धुरा	पत्येक वर्ष
५	किटनाशक औषधि तथा जैविक मलको प्रयोग सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र डडेल्धुरा	पत्येक वर्ष
६	आइपीएम पाठशाला सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्था, कृषि ज्ञान केन्द्र डडेल्धुरा	पत्येक वर्ष
७	समुदायस्तरमा माटो परिक्षण शिविर सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, कृषि शाखा,	चौथो वर्ष

							कृषि ज्ञान केन्द्र	
८	परम्परागत इनार, कुँवा र पधेराहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, संघ र प्रदेश सरकार	चैथो वर्ष
९	विद्युतीय लिफ्ट सिँचाई योजना निर्माण ।	संख्या	२	१,०००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, जलश्रोत तथा सिँचाई डिभिजन कार्यालय	दोस्रो वर्ष
१०	प्रदुषण न्यूनीकरणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
७	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड राख्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, सूचना शाखा	प्रत्येक वर्ष
८	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी वडास्तरीय नीति निर्माण ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, विपद् शाखा,	प्रत्येक वर्ष
९	पानीका मुहानहरु संरक्षण कार्यक्रम ।	संख्या	४	५०१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	चौथो वर्ष
१०	बाढी र पहिरो प्रकोपको जोखिम भएका स्थानहरुमा वृक्षारोपण गर्ने ।	वटा	२०००	२००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	तेस्रोवर्ष
११	पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना	वटा	२	१००१-	२००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	दास्रोवर्ष
१२	वडाका बजार तथा मुख्य चोकहरुमा डफ्टबिन वितरण ।	वटा	५००	११-	५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु,	पहिलो वर्ष
१३	वातावरण संरक्षण तथा फाहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतनामूलक	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	संघ संस्थाहरु, सामुदायीक वन	पहिलो वर्ष

	कार्यक्रम							
१४	फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी वडा स्तरीय मापदण्ड तयार गरेर लागू गर्ने कार्य ।	वटा	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
१५	सार्वजनिक स्थलहरुमा वृक्षारोपण (एक व्यक्ति-एक विरुवा वृक्षारोपण अभियान)	वटा	१००००	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	तेस्रो वर्ष
१६	पशु तथा बाली बीमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन	पहिलो वर्ष
१७	भवननिर्माण संहिताको बारेमा अभिमुखीकरण	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु,	पहिलो वर्ष
१८	वडाका मुख्य स्थानहरुमा ट्राफिक सचेतना सम्बन्धी होडिङ्ग बोर्ड लगाउने	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, सामुदायिक वन,	पहिलो वर्ष
१९	सडक बत्ती जडान	इभेन्ट	५	५००१-	२,५००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, संघीय सरकार	दोस्रो वर्ष
२०	सामुदायिक वन वरिपरि घेरावार तथा पर्खाल लगाउने कार्य ।	किमी	२	५००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	सामुदायिक वन	दोस्रो वर्ष
२१	बाढीको जोखिम रहेका स्थानहरुमा तटबन्ध, जैविक तटबन्ध निर्माण	इभेन्ट	४	५००१-	२,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
२२	पहिरोको जोखिम रहेका स्थानहरुमा बायो इन्जीनियरिङ्ग कार्य गर्ने ।	इभेन्ट	२	५००१-	१,०००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
२३	रैथाने बाली संरक्षण अभियान	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, कृषि शाखा,	पहिलो वर्ष
२४	समुदायस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरु गठन तथा परिचालन	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	वडा कार्यालय	गाउँपालिका, संघ संस्थाहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष

वडा नम्बर ३ को जम्मा अनुमानित बजेट रकम रु (हजारमा)	१०,०५०।			

४.१.२) स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना (गाउँपालिका स्तर)

(आ.व. २०८२/०८३-२०८५/०८६)

क्र.स	क्रियाकलापहरु	इकाइ	परिमाण	प्रतिइकाइ दर रु (हजारमा)	बजेट रु. (हजारमा)	मुख्य जिम्मेवार	सहयोगी निकाय	प्राथमिकता
१	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना स्वीकृत गरेर कार्यान्वयन गर्ने ।	पटक	१	५०।-	५०।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु	पहिलो वर्ष
२	स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाका वारेमा साभा बुभाइ बनाउन कार्यशाला ।	इभेन्ट	१	१००।-	१००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, योजना शाखा	पहिलो वर्ष
३	गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिहरुलाई क्रियासिल बनाउने ।	इभेन्ट	१	१००।-	१००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
४	राहत तथा मानवीय सहयोग सम्बन्धी मापदण्ड तयार गर्ने ।	वटा	१	५०।-	५०।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
५	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तयार गर्ने ।	वटा	१	१००।-	१००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, महिला तथा बालबालिका शाखा	पहिलो वर्ष
६	जोखिम नक्साङ्कनसहितको भू-उपयोग नीति बनाउने	वटा	१	५०।-	५०।-	अजयमेरु गाउँपालिका	कृषि शाखा, संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्ष
७	आकस्मिक टेलिफोन डायरी तयार गर्ने ।	वटा	१	५०।-	५०।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष

८	गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समितिको लिखित कार्यशर्त विवरण बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।	वटा	१	५०१-	५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, सूचना शाखा	पहिलो वर्ष
९	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तनका बारेमा जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, विषयगत क्षेत्रका प्रमुख	पहिलो वर्ष
१०	प्र.अ, वि.व्य.स., शि.अ.संघ तथा अभिभावकहरुको लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन अभिमुखीकरण कार्यक्रम ।	इभेन्ट	५	१००१-	५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, शिक्षा शाखा, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्ष
११	सूचना, शिक्षा र सञ्चारका माध्यमबाट सचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	५	१००१-	५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	नियमित
१२	विद्यालय स्तरीय विपद् पूर्व तयारी र प्रतिकार्यका लागि स्वयंसेवक/ कार्यदलहरुको गठन तथा क्षमता अभिवृद्धि	इभेन्ट	१०	१००१-	१,०००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
१३	गाउँपालिका भित्र भएका विभिन्न मानवीय क्षमता (प्राथमिक उपचार, खोज तथा उद्धार, मनोसामाजिक परामर्श सेवा आदि) पहिचान गरी विवरण	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष

	अद्यावधिक गरी आपतकालीन अवस्थामा प्रयोग हुने सुनिश्चित गर्ने ।							
१४	विपद् पूर्वतयारी र प्रतिकार्यको लागि स्वयंसेवकहरू, द्रुत प्रतिकार्य टोली, प्राथमिक उपचार गर्न सक्ने दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने ।	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, स्वास्थ्य शाखा	पहिलो वर्ष
१५	आपतकालिन अवस्थामा प्रयोग हुने सामग्रीहरूको अलगगै भण्डारण कक्ष बनाउने (त्यस्तो भण्डारणमा कम्तिमा एक महिनाका लागि आवश्यक) ।	इभेन्ट	१	१००१-	१००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा योजना शाखा संघ संस्थाहरु	तेस्रो वर्ष
१६	गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका भवनमा सर्वसाधारणको लागि सुरक्षा सम्बन्धी संकेत चिन्हहरु सबैले प्रष्ट देख्नेगरी राख्ने ।	इभेन्ट	१	५०१-	५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु विपद् शाखा प्रशासन शाखा	पहिलो वर्ष
१७	गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका भवनमा चट्याङ्ग छल्ने प्रविधिको जडान गर्ने, बैकल्पिक आपतकालीनद्वार, आगो निभाउने यन्त्रको जडान, अटो फायर अलार्म तथा स्मोक डिटेक्टर जडान गर्ने ।	इभेन्ट	१	१,०००१-	१,०००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, पूर्वाधार शाखा संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
१८	आकस्मिक अवस्थाको प्राथमिक उपचार, प्रारम्भिक ल्याव सेवा तथा अन्य एकीकृत उपचार सेवालार्ई	इभेन्ट	१	५००१-	५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, स्वास्थ्य शाखा, संघ संस्थाहरु,	पहिलो वर्ष

	तयारी अवस्थामा राख्ने ।						निजी संस्थाहरु	
१९	गाउँपालिकामा विपद् सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने ।	पटक	१	४००१-	४००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, सूचना शाखा	तेस्रो वर्ष
२०	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उत्सर्जन हुने फोहोर मैला व्यवस्थापन नीति बनाउने ।	वटा	१	१५०१-	१५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, सरसफाइ शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
२१	गाउँपालिकाले फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि फोहोरमैला सङ्कलन, वर्गीकरण, ढुवानी तथा प्रशोधन केन्द्रको व्यवस्था मिलाउने ।	इभेन्ट	१	५००१-	५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, सरसफाइ शाखा, संघ संस्थाहरु	चौथो वर्ष
२२	गाउँपालिका भित्र भएका विभिन्न मानवीय क्षमता (प्राथमिक उपचार, खोज तथा उद्धार, मनोसामाजिक परामर्श सेवा आदि) पहिचान गरी विवरण अद्यावधिक गरी आपतकालीन अवस्थामा प्रयोग हुने सुनिश्चित गर्ने ।	इभेन्ट	१	१५०१-	१५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, गाउँपालिकामा क्रियासिल संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
२३	फोहोरमैलाको वर्गीकरण, पुनःप्रयोग र प्रशोधन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	४००१-	४००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
२४	प्लाष्टिक भोला (नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुसार) को प्रयोगलाई न्यूनीकरण गर्न विकल्पमा जुट,	इभेन्ट	१	१५००१-	१५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु निजी क्षेत्र	तेस्रो वर्ष

	कपडा वा कागजका भोला उत्पादन गर्ने उद्योगलाई प्रवर्द्धन तथा प्रोत्साहन गर्ने ।							
२५	जलाधार तथा पानीका श्रोतहरूको संरक्षण ।	इभेट	२५	१,०००।-	२५,०००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा योजना शाखा	दोस्रो वर्ष
२६	जलवायु अनुकूलित कृषि प्रणाली प्रवर्द्धन ।	इभेन्ट	२५	१,०००।-	२५,०००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र, संघ संस्थाहरू	पहिलो वर्ष
२७	आकाशे पानीको संकलन तथा सिंचाई प्रविधि प्रसार ।	इभेन्ट	१५	१,०००।-	१५,०००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	योजना शाखा	दोस्रो वर्षदेखि निरन्तर
२८	खाली जमिन, सुख्खा क्षेत्र तथा जलाधार क्षेत्र वरिपरि वृक्षारोपण गर्ने ।	विरुवा संख्या	१०००० वोट	१,०००।-	४,०००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरू, विपद् शाखा, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वनहरू	दोस्रो वर्षदेखि हरेक वर्ष निरन्तर
२९	वैकल्पिक उर्जाका साधनको प्रयोग सम्बन्धमा चेतनामुलक कार्यक्रम	इभेन्ट	१	१००।-	१००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरू, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
३०	आपतकालीन अवस्थाका लागि खुल्ला क्षेत्रको पहिचान तथा संरक्षण गर्ने ।	इभेन्ट	१	१००।-	१००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरू, विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
३१	आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको स्थापना तथा सवलीकरण ।	इभेन्ट	१	१०,०००।	१०,०००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा संघ संस्थाहरू	पहिलो वर्षदेखि निरन्तर
३२	समुदाय स्तरमा स्वयंसेवक कार्यदल गठन, परिचालन तथा क्षमता विकास	इभेन्ट	१	५००।-	५००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरू, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरू	पहिलो वर्षदेखि निरन्तर

३३	खडेरी अनुकूलित वालीनालीको लागि क्षमता विकास तालिम	इभेन्ट	१	१५०१-	१५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
३४	सुक्ष्म सिंचाइ प्रविधिको प्रयोग (थोपा सिंचाई, फिरफिरे सिंचाई र अन्य सिंचाईहरु)	इभेन्ट	१५०	१००१-	१५,०००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	योजना शाखा कृषि शाखा वडा कार्यालयहरु	पहिलो वर्षदेखि निरन्तर
३५	बहुवाली, फलफूल खेती तथा बेमौसमी खेती सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम ।	इभेन्ट	१	१५०१-	१५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
३६	संरक्षण कृषि प्रणाली (कम खनजोत प्रणाली, छाप्रो, वाली चक्र पद्धति र पर्माकल्चर खेति आदि) को प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१५०	१००१-	१५,०००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र डडेल्धुरा	पहिलो वर्षदेखि निरन्तर
३७	जैविक विषादीको प्रयोग, पशुमुत्रको संकलन र प्रयोग, वाली विविधिकरण प्रवर्द्धन सम्बन्धि क्षमता विकास कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	१५०१-	१५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
३८	मौषममा आधारित कृषि सेवाको विस्तार तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र, संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्ष
३९	कृषि तालिम (जैविक मल, जैविक विषादी तथा प्राङ्गारिक मल बनाउने सम्बन्धी)	इभेन्ट	१०	१,०००१-	१०,०००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र, संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्षदेखि निरन्तर
४०	वालीको अनुवांशिक विविधताको संरक्षण तथा बिउ विकास कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१०	५०००१-	५०,०००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्षदेखि निरन्तर

४१	बालीनालीमा लाग्ने रोगकिरा व्यवस्थापनका लागि प्रविधि प्रसार कार्यक्रम	इभेन्ट	१	१०,०००।-	१०,०००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र	पहिलो वर्ष
४२	वैकल्पिक उर्जा प्रणाली (सोलार) जडित सिँचाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	इभेन्ट	५	५००।-	२,५००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	तेस्रो वर्ष
४३	कृषि बाली र पशु विमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	इभेन्ट	१	५००।-	५००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, कृषि शाखा	पहिलो वर्ष
४४	व्यवसायिक कृषि तथा साना उद्यम विकासका कार्यक्रमहरुका लागि आवश्यकतामा आधारित सिपमुलक तालिम ।	इभेन्ट	१	१००।-	१००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र	पहिलो वर्ष
४५	कृषकहरुलाई मौसम सम्बन्धी पूर्वसूचना दिने संयन्त्रको विकास र सोही अनुरूप बालीनाली लगाउने कार्य प्रवर्द्धन ।	इभेन्ट	१	३००।-	३००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	जल तथा मौसम विभाग, संघ संस्थाहरु कृषि शाखा विपद् शाखा	पहिलो वर्ष
४६	परम्परागत रुपमा रहेका इनार, ताल, पोखरीहरुको संरक्षण सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।	इभेन्ट	३०	१५०।-	४,५००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, योजना शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्षदेखि निरन्तर
४७	ढुंगा, गिटी तथा वालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थको अनियन्त्रित संकलनलाई नियन्त्रण गर्न वातावरणीय प्रभाव अध्ययन ।	इभेन्ट	१	५००।-	५००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्र	पहिलो वर्ष
४८	समुदायस्तरमा रैथाने वीउ बैङ्क स्थापना ।	संख्या	१०	५००।-	५०००।-	अजयमेरु	कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र, संघ	तेस्रो वर्ष

						गाउँपालिका	संस्थाहरु	
४९	चिस्यान केन्द्र सञ्चालन ।	संख्या	१	१५००१-	१५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्ष
५०	नर्सरी स्थापना, व्यवस्थापन तथा सञ्चालन ।	संख्या	३०	२००१-	६,०००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	सब डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन, संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्षदेखि निरन्तर
५१	व्यवसायिक जडीबुटी प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	१५००१-	१५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय	तेस्रो वर्ष
५२	गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन कोषका लागि स्रोत पहिचान तथा परिचालन कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१०	२००१-	२,०००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्र	हरेक वर्ष
५३	गाउँपालिकाका वन, वातावरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित शाखाहरुको सवलीकरण तथा सूचना व्यवस्थापन ।	इभेन्ट	१	२००१-	२००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु विषयगत क्षेत्रका नेतृत्वकर्ताहरु	पहिलो वर्ष
५४	आगलागी नियन्त्रण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	विपद् शाखा, योजना शाखा	पहिलो वर्ष
५५	विपन्न महिलाहरुको जीविकापार्जनमा सहयोग गर्ने सीप तथा क्षमता विकास तालिम सञ्चालन	इभेन्ट	१	१५०१-	१५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	महिला तथा बालबालिका शाखा, संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्ष
५६	खाली तथा सार्वजनिक क्षेत्र र नदी किनारामा डालेघास, जडिबुटी,	विरुवा संख्या	१०००० बोट	५,००१-	५,००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, कृषि शाखा,	चौथो वर्ष

	जङ्गली फलफुलका विरुवा र फलफुल प्रजातिका विरुवाहरु रोप्ने ।						सामुदायीक वन, संघ संस्थाहरु	
५७	वन तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि (रेडियो, टिभी, अनलाईन पत्रपत्रिका आदि)	वटा	१	५००१-	५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, सूचना शाखा	नियमित
५८	वन तथा जलाधार संरक्षण सम्बन्धी विद्यालय स्तरमा शिक्षा कार्यक्रम ।	इभेन्ट	२०	५०१-	१,०००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	शिक्षा शाखा, संघ संस्थाहरु विद्यालयहरु	दोस्रो वर्ष
५९	खाली तथा सार्वजनिक क्षेत्र र नदी किनारामा डालेघास, जडिबुटी, जङ्गली फलफुलका विरुवा र फलफुल प्रजातिका विरुवाहरु रोप्ने ।	बोट विरुवा संख्या	१०००० बोट	५,००१-	५,००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, कृषि शाखा, कृषि ज्ञान केन्द्र, सामुदायिक वनहरु	चौथो वर्ष
६०	सामुदायिक वनहरुसँगको सहकार्यमा खुला पशु व्यवस्थापन कार्यक्रम	इभेन्ट	२५	१००१-	२,५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, सामुदायिक वन	पहिलो वर्षदेखि नियमित
६१	जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापनमा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको आवश्यकता, महत्व सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	२००१	२००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, महिला तथा बालबालिका शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
६२	महिला तथा लक्षित वर्गको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, वित्तीय संस्था	तेस्रो वर्ष

६३	जलवायु रिवर्तनबाट सृजित महिलाको बहदो कार्यबोझ कम गर्ने प्रविधिको विकास र विस्तार गर्नुका साथै लैंगिकमैत्री कृषि औजारमा पहुँच वृद्धि कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	१,०००।	१,०००।	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु सामुदायीक वन, सहकारी संस्थाहरु, कृषि ज्ञान केन्द्र, निजी क्षेत्र ।	तेस्रो वर्ष
६४	दिगो वन व्यवस्थापन, जैविक विविधता र जलाधार संरक्षण जस्ता समिति तथा संयन्त्रहरुमा ५०% सम्म महिला तथा लक्षित समुदायका मानिसको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।	इभेन्ट	५०	३०।-	१,५००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्ष
६५	विपद्को समयमा हुन सक्ने महिला हिंसा रोक्नका लागि आवश्यक संयन्त्र बनाउने ।	वटा	१	१००।-	१००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, महिला तथा बालबालिका शाखा, संघ संस्थाहरु	दोस्रो वर्ष
६६	विपद् तथा जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रका सरोकारवालाहरु नक्साङ्कन तथा सम्पर्क व्यक्तिको सूची अद्यावधिक गर्ने ।	इभेन्ट	१	५०।-	५०।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, सूचना शाखा, प्रशासन शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
६७	पानीजन्य रोग तथा रोगथाम सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१०	१००।-	१,०००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
६८	विद्यालय सुधार योजनामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई समावेश गरी सो बमोजिमका कार्यक्रम	संख्या	सबै सा.वि.	५००।-	५००।-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, शिक्षा शाखा, संघ संस्थाहरु सामुदायीक	दोस्रो वर्ष

	कार्यान्वयन गर्ने ।						विद्यालयहरु	
६९	विपद् प्रतिरोधी र वातावरणमैत्री संरचना निर्माण गर्न स्थानीय निर्माणकर्मीहरुलाई सिपमुलक तालिम ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, पूर्वाधार शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
७०	व्यवसायिक भवन, उद्योग प्रतिष्ठान, सार्वजनिक भवन आदिमा Fire Extinguisher, Smoke detector / Fire alarm जडान गर्ने ।	इभेन्ट	१	५००१-	५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, निजी क्षेत्र, संघ संस्थाहरु,	दोस्रो वर्ष
७१	भवन निर्माण मापदण्डका वारेमा चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	इभेन्ट	१	३००१-	३००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
७२	वन डहेलो नियन्त्रणका लागि अग्नि रेखा, द्रुत प्रतिकार्य टोली र उपकरणको व्यवस्थापन	इभेन्ट	१	५००१-	५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, सामुदायिक वनहरु, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
७३	आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी कानुन र योजना निर्माण गरेर कार्यान्वयन गर्ने ।	वटा	१	५००१-	५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
७४	विपद्को समयमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा तथा खोप कार्यक्रम, दीर्घ रोगीहरुको उपचार, आकस्मिक उपचार तथा औषधी व्यवस्थापन जस्ता स्वास्थ्य सेवाहरु सुचारु राख्न प्रवन्ध गर्ने ।	इभेन्ट	५	५००१-	२,५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, स्वास्थ्य शाखा, संघ संस्थाहरु, निजी संस्थाहरु	नियमित

७५	जलवायु परिवर्तनले मानव स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने असरहरु बारे जनचेतनामूलक कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१०	१५०१-	१,५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	हरेक वर्ष
७६	गाउँपालिका स्तरीय स्वास्थ्य द्रुत प्रतिकार्य टोलीको गठन तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	इभेन्ट	१	१५०१-	१५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, स्वास्थ्य शाखा, संघ संस्थाहरु	पहिलो वर्ष
७७	जोखिममा पर्ने सक्ने दीर्घ रोगी, महिला (सुत्केरी, गर्भवती, स्तनपान गराइ रहेका महिला सहित), बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्तिहरुको विवरण सङ्कलन तथा अध्यावधिक गर्ने ।	वटा	१	१५०१-	१५०१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, स्वास्थ्य शाखा संघ संस्थाहरु	नियमित
७८	महामारीमा आवश्यक पर्ने औषधीहरुको विवरण तयार गरी सो औषधीहरुको न्यूनतम मौज्जात स्वास्थ्य संस्था तथा गाउँपालिकामा भण्डारण गर्ने ।	इभेन्ट	१	४००१-	४००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, स्वास्थ्य शाखा, संघ संस्थाहरु	नियमित
७९	सम्भावित महामारीलाई मध्यनजर गरेर सचेतनामूलक सन्देश प्रकाशन, प्रसारण गर्ने ।	इभेन्ट	१	४००१-	४००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, मिडिया, पत्रकारहरु	हरेक वर्ष
८०	आपतकालीन विपद् प्रतिकार्य नमुना अभ्यास गर्ने ।	इभेन्ट	१०	१५०१-	१,५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	वडा कार्यालयहरु, विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु, सुरक्षाकर्मी	हरेक वर्ष
८१	विपद् सम्बन्धी वार्षिक योजना तर्जुमा तथा	इभेन्ट	५	३००१-	१,५००१-	अजयमेरु	वडा कार्यालयहरु,	हरेक वर्ष

	समिक्षा गोष्ठी ।					गाउँपालिका	विपद् शाखा, संघ संस्थाहरु	
८२	कार्यक्रम अनुगमन तथा मुल्याङ्कन	इभेन्ट	५	५००१-	२,५००१-	अजयमेरु गाउँपालिका	गाउँपालिका स्तरीय अनुगमन समिति	हरेक वर्ष
८३	दमकल खरिद ।	संख्या	१	८,०००१	८,०००१	अजयमेरु गाउँपालिका	संघीय, प्रदेश सरकार	दोस्रो वर्ष
८४	गाउँपालिका स्तरको जम्मा अनुमानित बजेट रकम							

परिच्छेद ५ :

योजनाको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन

५.१) योजनाको अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा पुनरावलोकन

अजयमेरुगाउँपालिकामा जलवायुजन्य विपद्बाट प्रभावित हुने परिवारहरू, मृत्यु, घाईते तथा आर्थिक क्षतिको अवस्था र न्युनीकरण गर्ने लक्ष्य समेटिएको छ । योजनाको लक्ष्य र उद्देश्यअनुसार विभिन्न सुचकहरू तयार गरेर सहभागितात्मक रूपमा नियमित रूपमा अनुगमन मुल्याङ्कन कार्य गरिने छ । विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन र मुल्याङ्कन कार्य अजयमेरुगाउँपालिकाको अधिकार प्राप्त अनुगमन समितिले नियमित रूपमा गर्नेछ । प्रचलित कानूनअनुसार अनुगमन समितिको स्पष्ट कार्यक्षेत्र, कार्यसूची र कार्यविधी हुनेछ । साथै, योजना कार्यान्वयनको उपलब्धि र आवधिक प्रगति मुल्याङ्कन गरी प्राप्त सुभावा अनुसार योजनाको परिमार्जन गरिने छ । योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, प्रभावकारिता र सिकाई संश्लेषणको लागि कार्यसूचीको प्रारूप तयार गरेर स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमार्फत स्वीकृत भएपछि प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ । यस योजनाको पुनरावलोकन तथा पृष्ठपोषण सङ्कलन देहायको तालिका बमोजिम हुनेछ :

पुनरावलोकन गरिने अवधी	जिम्मेवार निकाय	गर्नुपर्ने मुख्य कार्यहरू	समयावधी
हरेक वर्ष वैशाख महिना	अजयमेरु गाँउ विपद् व्यवस्थापन समिति	योजना कार्यान्वयनको समिक्षा बैठक	महिनाको अन्तिम हप्ता
हरेक वर्ष मंसिर महिना	अजयमेरु गाँउ विपद् व्यवस्थापन समिति	योजना कार्यान्वयनको समिक्षा बैठक	महिनाको अन्तिम हप्ता

अजयमेरुगाउँपालिकाको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना २०८२ कार्यान्वयनको अवस्था र प्रभावकारिताको अनुगमन आवश्यकता अनुसार त्रैमासिक, चौमासिक, अर्धवार्षिक गरिने छ । अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा सिकाईको लागि देहायमा उल्लेख गरिएको तालिका बमोजिमको सुचनाहरू संकलन गरिने छ ।

क्र.सं.	प्राथमिकता प्राप्त पूर्वतयारी	मुख्य जिम्मेवार	कार्यान्वयनको	असल अभ्यास तथा	सुभावा

	तथा प्रतिकार्य कार्य	निकाय	अवस्था	कमि कमजोरीहरू	
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					

विषयगत क्षेत्रहरूले आ आफ्ना योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्ययोजना तहको खाका बमोजिम तयार गरी योजनाको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्नेछन् भने स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले सबै विषयगत क्षेत्रहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्ययोजना तयार गर्नेछ ।

अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्ययोजनाको खाका

विषयगत क्षेत्र	योजना गरिएका क्रियाकलापहरू	अनुगमन/मूल्यांकन समयावधी	अनुगमन/मूल्यांकन गर्ने जिम्मेवार निकाय	अनुगमन/मूल्यांकन प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने निकाय

५.२) योजनाको अद्यावधिकता

अजयमेरुगाउँपालिकाको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजनालाई बार्षिक रुपमा पुनरावलोकन, मूल्याङ्कन, संसोधन र अद्यावधिक गरिने छ । सो पुनरावलोकन, मूल्याङ्कन, संसोधन र अद्यावधिक योजनाको आधारमा समसामयिक परिमार्जित गर्नुपर्ने कृयाकलापहरूका लागि गाउँपालिका स्तरीय एक समिति बनाई परिमार्जित र अद्यावधिक गरिने छ । योजना पुनरावलोकन गर्न बैठक बोलाउने र पुनरावलोकनको लागि सहजीकरण गर्ने मुख्य जिम्मेवारी अजयमेरुगाउँपालिकाको हुनेछ ।

५.३) लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

विपद्बाट महिला/पुरुष, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अशक्त वा विभिन्न कारणले भिन्न शारीरिक तथा मानसिक अवस्था भएका व्यक्तिहरूमा फरक-फरक प्रभाव पर्दछ । त्यसैले यस विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनामा विपद् हुनु अगावैको अवस्थामा संकटासन्नता लेखाजोखा, क्षमता विकास र स्रोत परिचालन गर्दा महिला/पुरुष, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अशक्त वा विभिन्न कारणले भिन्न शारीरिक तथा मानसिक अस्वस्थता भएका व्यक्तिको

आवश्यकता र क्षमतालाई मध्यनजर गरिएको छ । यस योजनाले ती वर्गहरूको फरक आवश्यकता, योगदान र क्षमतालाई सम्बोधन गर्ने प्रयास गरेको छ । विपद्को पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमनका हरेक चरणमा सबैले महिला/पुरुष, बालबालिका, बृद्धबृद्धा तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति सहित सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पिछडिएका समुदायको पहुँच, प्रतिनिधित्व र सक्रिय सहभागीताको सुनिश्चित गर्न यस योजनाले प्रयत्न गरेको छ । जसको लागि विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका कार्यहरू गर्दा सरोकारवाला सम्पूर्ण निकाय र विषयगत क्षेत्रहरूले देहाय बमोजिमका पक्षहरूको सुनिश्चितता गर्नेछन ।

विपद् पूर्वतयारीका कार्यहरूमा

- महिला, बालबालिकाहरू, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, जातजाति, उमेर अनुसार युवा, जेष्ठ नागरिक, गर्भवति र स्तनपान गराउने महिलाहरूको तथ्यांक अद्यावधिक गरिराख्ने ।
- विपद् व्यवस्थापन समिति र उपसमितिहरूमा सबै वर्गहरूको समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
- विपद्मा बढी प्रभावित हुने महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू र विपन्न समुदायलाई लक्षित गरेर पूर्वानुमानमा आधारित वित्तीय व्यवस्था तथा क्रियाकलाप, सामाजिक संरक्षण सहयोग व्यवस्थापनका कार्यहरू गर्ने ।
- विपद् सम्बन्धि तालिम तथा अभिमुखिकरणमा हिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू र विपन्न समुदायको सहभागिताको सुनिश्चितता साथै प्राथमिकता दिईनुपर्ने कुराहरूमा स्पष्ट बुझाई विकास गर्ने ।
- विपद् जोखिम उच्च रहेका घरहरूमा संकेतहरू राख्ने ।

विपद् प्रतिकार्यका चरणमा गरिने कार्यहरू

- लिङ्ग, उमेर, जातियता, भाषा, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भवती, स्तनपान गराउने महिला र लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरूको तथ्यांक संकलन गर्ने ।
- विषय क्षेत्र अन्तर्गतका निसर्त नगद प्रवाह वा अन्य क्रियाकलापहरूमा अपाङ्गता भएका व्यक्ति, महिला र बालबालिकाले नेतृत्व गरेका घर, दलित, एकल महिला, जेष्ठ नागरिक, गर्भवती, स्तनपान गराउने महिलाहरूलाई प्राथमिकता दिने ।
- स्थानीय भाषाको प्रयोग गर्ने र वितरण स्थलहरूको बारेमा पुर्ण जानकारी दिने ।
- वितरण प्रकृत्यामा महिला र पुरुषको छुट्टा छुट्टै लाईन र पडिक्त सुनिश्चित गर्ने ।
- बलात्कार, यौन दुर्व्यवहार तथा सर्प टोकाइ जस्ता जोखिमलाई न्यूनिकरण गर्न सुर्यास्त भन्दा पहिले नै कार्यक्रमको समापनको सुनिश्चितता गर्ने ।
- मानिसहरूलाई प्रक्रियाहरूमा सहयोग र मार्गदर्शन गर्न सहयोग कक्षको प्रबन्ध गर्ने ।
- प्रतिकार्यका क्रियाकलापको समयावधिमा आत्मसम्मानको प्रत्याभुत गर्ने ।
- प्रतिकार्यको समयमा व्यक्तिगत सरसफाई किट, प्राथमिक उपचार बाकस र सेनिटरी प्याड व्यवस्थापन गर्ने ।
- राहत वितरणस्थलमा अस्थायी रूपमा महिला र पुरुषलाई छुट्टाछुट्टै शौचालयको प्रबन्ध गर्ने ।
- आवश्यक संरचनाहरू लैङ्गिक मैत्री बनाउन प्रयास गर्ने ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण संवेदनशिल भाषाको प्रयोग गर्ने र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण संवेदनशिल व्यवहारको प्रदर्शन गर्ने ।

सन्दर्भ सामग्रीहरू :

१. जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५ र नेपाल स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७५ ।
२. विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीति कार्ययोजना (२०१८-२०३०) नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय ।
३. विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति २०७५ नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, काठमाण्डौ ।
४. गोरखा भुकम्प-२०७२ अनुभव र सिकाई, नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, काठमाण्डौ
५. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन, २०६७ (प्रथम संशोधन २०७६) ।
६. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ।
७. स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०७४ ।
८. राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग ।
९. राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ ।
१०. अजयमेरु गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५ ।
११. सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारको विपद् प्रतिकार्य ढाँचा, २०८० ।
१२. विपद् व्यवस्थापन समाहित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना २०७५ ।
१३. जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०८० डडेल्धुरा
१४. नेपाल सरकारको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ (प्रथम संशोधन)
१५. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन, २०६७ (संशोधन २०७६)
१६. राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्य कार्य ढाँचा २०७० (प्रथम संशोधन २०७५)
१७. सुदूरपश्चिमको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन योजना (२०२०-२०३०)
१८. स्थानीय तहको प्रकोप, संकटासन्नता समुदाय तथा क्षमता आँकलन फर्मेट
१९. अजयमेरु गाउँपालिकाको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०८२
२०. विपद् सम्बन्धित विभिन्न प्रतिवेदनहरू
२१. विपद् प्रभावित समुदायका बासिन्दाहरूसँगको सहभागितात्मक विपद् जोखिम तथा क्षमता विश्लेषण ।
२२. अजयमेरु गाउँपालिकाका पाँच वटै वडास्तरमा र गाउँपालिका स्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा सहभागीहरूबाट व्यक्त धारणा र प्राप्त तथ्य तथ्यांकहरू ।
२३. नेपालको संविधान २०७२ र प्रचलित नेपाली कानूनहरू
२४. अन्तराष्ट्रिय सन्धी, महासन्धी र कानूनहरू
२५. अजयमेरु गाउँपालिकाको भू-उपयोग योजना २०८०
२६. अजयमेरु गाउँपालिकाको क्षमता विकास योजना २०८१
२७. अजयमेरु गाउँपालिकाको शिक्षा योजना २०८१
२८. अजयमेरु गाउँपालिकाको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना २०८१

अनुसूची १

अजयमेरु गाउँपालिका स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम थर	पद	सम्पर्क नं.
१	श्री उमेशप्रसाद भट्ट 'विकास' (अध्यक्ष, अजयमेरु गाउँपालिका)	संयोजक	९८५८७५०२२६
२	श्री बसन्ती पाल (उपाध्यक्ष, अजयमेरु गाउँपालिका)	सदस्य	९८४८७३३३०२
३	श्री जितेन्द्र ओझा (प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत)	सदस्य	९८५८७८५५५०
४	श्री दत्तीसिंह भण्डारी (वडा अध्यक्ष वडा नं. १)	सदस्य	९८६९८४६३७१
५	श्री शिवराज भट्ट (वडा अध्यक्ष वडा नं. २)	सदस्य	९८५८७७६३४३
६	श्री रमेशप्रसाद बाहुन (वडा अध्यक्ष वडा नं. ३)	सदस्य	९८४८७७२०७७
७	श्री टिकाबहादुर विष्ट (वडा अध्यक्ष वडा नं. ४)	सदस्य	९८६९५२२९३६
८	श्री राजबहादुर पाल (वडा अध्यक्ष वडा नं. ५)	सदस्य	९८६५७६१२५१
९	श्री हरि सिंह भण्डारी (वडा अध्यक्ष वडा नं. ६)	सदस्य	९८५८७५३९०५
१०	श्री गणेशबहादुर पाल (जनस्वास्थ्य निरीक्षक)	सदस्य	९८६८४६०७१९
११	श्री इ. टेकबहादुर विष्ट (पुर्वाधार शाखा प्रमुख)	सदस्य	९८६५६०७७३२
१२	श्री चन्द्रकान्त चटौत (पसु विकास शाखा प्रमुख)	सदस्य	९८४८७४३५२५
१३	श्री राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त राजनीतिक दलका प्रतिनिधीहरु	सदस्य	
१४	श्री भद्रपुर प्रहरी चौकीका प्रमुख	सदस्य	९८४८९९३९०
१५	(नेपाल रेडक्रम सोसाईटी प्रतिनिधी भोजराज जोशी	सदस्य	
	श्री लोकेश बोहरा (विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख)	सदस्य सचिव	९८५८७५२०२५

अनुसूची २

विषयगत क्षेत्रका नेतृत्वकर्ताहरूको विवरण

क्र.स	विषयगत क्षेत्र	क्षेत्रगत अगुवा निकाय	सम्पर्क ब्यक्ति	पद	सम्पर्क नम्बर	सहयोगी संघ संस्था

१	समन्वय, खोज उद्धार तथा राहत व्यवस्थापन उपसमिति	अजयमेरु गाउँपालिका	श्री उमेशप्रसाद भट्ट 'विकास'	अध्यक्ष	९८५८७५०२२६	अजयमेरु गाउँपालिका र विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरु
२	खाद्य तथा जिविकोपार्जन उपसमिति	अजयमेरु गाउँपालिका	श्री उमेशप्रसाद भट्ट 'विकास'	अध्यक्ष	९८४८७७६६७५	" "
३	विपद् तथा आर्थिक सहायता उपसमिति	अजयमेरु गाउँपालिका	श्री बसन्ती पाल	उपाध्यक्ष	९८४८७३३३०२	" "
४	एम्बुलेन्स सञ्चालन उपसमिति	अजयमेरु गाउँपालिका	श्री गणेशबहादुर पाल	(जनस्वास्थ्य निरिक्षक)	९८६८४६०७१९	" "
५	स्वास्थ्य तथा पोषण उपसमिति	अजयमेरु गाउँपालिका	श्री गणेशबहादुर पाल	(जनस्वास्थ्य निरिक्षक)	९८६८४६०७१९	" "
६	खानेपानी, सरसफाई, तथा स्वच्छता उपसमिति	अजयमेरु गाउँपालिका	श्री टेकबहादुर विष्ट (पुर्वाधार शाखा प्रमुख)	सदस्य	९८६५६०७७३२	" "

अनुसुची ३

विषयगत क्षेत्र अन्तर्गतका सरोकारवाला निकाय तथा संस्थाहरूको विवरण

क) समग्र व्यवस्थापन, सूचना, खोज तथा उद्धार

सि.नं.	निकाय, शाखा, संस्थाको नाम	पद	सम्पर्क ब्यक्तिको नामथर	सम्पर्क विवरण
				फोन नम्बर
१	अजयमेरु गाउँ विपद् व्यवस्थापन समिति	संयोजक	श्री उमेशप्रसाद भट्ट 'विकास' (अध्यक्ष)	९८५८७५०२२६
२	प्रहरी चौकी भद्रपुर	सदस्य	प्रहरी चौकी प्रमुख	९८४८९९९३९०
३	अजयमेरु गाउँपालिका वातावरण तथा विपद्	सदस्य	श्री लोकेश बोहरा (विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख)	९८५८७४५५८८

	व्यवस्थापन शाखा			
४	सामाजिक विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री लालबहादुर सेठी (सामाजिक विकास शाखा प्रमुख)	९८४८७४०५८९
५	सूचना प्रविधि शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य सचिव	श्री भक्तराज भट्ट (सूचना प्रविधि अधिकृत)	९८५८७७००९८

ख) खाद्य तथा कृषि

सि.नं.	निकाय, शाखा, संस्थाको नाम	पद	सम्पर्क ब्यक्तिको नामथर	सम्पर्क विवरण
				फोन नम्बर
१	कृषि विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	संयोजक	श्री तारा सिंह (कृषि शाखा प्रमुख)	९८४८९८५७०५
२	पशु सेवा शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री चन्द्रकान्त चटौत (पशु सेवा शाखा प्रमुख)	९८४८७४३५२५
३	उद्यम विकास शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	मञ्जु केसी (उद्यम विकास सहजकर्ता)	
४	रोजगार शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	दिनेश ऐडी (रोजगार संयोजक)	९८६२४६७९७४
५	गाउँपालिकाभरिका सबै कृषि तथा पशु सेवा केन्द्रहरु	सदस्य		

ग) स्वास्थ्य तथा पोषण

सि.नं.	निकाय, शाखा, संस्थाको नाम	पद	सम्पर्क ब्यक्तिको नामथर	सम्पर्क विवरण
				फोन नम्बर
१	स्वास्थ्य शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	संयोजक	श्री गणेशबहादुर पाल (जनस्वास्थ्य निरिक्षक)	९८४८८०९८६९
३	गाउँपालिकाभरिका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरु	सदस्य		

घ) खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन

सि.नं.	निकाय, शाखा, संस्थाको नाम	पद	सम्पर्क ब्यक्तिको नामथर	सम्पर्क विवरण
				फोन नम्बर
१	सामाजिक विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	संयोजक	श्री लालबहादुर सेठी (सामाजिक विकास शाखा प्रमुख)	९८४८७४०५८९
२	पुर्वाधार विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री टेकबहादुर विष्ट (इन्जीनीयर)	९८६५६०७७३२
३	पुर्वाधार विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य सचिव	लालबहादुर चुनारा खा.पा.स.टे.	९८६५९३६९९२

ङ) आपतकालिन आश्रयस्थल तथा गैर खाद्य सामाग्री

सि.नं.	निकाय, शाखा, संस्थाको नाम	पद	सम्पर्क ब्यक्तिको नामथर	सम्पर्क विवरण
				फोन नम्बर
१	अजयमेरु गाउँपालिका	संयोजक	श्री जितेन्द्रप्रसाद ओझा (प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत)	९८५८७८५५५०
२	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी, डडेल्धुरा	सदस्य	श्री मदनराज चटौत (सभापति)	०९६-४९०९४०
३	अजयमेरु गाउँपालिका वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा	सदस्य	श्री लोकेश बोहरा (वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख)	९८५८७५२०२५
४	योजना शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	(योजना शाखा प्रमुख)	
५	कृषि शाखा	सदस्य	श्री तारा सिंह (कृषि शाखा प्रमुख)	९८४८९८५७०५
६	युवा तथा खेलकुद शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री लालबहादुर सेठी (शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख)	९८४८७४०५८९

७	महिला तथा बालबालिका शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य सचिव	श्री भुवनेश्वरी जोशी (सहायक महिला विकास निरिक्षक)	९८४८७५६५००

च) संरक्षण तथा सुरक्षा

सि.नं.	निकाय, शाखा, संस्थाको नाम	पद	सम्पर्क ब्यक्तिको नामथर	सम्पर्क विवरण
				फोन नम्बर
१	महिला तथा बालबालिका शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	संयोजक	श्री भुवनेश्वरी जोशी (सहायक महिला विकास निरिक्षक)	९८४८७५६५००
२	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी, भद्रपुर उप शाखा	सदस्य	श्री भोजराज जोशी (सभापति)	
३	पुर्वाधार विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री भुवन पन्त (सव इन्जिनियर)	९८६९९०६७०४
४	रोजगार शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	दिनेश ऐडी (रोजगार संयोजक)	९८६२४६७७७४
५	सूचना प्रविधी शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री भक्तराज भट्ट (सूचना प्रविधि अधिकृत)	९८५८७७००१८

छ) आपतकालिन शिक्षा

सि.नं.	निकाय, शाखा, संस्थाको नाम	पद	सम्पर्क ब्यक्तिको नामथर	सम्पर्क विवरण
				फोन नम्बर
१	शिक्षा तथा खेलकुद शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	संयोजक	श्री लालबहादुर सेठी (शिक्षा शाखा प्रमुख)	९८४८७४०५८९
२	सूचना प्रविधी शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री भक्तराज भट्ट (सूचना प्रविधि अधिकृत)	९८५८७७००१८
३	महिला विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री भुवनेश्वरी जोशी (सहायक महिला विकास निरिक्षक)	९८४८७५६५००

४	योजना शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	(योजना शाखा प्रमुख)	९८४८८९५०४९
५	पूर्वाधार विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री टेकराज पनेरु (सव ओभरसियर)	९८४८७६८७६०

ज) सिघ्न पुर्नलाभ

सि.नं.	निकाय, शाखा, संस्थाको नाम	पद	सम्पर्क ब्यक्तिको नामथर	सम्पर्क विवरण
				फोन नम्बर
१	पुर्वाधार विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	संयोजक	श्री टेकबहादुर विष्ट (इन्जीनीयर)	९८६५६०७७३२
२	रोजगार शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	दिनेश ऐडी (रोजगार संयोजक)	९८६२४६७७७४
३	कृषि विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री तारा सिंह (कृषि शाखा प्रमुख)	९८४८९८५७०५
४	पशु सेवा शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री चन्द्रकान्त चटौत (पशु सेवा शाखा प्रमुख)	९८४८७४३५२५
५	सूचना प्रविधि शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री भक्तराज भट्ट (सूचना प्रविधि अधिकृत)	९८५८७७००१८
६	महिला विकास शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	श्री भुवनेश्वरी जोशी (सहायक महिला विकास निरिक्षक)	९८४८७५६५००
७	उद्यम विकास शाखा अजयमेरु गाउँपालिका	सदस्य	मञ्जु केसी (उद्यम विकास सहजकर्ता)	

अनुसुची ४

महत्वपूर्ण टेलिफोन नम्बरहरु

अजयमेरु गाउँपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको सम्पर्क नम्बर

क्र.सं.	नाम	स्वास्थ्य संस्था	सम्पर्क नं.
१	श्री गणेशबहादुर पाल	स्वास्थ्य शाखा, अजयमेरु गाउँपालिका	९८६८४६०७१९

डडेल्धुरा जिल्लाभरि उपलब्ध एम्बुलेन्स सेवा र सम्पर्क नम्बरहरू

क्र.सं.	संस्था ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.
१	जोगबुडा अस्पताल, डडेल्धुरा	तेजबहादुर थापा	९८४८८३१५७
२	गाङ्खेत स्वास्थ्य चौकी, आलिताल	दत्त बोहरा	९८१५६८२१८६
३	बगरकोट स्वास्थ्य चौकी, भागेश्वर	गोविन्द नाथ	९८६८५५८३३९
४	भद्रपुर स्वास्थ्य चौकी, अजयमेरु	पुस्कर पन्त	९८६५८१२९२७
५	देवल दिवयपुर स्वा.चौ.अजयमेरु	तेजबहादुर पाल	९८४८७७६२६४
६	अजयमेरु गाँउपालिका	राजेन्द्र कैनी	९८४८७६९५१५
७	डडेल्धुरा अस्पताल	दीपकराज पन्त	९८४८७६६६०१
८	डडेल्धुरा अस्पताल	सुरेश ठकुराठी	९८६८४०७५४६
९	डडेल्धुरा अस्पताल	पुष्पराज पाठक	९८४८७६५५९९
१०	गन्यापधुरा गाँउपालिका	गणेशबहादुर मल्ल	९८९६५७१९१

डडेल्धुरा जिल्लाभरिका महत्वपूर्ण टेलिफोन नम्बरहरू

क्र.सं.	सरोकारवाला निकाय/संस्था	ठेगाना	सम्पर्क नं.
१	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	डडेल्धुरा	०९६-४२०१३३
२	जिल्ला समन्वय समिति	किर्तिपुर, डडेल्धुरा	०९६-४१०१४४
३	अमरगढी नगरपालिका	डडेल्धुरा	०९६-४१०२२२
४	परशुराम नगरपालिका	जोगबुडा, डडेल्धुरा	०९६-४११००४
५	आलिताल गाउँपालिका	भिमदत्तपुर, डडेल्धुरा	९८५८७७८५८०
६	भागेश्वर गाउँपालिका	बगरकोट, डडेल्धुरा	९८४८७३३८४७
७	अजयमेरु गाउँपालिका	डडेल्धुरा	९८५८७४५४३०
८	अजयमेरु गाउँपालिका	भद्रपुर, डडेल्धुरा	९८५८७८५५५०
९	स्वास्थ्य कार्यालय	डडेल्धुरा	०९६-४१०२२३८

१०	कृषि ज्ञान केन्द्र	किर्तिपुर, डडेल्धुरा	०९६-४१०११२
११	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	किर्तिपुर, डडेल्धुरा	०९६-४१०१५०
१२	शिक्षा विकास तथा समन्वय ईकाई	खलंगा, डडेल्धुरा	०९६-४२०१९७
१३	भेटनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	किर्तिपुर, डडेल्धुरा	०९६-४१०११४
१४	डिभिजन वन कार्यालय	बागवजार, डडेल्धुरा	०९६-४२०१४५
१५	भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय	किर्तिपुर, डडेल्धुरा	०९६-४१०११५
१६	जलश्रोत तथा सिंचाई विकास डिभिजन कार्यालय	किर्तिपुर, डडेल्धुरा	०९६-४१०१२५
१७	पुर्वाधार विकास कार्यालय	किर्तिपुर, डडेल्धुरा	
१८	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी	तुफानडाँडा, डडेल्धुरा	०९६ -४१०१४०
१९	कृषि विकास बैंक	तुफानडाँडा, डडेल्धुरा	०९६ -४२०५७८
२०	उद्योग बाणिज्य संघ डडेल्धुरा	बागवजार, डडेल्धुरा	०९६ -४२०६११
२१	नेपाल पत्रकार महासंघ	तुफानडाँडा, डडेल्धुरा	९८५८७५१६३६
२२	डडेल्धुरा अस्पताल	तुफानडाँडा, डडेल्धुरा	०९६ -४१०२५४
२३	जिल्ला प्रहरी कार्यालय डडेल्धुरा	खलंगा, डडेल्धुरा	०९६-४२०१९९/१००
२४	शसस्त्र प्रहरी बल ५२ नं हेडक्वार्टर डडेल्धुरा	रातागौना, डडेल्धुरा	०९६-४२०३००
२५	नेपाली सेना (अर्जुनवाण गण दह ब्यारेक) डडेल्धुरा	दह, डडेल्धुरा	०९६-४२०५००
२६	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय डडेल्धुरा	खलंगा, डडेल्धुरा	०९६-२४०११७
२७	स्वास्थ्य कार्यालय डडेल्धुरा	अस्पताल रोड, डडेल्धुरा	०९६-४१०२३८

डडेल्धुरा जिल्लास्थित राजनीतिक दलहरूका सम्पर्क नम्बरहरू

क्र.सं.	राजनीतिक दल	ठेगाना	सम्पर्क नं.
१	नेपाली कांग्रेस	तुफानडाँडा, डडेल्धुरा	०९६४२०६७२
२	ने.क.पा. (एमाले)	तुफानडाँडा, डडेल्धुरा	०९६४२०१०५
३	नेपाली कम्युनिष्ट पार्टी	तुफानडाँडा, डडेल्धुरा	९८४८८०३८६६

४	जनता समाजवादी पार्टी	बागवजार, डडेल्धुरा	९८४८७६७६६८
५	राष्ट्रिय जनमोर्चा	बागवजार, डडेल्धुरा	९८४८७८७४०४
६	रा.प्र.पा.	बागवजार, डडेल्धुरा	९८५८७५९२०३
७	राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी	बागवजार, डडेल्धुरा	९८६८७९६८५५
८	नेपाली कांग्रेस (विपी) डडेल्धुरा	बागवजार, डडेल्धुरा	९८५८७७५७९८

अनुसूची ५

योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सहभागीहरूको विवरण

अजयमेरु गाउँपालिकास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सहभागीहरूको विवरण

हार्दिक मिडिया एजेन्सी
अमरगढी-५ डडेल्धुरा

अजयमेरु गाउँपालिकाको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना अद्यावधिक संसोधन कार्यक्रम
गाउँपालिका स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठीका सहभागीहरूको उपस्थिति विवरण
कार्यक्रमस्थल : अजयमेरु गाउँपालिकाको सभाकक्ष मिति: २०८२ पुस ०३ गते

सि.न.	सहभागीको नाम थर	कार्यालय, निकाय/ठेगाना	पद	मोबाईल नम्बर	हस्ताक्षर
१	उमेश प्रसाद शर्मा	अजयमेरु गा.पा.	अध्यक्ष	९८५८५००२२६	(Signature)
२	बसन्ती पाल	" "	उपाध्यक्ष	९८५८७३३३०२	(Signature)
३	दलीप शर्मा	अ.गो.पा. १	वडा अध्यक्ष		(Signature)
४	शिवराज शर्मा	" "	वडा अध्यक्ष		(Signature)
५	रिजा बहादुर खत्री	" "	वडा अध्यक्ष	९८५८५०२५३	(Signature)
६	राज बहादुर पाल	" "	वडा अध्यक्ष	९८५८६५९२५९	(Signature)
७	हरि खत्री शर्मा	" "	वडा अध्यक्ष		(Signature)
८	रमेश शर्मा	" "	वडा अध्यक्ष		(Signature)
९	लक्ष्मण खत्री	अजयमेरु गा.पा.	सि.स.स.स.	९८५८६५०४५९	(Signature)
१०	प्रकाश पाल	" "	सि.स.	९८५८६५२२३९	(Signature)
११	मदन राज शर्मा	" "	सि.स.	९८५८५०७०५०	(Signature)
१२	चक्रवर्त शर्मा	" "	सि.स.	९८५८७५३५२५	(Signature)
१३	सुराज शर्मा	" "	सि.स.	९८५८५०५५५५	(Signature)
१४	सुभाष शर्मा	" "	सि.स.	९८५८५२२२०८	(Signature)
१५	बिष्णु शर्मा	" "	सि.स.	९८५२८७५५५६	(Signature)
१६	गणेश शर्मा	अ.गो.पा. १	सि.स.	९८५८७७६६१९	(Signature)
१७	तेज खत्री शर्मा	अ.गो.पा.	सि.स.	९८५८५०५७८०	(Signature)
१८	बिष्णु शर्मा	" "	सि.स.	९८५८५००२५३५९	(Signature)
१९	दिनेश शर्मा	अ.गो.पा.	सि.स.	९८५२८७५५५६	(Signature)
२०	रमेश प्रसाद शर्मा	अ.गो.पा.	सि.स.	९८५८५०५५५५	(Signature)

२१	बालकृष्ण				
२२	विनायक पाल	अ.ग.पा.	स.प. इ.नि.मि	९८६६५९९०९	विनायक
२३	सैरा क.मा.ए	" ३	का.स.स.प.	९८६६५९९०९	सैरा
२४	बालकृष्ण च.मा.ए	"	स.प. इ.नि.मि	९८६६९००९०६	अ.ग.पा.
२५	बालकृष्ण वि.पाल	"	"	९८६६९२००९	अ.ग.पा.
२६	श.मा.ए. म.ए.	अ.ग.पा.	स.प. इ.नि.मि	९८६६९००९०९	अ.ग.पा.
२७	हेम. व. म.ए.	"	इ.नि.मि.मि	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
२८	कमलदेवी वि.पा.	IDES	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
२९	पद्मा गु.का.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३०	रमेश प्रसाद बा.का.	अ.ग.पा.	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३१	गो.रा. पा.का.	अ.ग.पा.	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३२	म.गु. के.सी.	अ.ग.पा.	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३३	बु.ब.दे.व.रा. जो.रा.	अ.ग.पा.	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३४	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३५	पु.स.दे.व.रा. जो.रा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३६	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३७	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३८	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
३९	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४०	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४१	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४२	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४३	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४४	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४५	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४६	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४७	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४८	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
४९	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.
५०	अ.ग.पा.	"	अ.ग.पा.	९८६६२९९०९	अ.ग.पा.

अजयमेरु गाउँपालिकाका वडा नं. १ वडास्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सहभागीहरूको विवरण

हार्दिक मिडिया एजेन्सी

अमरगढी नगरपालिका-५ डडेल्धुरा

अजयमेरु गाउँपालिका डडेल्धुराको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना संसोधन

वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रममा सहभागीहरूको विवरण

वडा नं. ...१

कार्यक्रमस्थल : सुर्जो

मिति : २०७८/०८/२५

सि.नं.	सहभागीको नाम थर	ठेगाना	उमेर	मोवाइल नम्बर	हस्ताक्षर
१	हरि प्याङ्ग श्रेष्ठ	अगावडा-१ कान्छा	४६	९८४८८८९३६	
२	दिव्यत वडा वडावासी	" " वडा साँचे	४९	९८४८६२९०६८	
३	धन वडा साँचे	सुर्जो	४६	९८५८५२२५४५	
४	शेखर सिंह बिष्ट	सुर्जो	२६	९८४८६५९३६९	
५	जयपति श्रेष्ठ	सुर्जो	२८	९८४८६३६६६८	
६	लाल बहादुर श्रेष्ठ	वडा	६०	" "	लाल
७	जयान सिंह श्रेष्ठ	वडा	२३	९८९०६४९५६६	जयान
८	उम्वर राम श्रेष्ठ	पाकी	३३	९८...	
९	अनसुई श्रेष्ठ	पाकी	२२	९८३४६६९००९	
१०	इश्वरी बोहरा	वडा सुर्जो	३८	९८३४६६९९४०	
११	विशाला प्युङ्ग	" "	२५	९८४८५९९२८९	
१२	शीला श्रेष्ठ	खिलडी	३८	९८३९९९३२४०	शीला
१३	पुजा लामा श्रेष्ठ	बुईली	९६	९६६३२००३५३	पुजा
१४	बसन्ती साँचे	" " मेरागाँउ	९६	९६६३२९९०५२	
१५	दिपा श्रेष्ठ	" " पाकी	९६	९८६८२६६८९८	
१६	इश्वरी श्रेष्ठ	" " सुर्जो	९६	९६०५९४६६०८	
१७	लक्ष्मी श्रेष्ठ	" " वडा	४३	९८४८८५९५५५	
१८	कृष्णा श्रेष्ठ	" " खिलडी	३३	९८६६५५२९६०	
१९	सिद्धि राम श्रेष्ठ	पाकी	४९	९८४८६२९९९६	
२०	मन्नाज सिंह श्रेष्ठ	खिलडी	३९	९८४८६०९३३	
२१	सुशेता राय	विडा	३६		
२२	दिव्यत वडा वडावासी	विडा	३९	९८४८६५९५३३	

अजयमेरु गाउँपालिकाका वडा नं. २ वडास्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सहभागीहरूको विवरण

हार्दिक मिडिया एजेन्सी

अमरगढी नगरपालिका-५ डडेल्धुरा

अजयमेरु गाउँपालिका डडेल्धुराको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना संसोधन

वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रममा सहभागीहरूको विवरण

डा नं. ०२

कार्यक्रमस्थल : वडा कार्यालय

मिति : २०८२/०८/२६

स.नं.	सहभागीको नाम थर	ठेगाना	उमेर	मोबाईल नम्बर	हस्ताक्षर
१	शिवराज शर्मा	वार्ड ५/५	४०	९८४७७६३५३	
२	मदनराज सुनु	वार्ड ५/५	३८	९८५४८३१६७८	
३	नरेश शर्मा	"	४५	९८५४७६९२२९	
४	बिन्दु कुमारी शर्मा	वडा सचिवालय	४५	९८४८६३९५५८	
५	शुभत नाथ	वडा कार्यालय	८०		
६	शिवराज शर्मा	टिपली	६७	९७६९८८०९००	
७	इन्दु बोहरा	पञ्चमाला	६०	९८६९५१२५२२	
८	करनरि सिद्ध बोहरा	बोहरागाउँ	६८	९८५४७६८२८२	
९	केशव सिद्ध शर्मा	पञ्चमाला	६९	९७६५३२७८३१	
१०	सुमेश शर्मा	वडा कार्यालय	३५	९८५९०५२७३२	
११	शिव सिद्ध शर्मा	वडा कार्यालय	४२	९८५४७२८६३९	
१२	दाम शर्मा	वडा कार्यालय	४८	९८६८५२३८२५	
१३	मदनराज शर्मा	जामुवा	६०	९८४८५५४५८०	
१४	मदनराज शर्मा	"	६८	९८६८७२२७१३	
१५	प्रमती बोहरा	टिपली	४५	९८५४७६३५३३	
१६	सिद्धेश्वर पाल	वडा कार्यालय	४०	९८४८६२८५६६	
१७	शिवराज शर्मा	वडा कार्यालय	६५	९८५४७३३२०८	
१८	नरेश बोहरा	अ.प्र.केन्द्र २ वडा	४२	९८६५७५८७१५	
१९	सिद्धेश्वर सिद्ध धामी	" " " " " " " "	४९	९८५४७५५१५४	
२०	नरेश शर्मा	अ.प्र.केन्द्र-२ वडा	४५	९८५४७३३३५१	
२१	दिपेश शर्मा	अ.प्र.केन्द्र-२ टिपली	१६	९८२६५१६६५३	
२२	इन्दु बोहरा	वडा कार्यालय	६६	९७५२५१३०२६	
२३	नरेश बोहरा	अ.प्र.केन्द्र-२ टिपली	२८		
२४	परमानन्द शर्मा	अ.प्र.केन्द्र २	६०		
२५	नरेश शर्मा	अ.प्र.केन्द्र २	४०	९८४८५६३२५६	
२६	नरेश शर्मा	अ.प्र.केन्द्र-२	३९	९६४८५५५१०	
२७	अनिषा शर्मा	"	४०	९८४८५५१०	
२८	सन्तोष शर्मा	अ.प्र.केन्द्र २	२८	९६६९८६१०२९	
२९	अनिषा शर्मा	"	६९		
३०	शिव शर्मा	"	५९	९६६९१०९९९	
३१	सन्तोष शर्मा	विडा	३६	९८५४७५९९९	

अजयमेरु गाउँपालिकाका वडा नं. ३ वडास्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सहभागीहरूको विवरण

हार्दिक मिडिया एजेन्सी

अमरगढी नगरपालिका-५ डडेल्धुरा

अजयमेरु गाउँपालिका डडेल्धुराको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना संसोधन

वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रममा सहभागीहरूको विवरण

वडा नं. ३..

कार्यक्रमस्थल : गङ्गपुर

मिति : २०८२/०८/२२

सि.नं.	सहभागीको नाम थर	ठेगुना गाउँपालिका	उमेर	मोबाईल नम्बर	हस्ताक्षर
१	रमेश प्रसाद वाहन	वडाध्यक्ष		९८४८६६२०६६६	
२	मौजराज जोशी	सैक्युलरकापति	६०	९६६५५८०६६६	
३	शैल राज पाण्डे	रिड.डा गाउँ	६२	९८४४८०४४४४	
४	हरि सिंह साउने	गुणपल, रिड	५५	९८९९८३३५५५	
५	कुर्जा दत्त पनेरु	नौलाकोट	६२	९८०९४८५७७१	
६	जोरी पन्त	भौलाकोट	३६	९८४४४९९९९३३	
७	धोनी उनी दमाई	मरेला	५०		
८	मन्दाकिनी गह	मरेला	६२		
९	धनाउनी पन्त	दिमिला	८९		
१०	कुलापती पन्त	दिमिला	६५		
११	लक्ष्मी पाण्डे	रिडडा	३५	९८४८६३३३५६	
१२	प्रविना कोली	भौलाकोट	३२	९८२२६८९९९	
१३	शारदा क.ली.	वन्दी	६५	९८४६९४५९२८	
१४	प्रदिप शिवा	चनौली	९८	९७६९३९७७२२	
१५	विवेक मल्ल	गुणपाल	९८	९७५४२५९३५७	
१६	चन्द्र ब. मल्ल	गुणपाल	९६	९७५९५२८९०५	
१७	उडधारा व.श्री	पल्ली-चौडी	४२	९८४०३९९९९३०	
१८	रवि राज पनेरु	वडा सचिव	६९	९८४८८९२०४९	
१९	राम सिंह जोडा	प्र.चौ.काउन्सिलर	५३	९८४२३९८८८३	
२०	विष्णु मल्ल	धनुषपाल	३९६	९८४४८७१७२६०	
२१	दान ब. दे	गङ्गपुर	४५	९८६२५६६६६६	
२२	गंगा दत्त गह	गङ्गपुर	४५	९८६८६८५५५६	
२३	इमिता पडाल	मरेला	६६		
२४	रामचन्द्र पनेरु	नौलाकोट	६०	९८६५९३३९२९	
२५	रमेश भट्ट (का.नि. वडा कार्यालय)		३३	९८६६६६६६३३	
२६	सुरेश मल्ल	गङ्गपुर	३३	९८३४४३०६६६६	
२७	पद्म पाण्डे	"	३५	९८६६६६६६६६	
२८	बाबुराज पाण्डे	"	३६	९८४४४४४४४४४४	
२९	निरुज पाण्डे	"	२५	९८४४४४४४४४४४	
३०	सुरेश जाधव	विडा			
३१	विष्णु मल्ल	"	३३		

अजयमेरु गाउँपालिकाका वडा नं. ४ वडास्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सहभागीहरूको विवरण

हार्दिक मिडिया एजेन्सी

अमरगढी नगरपालिका-५ डडेल्धुरा

अजयमेरु गाउँपालिका डडेल्धुराको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना संसोधन

वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रममा सहभागीहरूको विवरण

वडा नं. ४

कार्यक्रमस्थल : चीपुर

मिति : २०८२/०८/२२

सि.नं.	सहभागीको नाम थर	ठेगाना	उमेर	मोबाईल नम्बर	हस्ताक्षर
१	टिकाविहरे बिष्ट	वडाध्यक्ष	५५		[Signature]
२	मान बहादुर बिष्ट	अजयमेरु-४	४५	९८४८५६८२०६	[Signature]
३	पद्मपती शर्मा	" "	२५		[Signature]
४	जोशी बिष्ट	" "	२०		[Signature]
५	कवीर चौधरी	" "	४२	९३४४२१९९५९	[Signature]
६	जय बहादुर बिष्ट	" "	६५	-	[Signature]
७	मदन साकी	" "	६२		[Signature]
८	लाल बहादुर बिष्ट	" "	६८	९८४८६६६६६६	[Signature]
९	दिनेश पौडेल	अजयमेरु-४	२६	९८४९६९२२९६	[Signature]
१०	हेमलता शर्मा	अजयमेरु-४	२६	९८६८६२२२२९	[Signature]
११	नाल बहादुर शर्मा	" "	४४	९६६६६०६६६६	[Signature]
१२	रिवासि बिष्ट	" "	६२	९८४८६६६६६६	[Signature]
१३	नरेश शर्मा	" "	२६	९८४८३०६६६६	[Signature]
१४	प्रदिप व. बिष्ट	" "	२९	९८४८६६०६६६	[Signature]
१५	नारायण पौडेल	प्रहरी बि. ०४	४०	९८६६६८००६६	[Signature]
१६	हेमलता बिष्ट	" "	२९	९८४८९९४६६६	[Signature]
१७	करन साकी	अजयमेरु-०४	६४		[Signature]
१८	माधव साकी	" - ०४	६२		[Signature]
१९	विष्णु साकी	" - ०४	४५	९६६६६६६६६६	[Signature]
२०	महेन्द्रा पाण्डे	" ०४	२४	९८४८६६६६६६	[Signature]
२१	तिलक बिष्ट	" ४	२६	९८४८९८९४६६	[Signature]
२२	जोशी साकी	वा.पौ. अजयमेरु	४६	९८४८६६०६६६	[Signature]
२३	बाल व. बिष्ट	वा.पौ. ०४	६३		[Signature]
२४	राजेश्वर प्रसाद चौधरी	अजयमेरु-४	४६	९८४८६६६६६६	[Signature]
२५	निर्मल व. पाण्डे	" "	४४	९८४८६०९६६६६	[Signature]
२६	मान बहादुर बिष्ट	अजयमेरु-४	२९	९८६६६६०६६६	[Signature]
२७	विमला देवी शर्मा	" "	४८		[Signature]
२८	सुश्री लाम	वि.पौ.			[Signature]
२९	विमल व. बिष्ट	वि.पौ.	३६		[Signature]

अजयमेरु गाउँपालिकाका वडा नं. ५ वडास्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सहभागीहरूको विवरण

हार्दिक मिडिया एजेन्सी

अमरगढी नगरपालिका-५ डडेल्धुरा

अजयमेरु गाउँपालिका डडेल्धुराको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना संसोधन

वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रममा सहभागीहरूको विवरण

वडा नं. ५.

कार्यक्रमस्थल : देवतादेवपुर मिति : २०८२/०८/२२

सि.नं.	सहभागीको नाम थर	ठेगाना	उमेर	मोबाईल नम्बर	हस्ताक्षर
१	राज बहादुर पाल	वडा अध्यक्ष	४८	९८३२८९२२९	राज
२	चन्द्र वंश कोइरा	प्रबन्धी	४६	९८४९६८७७	चन्द्र
३	लक्ष्मण देउवा	प्र.स.क	३९	९८६८९५५६	लक्ष्मण
४	डा. रजिन्द्र शर्मा	स्वास्थ्य प्रशासक	४२	९८४७९४२००३	डा. रजिन्द्र
५	ताय देवी पाल	जे.ना	६०		ताय देवी
६	सरिता विष्ट		३२	९८६५८४८८६२	सरिता
७	वसन्ति देवी पाल	महिला स्वयंसेविका	४७	९८६७९४५०३४	वसन्ति
८	लक्ष्मी पुडापाल	महिला समान अधिकार	४४	९८६८८२४६९	लक्ष्मी
९	जिता कु शर्मा		२५		जिता
१०	सिता पाल	वडा सदस्य	३०	९८९०९२६९०२	सिता
११	पद्मा देवी शर्मा		५०		पद्मा
१२	जोदावरी पाल	आमा समूह अध्यक्ष	४६	९८४४७०२२८२	जोदावरी
१३	भारती पाल	"	२५	९८४४२३७१७०	भारती
१४	नन्दा शर्मा		६०		नन्दा
१५	पारमति देवी साकी		३८	९८०६४३२७८८	पारमति
१६	कुलवती देवी महता		४४	९८१०६४०२६०	कुलवती
१७	हिरा शर्मा	महिला स्वयंसेविका	२६	९८६३४९३०९९	हिरा
१८	रूपि शर्मा	आमा समूह अध्यक्ष	३३	९८४४४४९११८	रूपि
१९	विरन्द्र बहादुर पाल	वडा सदस्य	३१	९८६८८९४४१६	विरन्द्र
२०	बल बहादुर शर्मा	प्रभु सेवा प्राविधिक	४८	९८३८६०८३३४	बल
२१	नन्दा देवी बामराज		४०		नन्दा
२२	रजिन्द्र महता		३९	९७८३२४२८५४	रजिन्द्र
२३	जय राज साकी		४२	९७८३४०५४६७	जय राज
२४	गोपाल दत्त शर्मा	स.स.कानाकोट	५६	९८५४७०२५७०	गोपाल
२५	कमल बहादुर पाल		४६	९८४६३६७५८	कमल
२६	लाल बहादुर पाल	जे.ना	८०		लाल
२७	पद्म बहादुर पाल		३९	९७६१७७७७६	पद्म
२८	अंगाराम पन्त	जे.ना	८२	९८६५६००२६०	अंगाराम
२९	तिलक सिंह शर्मा		६०		तिलक
३०	लाल बहादुर शर्मा		६९		लाल
३१	मनक साह	कृषि प्राविधिक	२४	९८४४४४९०९९	मनक
३२	नन्दा पाल			९८४४४४२५५	नन्दा
३३	पद्मा शर्मा			९८६६६९७२०५	पद्मा

अजयमेरु गाउँपालिकाका वडा नं. ५ वडास्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सहभागीहरूको विवरण

हार्दिक मिडिया एजेन्सी

अमरगढी नगरपालिका-५ डडेल्धुरा

अजयमेरु गाउँपालिका डडेल्धुराको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना संसोधन

वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रममा सहभागीहरूको विवरण

वडा नं. ०५

कार्यक्रमस्थल : डडेल्धुरा मिति : २०७२/०८/२३

सि.नं.	सहभागीको नाम थर	ठेगाना	उमेर	मोबाईल नम्बर	हस्ताक्षर
३४	वसन्त डुगन्ना	अ.गंगा.पा.५	३०	९८६५७८९३	
३५	मिना शर्मा	अ.गंगा.पा.५	२३	९७६१२१६१०	
३६	हरि प्रकाश पन्त	अ.गंगा.पा.५	३५	९८८९००४५३	
३७	धर्मोत्तम शर्मा	"	५०		
३८	हरि प्रकाश पन्त	का.५.५	५०		
६३९	सुन्दरी नाथ	विडा			
७४०	सिमा लाल शर्मा	विडा	३५		
५					
९					

अजयमेरु गाउँपालिकाका वडा नं. ६ वडास्तरमा सम्पन्न योजना तर्जुमा कार्यक्रमका सहभागीहरूको विवरण

हार्दिक मिडिया एजेन्सी

अमरगढी नगरपालिका-५ डडेल्धुरा

अजयमेरु गाउँपालिका डडेल्धुराको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानसिल योजना संसोधन

वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रममा सहभागीहरूको विवरण

वडा नं. ०६

कार्यक्रमस्थल : राङ्गेल

मिति : २०८२/१०/२३

सि.नं.	सहभागीको नाम थर	ठेगाना	उमेर	मोबाईल नम्बर	हस्ताक्षर
१	हरिसिंह भण्डारी	वार्ड कृष्ण	३४	९८८८८८८८८८	
२	बसन्ती दाई	का.वा. ६	२९	९८९२४९९९२	
३	पद्मा देवी खड्का	वार्ड सडक	५२	९८९८८८८८८८	
४	लाल व. मल्ल	" "	४२	९८९८८८८८८८	
५	मनोज कुमार चौधरी	वार्ड सानिच	२८	९८९९८८८८८८	
६	जयदेव महे	का.प. पोखरा	३८	९८२२९८८८८८	
७	हजारी मल्ल	राङ्गेल	४८	९८८८८८८८८८	
८	सुनिता चौधरी	का.प. व. प्रा.	२८	९८९९९९९९९९	
९	गोपाल सिंह डाडा	राङ्गेल	५०	९८९९९९९९९९	
१०	गुणवती पौडेल	राङ्गेल (का.प.)	३०	९८८८८८८८८८	
११	सरोजिता देवगुणा खड्का	महेला	२२	९८९९९९९९९९	
१२	बिपिनकुमार खड्का	का.प. व. प्रा.	३९	९८८८८८८८८८	
१३	रमेश चन्द	का.प. पोखरा	२५	९८९९९९९९९९	
१४	शोभा लाम	सुडाके	६२		
१५	गोमती पौडेल	६ वडा का.प. प्रा.	४६	९८८८८८८८८८	
१६	चन्द्रा डोडा	का.प. पोखरा	२८	९८९९९९९९९९	
१७	इश्वरी खड्का	महेला	३०		
१८	जानकी लाम	राङ्गेल	६२		
१९	कालु मल्ल	सुडाके	६४	९८९९९९९९९९	
२०	वि. व. मल्ल	सुडाके	६२		
२१	नगर सिंह खड्का	सुडाके	६३	९८९९९९९९९९	
२२	कृष्ण देवी पौडेल	६ वडा का.प. प्रा.	३९	९८८८८८८८८८	
२३	दान व. मल्ल	का.प. पोखरा	५०	९८९९९९९९९९	
२४	दान व. मल्ल	का.प. पोखरा	६२		
२५	नेत्र व. चन्द	राङ्गेल	४२	९८९९९९९९९९	
२६	रमेश मल्ल	राङ्गेल	२४	९८९९९९९९९९	
२८	विनीत पौडेल	का.प. पोखरा	२८	९८९९९९९९९९	
२९	मैत्रि सिंह भण्डारी	का.प. पोखरा	६२		
३०	राधा देवी पौडेल	नेउली	५०		
३१	शुभ व. पौडेल	"	५०		
३२	सुश्री लाम	वि. व.			
३३	विनीत व. सिंह	"			

अजयमेरु गाउँपालिका स्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रमका फोटाहरु

अजयमेरु गाउँपालिकाका वडाहरूमा सम्पन्न वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यक्रमका फोटाहरु

